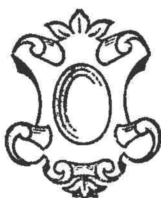
భారతి

సచిత్రమాసపత్రిక

సంపాదకుఁడు

కా. నాగేశ్వరరావు

5 - 2

సంపుటము ౫. భాగము ౨.

ఆంధ్రపత్రికాముద్రాలయము - మద్రాసు

౧౯౨౮ 1928

భారతి — పంచమ సంపుటము — భా. ౨.

వ్యాసకర్తల అకారాది సూచి

వ్యాసముల అకారాది సూచి.

శ్రీ

సంచిక 12 పుట

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు:—గజేంద్రమోక్షణము; లలితారాగిణి.

సాధారణ చిత్రములు:—ప్రాచీన భారతీయచిత్రములు ౧౦; కోయలు, చెంచులు ౫; మంత్రిత్వవైఖరి (పు. ౨౭౦); గోవా వీరగల్లు; దుర్గావిలాసము-బెజవాడ; క్షురకర్మ' (పు. 3౨3); కీలుబొమ్మలు (పు. 3౨౫); ఆంధ్రకవులభావనలు, వారి స్వస్థితి (పు. 3౪౯); ఇతర చిత్రములును.

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—రాధ; 'విషయ నిమ్ము'.

సాధారణచిత్రములు:—అబ్రహాము కాలమున అబ్రహామునగరము; చెదపురుగుల గుట్టు; త్యాగరాజమహోత్సవము-సింగరేణికాలియర్సు; లక్నో చిత్రములు ౫; శ్రీ గాంధి మహాత్ముడు; శ్రీ రాజా రామమోహనరాయిగారు; డాక్టరు అనిబెసంటుగారు; ఇతర చిత్రములును.

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—బాల్యచాపల్యము; జీవేశ్వరైక్యానుసంధానము; దీపావళి

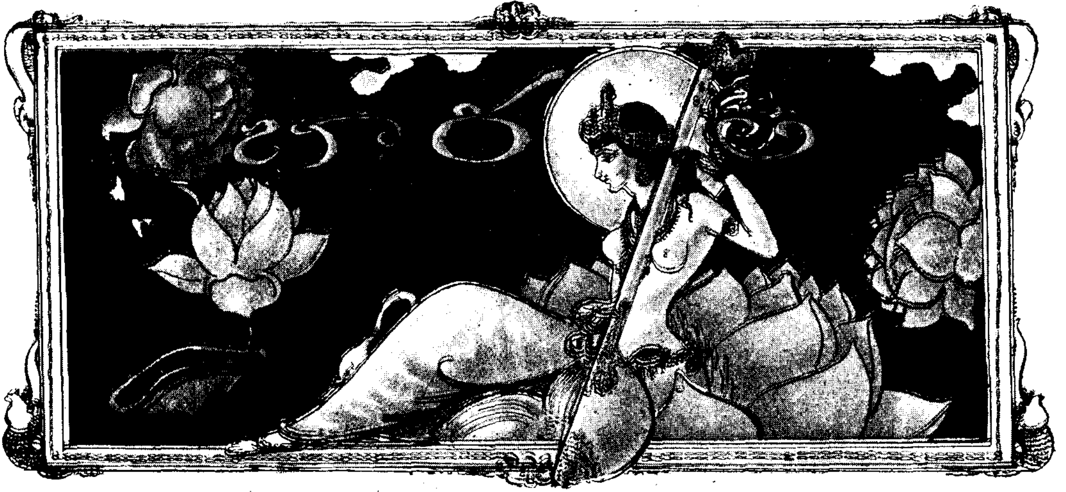
ఏకవర్ణములు:—కృష్ణరాజసాగరచిత్రములు ౬; మైసూరు రాజావారి ఊరేగింపు; తెలుగునాటి విపరీతపు వరదలు ౪; ఉమా పరితాపము; శివుడు; డాక్టరు అవనీంద్రనాథ ఠాకూరుగారు; కీ. శే. ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు; కీ. శే. యస్. ఆర్. దాసుగారు; పటేలుగారి కుటుంబము; ఆకస్మికఛాయాచిత్రములు ౫; దసరాచిత్రములు ౪; ఇతరచిత్రములును.

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—'నలరాజు'; గోడీరాగిణి.

సాధారణ చిత్రములు:— క్షత్రపరాజులు 3; దివాన్-ఇ-ఖాస్; పల్లవశాసనము-సంగమేశ్వరము ౨; బాణశాసనము-సన్నమూరు; విషూచిదేవతకొలువు; గోపన్నప్రభువు, సి. వి. రామనుగారు, తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారు; డి. బలరామకృష్ణయ్యచౌదరిగారు, చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు; మహానందిక్షేత్ర చిత్రములు ౪; కీ. శే. లాలా లజపతిరాయి గారు; ఆంధ్రమహాసభల నాయకులు ౫; ఇతర చిత్రములును.

చెన్నపట్టణము, జూలై ౧౯౨౮
1928

సంపుటము ౫ 5 విభవ సంవత్సరము ఆషాఢమాసము సంఖ్య ౭ 7

మేలుకొలుపు

గుఱ్ఱప్పడియ ఆంజనేయులు గారు

పరువపు మల్లెతీవియల పజ్జను డాఁగురుమూఁతలాడు తె
మ్మెరకసుగందు లూడిగపుమేలము లాడుచునుండ, మంజుల
స్వరమునఁ బక్కి ఱాఁగములు పాడఁదొడంగెఁ బ్రబోధగీతు లీ
తరుణము భావికార్యశుభదం బగు మేల్కను మింక భారతా!

అలమిన కారుచీఁకటుల నల్లనఁ బాపుచుఁ దూర్పుదిక్కునన్
బొలిచెను వేఁగుఁజుక్క, కనుమోడ్పుల విప్పి సమస్తజీవముల్
దెలివిని బొందె నిండె జగతీవలయంబున నవ్యరోచికల్
దెలతెలవారనయ్యె నిఁక లెమ్ము ప్రభాతము మీఱకుండఁగన్.

తెఱచిన కన్ను మూసి చనుదేరవు నిద్దురమబ్బు వీడి, యి
త్తఱిని బరుండి లేచుచును - దద్దయుఁ గాల మతిక్రమించె, సో

దరజను లెల్ల మేల్కనిరి, తల్పముఁ బాసి బిరాన రమ్ము నీ
యఱమరవీడి భారతసుతా! భవతారకమాతృ సేవకున్.

సద్యస్సుఫుల్ల పుష్పసుగంధబంధురా యతవాతధూపధూపిత మొనర్చి
శాద్వలోపరిభాగ సంచలన్నిహార కణమౌక్తిక శ్రేణిఁ గలయఁదీర్చి
ధవళేందుబింబసంభవరుచిస్ఫూర్తి నల్గడలమేలగు పాలగచ్చు దిద్ది
కలకలారావ సంకులనీడజావళీ వందిమాగధకోటిఁ బొందుపరచి
ధరణిఁగై సేసి ప్రకృతికాంతామతల్లి - కాచియున్నది నీకు స్వాగతము నీయ
తరలిరావయ్య, మాతృపాదముల నతుల - మతిని సేవింపవయ్య! భారతకుమార.

చనుచున్నారు స్వకీయకార్యకరణోత్సాహంబునన్ బుణ్యభా
గ్జనులై సోదరసోదరీతతులు, స్వేచ్ఛామందమందానిలం
బున నెమ్మేనులు సేదఁదేర, వినరావో తజ్జయోదంచిత
స్వనముల్, వారలఁగూడ నేఁగఁదగవో! జాడ్యంబు నీకేటికిన్!

చోరులేచిన సాహుకారుకై వడిఁ గుందు జాతీయలక్ష్మీ శోకాతిశయము
వలఁ జిక్కువడిన గువ్వనుబోలి విలపించు నీకన్నతల్లి కన్నీటిధార
పులిఁగన్న జింక యట్టులు డయ్యు వాణిజ్య బిసరుహేక్షణగుండె బెదరుపాటు
కానఁబూచిన తీవెకరణి నిర్వేదించు కవివరేణ్యుని చేతి కలము వణఁకు
తుడిచివేయుము వేగ నీజడిమ నుడిగి - స్వీయనిర్మలసామ్రాజ్య సిద్ధికొఱకు
కార్యకారణవేదివై కదల కిట్లు - సెజ్జవీడవు నవ్వరే పజ్జవారు!

వినిపించుచున్నది వివిధద్విజానీక సుప్రబోధవిశుద్ధ సూక్తిచయము
కనిపించుచున్నది గాఢాంధపటలవిధ్వంసక ప్రాగ్దిశాధవళిమంబు
వీతెంచుచున్నది విశ్వజన్య నవీనమానితోత్సాహమందానిలంబు
చనుదెంచుచున్నది జననీపదాంభోజ సంసేవనార్థమై సర్వజనము
కరము డగ్గఱె శుభలగ్న కాలమిపుడు - లలితపావనవిశ్వకల్యాణమునకు
వేగిరమ లేచి సముచితవిధులఁదీర్చి - పెండ్లిపెద్దవుగ మ్రొక్కవు పృథులతేజ!

వలిగాడ్పుల్ భరమౌ సహింప నని లేవంజాలవో దట్టపుం
దెలిక్రొందుప్పటి మేల్ముసుంగు విడి సందేహింపనేలా? యదే

తిలకింపంగదవయ్య, శీతహారిమై దృక్పర్వశోభన్ జగ
ద్వలయం బల్లనఁ దేరి కన్గొనియె భాస్వంతుండు తేజోనిధీ!

మేటిగుణరాశివని లోకమిత్రుఁడగుట-గురుకరంబుల నిను మేలుకొలుపఁ బనిచి
మెఱుఁగుబంగరు వన్నియ మించు రుచులఁ-గానుకలంపుచున్నాఁడు కమలసఖుఁడు.

అరయవో జననికై హరినోర్చి యమృతంబుఁ గొనిచన్న వైనతేయుని తెఱంగు!
తలఁపవో దివిజమందాకినీదేవి నీ పృథివినిల్పిన భగీరథునిశక్తి!
తెలియవో నిఖిలదిక్కులఁ గీర్తినింపిన భరతభూపాలుని బాహుపటిమ!
చింతింపవో తండ్రి చెండాడినను దైవభక్తివీడని దైత్యుపట్టి నిష్ఠ
వీరలెల్లరు నీదు పూర్వికులు సుమ్ము-నీమనఃపంజరంబున నేఁటిదనుక
నణఁగియున్నది తత్తేజ మణువువోలె-వెలికిఁ దార్చెదుగాని వేవేగ లెమ్ము.

కనుఁగొనలన్ గవోష్ణజలకంకణముల్ వడి రాల్పకయ్య యిం
కను గొనవయ్య ధైర్యమును గాఁగలకార్యవిధాన మెట్టిదో
కనుఁగొనవయ్య సోదరనికాయము లద్భుతసంప్రమోదులై
కనుఁగొన మాతృభక్తి సిరిఁ గాంచఁగదయ్య! కులప్రదీపకా!

ఇష్టదేవతాస్తవము

పుల్లెల శ్రీరామశాస్త్రిగారు

బొడ్డుఁదమ్మిని బ్రహ్మఁ బుట్టింపకున్నచో ధర్మమాతృకలు వేదంబు లగునె
బోయచేఁ గ్రౌంచంబు నేయింపకున్నచో వితతరామాయణస్మృతియు నగునె
నికృతి జూదము శకునికి నేర్పకున్నచోఁ బృథివి భారత కల్పవృక్ష మగునె
చిలువచే మృతిఁ బరీక్షితున కీకున్నచో ఘనతత్త్వకలిత భాగవత మగునె
లోకకల్యాణకృతులను మాకొసంగ-నీవు కల్పించు వ్యూహంబు లెన్నఁదరమె
యిందుఫలిపాల, యిందిరాహృదయలోల,-భక్తనుతశీల, కేశవప్రకటలీల!

కర్ణాటకభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు గారు

ఆంధ్రమునందు వలెనే కన్నడమునందును సంస్కృతమునుండి తీసికొనఁబడినవృత్తములనేకములు కలవు. ఆంధ్రమునందలి యనేక వృత్తములు సరియైననడక లేనివి. కన్నడమునందలి విస్తారసంఖ్యగలవృత్తములకు సరియైన రాగవరుస కలదు. ఈక్రిందివృత్తములకు లక్ష్యములు కర్ణాటచ్ఛందస్సునల కాదిమాచార్యుఁడగు నాంధ్రుఁడైన నాగవర్మ కన్నడమున రచించిన ఛందోంబుధియను ప్రమాణగ్రంథమునుండి తీసికొనఁబడినవి. ఈ ఛందోంబుధి జైనుఁడైన యాతనిచే నాతనిభార్య కంకితము చేయఁబడినది. ఈవృత్తములకు ప్రాసకలదుగాని తెలుఁగునుబోలినయతి లేదు. గణములు తెలుఁగులోని యగణ తగణ మగణ రగణాదులే. ఇం దీకవి తనభార్యను "శాతకుంభఘటోపమవృత్తోత్తుంగపయోధరరాజితే" మున్నగు పదసముదాయముచే సంబోధించుట చూడఁగా నాకాలపు సామాన్య సంఘజీవనమిప్పటికంటె భిన్నమై యిట్టిరీతిపదవాక్యములశ్లీలములుకాని చరిత్రమును సూచించునట్లు కానఁబడును. ఈక్రింది కన్నడపువృత్తములలో నేకనామముగల కొన్నివృత్తములకు భిన్నలక్షణములు కానవచ్చుచున్నవి. ఈక్రింది వృత్తములకు కర్ణాటాంధ్రములలో నేకలక్షణములును, భిన్ననామములును గానవచ్చుచున్నవి.

సంఖ్య	ఛందస్సు	లక్షణము	వృత్తసంఖ్య	వృత్తనామము: తెనుఁగు	వృత్తనామము: కన్నడము
1	3	మ	1	నారీ	వామాంగ
2	8	య	2	కేస	రతాంతము
3	3	ర	3	మృగి	పావనము
4	3	స	4	వినయము	ప్రవరము
5	4	రగ	3	సమృద్ధి	దేవరమ్య
6	4	సర	4	సుమత్త	మృగనేత్ర
7	4	జగ	6	సుకాంతి	జనోదయ
8	4	భగురు	7	బింబ	సౌందర
9	5	రగగ	3	ప్రీతి	నందకము
10	5	సగగ	4	ప్రగుణము	సన్మృగనేత్రము

సంఖ్య	ఛందస్సు	లక్షణము	వృత్తసంఖ్య	వృత్తనామము తెనుఁగు	వృత్తనామము కన్నడము
11	5	జగగ	6	సతి	అనంగము
12	5	భగురుగురు	7	పంక్తి	కాంచనమాల
13	5	తలగ	13	నంద	తిలక
14	5	భలగ	15	అంబుజ	ప్రేమ
15	6	భయ	15	చంద్రవదన	శశికాంతము
16	6	నయ	16	శశివదన	ఉదాత్తము
17	6	మస	25	ముకుళము	కమళము
18	6	సస	28	వసుధ	కుముదము
19	7	సరగ	20	హంసమాల	సరలము
20	7	మసగ	25	మదలేఖ	కమళము
21	7	ననగ	64	మదనవిలసితము	సులభము
22	9	రనర	187	భద్రకము	హలాయుధము
23	10	మనయగ	121	పణవము	పణవకము
24	10	భమసగ	199	రుక్మవతి	మందానిలము
25	10	భభభగురు	439	పంక్తి	చిత్రపదము
26	11	తతతగగ	293	మందారదామము	లయగ్రాహి
27	11	భతనగగ	487	మౌక్తికమాల	సాంద్రము
28	11	రజరవ	683	శ్యేని	సైనికము
29	11	ననరలగ	704	భద్రకము	చంద్రిక
30	12	ననమయ	576	ప్రహేయము	ఘటము
31	12	నజజయ	880	తోదకము	లలితపదము
32	12	నభజర	1400	ప్రియంవద	నిరుపమము లేకమత్త
33	12	సజసన	1772	ప్రమితాక్షరము	ప్రమితాక్షర [కోకిల
34	12	జసజస	1886	జలోద్ధతగతి	జలోద్ధతరతము
35	13	నజజరగ	1392	ప్రభాతము	ప్రభాతమిశ్రము
36	14	భభరసలగ	5815	సుందరీ	సుందరి
37	14	ననరసలగ	584	అపరాజిత పరాజిత	కుసుమాంఘ్రిపము
38	15	నజజభర	11632	మనోజము	నవనలినము
39	16	యమనసరగ	10178	చంద్రశ్రీ	విజయానందము
40	16	నభజజజగ	23416	పద్మకము	మంగళము
41	17	నజభజజలగ	56240	నర్కుటము	కనకాబ్జిని
42	17	నసమరసలగ	46112	హరిణి	హరిణీప్లుత
43	18	మతనయయయ	37857	కుసుమితలతావేల్లిత	కందకందర్పజాతము

భారతి

సంఖ్య	ఛందస్సు	లక్షణము	వృత్తసంఖ్య	వృత్తనామము తెనుఁగు	వృత్తనామము కన్నడము
44	18	రసజజభర	93019	మత్తకోకిల	మల్లికామాల
45	19	రసరసజజగ	186587	చంద్రకళ	ఖచరప్లుత
46	20	భభభభరసలగ	372151	అంబురుహము	నగరంజితము
47	20	నభభమససలగ	373176	ఖచరప్లుతము	అనవద్యము
48	22	భభభభభభభగురు	1797559	మానిని	వనమంజరి
49	23	నజజజజజజలగ	3595120	కవిరాజవిరాజితము	హంసగతి
50	23	మమతనననలగ	4194081	మత్తాక్రీడ	క్రీడ
51	24	భతనసభభనయ	4155367	తన్వి	సుందరము
52	25	నననసభభభగురు	14368768	బంధురము	హంసపదము
53	25	నననననననగ	16777216	ధరణిధరగతి	విదళిత సరసిజము

ఈ నామభేదములకుఁ గారణము ఈ కవులదే కాదు. ఒక్కొకప్పుడు అనేకభాషలలో నేకలక్షణమునకు సమాననామమును, భిన్ననామములుగల యొక్కొక్కలక్షణమునకు ఈ భిన్ననామములందును నితరభాషలసాక్ష్యమును గానవచ్చుచున్నది. ఒక్కొక్కయెడ కవియే నూతనలక్షణమును గల్పించి యొకవృత్తమును సృష్టించినప్పుడు మాత్రము తనకుఁ దోఁచిన పేరిడుచున్నాఁడు. సంస్కృతమున ననేకలక్షణగ్రంథములు కలవనియు, కర్ణాటకరాజ్యమున విశేష వ్యాప్తిగల గ్రంథములును, నట్లే యాంధ్రదేశమున విశేషవ్యాప్తిగల ఛందోగ్రంథములును వేఱువేఱనియు నందువలననే యీనామభేదము కలిగినదనియు నా మతము. ఆంధ్రచ్ఛందోగ్రంథములలోఁ గానరాని యీక్రిందివృత్తములు కన్నడమునందుండుట గూడ ఈ యూహను గొంత బలపఱుచును.

సంఖ్య	ఛందస్సు	లక్షణము	వృత్తసంఖ్య	వృత్తనామము
1	1	ల	2	పేరు తెలుపఁబడలేదు
2	2	లగ	2	దిగంతగము
3	2	లల	4	గిరిధరము
4	3	న	8	పరమము
5	4	తగ	5	కామాంగము
6	4	నల	16	సురతరువు
7	5	రలగ	11	నందకము
8	5	సలగ	16	సరసిరుహము
9	6	నమ	8	సులలితము
10	6	రయ	11	శాలిసీవితానము

సంఖ్య	ఛందస్సు	లక్షణము	వృత్తసంఖ్య	వృత్తనామము
11	6	సస	27	కుముదము
12	7	మతగ	9	చిత్రము
13	7	రతగ	19	విభూతి
14	7	భరగ	23	వినిమ్నము
15	7	నరగ	24	నరగము లేక శశాంకవక్త్రము
16	7	నసగ	32	విశాలము
17	7	సతగ	40	కోమలము
18	7	భభగురు	55	కమళము
19	8	రరగగ	19	శ్రుతానందము
20	8	నరలగ	88	సుమాలతి
21	9	ననమ	64	భుజంగశిశుసృతము
22	9	యయయ	74	బృహతి
23	9	ననర	96	మయూరము
24	9	రసస	219	వనజము
25	9	భజస	239	ఉదయము
26	10	రసజగ	347	కల్యాణము
27	11	మసజగగ	345	మాణిక్యము
28	12	నభజయ	888	ద్రుతపదము
29	12	భభరస	1719	హంసవృత్తము
30	13	భజనసగ	1775	అంబుజము
31	13	నతజభగురు	3432	సౌందరము
32	13	భభభభగురు	3511	అంగరుచము
33	13	నభభభగురు	3512	అభ్యుదయము
34	15	నసనభయ	7608	విచిత్రలలితము
35	16	భభభభభగురు	28087	పద్మముఖి
36	16	నననజసగ	7168	లలితపదము
37	21	నననయయతమ	136192	లలితగతి
38	22	రనరకరనర	76567	తరంగము
39	22	సమరనభరరగ	618116	చూతకుజము
40	24	ననభనజననయ	4186048	లలితము
41	24	నజభభభభజర	5729712	అర్కమణిచి
42	24	నజభజజజరస	7003056	వంశజము
43	26	ననననననననగగ	16777216	వనలత
44	26	నజనసననసజలగ	29358064	మునిమతము

కొన్నియెడల ఒక్కనామముననే యొక్కొక్క ఛందోగ్రంథమున నొక్కొక్క లక్షణము కలదు.

ఉదా. భుజగశిశుసృతము.

దీనికి వృత్తరత్నాకరమున నవమ

ఆంధ్రచ్ఛందస్సుల ననయ

కన్నడమున వృత్తరత్నాకరము నట్లే.

కర్ణాటకవృత్తములు

మొదటి ఛందస్సు

ప్రస్తారమున

వృత్తసంఖ్య—

1. వృత్తలక్షణము—పాదమున కొక్కొక్క గురువు.

లక్ష్యము—శ్రీ|శం|శాం|తే.

2. పాదమున కొక్కొక్క లఘువు—

ల|ల|ల|ల.

రెండవ ఛందస్సు

2. దిగంతగవృత్తము - ప్రతిపాదమునకు లగ—

లగో|పగం|దిగం|తగం.

4. గిరిధర—ప్రతిపాదమునకు లల—

మురహర|గిరి|ధర.

మూఁడవ ఛందస్సు

1. వామాంగవృత్తము—పాదమున కొకమగణము.

భూమి|ప్రో|ద్దామం కేళ్|వామాంగీ|వామాంగం.

2. రతాంతవృత్తము—య—

యతాంతం|నితాంతం|రతాంతం|లతాం తే.

3. పావనవృత్తము—ర—

పావకో|ద్భావదిం|శ్రీపఘం|పావనం.

4. ప్రవరవృత్తము—స—

పవనో|ద్భవదిం|ప్రవరం|ప్రవరే.

8. పరమవృత్తము—న—

సురర|నెరవి నెరెయె|పరమె.

నాలవ ఛందస్సు

3. దేవరమ్య—రగ—

పావకాగ్రం|భావనీయం|దేవదేవం|దేవరమ్యం.

4. మృగనేత్ర—సగ—

లగయుగ్మం.

5. కామాంగము—తగ—

వ్యోమంహారం|తామాగిరలె.

6. జనోదయ—జగ—

జనోదయం.

7. సౌందర—భగురువు—

ఇందుహారర్|బందిరకేళ్|సౌందరసం|సుందరినీం.

16. సురతరువృత్తము—నల—

సురహరి|నెరెదిరె.

అయిదవ ఛందస్సు

4. సన్మృగనేత్రము—సగగ—

సగ యుగ్మంగళ్.

6. అనంగ—జగగ—

దినేశనింద|త్త.

7. కాంచనమాల—భ 2 గురువులు—

మించువచంద్రదం.

11. నందకము—రలగ—

ఒందువహ్నియోళ్.

13. తిలకము—తలగ—

వోషం హరిషం.

15. ప్రేమ—భలగ—
సోఽ హరియుం.

16. సరసిరుహము—నలగ—
హరిహరరుం.

ఆఱవ ఛందస్సు

8. సులలిత—నమ—
జలజపత్రాక్షీ.

10. విచిత్రము—యయ—
పయోయుగ్మదిందం

11. శాలినీవితానము—రయ—

12. తనుమధ్య—తయ—
వ్యోమాది జలాంతం.

15. శశికాంతము—భయ—
శీతకరతోయం.

16. ఉదాత్తము—నయ—
నయగణదింసం.

25. ముకుళము లేక కమళము }—మస—
నిర్వ్యాజం కమళం.

27. కుముదము—సస—
అనిల ద్వితయం.

ఏడవ ఛందస్సు

9. చిత్రము—మతగ—
ధాత్రీచంద్రేందుధరం.

19. విభూతి—రతగ—
భోజనేత్రేక్షణీ.

20. సరలము—సరగ—
సరలం వృత్తనామం.

23. వినిమ్నము—భరగ—
శీతళరాగ్ని చేతో.

24. శశాంకపత్త్రిము లేక నరగము—నరగ—
సరసిజాయతాక్షీ.

32. విశాలము—నసగ—
త్రిదళపసేళర్.

40. కోమళము—సతగ—
ఆయతనేత్రేకోమళం.

55. కమళము—భ భ గురువు—
సౌందరికేళ్ కమళం.

64. సులభము—ననగ—
జననుత సులభం.

ఎనిమిదవ ఛందస్సు

1. విద్యున్మాల—మమగగ—
శాంతం విద్యున్మాలావృత్తం.

19. సుతానందము—రరగగ—
భావనీయం శ్రుతానందం.

55. చిత్రపద—భభగగ—
బంధుహర ద్వితయంగళ్.

88. సుమాలతి—నరలగ—
గురుకుచే సుమాలతీ.

103. మాణవకము—భతలగ—
శాంతశశి వ్యోమలగం.

తొమ్మిదవ ఛందస్సు

64. భుజగశిశుసృతము—ననమ—
భుజగశిశుసృతం నామం.

74. బృహతి—యయయ—
విలోలాక్షీ కేళింతిదక్కుం.

96. వనమయూరము—నసయ—
అమరగణవాతతోయం.

183. ఉత్సుకము—భభర—
సుందరినాకిగ నిష్టదం.

187. హలాయుధము—రసర—
దావగం సరసిజాననే.

187. భద్రకము—రనర—
ఇది పై వృత్తమె-సద్రసంలయపదక్రమం.

192. వినుతము—ననర—
వినుతమిదువనామదిం.

219. సనిజము—రసస—
నాగవర్మని నీవనజం.

239. ఉదయము—భజస—
నాకిగని నాదు దుదయం.

పదియవ ఛందస్సు

121. పణవకము—మనజగ—
మీనాక్షీయతిగిరి యొళ్ళిల్క్కుల.
199. మందానిలము—భమసగ—
నీతియుతే మందానిలవృత్తమ్.
219. మణిరంగము—రససగ—
పాదపాళన మారుతయుగ్మం.
241. మత్తము, పూజ్యము, లేక నవ్యము—
మున్నంధాత్రీశశిపవనేశో.
347. కల్యాణము—రసజగ—
క్షోణిచాయి దినేశనీశ్వరం.
439. చిత్రపదము—భభభ గురువు—
చంద్రగణంగళెనూడె డియొళ్.

పదునొకొండవ ఛందస్సు

289. శాలిని—మతతగగ—
భూమిఖ్యాతం శాలినీనామవృత్తం.
293. లయగ్రాహి—తతతగగ—
నామం లయగ్రాహియందాయ్తు వృత్తం.
345. మాణిక్యము—మసజగగ—
జాకె నీవదనోడు బేగదిందు.
358. ఉపేంద్రవజ్రము—జతజగగ—
దినాధిపం వోస్వరవీశయుగ్మం.
357. ఇంద్రవజ్రము—తతజగగ—
వ్యోమస్వయం భానుకపర్ది యుగ్మం.
439. దోదకము—భభభగగ—
ఇందుగణంగళె మూఱవడింప.
443. స్వాగతము—నభగగ—
స్వాగతంబెగఱ్ఱునాకిగ నిందం:
487. సాంద్రము—భతనగగ —
చంద్రదని నభ్రంసురపురమీశ.
ద్వంద్వం—
(ప్రాసము చూడవలెను.)

683. సైనికము—జరలగ—
పాదపాళనార్క పారకంలగం.
699. రథోద్ధతము—రనరలగ—
మారుతేష్టదివిజాగ్నియుం లగం.
704. చంద్రిక—ననరలగ—
కమలవదన చంద్రికాహ్వయం.
1009. భ్రమరవిలసితము—మభనలగ—
నామం శ్రీమద్భ్రమరవిలసితం.

పన్నెండవ ఛందస్సు

576. ఘటము—ననమయ—
మినిబగెఘటెమొందం నాగవర్మం.
586. భుజంగప్రయాతము—యయయయ—
విశేషంకవీంద్రస్తుతం పింగళంబోల్
880. లలితపదము—నజజయ—
కులిశధరార్కయుగం గళముందా.
888. ద్రుతపదము—నభజయ—
ద్రుతపదంద్రుతపదోక్తిగళింనం.
1071. స్రగ్విణి—రరరర—
ఖ్యాతమంభోజపత్రోపమానేక్షణే.
1381. ఇంద్రవంశము—తతజర—
తామొందిదిగ్దంతియొళాగవిశ్రమం.
1382. వంశస్థము—జతజర—
సువిశ్రమం బందిరె సప్తసంఖ్యయొళ్.
1400. నిరుపమము లేక మత్తకోకిల—నభజర—
నిరుపమంకెళదిమత్తకోకిలం.
1464. ద్రుతవిలంబితము—నభభర—
నభభరంగళమొందిరె పాదదొళ్.
1719. హంసమత్తము—భభరస—
సుందరినాకిగ నిష్టదిందవృత్తం.
1756. తోటకము—ససస—
పవమానచతుష్కయుతం యతియుం.
1772. ప్రమితాక్షరము—సజసస—
పవమానమర్కమదు తద్వ్యాసం.
1886. జలోద్ధతరతము—జసజస—
గుణాగ్రణిదినేశవాయుయుగళం.

1979. చంద్రవర్త్మము—రనభస—
చంద్రబింబముఖికేళిదఖిలభూ.

పదుమూఁడవ ఛందస్సు

1392. ప్రభాతమిశ్రము—నజజరగ—
బలరిపుభానుయుగం హుతాశనషిం.

1633. మత్తమయూరము—మతయసగ—
ఎత్తంధాత్రీవ్యోమపయోవాయుహరర్కేళ్.

1775. అంబుజము—భజససగ—
శంబరవిరోధి శరజెందెవిరామం.

2806. రుచిరము—జభసజగ—
సునిశ్చితం రుచిర మిదాగమోక్తియిం.

3432. సౌందరం—నతజభగురు—
ఇందుధరంబందిరె నిందువిశ్రమమం.

3511. అంగరుచము—భభభభ గురువు—
కోమళమాదుదిదంగరు చంకెళదీ.

31512. అభ్యుదయము—నభభభ గురువు—
మృగనిభేక్షణ నామదొళభ్యుదయం.

పదునాలుగవ ఛందస్సు

2368. వసంతము—ననతతగగ—
క్రమదొళిరలిదుం నామదిందం వసంతం.

2933. వసంతతిలకము—తభజజగగ—
నామం వసంతతిలకం కమలాయతాక్షీ.

3823. వనమయూరము—భజసనగగ—
ఇందువదనే యతిపదార్థదొళెనిందం.

5815. సుందరవృత్తము—భభరసలగ—
ఖ్యాతమిదాకవిరాజ హంసవినిర్మితం.

5824. కుసుమాంఘ్రిపము—ననరసలగ—
త్రిదశచంద్రహుతాశనానిలరుంలగం.

6919. షట్పదమయూరము—భజసనలగ—
అంబుజరిపుద్యుమణిమారుతబలారిఖ్యు.

8128. ప్రహరణకలిత—ననభనలగ—
వనరుహవదనే ప్రహరణకలితం.

పదునైదవ ఛందస్సు

4672. మాలిని—ననమయయ—
సమదగజగతీ కేళ్—మాలినీనామవృత్తం.

7608 విచిత్రలలితము—నసనభయ—
సదమల విచిత్రలలితం లలితగాత్రే.

11184. సుకేసరము—నజభజర
అమరగణార్క—శీతకర భానుపావకో.

11632. నవనలినము—నజజభర—
నవనలినం కవిరాజహం సవినిర్మితం.

11707. మణివిభూషణము లేక భూషణము—భరభభగ—
పేసర స్రగధరాపశమధ్యే కవీంద్రసం.

16384. మణిగణనికరము—నననన—
విరచితవివన తె మణిగణనికరం.

పదునాఱవ ఛందస్సు

7168. లలితపదము—నననజసగ—
లలితపద ముచితపదయుక్తమతికాంతం.

10178. విజయానందము—యమనసరగ—
జనానందంఛందం నెగల్దిలివిజయానందమక్కుం.

23416. మంగళము—నభజనజగ—
క్షితిగెసంముదివనోదరవిందవలేక్షణే.

28087. పద్మముఖి, జగద్వందితము, లేక
పద్మము—భభభభభ గురువు—
ఇంసుగణం శరసంఖ్యయొళుందిర చంద్రగగం.

పదునేడవ ఛందస్సు

18928. మందాక్రాంతం—మభనతతగగ—
క్రాంతంవృత్తం నెగల్దిదెళియో
శ్చందకందర్పనిందం.

38750. పృథ్వి—జసజసయలగ—
ఇనానిలదనేశమారుతపయోలగం గళ్విడం.

46114. హరిణీప్లుతము—నసమరసలగ—
నిలెఖగెదులిళిత్తంవృత్తస్త నద్వయరాజితే.

56240. కనకాబ్జిని—నభభజజలగ—
నెలసిరెనాగవర్మకవి నిర్మితమాయతమం.

59530. శిఖరిణి—యమనసభలగ—
జనానంపంఛందం శిఖరిణిమదేభేంద్రగమనే.

పదునెనిమిదవ ఛందస్సు

37857. కందకందర్పజాతము లేక నందకందర్పజాతము—
మతనయయయ—
క్షేమారోగ్యంకేళ్ నినగిదుచిత్రం కందకందర్ప
జాతం.

50944. అరవిందము—ననససతయ—
సురుచిరమనిసిద లక్షణదిందం సంపరవిందం.

93019. మల్లికామాల—రసజజజభర—
మాలెయెంబుదునిశ్చయం కవిరాజహంసవినిర్మితం.

పందొమ్మిదవ ఛందస్సు

75714. మేఘవిస్ఫూర్జము—యమనసరరగ—
జనఖ్యాతంనూత్నం బుధజనహితం మేఘవిస్ఫూ
ర్జితాఖ్యం.

149337. శార్దూలవిక్రీడితము—మసజసతతగ—
నిర్వ్యాజంభువనత్రయం గళోళగీ
వృత్తం ప్రసిద్ధంకరం.

186040. తరళము—నభరసజజగ—
కరియొళాగిరెసందు దింతిదు నాగవర్మవినిర్మితం.

186587. ఖచరప్లుతము—రసనతజజగ—
శాతకుంభఘటోపమ వృత్తోత్తుంగ
పయోధరరాజితే.

ఇరువదవ ఛందము

298676. మత్తేభవిక్రీడితము—సభరనమయలగ—
పెసరాయ్తింతిదు నాగవర్మకవియిం
వ్యాలోలనీళాలకే.

356799. ఉత్పలమాల—భరనభభరలగ—
సాతిశయోక్తియింతిదువిరాజిసుగుం
కవిరాజహంసనిం.

372151. నగరంజితము—భభభభరసలగ—
ఇంతీజగదొళ్ నగరంజితమెంబుదు
రంజితాధరపల్లవే.

373176. అనవద్యము—నభభమససలగ—
కనకకుండలమండితగండేనీనఅదోదనవద్యమం.

ఇరువదియొకటవ ఛందము

136192. లలితగతి—నననయయతమ—
గురుజఘునలలిత గతియిందంజనానం
దంకేళ్వ దెన్నిందం.

302993. స్రగ్ధర—మరభనయయయ—
ధామప్రోద్దామకేశాన్వితబగెపెసరిం
స్రగ్ధరానామవృత్తం.

711600. చంపకమాల—నజభజజజర—
త్రిదశరవీందుభాస్కరగణత్రితయాగ్ర
దొళగ్నిచెల్వవత్తు.

765627. తరంగము—రసరనరనర—
పావకంత్రిదశపావకం దివిజపావ
కం సురపపావకం.

ఇరువదిరెండవ ఛందస్సు

605988. మహాస్రగ్ధర—సతనసరరగ—
స్ఫురితప్రోద్దామకాంచీఖచితమణి
నితంబస్థలాభోగభారే

618116. చూతకుజము—సమరనభరరగ—
జనతానందం శ్రీకామినీప్రతిమె
చూతకుజాహ్వయం నామవృత్తం.

1797559. భభభభభభభ గురువు—
—శీతకరప్రకరం గళవేటిడెయోళియొ
శైవలనుక్రమదిం.

1930711. భద్రకము—భరనరనరనగ—
ఆదమదోజియింనిలసి బందదొప్ప
కవిరాజహంసమతదిం.

34

ఇరువదిమూఁడవ ఛందస్సు

3595120. హంసగతి—నజజజజజజలగ—

అవిచలితం రసవృత్తియనాల్గి నేయు
త్తిర కేళ్క-శహంసగతీ.

4194081. క్రీడ—మమతననననలగ—

ఉత్పన్నంవృత్తం భిన్నాబ్జాక్షీగురుజన
మతదినిదతిశయనుతమిం.

3985400. సౌందరం—నభభభమససలగ—

విదితమాగి రెసౌందరమాదుదు
భిన్నాంభోజదళాయతలోచనే.

ఇరువదినాలుగవ ఛందస్సు

4155367. సుందరము—భతనసభభనయ—

ఇందునిభాస్యే ధరెగిదు పెసరొప్పిల్లి
యముద్భవకర మెనె తన్నిం.

4186048. లలితము—ననభనజననయ—

పరెదుదులలితం ధరగిదు పెసరాగిర
సరసిరుహదళాక్షీ.

5729712. అర్క-మరీచి—నజభభభభజర—

క్రమవఱదోదునీని దనర్క-మరీచియ
నంబురుహపత్రలోచనే.

7003056. వంశజము—నజభజజజరస—

అసురగణార్క-శీతశరభానుగణ
త్రితయాంత్యపావకం పవనం.

ఇరువదియైదవ ఛందస్సు

14368768. హంసపదము—నననసభభభగురువు—

కవిజనహితకరమిదన ఱ కళదీహంస
వినిర్మితహంసపదం.

16776647. క్రౌంచపదము—భమసభననననగ—

నీతియుతేశ్రేళ్ సాతిశయోక్తి క్రమదో
శినగద్దుది దతిశయరచనో.

16777216. విదళితసరసిజము—నననననన ననగ—

విదళితసరసిజవనమెనలెసె దుదువిదళితవనజముఖీ.

ఇరువదియాఱవ ఛందము

16777216. వనలత—ననననననననగగ—

విదితమిదవని గెపుదిదుదురసదొళె
వద మిదనతీముదదిందం.

23854849. భుజంగవిజృంభితము—మమతననగరసర—

ఆదిష్మొయుగ్మాకాశాగ్రంపురమితసుర
పురసహితం కృశానుమరుల్లగం.

29358064. మునిమతము—నజనసననజలగ—

జనహితమింతిదుమునిమతమం
బుదునినగ ఱపిదెకళదీనిరుతం.

చిన్నిగీతములు

సోమంచి సూర్యనారాయణశర్మగారు

చిన్ని చిన్ని నీటి చినుకులె పెల్లయి - ఘోరసాగరముగ మాఱుమ్రోగు
నిసుక రేణువులె యవెన్నియో కూడివి - శాలక్రమమయిన నేలయగును
చిన్ని చిన్ని త్రుటులె యెన్నియో కలిసి మహాయుగంబు లగు ననంతఘటితి
అల్పదోషములును నధికమై యట్టులే - ఘోరపాతకమున గూలద్రోయు
చిన్ని చిన్ని జాలి నేతలఁ జల్లని - ప్రేమవాక్యముల ధరిత్రియెల్ల
భూరి రమ్య శుభకరారామమై నిత్య - సౌఖ్యధామమగును స్వర్గమటులు.

క్షేమేంద్రమహాకవి-ఔచిత్యవిచారచర్చ

కిళాంబి రాఘవాచార్యులు గారు, యం. ఏ., బి. యల్.

కాశ్మీరదేశకవులలోఁ బ్రసిద్ధుఁడై పెక్కు గ్రంథముల రచియించిన క్షేమేంద్రమహాకవి క్రీ. శ. పదునొకండవ శతాబ్దమువాఁడని స్థిరపఱుపఁబడినది. ఈతఁడు కథాసరిత్సాగరకర్తయగు సోమదేవునికిఁ గొంచెమించుమించుగ సమకాలికుఁ డని తోఁచుచున్నది. ఇరువురును గుణాఢ్యవిరచిత మగు బృహత్కథను సంగ్రహముగఁ గైకొని బృహత్కథామంజరి, కథాసరిత్సాగర మను గ్రంథముల రచియించిరి. క్షేమేంద్రుఁడు సోమదేవుని గ్రంథమును గాని, సోమదేవుఁడు క్షేమేంద్రుని గ్రంథమును గాని చూచినటులు గన్పట్టుట లేదని వాఙ్మయపరిశోధకులు దెలుపుచున్నారు. కాశ్మీరమునందు విజయరాజ్యాధీశుఁడును, రత్నసింహుని కుమారుఁడును నగు ఉదయసింహుని కాలమునఁ గవి జీవించియుండినట్లును, కాశ్మీరాధిపతియగు అనంతభూపాలుని కాలమున గ్రంథము పరిసమాప్తినొందినటులును ఔచిత్యవిచారచర్చయందలి గ్రంథాంతశ్లోకముల
2
వలనఁ దెలియఁగలదు.

ఈక్రింది గ్రంథములు క్షేమేంద్రునిచే రచి
3
యింపఁబడినటులు దెలియవచ్చుచున్నది.

1. భారతమంజరి; 2. రామాయణమంజరి; 3. బృహత్కథామంజరి; 4. దశావతారచరితము; 5. సమయమాతృక; 6. చారుచర్య; 7. సేవ్యసేవకోపదేశము; 8. కళావిలాసము; 9. చతుర్వర్గసంగ్రహము; 10. దర్పదలనము; 11. కవికంఠాభరణము; 12. ఔచిత్యవిచారచర్చ; 13. సువృత్తతిలకము. 14. అవసరసారము; 15. నీతిలత; 16. బోధిసత్త్వావదానకల్పలత; 17. ముక్తావళి; 18. చిత్రభారతనాటకము; 19. మునిమతమీమాంస; 20. లలితరత్నమాల; 21. లావణ్యవతి; 22. వినయవల్లి; 23. వాత్స్యాయనసూత్రసారము; 24. అమృతరంగకావ్యము; 25. కనకజానకి; 26. దేశోపదేశము; 27. నీతికల్పతరువు; 28. పద్యకాదంబరి; 29. పవనపంచాశిక; 30. రాజావళి; 31. వ్యాసాష్టకము; 32. శశివంశమహాకావ్యము.

ఇన్ని గ్రంథముల రచియించుట చేతనే కవి తన యౌచిత్యవిచారచర్చయను గ్రంథమునఁ దన్ను 'అక్షయకావ్యకీర్తిః' అని వర్ణించుకొని యున్నాఁడు.

'క్షేమేంద్ర ఇత్యక్షయకావ్యకీర్తిశ్చక్రే నవౌచిత్యవిచారచర్చామ్' (Kavyamala Series P-92) అందుననే పాశ్చాత్యులు Polymath, Kshemendra మొదలగుపదముల నీతని విషయమున వాడియున్నారు. పై నుదహరింప

బడిన గ్రంథములలో 1 మొదలు 13 వఱకును బొంబాయి నిర్ణయసాగరముద్రణాలయమున ముద్రింపఁబడినవి. 14 మొదలు 32 వఱకు నెచ్చటను ముద్రింపఁబడినటులు గానరావు. అయినను వానిలో 14 మొదలు 23 వఱకు గల గ్రంథములలోనివని కొన్నిశ్లోకముల నీ కవి తన యౌచిత్యవిచారచర్చయం దుదాహరించి యున్నాఁడు. పైముప్పది రెండుగ్రంథముల రచించినటులు బొంబాయి ముద్రితకథాసరిత్సాగర పీఠికయందుఁ దెలుపఁబడియున్నది.

ఔచిత్యవిచారచర్చ

క్షేమేంద్రమహాకవి కవికంఠాభరణము, ఔచిత్యవిచారచర్చ, సువృత్తతిలకము అను మూఁడలంకారగ్రంథముల రచియించినటులు దెలియుచున్నది. ఔచిత్యవిచారచర్చయందుఁ దాను "కవికర్ణిక" యను నలంకారగ్రంథమును రచియించినటులు దెలిపికొనుటచే నదియే కవికంఠాభరణమని తోఁచుచున్నది. కవికర్ణికను ముందు విరచించి తరువాత నౌచిత్యవిచారచర్చను రచించినటు లీ క్రింది శ్లోకయుగ్మము వలన స్పష్టపడఁగలదు.

శ్లో. కృత్వాపి కావ్యాలంకారాం
క్షేమేంద్రః కవికర్ణికామ్;
తత్కాలజ్ఞం వివేకంచ
విధాయ విబుధప్రియామ్.
ఔచిత్యస్య చమత్కార
కారిణ శ్చారుచర్వణే;
రసజీవిత భూతస్య
*విచారం కురుతేఽధునా.

కావ్యమున కాత్మ ధ్వని యని యానందవర్ధనాచార్యుఁడు దెలిపియున్నాఁడు. కావ్యమునకు రసమే ప్రధానమని కొందఱును, వక్రోక్తియే ప్రధాన మని మఱికొందఱును జర్చించియున్నారు. రీతియే కావ్యమున కాత్మయని కావ్యాలంకార సూత్రవృత్తికారుఁడగు వామనుని మతము (రీతిరాత్మాకావ్యస్య, 1-2-6).

కావ్యమున కౌచిత్యమే జీవిత మని క్షేమేంద్రుని మతము. గుణాలంకారముల వలనఁ బ్రయోజన మేమియు లేదు. అలంకారము లలంకారములే; గుణములు గుణములే (శ్రుతసత్యశీలాదివద్గుణాఏవ) కాని శృంగారాది రసప్రసిద్ధ మగు కావ్యమునకు జీవిత మౌచిత్యమే. విచారించినను ఔచిత్యమేకావ్యమునఁ గనరాదో యట్టికావ్యమునకు గుణాలంకారాదులవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. ఉచితస్థానవిన్యాసముచే నలంకారము లలంకారము లనఁదగును. ఔచిత్యప్రచ్యుతి నొందని గుణములే గుణములు.

కావ్య స్యాల మలంకారైః
కిం మిథ్యా గణితై ర్గుణైః;
యస్య జీవిత మౌచిత్యం
విచిన్త్యాపి నదృశ్యతే.
అలంకారా స్త్వలంకారా
గుణాయేవ గుణా స్సదా;

* కటక కుండల కేయూర హారాదివ దలంకారా యేవ.

ఔచిత్యం రససిద్ధస్య
స్థిరం కావ్యస్య జీవితమ్.
ఉచితస్థానవిన్యాసా
దలంకృతి రలంకృతిః;
ఔచిత్యా దచ్యుతా నిత్యం
భవన్త్యేవ గుణా గుణాః.

కవి యీవిషయమునే యీక్రింది చమత్కారమగు శ్లోకముచేఁ దెలియఁబఱిచియున్నాఁడు.

శ్లో. కంఠే మేఖలయా నితంబఫలకే
తారేణ హారేణవా,
పాణౌ నూపురబంధనేన చరణే
కేయూరపాశేనవా;
శౌర్యేణ ప్రణతే రిపౌ కరుణయా
నాయాంతి కే హాస్యతామ్
ఔచిత్యేనవినా రుచిం ప్రతనుతే
నాలంకృతి ర్నో గుణాః.

ఔచిత్యమన నేమి?

ఈ విధముగాఁ గవి యౌచిత్యప్రాముఖ్యమును వర్ణించి ఔచిత్యమన నేమియో వివరించియున్నాఁడు.

శ్లో. ఉచితం ప్రాహు రాచార్యాః
సదృశం కిల యస్యయత్;
ఉచితస్యచ యో భావః
త దౌచిత్యం ప్రచక్షతే.

"యత్కిల యస్యానురూపం తదుచిత ముచ్యతే- తస్యభావ మౌచిత్యం కథయంతి-" అని పై శ్లోకమునకుఁ గవియే వ్యాఖ్యాన మొనర్చియున్నాఁడు. యేది దేనియొక్క యనురూపమో యదియే యుచితమనఁబడు. దానిభావమే యౌచిత్యము. ఎట్టివర్ణన విశేషములవలనఁ గావ్యమునకుఁ బదవాక్య ప్రబంధార్థాదులయందు నైసర్గిక హృదయంగమత్వము సిద్ధించుచున్నదో యచ్చటనే యౌచిత్యము గలదని తెలియనగును. ఇట్టి యౌచిత్యము కావ్యాదులయం దెచటఁ బాటింపవలయునని యాశంకించి క్షేమేంద్ర మహాకవి యౌచిత్యవిచారము నిరువదియేడు భాగములుగ విభజించి చర్చించియున్నాఁడు. అవి యేవన 1. పదము, 2. వాక్యము, 3. ప్రబంధార్థము (మహాకావ్యార్థము), 4. గుణములు (ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాదులు), 5. అలంకారములు (ఉపమాదులు), 6. రసము (శృంగారాదికము), 7. క్రియాపదము, 8. కారకము (కర్త, కర్మ కరణ, సంప్రదాన, అపాదాన, అధికరణంబులు), 9. లింగము (స్త్రీపుంనపుంసకములు), 10. వచనము, 11. విశేషణము, 12. ఉపసర్గ, 13 నిపాతములు (చ. మొదలగునవి), 14. కాలము (భూతభవిష్యద్వర్తమానములు), 15. దేశవిషయకము, 16. కులము, 17. వ్రతము, 18. తత్త్వము (శాస్త్రయాథార్థ్యసూచకము), 19. సత్త్వము (అవికృతచిత్తత్వము), 20. అభిప్రాయము, 21. స్వభావము, 22. సారసంగ్రహము, 23. ప్రతిభ, 24. అవస్థ (బాల్యాదులు), 25. విచారము (చర్చ), 26. నామధేయము, 27. ఆశీర్వచనము.

వీనియందలి యౌచిత్యమును బాటింప వలయునని చర్చించి, కవి తనవిభజనము సంపూర్ణముగా దనియు మిగిలినవాని నతిప్రసంగ భయంబుచే వివరించి యుండలేదనియుఁ దెలిపియున్నాఁడు.

'అన్యేషు కావ్యాంగేషు అనయైవ దిశా స్వయమౌచిత్య ముత్ప్రేక్షణీయమ్.త దుదాహరణా న్యానంత్యాన్న ప్రదర్శితాని ఇత్యల మతిప్రసంగేన.'

గ్రంథోదాహృత కవిప్రశంస :

క్షేమేంద్రకవి పైవిషయముల జర్చించునపుడు ప్రతివిషయమునకును, ఔచిత్యమును బాటించిన యొకశ్లోకమును, ఔచిత్యరహితమగు మఱియొక శ్లోకమును నుదాహరణపూర్వకముగ నిచ్చి చర్చించియున్నాఁడు. ఆయాశ్లోకములు ప్రసిద్ధకవుల గ్రంథములనుండియుఁ దనగ్రంథములనుండియు గైకొనినటులు దెలియుచున్నవి.

ఈతఁ డుదాహరించిన కవులలో సుప్రసిద్ధులగు కాళిదాస శ్రీహర్ష, రాజశేఖర, భవభూతి, భట్టబాణ, భట్టనారాయణ, వ్యాస, అమరుక, మాఘ, వరాహమిహిర, కుమారదాసాదులే కాక, 1. పరిమళుఁడు, 2. ధర్మకీర్తి, 3. మాలవరుద్రుఁడు, 4. రాజపుత్రముక్తాపీడుఁడు, 5. ఉత్పలుఁడు, 6. భట్టప్రభాకరుఁడు, 7. భట్టేందురాజు, 8. గౌడకుంభకారుఁడు, 9. ఉపాధ్యాయగంగకుఁడు, 10.మాలవకువలయుఁడు, 11. శ్రీచక్రుఁడు, 12.భట్టలట్టణుఁడు, 13. యశోవర్మదేవుఁడు, 14. చందకుఁడు, 15. పరివ్రాజకుఁడు, 16. కార్పటికుఁడు, 17. శ్యామలుఁడు, 18. ప్రవరసేనుఁడు, 19. మాతృగుప్తుఁడు, 20. దీపకుఁడు మొదలగు కవీశ్వరులు గానవచ్చుచున్నారు. వారు రచియించిన గ్రంథము లెవ్వియో, వా రేకాలమునం దుండిరో వాఙ్మయచరిత్రవిమర్శకులు విమర్శింపవలసియున్నది. ఈగ్రంథమున నేకాక అలంకారగ్రంథము లన్నిటిలోఁగూడ నిట్టియుదాహరణపద్ధతియే కానవచ్చుచున్నది. అలంకారగ్రంథముల నన్నిటిని బరిశీలించి ఆయాకవులు రచియించినశ్లోకముల నన్నిటి నొకచోట గూర్చి ప్రకటించినచో వాఙ్మయాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడునని నాయాశయము. కాని యాశ్లోకము లాకవులురచియించినవా కావా యనువిషయముకూడవిమర్శింపవలసియున్నది. ఆలంకారిక శాస్త్రములయం దొక కవి రచియించినట్లు దెలుపఁబడిన శ్లోకము లితరకవుల గ్రంథములలోఁ గానవచ్చుచున్నవి. ఇట్టిసమస్యయే తెలుఁగుభాషయందుఁ గూడఁ గలదు.

ఔచిత్యవిచార చర్చయందు బీభత్సాద్భుతరసంబుల కుదాహరణముల నిచ్చుచోఁ జందకునివని రెండుశ్లోకము లుదాహరింపఁబడినవి. అందు మొదటిదగు

శ్లో. కృశః కాణః ఖంజః శ్రవణరహితః పుచ్ఛవికలః
క్షుధాక్షామో రూక్షః పిఠరకకపాలార్దితగళః;

ప్రదైః పూతిక్లిన్నైః క్రిమిపరివృతై రావృతతనుః,
శునీ మన్వేతి శ్వా తమపి మదయ త్యేవ మదనః.

అను శ్లోకము భర్తృహరిశతకమున దుర్వార క్త పద్ధతియందుఁ గొలఁదిమార్పుతోఁ గానవచ్చుచున్నది. రెండవదియగు

"కృష్ణేనాం బగతేనరంతు మధునా మృద్భక్షితా స్వేచ్ఛయా, సత్యం కృష్ణ? కఏవమాహ? మునలీ. మిథ్యాంబ, పశ్యాననమ్; వ్యాదేహీతి వికాసితే ఽథ వదనే దృష్ట్వా సమస్తం జగన్మాతా యస్య జగామ విస్మయపదం పాయాత్సనః కేశవః"

అను శ్లోకము కొలఁదిమార్పులతో లీలాశుకవిరచిత కృష్ణ కర్ణామృతమునందు ద్వితీయాశ్వాసమునఁ గనఁగును. (2-65) గనుక నేయేకవు లట్టిశ్లోకములు రచించిరో, యవి యేగ్రంథములలోనివో తెలిసికొనుట యత్యావశ్యకము.

'యత్కించిదపి నోపేక్ష్యం కావ్యేదుష్టం కథంచన' యను శాస్త్రానుసార మాలంకారిక గ్రంథములలోఁ గవులు నిష్పక్షపాతముగ విమర్శయొనర్పవలెను. క్షేమేంద్రమహాకవి ఔచిత్యవిచారచర్చయం దట్టియాదర్శము నేర్పఱచుకొని కాళిదాసాది మహాకవులను మాత్రముగాక తన గ్రంథములనుగూడ విమర్శించుకొనియున్నాఁడు. కాళిదాసవిరచిత కుమారసంభవమునందలి 'ఊరుమూల నఖమార్గపంక్తిభిః తత్క్షణం హృతవిలోచనోహరః' అనుశ్లోకమును, ప్రబంధార్థమునం దనౌచిత్యమును సూచించుచున్నదని కవి విమర్శించియున్నాఁడు. 'వర్ణప్రకర్షేసతి' అను శ్లోకమునఁ గర్ణికారకుసుమ వర్ణన మొనర్చి విధాతృనింద యొనర్చుటఁజేసి ప్రస్తుతశృంగార వర్ణనమునకుఁ దగిన యుద్దీపన భావ మేదియుఁ గలుగుటలేదనియు,నాశ్లోకము.

బాలేందువక్త్రా ణ్యవికాసభావాత్
బభుః పలాశా న్యతిలోహితాని;
సద్యో వసంతేన సమాగతానాం
నఖక్షతానీవ వనస్థలీనామ్.

అను శ్లోకమువలె రసౌచిత్యమును సూచింపకుండుటలేదనియుఁ దెలుపఁబడినది.

వేలంవెఱ్ఱి

చింతా శంకరదీక్షితులు గారు

క్రిందుమీఁదెఱుంగని వెఱ్ఱికెరలిపాటు-నందు రచియించినాఁడ బద్యముల గొన్ని
హాయి హాయ్, అని విను జను లనెద రంచు-భావకవిరీతి నెంచితి స్వాంతమందు.

సర్వసాధారణముగ హాస్యములపట్ల - మోమువిప్పక మెలగెడు మూర్తినైన
ఇపుడు నాపద్యముల బఠియించి నేను - వికవికా నవ్వితిని పొట్ట విచ్చునట్లు.

సేవకుని బిల్వ నతడు విచ్చేసెనంత-పూచికనుబోలు నావంటి పురుషునట్టి
దీర్ఘకాయుడు బలశాలి తెలిసితెలిసి - అనుసరించుటకే విస్మయంబు గంటి.

"ముద్రణార్థ మియ్యది, కొనిపొమ్ము" అంటి-పిదప సహజధోరణి హాస్యవృత్తి, నేను
"అచట నిద్దాన నేకొంప లంటికొనునో - అరయవలయును పోయిరమ్మం"టి నతని

సేవకుఁడు కాకితంబును జేతబట్టి - లోన గమనించుటను జూచినాను కొంత
మొదటిపంక్తిని చదివెగాబోలు నతడు - మొగము నల్వంకలను నవ్వ మొదలుపెట్టె.

రెండు మూఁడు పంక్తుల జూచియుండెనేమొ-పెద్దయికిలింతతో మోమువిప్పె నతడు
మొదటిపద్యము బూర్తిగాజదివెనేమొ-హాహ్హా హహా యనుధ్వని విననయ్యె నాకు.

ఇంక రెండుపంక్తులు పఠియించెబోలు-ర్రుర్రు ర్రర్రని నవ్వె బోరున నతండు
ఆఖరాయనో లేదొ పద్యద్వయంబు-ఒక్కపెట్టున పటికా 'ఘటుక్కు'మనియె.

మూఁడునాల్గు పద్యమ్ములు పూర్తియయ్యె-ప్రక్క లదుముచు శ్వాసకై బాధజెంది
నిలుపుకోలేక వెఱ్ఱినవ్వులకు దొడగి-మూర్ఛ నతడు గుభాలున భూమిబడియె.

రాత్రి బవ లనకుండ నిర్భాగ్యు నతని-గాచికొనియుంటి పదినాళ్లు గడచువరకు
ఆదినములగాయతు నేను హాస్యకవన-రచన మానితి నేటిప్రారబ్ధమనుచు.

---

* మేఘసందేశము

యన్. రామదాసయ్యంగారు, యమ్.ఏ., యల్.టి.

ఇంద్రధనూరాజహంస ప్రక్షిప్తములం గూర్చి ఆ 'పిచ్చయ్య'గారికి 'ప్రష్టవ్యము ఇంతయే' యగు నేని దానికిం బ్రతివక్తవ్యము ఇంతయే.

1. ఇంద్రధనువు

ఇంద్రధనువుంగూర్చి "పిచ్చయ్య"గారికి తొలుతంబుట్టిన సందేహము "అది యుత్తర దిక్కున నెట్లు సంభవించును, తూర్పునంగదా?" అనియు, "ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలు శ్రీశాస్త్రులవారు 'ఉత్తరమున' అనుట పొసఁగదు గదా" అనియు. దీనికి నాపూర్వరచన తొలిపుటలోని

"ఈ ధనువునకు తూర్పుననో పడమటనో అఖండాకారము కుదిరినపుడు........తురాయిగా రాణించును."

అను నుపన్యాసము సమాధానమనియు, అది ఇంద్ర ధనువును 'తూర్పునుండి' ఇష్టదిక్కునకు 'ఉత్తరమునకుం' గొనివచ్చుననియు నిజాభిప్రాయము. కవి భావించిన యీ యుత్తరఖండమును గాక 'పిచ్చయ్య'గారు భావించిన తూర్పుస్థితిని (కాదా, అట్టిదే యగు పడమటిస్థితిని) అంగీకరించిన ఉత్తరాశాప్రస్థితుఁడగు మేఘునికి అది తగులక పోవుటచే కాళిదాసభారతి యసంబద్ధప్రలపిత మగు ననియు, అట్లు కాకుండుటకై "వక్రఃపన్థాయదపి" అన్నట్లు తూర్పునకు ఆ ధనువును తలపైకి తెచ్చుకొనుటకై మేఘుఁడు ఇంచుక పోయిన అప్పుడు అది తలపైకి వచ్చినను బర్హసామ్యముం గోలుపోయి వేఱు భంగిం జెందు ననియు ఎచ్చరించుట నాకుం దలంపు. ఆ వేఱు భంగిం గూర్చిన నామాటలో చంద్రరేఖా విపరీతాకార మగు బొమ్మకొఱడునకు చంద్రరేఖా సమాకారముం జెప్పుట "శిశుపాఠపుస్తకము" నేని చదువనట్టి నా యవివేకమని 'పిచ్చయ్య'గారు నేర్పుమీఱ నుద్ఘాటించినారు. అయినను నావాక్యమునందు.—

"......మేఘునికి తూర్పుపయనము సెప్పి, దానిని నెలవంక, చందురువంక యను పేరుల వెలయు నాభరణమును ఈశ్వరుని తలనుండుదానిం గాని, సరస్వతి తలనుండుదానిం గాని మించినదానింగా నుత్ప్రేక్షింపఁ దగును."

అనుదానియందు "ఆభరణముగా" అనుట "ఆభరణమును" అను మదుద్దిష్టమునకు అచ్చులో వచ్చిన పొరయనియు; "మించిన" అనుటచే 'ఉత్కోటి యగునది ఆ శకోటియగు దీనికి సాటియా సౌభాగ్యమున?' అన్నట్లు ఈ వైపరీత్యమే నేను భావించితిననియు, "ఆభరణమును,...దానిఁ...దానిఁ..." అని విశేషణవిశేష్యములకు సమాన విభక్తింజేర్చి విధేయప్రధానముగా వ్రాయుట నాకు తెఱచు అలవడిన మార్గమనియు లోకమునకుం దెలుపుకొందును. అట్లుగాక నెలవంక రూపము నేని ఇంద్రధనూరూపము నేని యథాస్థితముగా నెఱుంగ నేరనివాఁడనే యగుదు నేని, ఇప్పుడు వెలుఁగఁజొచ్చిన యీ క్రొత్త 'దీపాల' వెలుతురున దానిం దెలిసికొనుటకు కరము సంతోషింతును. కాని, ఈ 'నెలవంక' ప్రస్తావము కేవలము ఆనుషంగికము; దాననేమి? ఇప్పటికేని కాళిదాసుని యింద్రధనుఃఖండము శ్రీమద్వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు కల్పించిన దిక్కునకుం జేరి మేఘుని తలపై నవచూడముగా నిరవుకొను నేనియు, శ్రీ వేంకటాచార్య పిచ్చయ్యగారలచే మేఘమునకు చేతికి తలకు అందకుండ తూర్పునకుం ద్రోపుడువడకుండు నేనియు నాకు చాలును.

వ్రాఁత యసమగ్రమనుట ఇంద్రధనువుంగూర్చి కాదు

* దీనినిగూర్చిన విమర్శనముల నిక ప్రకటింపజాలము. —సంపాదకుఁడు, భారతి.

2. మేఘహంసలు

"రాజహంసాః సహాయాః సంపత్స్యన్తే" అనుటయందు శ్రీశాస్త్రులవారు ప్రకటించిన స్వారస్యమంతయు నట్లే యుండఁగ కాళిదాసు ఈ శ్లోకమును మానుకొనియుండవచ్చును; హంసలను తప్పకుండ ప్రస్తావింపనే వలయునన్న నియమము లేదుగదా? 'కవిలోకసిద్ధమైన' శాస్త్రవమందు తాత్పర్యమున్నను, "సహాయాః" అను మూలమందును 'సయాత్రాః' అను టీకయందును మేఘహంసల స్నేహమునం దాత్పర్యము లేకున్నను, అందులకుం దగిన సంవిధానముం గల్పించి వర్ణింపనేరఁడా మహాకవి? వైరప్రయుక్తమైన సయాత్రతయందే తాత్పర్యమున్న—భయముచే వణకుచు, దిగులుచే నోటఁగఱచుకొన్న తూటిబత్తెమును జార్చుకొనుచు, వెక్కుచు, ఏడ్చుచు, మఱి నీబంటులోనే నీతోడనే నీవు పోవునూరికే రావలసినవారు, వేఱుగతి లేనివారై, ఎట్లెట్లో చచ్చుచుం బ్రదుకుచు, పులితోడం దగులుకొన్న జింకలవలె, నీతోడ వత్తురు ఆహంసరాజులు. ఆ యేడ్పుతమాషాను దారి పొడుగునను చూచుచుం బొమ్మ—అని స్వరసస్ఫూర్తియగునట్లు కవనము సేయఁజాలఁడా మహానుభావుఁడు! మఱియు నీ స్నేహమునకు వెలితిగాని యితర పరామర్శలును, వైరానైకాంతికతను సూచించునవి ఈ మేఘకావ్యమందుఁ గలవనియు వానికి మల్లినాథసూరుల యభ్యుపగతి కలదనియు నాపూర్వరచనోదాహరణమున, ప్రభవ పుష్యభారతిలో, ౨౩-వ పుటలో, అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ లుగా ప్రకటింపఁబడినది. కవి సమయములు ఏవేని కొన్ని ఆలంకారికాచార్యుల పరిగణనమునందు "ఇత్యాది" అనుటచే ఊహ్యములుగా విడువఁబడినవి ఉండునేమో కాని ఈ మేఘహంసలం గూర్చినది మాత్రము అట్లు త్యక్తము గాక, ప్రతిపదముగా ఉక్తమే. అదే అది— "జలధరసమయే మానసం యాన్తి హంసాః"—అనునది. మేఘాగమ హంసాపగమ యోగ పద్యముం గూర్చిన కవనమున సులువుగా అనఁగా ప్రతిభా వ్యాపారము అంత ఎక్కువగా లేకయే—హృదయంగమము గానేలే—తోఁచు కల్పనః "అవి వీనిం దఱుమఁగొట్టుట" "గర్జించి జడిపించుట" "వడగండ్ల రాలుఱువ్వుట" మొదలగునవెల్ల శాస్త్రవ సమర్థక్తమైనది, కోటానకోట్లు కవులు కోటానకోట్ల తెఱంగులం జేయఁదగును. ఆ యుదాహరణములకుం గఱవా? వానికై నేఁడీ క్రొత్త దీపాల వెలుతురేల? మునుపున్న వెలుతురుతోడనే, అయిదుపుటలు మాత్రమే కాదు, అయిదుపదుల పుటలును నింపవచ్చును. కాని దానిచే ఆశాస్త్రవమును కవిసమయ మనఁ జెల్లదు; మానసగమన కవి సమయమును నిర్వాహము చేసిన భంగీవిశేషమాత్రమని యనఁజెల్లును. మఱి యీ మైత్రిభంగిని ఇతరకవు లొక్కరేనియుఁ జెప్పరే యనిన దానిచే కాళిదాసునందు సర్వాతిశాయి ప్రతిభను ఊహింపఁదగును గాని, తప్పుచెప్పుటగాని 'సహాయాః' అన్నమాటను సారహీనము చేసి ఆయన గౌరవమును మాపుట గాని నీతియా? అరయుఁడు: విరహి అగ్నిమిత్రుఁడు వసంతుని యాభిజాత్యమును, అందులకు మలయానిలము పోకడను ఆ వసంతుఁడు కోయిల కూఁతలచే "ఎట్లున్నది బాబూ, నీనొప్పి" అని యడుగుచు తన కుడిచేత తన్ను నిమురుటం గాను ఉగ్గడింపఁ దగునా? దుష్యంతుడు, మాలినీ తరంగ వాతమును తన యనంగతప్తాంగములతో నెమ్మికై గ్రుమ్మి కౌఁగిలించుకొనుటను ఉగ్గడింపఁదగునా? శ్రీరాముఁడు విరహి, వర్షర్తువును వచ్చియుండఁగా మేఘవాతమును—కలువ వాసనచే చల్లనైనదానిని—మొగలిపరిమళము గుబాళించుదానిని—ఊరటకై దోసిళ్లతో త్రాఁగుటం జెప్పఁదగునా? విరహుల యీ యాప్యాయనమునకును ఈ మెచ్చుకోలునకును ఇంకను ఉదాహరణములు నలయుదేని దొరకవు, కాదా అతి విరళవిరళముగా దొరకఁబోలును. మఱి యుపాలంభోదాహరణములు ఈ దీపాలను వెలిఁగింపకయే మేఘహంస శాస్త్రవోదాహరణముల కన్న పదింతలుగా గొప్ప గ్రంథముగాఁ గ్రువ్వవచ్చును. వాని బాహుళ్యముం బట్టి ఉపాలంభించుటయే కవిసమయ మనఁజెల్లునా? వీని వైరళ్యముంబట్టి ఇవి వాల్మీకి కాళిదాసుల పొరపాటులే అనఁజెల్లునా? ఈ యిరువురే, ఇట్లుగ్గడించినవారే ఇంతకన్న నెక్కువగా వేఱెడల నుపాలంభింపరా? ఆశాస్త్రవముపాటి యీ మైత్రియు, ఆ యుపాలంభముపాటి ఈ యాశ్వాసోక్తియు, అట్లే తుల్యయోగక్షేమమని మున్నునే నుదాహరించిన వాయుమేఘ మైత్రియు తచ్ఛాస్త్రవ

ముపాటి సహృదయహృదయంగమములు కావా? మఱియు "జలధరసమయే మానసం యాన్తి హంసాః" అన్నయెడ శాస్త్రమువే మానసయాత్ర కల్పనయా, యాత్రచే శాస్త్రకల్పనయా? యాత్రంబట్టి శాస్త్రవ (కాదా, మైత్రీ కల్పన యనియు, యాత్రకు నిబంధన "కాలాన్తరే హిమదుష్టత్వాత్ మానసస్య" ఇత్యాది మల్లినాథవాక్యముల వలన నెఱుంగఁదగు ప్రకృతిరహస్యమనియు మనుపు నాకుం దోఁచినట్లు స్పష్టముగా దెలుపుకొన్నాఁడను. మరల ఇందును దానిం గూర్చి రవంత: జలధరసమయ హంసమానసగమన కవిసమయము ఎట్లు ఉత్పన్నమైయుండునన్న విచారమును కొంత నా పూర్వరచనయందు కావించినాఁడను. నీటి తేటదనము, బంగరు తామరల కలిమింబట్టి హంసకు ఎల్లప్పుడును మానసవాసము అతిప్రియము. అయినను అచట తమకు రోగకారి మంచు విశేషముగా నుండుటచే ఆయుపద్రవముం దప్పించుకొనుటకు వేఱుచోట్లం గ్రుమ్మరుచుండును. వర్షలో కలుగు జలకాలుష్యముచే సకలజలాశయములును దానికి వాసానర్హములగును. అప్పుడు అది తన సొంతయింటికే అతిరమణీయమగు మానసమునకుం బోవును. వర్షర్తువున మానసమందు హిమదోషము లేదా యనిన, లేదు అనఁదగును; దానికి పూర్వములగు గ్రీష్మవసంతములందును అది యట మృగ్యమే. మఱి శరదాదిగా అట నాదోషము ప్రతిదినము హెచ్చగుటచే హంస మానసమును తనకు వదలఁగాల్లాడకున్నను ఎట్లో వదలి "మనయింట మనము కుదురుగా నుండుటకు వెరవు లేకున్నదిగదా" యని దుఃఖించుచు ప్రసన్నజలాశయములకై దేశములం గ్రుమ్మరుచుండును. మఱి శిశిరర్తు విరామముననే, వసంతావతారముననే మానసమునకు మరల రాదా యన్న, తాను వలసవచ్చిన జలాశయముల రామణీయకము అప్పటికిని తఱుఁగకుండుటచేత, అది వానిని వీడి ఎన్నఁడు మరలినదికాదు; తాత్కాలికమైన మానసవృత్తాంతమును ముగ్ధమది యెఱుఁగదు; మఱల వర్షావతారమున ఈ జలాశయములకు కాలుష్యము కలుగునపుడు దానికి జడిసినదై మానసమునకై యువ్విళులూరి పయనించును. అప్పుడు మానసము హిమహీనమై హంసకు వాసయోగ్యముగా నుండును. మానసము వర్షలో మాత్రమే హిమహీనమై సుఖముగా నుండునని దాని భ్రాంతి అనియేని; కాదా, మానసమున హిమసంతము నడుమ నున్నదానియందు హిమదోషము నిత్యమే యనుకొన్నను హంసకు హిమోపద్రవమునకన్న జలకాలుష్యోపద్రవము ఎక్కువ పీడాకరమనియు, కావున వర్షలో మానసవాసము దానికి లోభనీయమగుననియుఁ దలంపనగును. ఏ పక్షమునను మానసయాత్ర ఇతర జలాశయవాసమునకన్న హంసకుం బ్రియతరము. కాఁగా "ఉత్తములయిన యా మహానుభావులకు నీలోకోపకారశీలతచేత నీయందు స్నేహము కలుగును;...వారికి అతిప్రియమైన మానససరస్సు...తమకు నివాసయోగ్యమని నీవు ఉఱిమి సూచింతువు, గాన వారికిని నీవు ఉపకారివి...." ఇత్యాది స్వారస్యము మిక్కిలి యొప్పియుండును. ఇఁక నిట కలిగింపఁబోవు జలకలుషీకరణాపకారమునకన్న "మానసము, మీకు అత్యంతప్రియమైనది, మీకు వాసయోగ్యమగు కాలము వచ్చినది. మఱి కదలండి" అని సూచించు నుపకారమును కవి భావించుట ప్రౌఢి పరాకాష్ఠ. ముంగిస పామునకుం బోలెను, పిల్లి చిలుకకుం బోలెను అచేతనమగు మేఘము తాత్త్వికముగా మనోనిశ్చయముతో హంసలకుం జేయు కీడులేదుగదా! అట్లు జాతివైరము లేమిచేతనే,

"యస్యాస్తోయే కృతవసతయో
మానసం సన్నికృష్టం,
నాధ్యాస్యన్తి వ్యపగతశుచ
స్త్వామపి ప్రేక్ష్యహంసాః."

అనుట. ఇట మానసమునకైన హంసల యాధ్యానమును (అనఁగా ఉత్కంఠాపూర్వకస్మరణమును) సామాన్యముగాఁ జెప్పుటను అరయఁదగును. మఱియు కమలార్కమైత్రి కవిసమయములం దుదాహృతముగాదా? కాదు; మేఘహంసవైరమువలెనే; మఱి తామరలు రాత్రి వికసింపమియు, కలువలు పగలు వికసింపమియుం జెప్పవలసినది "జలధరసమయే..." వంటి సమయము గలదు. వికాసమును నవ్వుటగాను మేల్కొనుటగాను, సంకోచమును దుఃఖచేష్టగాను నిద్రాకార్యముగాను, చెప్పుటయు;

దానిచే మైత్రియు దీనిచే శాత్రవమును కవులు కవనము చేసినారు. ఒక్కెడ తామరపువ్వును సూర్యునికి మిత్రము అన్నారు; ఒక్కెడ తామరతీఁగను సూర్యునికి కాంత యనియు, ఆ వికసనము పువ్వు నేత్రస్థానీయమనియు, తద్వికాస సంకోచములు నేత్రోన్మీలన నిమీలనము లనియు అన్నారు. అట తన్మిత్రమైన పువ్వు ఇట తత్కాంతకు కన్ను అయినది. తామరకు దివామాత్ర వికాసము 'సమయము' కాఁగా, ఇవెల్ల కవుల ప్రతిభ వలని కల్పనలు, సమయ నిర్వాహప్రకార విశేషములు. దివా వికాస సమయము దాటకుండ ఇట్టి కల్పనలు ఇతరములుం గూడ ప్రతిభ గలఁడేని కవి చేయుటకు అధికారి; దాన సమయోల్లంఘనదోషమునకు గుఱికాఁడు. చూడుఁడు. తామర తీఁగపై సూర్యకరప్రసారము పెక్కుర వాకున కాంతను గిలిగింతగొల్పు ప్రణయచేష్టయగునేనియు ఈ యుద్ధారమున—అలులమాట యుండనిండు—బాలభాస్కరుఁడు తామరలం బరామర్శించుటలో చెలిమి ప్రస్తావము లేదు గదా, ఒకకొంత తద్విపరీతమును సయితము ఆకర్షింపనగును.

"చ. కరకరి గూటఁ గఱ్ఱయిడఁ
గా మొఱవెట్టెడు లీల బాల భా
స్కర కరకాండ కందళ వి
ఘట్టన నించుకవాయివడ్డ తా
మర మొఱవెట్టిపెట్టి పలు
మాఱును వాకిలిదాఁటి యాఁగుచు
న్మొరయ విపంచి మీటు గతి
మ్రోసె యళుల్వెడలెం గొలంకులన్."

భాస్కరుఁడు, బాలుఁడు, కొంటె, కరకరి; కరముకఱ్ఱ; తామర గూడు; విఘట్టన గ్రుచ్చుట. ఇదేమిమైత్రి? మఱి పెద్దనగారు ప్రాతర్వికాస సమయమును మాత్రము నిర్వాహము చేసినారు. అలులకును, తామరల విప్పి మకరందము పోసి గొప్ప యాపానమహోత్సవముం జరిపినాఁడు, "గిడ్డంగినాయఁడు" కమలాప్తుఁడు అని యనకుండ మొఱవెట్టించినాఁడనుట కమలసూర్యమైత్రి నిర్వాహమునకు ఒకకొంత ఎడముగాదా? మఱి మైత్రిని చెప్పిన కవన బాహుళ్యముచే తన్మిత్రమనియు, శాత్రవముం జెప్పిన కవన బాహుళ్యముచే తచ్ఛత్రువనియు నిఘంటువులందును కావ్యపఙ్క్తి సాహాయ్యమునకై సంకలితము లగువానియందు 'తొలకరిసూఁడు', 'కమలాప్తుఁడు', 'కలువలచెలి' అని తన్నామము లుదాహృతములు కాఁదగును. దానిచే కవిసమయ తత్పరిపాలన ప్రకారములం గూర్చిన నిజ సిద్ధాంతము వైకల్యము చెందదని నా విన్నపము.

"మలి" మేఘము నేకాక "తొలి" మేఘమునుం గూడ హంసలకు భయావహముగా ఎందరేనికవులు వర్ణించియుండవచ్చును. కాని, కాళిదాసు ఇట సర్వేతరకవి విలక్షణముగా కల్పించిన మైత్రింబట్టి ఆ తొలిమలి భేద జ్ఞానముచే విశేషము అరసికొనఁగగునని జ్ఞాపకము సేయుట నిజాభిమతము. ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలును శ్రవణ సుభగముగా నుఱిమి ఎచ్చరిక సేయుట మొదలగు స్నేహకార్యమును తలంపించినారు. ఇతర కవులకుఁ దోఁపని ప్రకృతి రహస్యములను కాళిదాసు ఒక్కఁడేగదా (భాసుఁడొండె) చెప్పుట; "ఇదిగో వసంతలక్ష్మి నడి జవ్వనమందున్నది" అనియు; "ఇదిగో వసంతునికి ఇంచుక యౌవనము ముదియుచున్నది" అనియు; "ఇదిగో వసంతలక్ష్మి బాల్యయౌవన మధ్యదశయందున్నది" అనియు;ఇట్టిట్లు అశోకచూత కురవక తిలక చంపకాదులపూవని, పూచిన, పూచుచున్న, పూవనున్నట్టియు, పిందెలు పుట్టినట్టియు, వీని పిందెలు వాని పిందెలకన్న పెద్దవైనట్టియు,దశావిశేషములను సూక్ష్మతర భేదములం దెలియునట్లుగా కాళిదాసుగాక ఇతరులు వర్ణించిరా? వసంతవృక్షము లెల్ల ఒక్కుమ్మడిగా ననిచినవి, అంతట చిగిర్చినవి, అంతట పూచినవి, అంతట ఫలించినవి—అని యీ సామాన్యమే గదా ఎల్లకవులచే ప్రాయికముగా వసంతవర్ణనలం జెప్పఁబడుట! మఱియు "శరత్తున" "కోయిల"కూఁతను (కారణ విశేషము చేతనేలే) శకుంతలావనవాస బంధు తరుప్రతివచనముగాఁ గల్పింప కాళిదాసుని కంటె అన్యునికిఁ దరమా? కావున కాళిదాసభారతియందు ఇట్టి రహస్యములు మఱెందును లేనివి అరయుట ఆవశ్యకము, సహృదయులకు నిర్వృత్త్యాధాయకము.

3. ప్రక్షిప్తములు

శ్రీ వేంకటరాయశాస్త్రులవారు తమ వ్యాఖ్యానగ్రంథమునకుం బీఠికలోనే ఉత్తరమేఘమందలి 47, 56, 57 శ్లోకములు ప్రక్షిప్తములని సందర్భికార పండితులు చెప్పినమాటను ఉదాహరించిరి. "అయినను వానిని విడువ నిచ్చగింపక నేను ముద్రించితిని" అనిరి. "అయినను" అనఁగా "అవి ప్రక్షిప్తములైనను" "సందర్భికార పండితులు విడిచినను" అని శ్రీశాస్త్రులవారి యాశయము. కావున ప్రక్షిప్తత అంగీకృతమే. మఱి అవి ప్రక్షిప్తము లేలకో యను విచారము సందర్భికార ముద్రణము నాఁటినుండియు, మనీషుల హృదయమునను, విద్యార్థుల హృదయమునను ఉండునదే కాని ఈ ప్రభవ విభవ దీపావళిదినములలో క్రొత్తగా లేపవలసినదికాదు. 1912 సంవత్సరమున బి. ఎ. పరీక్షకుం బఠనీయములలో ఉత్తరమేఘము కలదు. [అంతకుంబూర్వము ఎన్నితూర్లు ఉండెనదో] నాఁటి విద్యార్థులమాత్రమే నాకు, సతీర్థులును, ఇతరులును ఈ విచారమును చేసి యెఱింగినవారు శతాధిక సంఖ్యులు. అంతకుం బూర్వులెందఱో ప్రక్షిప్తములనుటకుం జన్చను—ఇట్లు మిక్కిలి సామాన్యముగా ఎల్లర చేతను చేయఁబడియుండుదానిని—శ్రీశాస్త్రులవారు—అంతయుం గ్రొత్తగా పూర్వులకు అందని విశేషముగానే చెప్పుచున్నవారు—ఆపీఠికలో చేర్పవుండుట అల్పసారము పునరుక్తము అనావశ్యకము అనియే. ప్రక్షిప్తములన్న యా మాఁటినిం గూడ గ్రహించు తక్కిన ప్రక్షిప్తములను మల్లినాథసూరి స్పష్టముగా చెప్పినవానిని గ్రహించినట్లే. ఆ చర్చ వారును చేయలేదు; వీరును చేయలేదు. కవితాశిల్పమునకు ఒకదానం గలుగు దోసఁగు వంటిదే వేఱొక్క—దానం గలుగునది. ఇంచుక ఎక్కువతక్కువలు గణనీయములుగావు. మల్లినాథానుగ్రహముగల ప్రక్షిప్తమే నను గ్రహించుటకుం గారణము లుండునేని అవే, కాదా, అట్టివే ఏతద్గ్రహణమునకును ఊహించు కొనవచ్చును. [వీనికిని మల్లినాథానుగ్రహము గలదనియే నిజాభిప్రాయము.] పీఠికయందే ప్రక్షిప్తతంగూర్చి జ్ఞాపకముచేసిన శ్రీశాస్త్రులవారు పఠితలను సందేహముపాలు చేసినారనియేని కథావిరుద్ధార్థప్రతిపాదక గ్రంథమును చేర్చినారనియేని అనఁజెల్లదు.

మఱియు, ఆక్స్ఫర్డు కేమ్బ్రిడ్జి మొదలగు మహావిద్యాపీఠములం బ్రకటితము లగు షేక్స్పియరు మొదలగు మహాకవికృతులందు ప్రక్షిప్తతాశంక కలిగిన గ్రంథమును తప్పింపక ముద్రించుటయు, పీఠికలో మాత్రము దానిని సూచించుటయు శైలి.

పూర్వ ముద్రణ పీఠికయందు 47, 56, 57 అని శ్లోకసంఖ్య సరిగాపడినను, ఆయాసంఖ్యకుం బ్రక్కనున్న శ్లోకప్రతీకములలో అచ్చుతప్పు పడినది. రెండవ ముద్రణమందు క్రొత్తదానియందును ఆ తప్పు ప్రామాదికముగా అట్లే వచ్చినది. ఇందు 47 "ధారాసిక్త;" 56 "తత్సందేశం," 57 "శ్రుత్వావార్తామ్." మఱి అచ్చులోని తప్పు స్పష్టమే. "56_ఇత్యాఖ్యాతే" అని అచ్చునున్నది. "ఇత్యాఖ్యాతే"_56_వ శ్లోకముగాదు, 39 వది. దానింగూర్చి ప్రక్షిప్తమన్న ప్రస్తావము ఎందును లేదు. అది "తత్సందేశం" అనుటకుం బొరపాటు. గురుభక్తిచేతనే అచ్చుతప్పును తొలంచితిని.

ఇఁక ముగింపు.—దొంగ కన్నము వేయవచ్చి తన సాధనములకు అల్పసారములకు శక్యముగాని గోడకడం బనిసేయుచుండి, ఇంతలో కొత్వాలునకు కర్మయందు పట్టుబడి తప్పించుకొను వెరవు లేక మిడుకరించి "లేదయ్యా, కావయ్యా, పాముకటి ఇటు ప్రాఁకినట్లుండఁగా వెదకుచుంటిని" అనుచు తప్పించుకొనఁజూచిన తెఱంగున నున్నది, "నా యీ విమర్శమువలన శ్రీశాస్త్రులవారి యశోధనమునఁ బాలుగొంచనున్న తలఁపునఁగాదు." అని వ్రాయుట. "ఏతత్", "పురస్తాత్", "ఖణ్డమ్" అనువానింగూర్చి నాలుగుబంతులును, "రాజహంసాః సహాయాః సంపత్స్యన్తే, బిసకిసలయచ్ఛేదపాథేయవన్తః" అనుదానింగూర్చి నలువదిబంతులునునిండ, "కళాప్రపూర్ణులు" ఉపక్రమపూర్వముగా నన్నుగ్రహించిన పదప్రయోజ నాచితీ వివరణము పొరబాటనుటయు భ్రమప్రమాదజమనుటయు, 'ఈరవంతపొరబాటువలన నేమి, శ్రీశాస్త్రులవారు చాల గొప్పవారు, ఘనకార్యధురంధరులు' అనుటయు ఇత్యా

దికమంతయు పాపిష్ఠమున్ను, మన్నింపరానిదియు, నయవంచన. శ్రీశాస్త్రిలవారి యాత్రావాత, అట్టివ్రాత, పార్థపాఠే యగునేని అదియొకపాటి కళంకాపాదకమే ఏల కాకపోవును? మఱి ఇప్పటికిని ప్రకృతమున మేఘహంసశాస్త్రవమున్న జ్వరము పిచ్చయ్యగారికి అంతర్గతముగా కాయుచునే యున్నది గదా. కనుక గురుసేవగాను, సత్యవిచారముగాను, భారతీపరిచర్యగాను నేను మరల ఈ వ్రాతఁ బ్రకటించితిని.

సత్యాసత్యములు, అర్థాపార్థములు మొదలగునవి నిర్మత్సరులగు విద్వాంసులు నిర్ణయము సేయుదురుగాక!

ఠాకూర్ వీరకేసరి

కవిసోదరులు: పువ్వాడ శేషగిరిరావు, చోడవరపు జానకిరామయ్యగార్లు

౧

నిండుపేరోలగమునఁ గొల్వుండియుండు-'సజిత' ధరణీశు కనకసింహాసనమ్ము
చెంతఁ గుడివంక నాసనాసీనుడై,మ-దేభవిదళితకేసరిఁ దెగడినెగడి.

అరనోరగైన మోమున ననంతముతా ముడులుఁగ వికాసముఁగ
బరపుచునున్న కన్నుగవఁ బండిన కెంపుల లేఁతచాయలుఁగ
జెజెగి మొగంబునంబడిన నిక్కపు నీలపుటుంగరాలజాల్
కురులును, గడ్డముఁగ గల యకుంఠిత తేజుఁ డతం డెవండొకో.

ఎదను జెయిచేర్చి నిద్రించు నదనునందుఁ-జెక్కిటను జెయిఁజేర్చి యాసీనతేల?
నిన్న మొన్నయుద్ధాలమన్నీలఁదోలు-కేసరి మొగాన నివ్వ డీక్షిన్న తేల.

౨

"ఔర! నాయాన నూన కీవాయరంగు-మనుమరాలి మత్ప్రాణసమానురాలి
నాలుకానున్న నాజవరాలి నాయరంగు-నొద్దను డించి తౌరా, యమాత్య!

ఎవనికొలువుంటి; కుడుతు వీవెవటికూడు-ఇన్ని యేడుల బ్రతుకు నీకెవరిభిక్ష
ఇట్టినీయేలిక మనమ్ము నేది పీని-శాసనమునకుఁ బ్రతిగ శాసనము సేతొ!

వలదిఁక నీయమాత్యత—సభాభవనమ్మున రెప్పపాటునేన్
వలవదు నిల్వ—కంటఁ బడవల్వదు నాకిఁక—కానకేఁగఁగా

వలె—మగుడంగ వల్వదు—భవన్మరణంబట, బ్రాప్తవధాత-పో
వలయును; పొమ్ము పొ;మ్మిదియ వమ్మొనరించిన సైపనెమ్మెయిన్.

అనుచు శాసించి యజితమహావనీంద్రుఁ-డనుడు నా కేసరి మొగంబునలముకొనిన
సిగ్గుపొరలకు మిది లేదు—జీవకళలు-మృగ్యమాయెను పొరలచే మృతునికట్లు.

కేసరి లేచినిల్చె; వలకే లజితాఖ్యుని యాన నాబ్జమున్
డాసె—"స్పృశింపఁబో కసురుఁడా! సయిరింప"నటంచు రాజనన్
డాసె మఱొక్క-చేయి "ఎవఁడా స్పృశియించు పిశాచ"మంచనన్
డాసెను కేసరంబులఁ గడల్కొ-నుమో మజితాఖ్యు చెక్కిలిన్.

అజితమహీంద్రుఁ డంతట నిజానన మావలఁ ద్రిప్పఁజూచె, వే
ఱుజరిగె—నాయమాత్యుఁడు పిఱుందనఁ జెక్కిలిముగ్గులాడి, మె
ల్లజరిగిపోయి—"నాయనుఁగ—కాదు—మహావనిపా! యిదే త్వదా
జ్ఞ జరుపఁ జాలువాఁడ నొకసంశయ మయ్యది చిత్తగింపవే'

వీడెడి వీఁడమాత్యతను—వీడెడి మీసభ రెప్పపాటునన్
వీడెడి వీడునున్—వనుల నిల్చెడి—గాని భవద్వచఃస్థితిన్
వీడెను ప్రాణ మిప్పుడ—. వసీస్థలిఁ బ్రాణము వీడు టెట్లునా
తేఁడు విధించు శాసనము రిత్తపొనర్చితిఁ!—దప్పసైఁతువో!

అనుడు సభనుండి 'సిగ్గ'ను నఱుపువెడలె-తజ్జ్ఞులగు పెద్దవారి డెందాలు పగిలి
కనులఁ గన్నీరు 'జొటజొట' మనుచు వెడలె-వీర కేసరి కొలువును వీడివెడలె.

3

కనులఁడెఱవని పసితూనఁ జెనిచిపొదు-పాహ యత్నాల కందీక, సాఁకి, దాఁచి,
రాజ్య మరచేత నిడిన వీరవ్రతుండు-కనినప్రతిఫలమిది:—యజితుని కతాన.

'కవిత' నుండి.

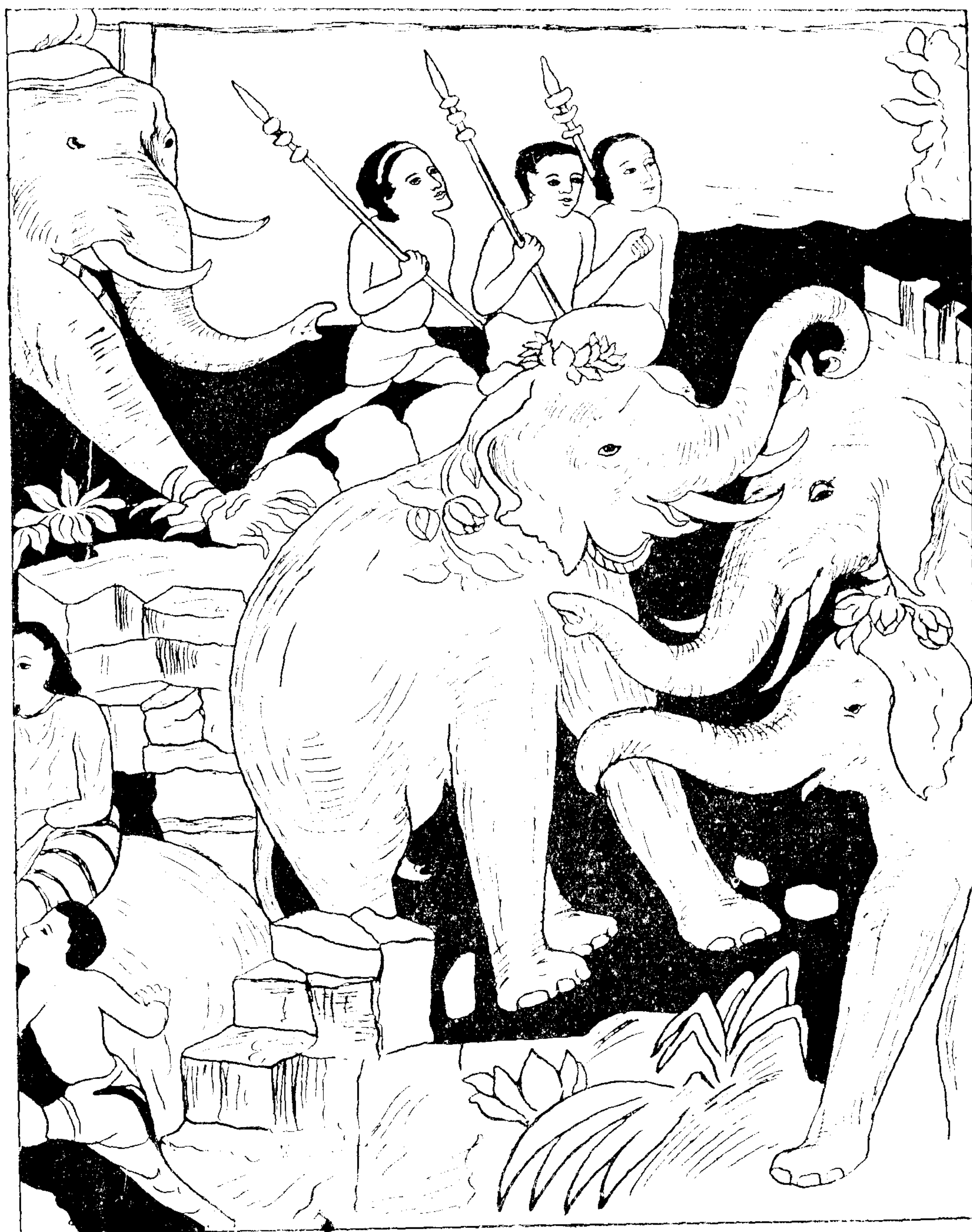
అజంతా చిత్రములు

౧. మాతృపోషకజాతకము

పైన—గజవిమోచనము క్రింద—గజాఖేటము

౨. మాతృపోషకజాతకము

మాతృపునస్సమాగమము

ప్రాచీన జ్యోతిష గ్రంథములు

నిడుమోలు కనకసుందరం గారు, బి.ఏ.(ఆనర్సు)

ప్రాచీనకాలమున హిందూదేశవాసులగు నార్యులు వివిధ శాస్త్రవిజ్ఞానసంపన్నులై యుండిరి. వారు రచించియుండిన గ్రంథములలో జ్యోతిష శాస్త్రమునకు సంబంధించినవి పెక్కులు మనకు చిక్కియున్నవి. ఆకాలమున శాస్త్రవేత్త లొకరితోనొకరు సంప్రతించుకొనుటకు విశేషములగు నవకాశములు లేకుండుటవలన వారిస్వతంత్రరచనములయందు కొన్ని పరస్పర విరుద్ధములగు సూత్రము లగుపడుచున్నవి. కాని యీ వాఙ్మయమున ప్రత్యేకమగు సమన్వయసిద్ధాంతము లేక పోలేదు. ప్రాచీనహైందవులు విధించిన భగవత్పూజా విధానములందు జ్యోతిషశాస్త్ర సాంప్రదాయములు విరివిగ నగుపడుచున్నవి. ప్రాతర్మధ్యాహ్న సాయంసమయములయందలి వివిధ ప్రార్థనాదికములకును, ఋతువులతో సంబంధించిన పూజలకును, సాంవత్సరికోత్సవాదులకును, జ్యోతిషాంగముల పరిజ్ఞానము వారి కావశ్యకమైయుండెను. "వేదములు యజ్ఞకర్మలను నేర్పుచుండుటచేతను, అట్టికర్మలు కాలమానముపై నాధారపడియుండుటచేతను, జ్యోతిషశాస్త్రమును, అనగా, కాలమానముయొక్క జ్ఞానమును తెలుసుకొనువాడు యజ్ఞకర్మల నెరిగినవాడగుచున్నాడు" అని ప్రథమజ్యోతిషగ్రంథమగు 'జ్యోతిషవేదాంగము' చూపుచున్నది. ప్రాచీన పవిత్రగ్రంథములగు వేదములందు ప్రసిద్ధములైన జ్యోతిషశాస్త్రసాంప్రదాయములు విరివిగ నుదహరింపబడియున్నవి. ఈవేదములు ప్రాచీన నాగరికతయొక్క ఔన్నత్యమును ప్రదర్శించుచుండుట వలన అందలి జ్యోతిషసాంప్రదాయములకుగూడ ప్రాముఖ్యము హెచ్చుచున్నది. వేదములు నాల్గింటిలో చరిత్రకారులకు ఋగ్వేదము చాల ముఖ్యమైనది. మత సాంప్రదాయములను నిర్ణయించు 'బ్రాహ్మణములు'ను, సూత్రములను విధించు 'సూత్రములు'ను, వేదముల కనుబంధములుగా రచింపబడియున్నవి. అందు 'బ్రాహ్మణము'లలో మూడువిభాగములు కలవు. వేదాంతభాగమును విమర్శించునది 'ఉపనిషత్తు.' ఈ అనుబంధగ్రంథములందును విజ్ఞానవంతములగు జ్యోతిషసూత్రములు వెదచల్లబడియున్నవి.

వేదములలోని జ్యోతిషభావములు కొన్నితావుల క్లిష్టములుగను, కొన్నితావుల నస్పష్టముగను నున్నవి. జ్యోతిర్గోళములు దేవతాస్వరూపములుగ నెంచబడి యున్నవి. కాని అట్టిగోళముల దైవతలక్షణములకును, వాని జ్యోతిషసాంప్రదాయములకును సంబంధము ప్రాముఖ్యముగ నగపడుటలేదు. కొన్నిపదములు జ్యోతిషపరములగు నర్థమును కాలక్రమమున కోల్పోయి యుండవచ్చును. ఋగ్వేదములోని కొన్నిభాగములు భావాంతర్ముఖత్వమువలన దురవగాహములై చిత్రములగు నపోహములకు తావులైనవి.

జ్యోతిషవిషయవిచారమే పరమావధిగాగల గ్రంథములు. అతిప్రాచీనకాలమునం దుండినటులు మనకు దెలియదు. వేదాదులయందు జ్యోతిషశాస్త్రమును గూర్చి ముచ్చటించిన తావులందు ఆయాభావములు అస్పష్టములుగను, గూఢములుగను నున్నవని పైన వివరించియుంటిని. సంహితలును, బ్రాహ్మణములును కూడ జ్యోతిషవిషయములను చర్చించియుండలేదు. నక్షత్రదర్శకుడగు నరుని (జ్యోతిష్కుని) బలిగానిచ్చిన యెడల జ్ఞానము లభించుననియు, గణకుని బలిగానిచ్చినయెడల శక్తిలభించుననియు యజుర్వేదము (XXX—10 & 20)నందున్నది. నక్షత్రవిద్యయు, రాశిజ్ఞానమును నారదునకు దెలిసియుండిన విషయములుగా ఛాందోగ్యోపనిషత్తు [VII 1 (2), (4), 2 (1), 7 (1)] పేర్కొనుచున్నది. ఆపస్తంబుడు "ధర్మసూత్రము"లందు [IV, II, 8 (10)] వేదములయొక్క షడంగములలో జ్యోతిషమొకటి యని వ్రాసియుండెను. జైనసూత్రములందు విచిత్రమగు నీక

యున్నది. "మహావీరుడను మహాముని, గలంధరాయణ గోత్రికురాలగు బ్రాహ్మణి దేవానందయొక్క గర్భమున పిండరూపమును దాల్చెను. ఆసమయమున నాబ్రాహ్మణి ఏనుగు, ఎద్దు మొదలగు పదునాలుగు సుశకునములను స్వప్నములందు గాంచెను. ఆపెగర్భమున చక్రవర్తిబాలుడు జనించునని ఋషభదత్తుడు చెప్పుచు, ఆబాలునకు గణితము, జ్యోతిషము, వ్యాకరణము, ఛందస్సు మొదలగు శాస్త్రములయందు ప్రావీణ్యము లభించుననియెను." [మాక్సు మ్యుల్లరుగారి Sacred Books of the East, XXII, 221 చూడుడు.] కావున జైనమతప్రచారకునకు జ్యోతిషగణితముల జ్ఞానము ముఖ్యముగ నెంచబడినట్లగపడుచున్నది.

జ్యోతిషశాస్త్రము ప్రాచీనులయభిమానవిద్యయై యుండెననుటకు తార్కాణములున్నవి కాని యీశాస్త్రమనిన నిరసించెడి వారనుటకును నిదర్శనములు లేకపోలేదు. "జ్యోతిషమువలన జీవనోపాధిని సంపాదించుట మొదలగునవి మానవుల నపవిత్రులజేయు దోషము"లని బౌధాయనుడు శాసించెను. (Sacred Books of the East, XIV 2 0 చూ.) "జ్యోతిషమువలన జీవించెడివానిని జాగరూకతతో తప్పించుకొనవలె"నని మనుధర్మశాస్త్రము బోధించుచున్నది. జ్యోతిషమునందును, తదితరవేదాంగములందును గలప్రావీణ్యమును ప్రదర్శించుచు సన్న్యాసి భిక్షాటనముచేయరాదని శాసింపబడియున్నాడు. నక్షత్రములవలన జీవించువారిని మహాభారతముకూడ నిరసించుచున్నది. కౌటిల్యుడు 'అర్థశాస్త్రమున' జ్యోతిషమును తీవ్రముగ ఖండించెను. 'చాంద్రమానముయొక్కయు, నక్షత్రములయొక్కయు మంచిచెడుగులయందు నమ్మకము కలిగియుండుట లాభకారి కా'దనియు, 'నక్షత్రవిషయములను తరచుగ విచారించుచుండెడి అమాయకునియొద్ద ధనము నిలువ'దనియు నర్థశాస్త్రము బోధించుచున్నది. బుద్ధదేవుడు, తనయంత్యశిష్యుడగు సుభద్రుడు నిర్వాణము చెందినపిదప భిక్షుకులకు బోధనేయుచు "నక్షత్రపరీక్ష, జ్యోతిషము, భావిశుభాశుభములను తెలుపుట......యివియన్నియు చేయకూడని పనులు సుడీ" అని చెప్పియుండెను. [ఫోషో-పింగ్-సాంకింగ్-26 వర్గ-2022 మహాపరినిర్వాణము. చూ.] "చంద్రగ్రహణము రాగలదు...సూర్యచంద్రులు యేకరాశియందు కలిసికొనగలరు. సూర్యగ్రహణము ఫలాని ఫలము నిచ్చును; చంద్రగ్రహణము ఫలాని ఫలము నిచ్చును. సూర్యచంద్రులు యేకరాశియందు కలిసికొన్నపుడు ఫలాని ఫలము నిత్తురు....అని అబద్ధములుచెప్పుచు, హేయకార్యముల కొడిగట్టుకొని సామన్యబ్రాహ్మణులు కొందరింకను తమజీవనోపాధినిసంపాదించుకొనుచున్నా"రని బౌద్ధమతగ్రంథమగు తేవిజ్జిసూత్తమునందుండుటచే, బౌద్ధులకు జ్యోతిషశాస్త్రము పైనగల నిరసనభావము తెలియనచ్చుచున్నది. బౌద్ధులకు మేగియనులపైగల అసహ్యభావమే, మేగియనులచే పోషింపబడిన జ్యోతిషశాస్త్రముపై వారి కేర్పడిన నిరసనభావమునకు కారణమై యుండవచ్చును. బౌద్ధగ్రంథములు దాదాపుగ నన్నియు, జ్యోతిషశాస్త్రమును కడునీచముగ చూచియుండినవి. బౌద్ధజాతకములందు జ్యోతిషవిషయములనేకములు కానవచ్చుచున్నవి. ముఖ్యముగ సూర్యచంద్రగ్రహణకారకులగు రాహుకేతువులు 25, 481, 490, 537 మొదలగు జాతకములందు పేర్కొనబడియున్నారు.

ఋ గ్వే ద ము

ప్రాచీనకాలమున నార్యులకు కరతలామలకమైయుండిన విజ్ఞానమంతయు ఋగ్వేదమున క్రోడీకరింపబడియున్నది. ప్రాచీనకాలమున హైందవసంఘమున ప్రచారములో నుండిన ఆచారసంపత్తియు, జీవితసమస్యల పరిష్కరించుట కేర్పరుపబడిన పద్ధతులును, ఆర్యులు విజ్ఞానమును వికసింపజేసిన మార్గములును, చిత్రగతులనీఋగ్వేదమున వర్ణింపబడియుండుటచేత నీగ్రంథ మాధునికులకు అమూల్యమై యొప్పుచున్నది. ప్రాచీనార్యులు భగవంతుని సృష్టిలీలలయందలి అంతరార్థమును గ్రహించుటకు ప్రయత్నించియుండిరి. అట్టిప్రయత్నముల ఫలితములన్నియు ఋగ్వేదమున మనము చూడగలుగుచున్నాము. ఆకలములను దినుచు, ఎండవానలకు జడియక తరుచ్ఛా

యలనే దినములు గడపుచు, భూమియం దవతరించిన ప్రకృతివిలాసముల ననుభవించు నార్యుడు, సూర్యుడ స్తంగతుడైనంతనే ఆకసమున నుదయించెడి జ్యోతిర్గోళములను దర్శించి వాని పరిణామక్రమమును తెలిసికొనుచు భగవంతుని సృష్టిప్రపంచమున యథేచ్ఛముగ విహరించి యుండెను. నేటికి కనీసము 8000 సంవత్సరములకు పూర్వము వేదములను రచించిన మహర్షులు జ్యోతిర్గోళముల ఉత్పత్తి, స్థితి, కారణములనుగూర్చి యేమేమితలచి యుండిరో—అవి యంతయు ముద్దులొలుకు ఋక్కుల రూపమున మన యదృష్టవశమున లభించుచున్నది. ఆకసమున నగుపడు జ్యోతిర్గోళము లీ 8,000 సంవత్సరములలో నెట్టిమార్పునైన చెందియుండకపోవచ్చును. కాని వానిని గుర్తించుట కేర్పడిన పదజాలముమాత్రము విశేషముగ మార్పుచెందినది. ప్రాచీనార్యులు ప్రకృతియందలి ప్రతిరూపమును భగవంతుని యంశముగనెంచి వానిని దేవతలుగ పేర్కొనుచు పూజించుచుండెడివారు. కావున నేడు మనము వ్యవహరించుకొను పదజాలమునకు, వేదములందు ప్రయోగింపబడినవానికిని సమన్వయము కుదురుట లేదు. వేదములందలి విచిత్రవర్ణనములనుబట్టి జ్యోతిర్గోళముల దేవతా వ్యక్తిత్వమును వాని భౌతికలక్షణములనుండి వేరుచేయుట సాధ్యము కాకున్నది. జ్యోతిర్గోళముల భౌతికలక్షణములను వివరించుటయే ఋక్కులయొక్క పరమావధియై యుండలేదు. సూర్యుడు,సావిత్రి, మైత్రేయుడు, ఆదిత్యులు మొదలగు జ్యోతిర్దేవతలస్వరూపములను, స్వభావములను పేర్కొని, పొగడి, ఆరాధించుటయే వాని ముఖ్యోద్దేశమై యుండుటచేత, ఆధునిక శాస్త్రగ్రంథములందువలె విషయక్రమము (Syllabus) ను పాటింపనందులకు మనము ఋగ్వేదరచయితలను నిరసింపతగదు! ఆ ఋక్కులయొక్క భావగాంభీర్యమును, వాని సౌకుమార్యమును గ్రహించినకొలదియు, మానవుని విజ్ఞానము వికసించుట నిస్సంశయము. వానియందు సూచింపబడిన కొన్ని నూతనాంశముల నిట వ్రాయుదును.

సూర్యుడు

జ్యోతిర్ఘాతుడును, గమనవేగమున నెల్లర నతిక్రమించువాడును [i-50(4)], రాత్రిందినముల నిర్ణయించువాడును [i-50 (7)], దొంగలనువలె నక్షత్రములను చీకటిని తరిమివేయువాడును [i-50(2)], అయినటులు ఋగ్వేదము వర్ణించుచున్నది. సూర్యరథమునకు సప్తాశ్వములున్నటుల చాలచోటుల [i-50(8); i-164(2); vi-44 (24) &......] సూచనలున్నవి కాని, కొన్ని సందర్భములలో ఐదు లేక ఆరుగుర్రము లున్నటులను, v-62 (1) యందు సహస్రాశ్వము లున్నటులును వర్ణనములు కానవచ్చుచున్నవి. స్వర్భానుడను రాక్షసుడు సూర్యునపుడపుడు కబళించి అంధకారమున గప్పుచుండును. అత్రిమహాముని ప్రభావమువలనను, భక్తులయొక్క ప్రార్థనములవలనను, సూర్యు డాయంధకారమునుండి విముక్తి గాంచును. ఆధునికకాలమున సూర్యచంద్రగ్రహణకారకులుగ నెంచబడు రాహుకేతువులే వేదకాలమున స్వర్భానుడను పేర నొప్పియుండవచ్చును.

చంద్రుడు

ఋతుభ్రమణమునకు కారకుడు. నెలకొక సారి పుట్టుకగనుచుండువాడు. సూర్యచంద్రు లొకరి వెనుక నొకరు సమీపముననే కదలుచుందురు. [x-85(18)]. ఋగ్వేదమున 'సోము'డే ముఖ్యదైవతముగ నారాధింపబడియున్నాడు. కాని సోముడనిన చంద్రున కన్వయించు ననుట కాధారములు బలముగ లేవు. తరువాత గ్రంథములందు, ముఖ్యముగా అథర్వవేదమునందు 'సోమ' డను పదమును చంద్రునకు పర్యాయపదముగ నుపయోగించి యుండిరి. తదుపరి గ్రంథములందు చంద్రుని ప్రాముఖ్యము క్రమక్రమముగా తగ్గుచువచ్చి ఆధునికకాలమున నవగ్రహములలో నొక్కడై, తన వృద్ధిక్షీణములకు సూర్యునిపై నాధారపడువాడుగ నెంచబడుచున్నాడు.

సంవత్సరమున 12 మాసములు, 360 దినములు కలవు. అందు నాలుగు సమభాగములున్నవి. ఒక్కొక్క భాగమున 90 దినములుండెను. ఋగ్వేదమున పంచవర్ష చక్రమునుగూర్చిగాని,అధికలుప్తమాసములను గూర్చిగాని యెట్టి ప్రస్తావనములు నగపడవు.

ఆకాలమున కర్కాటక సంక్రాంతితో నూతన సంవత్సరారంభమయ్యెనని 'మండూకస్తుతి' యొనర్చిన

ఋక్కునుబట్టి యూహింపవచ్చునని జాకొబి తలచియుండెను. సూర్యుడు ఫల్గునీనక్షత్రరాశియం దుండగా సంవత్సరము ప్రారంభించెనని వేఱొక ఋక్కునందు [x 85 (13)] సూచన కలదు. క్రీస్తునకు 4000 సంవత్సరములకు పూర్వము సూర్యుడు ఫల్గునరాశియందున్నప్పుడే దినములతిదీర్ఘములును, రాత్రు లతిహ్రస్వములును నై యుండి యీకాలమున కర్కాటక సంక్రాంతి సమయమున నగుపడుకాలమానపరిస్థితు లేర్పడియుండెనని తెలియుచున్నది. అనగా నేడు, సూర్యుడు ఖగోళమున సంచరించుచు, కర్కాటకరాశియందు ప్రవేశించునపుడు ఉత్తర ధ్రువమున కత్యంత సామీప్యమున నుండి తదుపరి క్రమక్రమముగ నుత్తరధ్రువమునకు దూరస్థు డగునటులే, క్రీస్తునకు పూర్వము 4000 సంవత్సరముల క్రిందట సూర్యుడు ఫల్గునీనక్షత్రమునం దున్నప్పుడే యుత్తరధ్రువమున కత్యంతసమీపస్థుడైయుండి తదుపరి క్రమక్రమముగ నుత్తరధృవమునకు దూరస్థుడగుచుండినటుల తెలియవచ్చుచున్నది.

6000 సంవత్సరముల క్రిందట ఫల్గునీనక్షత్రమున సూర్యుడున్నపు డేర్పడిన కాలమానపరిస్థితులు నేడు సూర్యుని కర్కాటక సంక్రమణ సమయమున, అనగా సూర్యుడు పునర్వసు నక్షత్రమున చతుర్థపాదమున ప్రవేశించునపుడు నేర్పడుచున్నవి. ఇందులకు కారణ మేమి? విషువద్బిందువుల భ్రమణమే (Precession of the equinoxes).

వసంతకాలమున వచ్చు విషువద్దినమున మృగవ్యాధ నక్షత్రము (sirius) సూర్యునితోపాటు ఉదయించుచుండెనని యొకఋక్కు [i-105(11)] స్ఫురింపజేయుచున్నదని తిలకు వ్యాఖ్యానము చేసియుండెను. ఆ కాలముననే అగస్త్యనక్షత్రము(& Argus or canopus) సూర్యునితోపాటు ఉదయించుచుండెనని కొన్ని ఋక్కులు [i-170&180] స్ఫురింపజేయుచున్న వని కెరన్ (Kern) అభిప్రాయ పడియుండెను.

వేదరచయితలు గ్రహగోళములను గురుతించి యుండలేదని వాదించుట మూర్ఖత యగును. స్థిరనక్షత్రములన్నియు క్రమము తప్పక దినమున కొకసారి ఖగోళమును చుట్టివచ్చుచుండునటులు భూభ్రమణమువలన నగుపడుచుండుటయు, సూర్యుడును గ్రహగోళములు నీ ఖగోళభ్రమణ మార్గమున కెదురుగ శీఘ్ర మందగమనముల గదలిపోవుచుండుటయు వేదకాలమునందలి జనులు గమనించియే యుందురు. ఖగోళమునందలి పండ్రెండు రాసులను సూర్యుడు సంవత్సరమున కొకసారి చుట్టివచ్చుచుండునని తెలిసికొన్నవారు గ్రహగోళములును అంతకు తక్కువయో, యెక్కువయో కాలములో ఖగోళమును చుట్టివచ్చుచుండు నని గమనించియే యుందురు. కాని వేదకాలమున రచియింపబడిన గ్రంథములం దెచ్చటను గ్రహములనుగూర్చిన ప్రస్తావనములే యగుపడుట లేదు. ఋగ్వేదమున iii వ అధ్యాయము 7 (7) ఋక్కునందు కానవగు "అధర్వాయు పంచక సహితులగు సప్తర్షులు" i-105(10) యందలి "ఉక్షాణపంచకము"; ix-114 (3) నందలి "సప్తాదిత్యులు" మొదలగు ప్రమాణములు గ్రహములనే సూచించుచున్నవని కొందరుపండితులు తర్కించుచున్నారుగాని యీవాదము సార్థకమైనదిగ నగుపడుట లేదు. వేదకాలానంతరమే గురుగ్రహము (Jupiter)నకు 'బృహస్పతి'యను పేరు వచ్చెననుటకు నిదర్శనములు కలవు గాని ఋగ్వేదమునందలి 'బృహస్పతి' యను పదమువలన నీగురుగ్రహగోళమే యుద్దేశింపబడియుండవచ్చును. ఇదియైన నొక యూహయే కాని తార్కాణములు కానరావు. ఋగ్వేదమున [x-123(2)] చెప్పబడిన "మేఘాత్మజయగు వేణా"ను శుక్రగ్రహము (Venus)తో ముడిపెట్టజూచిరి గాని యందులకు శాస్త్రజ్ఞులనేకు లంగీకరించుట లేదు ఋగ్వేదమున కానవగు 'శుక్రుడు' 'మంథిం' మొదలగు పేరులవలన నాకాలముననే గ్రహముల విషయము ఋగ్వేదరచయిత లెరిగియుండిరని తిలకు మహాశయుడు 'ఒరయాన్' (Orion) అను గ్రంథమున (162 పే.) వ్రాసియుండెను. x అధ్యాయము 55 (3)నందు ఉదహరింపబడిన "కాంతిసంతము లగు ముప్పదినాల్గిం"టిలో ఇరువదియేడు నక్షత్రములును, యేడుగ్రహములును చేరియుండెనని 'ప్రొఫెసరు లూడ్విగ్' యెంచుచున్నారు.

గ్రహములుకాకున్న ననక్షత్రరాసులైనను ఋగ్వేదమున తరచుగా పేర్కొనబడలేదు. x అధ్యాయము 85 (13) నందలి 'అఘాస్', 'అర్జుని' యనుపదములు 'మఘ' 'ఫల్గుని' నక్షత్రరాసులను తెలుపుచున్నవని యెంచనచ్చును. v అధ్యాయము 54(13) నందలి 'తిష్య' నక్షత్ర మొకప్రత్యేకరాశియై యుండవచ్చునుగాని శాయనాచార్యుడు తిష్యనక్షత్రమనగా సూర్యుడేనని యర్థము చెప్పియుండెను. x అధ్యాయము 82 (2)నందు పేర్కొనబడిన సప్తర్షులు నేడు ఉత్తరధ్రువప్రాంతముల నగుపడు సప్తర్షి మండలము (Great bear) నందలి నక్షత్రములై యుండినటులు ప్రత్యక్షముగ నగుపడుచునే యున్నది. i-105(1); i-161(13); x-14(11) మొదలగు ఋక్కుల యందు మృగవ్యాధుడు (Sirius), మృగశీర్షము (Orion) మొదలగు నక్షత్రములకు అన్వయార్థము కలదని తిలకు ఒరయాన్ అను గ్రంథమున (96 వ పేజి......) వ్రాసియుండెను.

అథర్వవేదము

అథర్వవేదమున [v-6(4); xii-3(8)] 30 దినములు ప్రమాణముగల పదమూడవ మాసము ఉదాహరింపబడియున్నది. సంవత్సరమున 365½ దినము లున్నవి. మాసమునకు 30 దినముల చొప్పున నెంచినయెడల సుమారైదు సంవత్సరములలో నొకసారి పదమూడవ మాసము వచ్చుచున్నది. కావున నాకాలమున పంచవర్ష చక్రము వాడుకలో నుండియుండవచ్చును. జ్యోతిష వేదాంగము నందుకూడ నీపంచవర్ష చక్రము ఉదహరింపబడి యుండుటచే నీయూహ కొంతవరకు సమంజసమైనదిగనే కన్పడుచున్నది. గ్రహములనుగురించిన ప్రస్తావనములు అథర్వవేదమునందు తరచుగ [iii-2(2); ii-10(8)] కానవచ్చుచున్నవి. గ్రహణకారకుడును, రాక్షసుడునునయిన రాహువుకూడ నిందు [ix-9(10)] పేర్కొనబడియున్నాడు. సోముడును, రుద్రుడును అసురుడగు రాహువును పారద్రోలి గ్రహణములను తొలగించుచున్నటుల iii-2(2) నందున్నది. vi - 80 (12) నందు మృగవ్యాధ నక్షత్రము (Sirius)నకును మృగశీర్ష రాశియందలి 'ఒరయాన్ రాక్షసుని నడుముకట్టి' (Orion's belt) యని పిలువబడు నక్షత్రత్రయమునకును సూచన యుండినటులు తోచుచున్నది. vi-128(1) యందలి శకధూమము, 'రాశీసంచయములకు ప్రభువు', ఆకాశగంగ (Milky way) యని పిలువబడెడు నక్షత్రసమూహమున కన్వయించు చున్నటు లగుపడుచున్నది.

తదితరసంహితలు

సంవత్సరములనామములు కొన్ని సంహితలయందు కానవచ్చుచున్నవి. [తై. సం. v-5(7) చూడుడు.] ఈ పేర్లు వేర్వేరు సంహితలయందు వేర్వేరు విధములుగ నున్నవి. ఈనామములకు జ్యోతిషపరమగు నర్థమేదియు గోచరించుటలేదు కావున మనకవి యుపయోగకారులు కావు. వేదకాలజ్యోతిషశాస్త్రము నందలి ముఖ్యాంశములు రెండు తైత్తిరీయసంహితయం దగుపడుచున్నవి. "ఫల్గుణియందు పూర్ణచంద్రుడున్నపుడు నూతన సంవత్సరారంభ మగుచున్న"దని యందు స్పష్టముగ కలదు. నూతన వత్సరారంభమున పూర్ణచంద్రుడు ఫల్గునియందుంటయు వసంతకాల విషువత్తునందు సూర్యుడున్నపుడు సంవత్సరారంభమగుటయు నొకటే యని తలచి తైత్తిరీయ సంహిత క్రీస్తునకు పూర్వము 3000 సంవత్సరముల క్రిందట వ్రాయబడియెనని 'జాకొబి' నిర్ణయించెను కాని అతనియూహ యెంతవరకు క్రమమైనదో యను సంశయము నిర్వివాదముగ లేదు.

అథర్వవేదము [xix-7(2-5)] నందు నక్షత్రములిరువదియెనిమిది పేర్కొనబడి యున్నవి. నక్షత్రములు మానవుని యోగములపై నధిష్ఠించియుండెనను నమ్మకమప్పుడే యుండినటు లగపడుచున్నది. తైత్తిరీయ సంహిత iv అధ్యాయము 4(10) యందు కృత్తికాదిగ నిరువదియేడు నక్షత్రములు పేర్కొనబడియున్నవి. ఈ సందర్భమునందే నక్షత్రసంఖ్యను గూర్చి విచారింతము.

(సశేషము.)

జలజమరందతృప్త మదషట్పదగానము, కీరశారికా
కలమృదునాదముల్, నికటకందరనిర్గత తత్ప్రతిధ్వనుల్
చెలువుగవిందుగాని యతసీకుసుమోపమగాత్ర! నీవిని
ర్మలమురళీస్వనంబు వినరా దెటకేగితొ నందనందనా!

చలిదికి వేళయయ్యె యదుచంద్ర, భుజించెదురార, యీవిని
ర్మలయమునానదీ ఘనతరంగవికీర్ణపయఃప్రవర్ధమా
నలలితవల్లి కుంజసదనంబుల, మత్తనటన్మయూరశా
ద్వలములఁ గేళిసల్పెదు భవత్సుహృదావళితోడ మాధవా!

ఆలు భవద్వియోగ జనితాతిశయవ్యథ నేమొ మేయఁగాఁ
జాలవుపూరి, యంబువుల చక్కికినైననుబోవు, ప్రీతివ
త్సాళిని మూరొక్కనఁదివుర వయ్యెయొ దైన్యముదోఁప మోముల
జాలిగఁ జూచువారికి దెసల్ పరికించెడు నశ్రులొల్కఁగ ,

కోయిలయొక్కచూతకుజకోమలశాఖను జేరి నిన్నుఁ గృ
ష్ణా యనిపిల్వ రాక సరసంబుగఁ బల్కుఁ గుహూకుహూఁ యటం
చాయతరీతిఁ, బల్లవము నంటదు, తేంట్లనదల్చనోర, ప
ద్మాయతనేత్ర, రమ్ము ప్రియమారఁగ దానినినైనఁ జూడఁగ.

ఇటునటుఁద్రుల్లి చెట్టుయెదుటేటికొ వాయసమొండుచేరి యు
త్కటముగఁగూయఁ, దొండ "యిదె తప్పకవచ్చు మురారి రాధికా
కుటిలశిరోజ కుబ్బు నోడఁగూర్పఁగ నీదుడు కాఁప" నంచు మి
క్కుటముగ దానికిఁ భయముగొల్పెదురీతిని మస్తమార్చెడున్.

అల్లదె పుష్పవల్లి సదనాంతరమందు మృగంబు వేడ్క సం
ధిల్లఁ దృణంబు బొసంగుచుఁ దదీయమృగిన్ మెయి నాకుచుండఁగా
నల్లనఁ బారవశ్యమున నమ్మృగి కన్నరమోడ్చెడున్, గనన్
ఫుల్లసరోజనేత్ర! కడుముచ్చటయయ్యెడు వానికూరుముల్.

నీకు నొసంగుమంచు నవనీతముఁ బ్రీతిగ నిచ్చె లేయరం
టాకునఁ జుట్టి కట్టి భవదంబ, మనోహర, దివ్యరత్నశో
భాకమనీయ భర్మమయవంశము, నూతనరమ్యబర్హముల్
జేకొనివచ్చితిన్ గొనఁగ శీఘ్రమె వచ్చి యనుగ్రహింపుమా.

వనమునఁ దేనెకై కుసుమవల్లికలారయఁ బోవువేళ నా
థుని నెటనైనఁ గాంచిన, మధుప్రియభామిని, తద్వియోగసం
జనితమహావ్యథన్ బొగులు నాస్థితి నించుక దెల్పి యాతనిన్
గొని చనుదేరవమ్మ, ప్రియుఁగూడనికష్టము నీ వెఱుంగవే.

ఏమరఁజేసి నన్ను భవదీశుఁడు వేఱొకతేటిఁ గూడినన్
నీమన సెట్టులుండు మదినిన్ దలపోయుము, ప్రేమమొక్కటే
భూమిని నెల్లవారలకుఁ బుణ్యము నెంచి పరోపకారితన్
ఓమధుపాంగనా, చని ప్రియుంగొని తెమ్మతివేగిరంబుగన్.

తనదు సుఖంబె నాసుఖము, తద్వ్యథ నావ్యథగాఁ దలంచు చా
తనికయి కాచియుంటినిగదా తనపిన్నటనాఁటనుండియున్
గనికరమేది నన్నబలఁగారియఁ బెట్టుటలిప్డు పాడిగా
దని తెలియంగఁ జెప్పి వినయమ్మున నాథునిఁదెమ్ము తుమ్మెదా!

ఎఱుఁగుదువో యెఱుంగవొ మదీశునిఁ, జెప్పెద నానవాలు, కం
ధర సమనీలదేహుఁడు సుధామధురోక్తులవాఁడు, మోమునన్
జిఱునగవొప్పువాఁడు తులసీవనమాలికవాఁడు, పింఛమున్
శిరమునఁ బూనువాఁడు, సరసీరుహలోచనుఁడమ్మ, తుమ్మెదా!

కంబుగళుండు, కమ్మతిలకంబున వెల్గెడువాఁడు, హేమపీ
తాంబర మొప్పువాఁడు, హృదయంబున మచ్చఁ దనర్చువాఁడు, ర
మ్యంబగు వేణువున యువలావళి నీరుగఁ బాడువాఁడు, రో
లంబసతీమణీ, యితరులన్ సరిపోల్పఁగలేము వానికిన్.

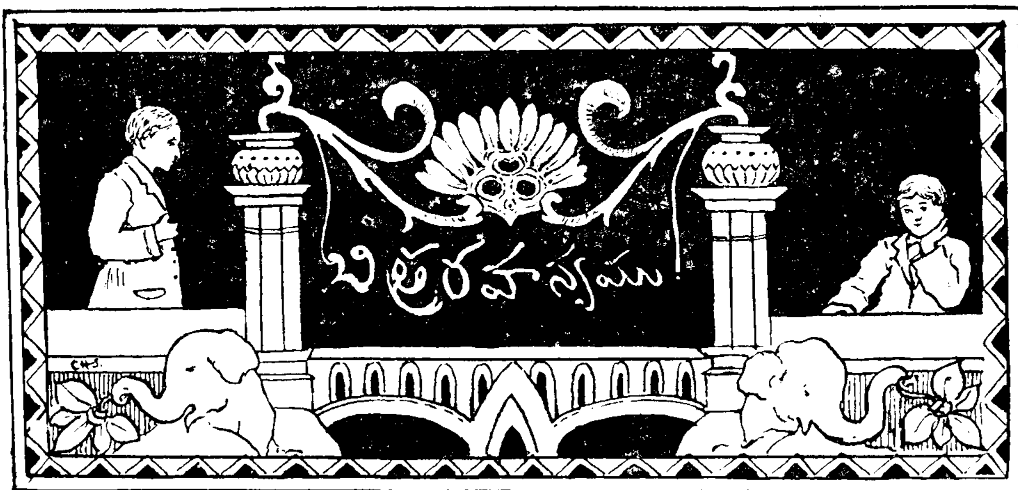
మారుశరంబులైన కుసుమంబులసంగతిఁ జేసి, వింటికిన్
నారివియాటఁ జేసి, రతినాథు నెఱుంగుదుగాదె లెస్స, శృం
గారరసాబ్ధి నాదుప్రియకాంతుని ముందట గర్వసేయఁ డా
మారుఁడు గీరుఁడున్ భ్రమరమానిని, యింతలు సెప్పనేటికిన్.

క్షితితలిఁ బైత్యరోగికి రుచించునె శర్కర, నీదుగానమే
గతిని వియోగరోగపరికల్పితదుస్సహతాపవేదనన్
స్మృతి చెడియుండునాకు రుచియించును బాధకమౌనుగాక నా
పతిఁ గొనితెచ్చి నావెతలఁబాపుము, గీతము మాను షట్పదీ!

అన్వేషణము

మంగిపూడి శ్రీరామచంద్రశాస్త్రిగారు

ప్రకృతి సౌందర్య లక్ష్మీనివాస మహిమ,-దనరుచుండెడు కాననాంతరములందు
మంద మలయ సమీరణ స్పందమాన-విమలతమవాహినీ తరంగములలోన
శీతలామలకోమల స్నిగ్ధమధుర-రమ్య శారద కౌముదీ ప్రభలనడుమ
మలయగిరిసానుకానన లలితకుసుమ-సౌరభోన్మేష బాలసమీరణముల
తరళమోహన విద్యుల్లతాసమేత-ఘనఘనాఘనమండిత గగమునను
అరసితిం గాని నాథ, తదంతరస్థ-భవ్యభవదీయ మూర్తి గన్పట్టదయ్యె.

శ్రీ. శ్రీ. (కవితాసమితి)

ఆ యుదయమున మధుసూదనుఁ డాలోచనాయత్తచిత్తుఁడై యుండెను. అట్టిసమయమున నే నట కేఁగితిని.

"వానిని గాంచితివా?" యని నన్నతఁ డడిగెను.

గుమ్మము దాఁటిపోవుచు నొక మధ్యవయస్కుఁడు నా కగపడియెను. అతఁ డేకదా యని "చూచితి" నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని.

"ఆతనిఁగూర్చి యేమి గ్రహించితివి?"

"నాకంటికి మిక్కిలి దీనునివలెఁ జూపట్టెను. అతనిని జూచిన నే హృదయము కరఁగిపోవును. వ్యర్థజీవి యనవచ్చును."

"సత్యమే! కాని, యనంతా! జీవితమే వ్యర్థముకాదా? ఇతఁడు దీనుఁడనుటకు సందేహమేమి? వీనిచరితము వింటివేని, ఇంతటి దౌర్భాగ్యుఁ డుండఁబోఁడని నీవే పల్కెదవు. ఐనను వీనికి నేనేమి సహాయము చేయఁగలను? సంగతులేవియు విశదము కావయ్యెను. ఇతఁడు చెప్పిన దానిలో నేడుపుతక్క నెక్కుడు లేకుండెను!"

నాకుఁ గుతూహలమయ్యెను "ఈతఁడు నీ సహాయార్థియా?" యంటిని.

"అట్లే వచ్చెను. తనకథ చెప్ప బోలీసువారి సహాయ మపేక్షింప వారితనిని నాయొద్ద కంపిరి. ఇంతవఱ కాతఁ డేదో మొఱ్ఱపెట్టుకొనుచు నిప్పుడే, నేను వానివిషయమై మనఃపూర్తిగఁ బనిచేయఁదలంచితినని చెప్పినపిమ్మట, వెడలిపోయినాఁడు."

"సరియే! వానికథ యేమి?"

"వినుము. ఈతనిపేరు సుబ్రహ్మణ్యము, ధనికుఁడనుట నిర్వివాదాంశము. వయ సేఁబది యాఱేండ్లు. రెండుసంవత్సరముల వెనుక భార్య పోవుటచే పునర్వివాహము చేసికొనెను. ఇతని కాపురస్థల మనకాపల్లి.

వర్తక వ్యాపారమున నతఁ డింతటిధనము గడించెను. కాని యిటీవల నారోగ్యము చెడి

పోవుటచే సుప్రశాంతిఁగోరి యనకాపల్లికివచ్చి యక్కడనే సుఖజీవన మొనర్పఁ జొచ్చెను. అపారమగుధనము, అభినవ యౌవనవతియగు భార్య, అవసరమున్నంత విశ్రాంతియుఁగలిగి యత్యంత ధన్యజన్ముఁడనని యానంద మొందుచుండెను. కాని యచిరకాలములో నీవిపుడు చూచుచున్నటులు దీనులలో దీనుఁడై, హతాశులలో హతాశుఁడై, నిర్భాగ్యులలో నిర్భాగ్యుఁడయిపోయినాఁడు. పాపము! వ్యర్థజీవియై పోయినాఁడు."

"అందులకుఁ గారణమేమి?"

"ఏమి చెప్పవలెను! విశ్వాసహీనుఁడగు మిత్రుడు! కుటిలవర్తనియగు భార్య! సుబ్రహ్మణ్యమున కితరదుర్గుణములు లేవు కాని చతురంగమన్నమాత్రము చెవి కోసికొనుచుండును. అనకాపల్లిలో నానందరా వొకఁడు కలఁడు. వీ రిరువురకును జతురంగమునఁ బరిచయముకల్గి క్రమక్రమముగ దృఢమైత్రియై పరిణమించినది. ఆనందరా వనవరతము వారియింటికి వచ్చి పోవుచుండును. ఇఁక నితనిభార్యతోడ నానందునికి సంపర్కము కల్గెనన్న వింతయేమి? ఇర్వురునుగూడి వారమురోజుల వెనుక నొకరాత్రి పలాయితులైరి. ఎక్కడికేఁగిరో ఎఱుకపడకుండెను. అతనిభార్య తనతోఁగూడ ధనమును తీసికొనిపోయినది. మన మిఁక చేయున దేమి? ఆకాంత పట్టువడునా? ధనము మరలదొరకునా? ఇదియే సమస్య. చూపులకు సాధారణముగ నేకన్పట్టుచున్నది."

"నీవేమి చేయఁదలఁతువు?"

"నేనేమియుఁ జేయఁ దలఁచుకొనలేదు. నా కింకొక యవసరకార్యమున్నది. ఈ రహస్యమును భేదింపఁ గుతూహలమగుచుండెను. కాని నేనటకేగవలయును. కావున మిత్రమా, నీకిది కష్టము కాకున్న నొక్కసారి యనకాపల్లికి వెళ్లఁ గోరెదను. సుబ్రహ్మణ్యము నన్నే రమ్మనెను కాని యితరకార్యావసరమున నేఁగఁజాలక నిన్నంపుదునని చెప్పఁగా సమ్మతించినాఁడు. ఇఁక నీవు వెళ్లకతీరదు. చని దొరకినన్ని సూత్రములు సేకరింపవలెను."

"అభ్యంతరమేమి? నా సర్వశక్తులను వినియోగింపఁ దలఁచుకొన్నాను."

ఇట్లు పలికి బయలుదేరితిని. బయలుదేరితినే కాని నే నేఁగెడుకార్యమునుగూర్చి వారము దినములలోపున మండలమంతయు మాఱుమ్రోఁగనున్నదని కలనైనఁ దలఁపలేదు.

మఱునాఁడే తిరిగివచ్చితిని. మధుసూదనరావు వాలుకుర్చీమీఁదఁ గూర్చుండి యుండెను. నేను నొక యాసనముమీఁద నాసీనుఁడనైతిని. నేను వెళ్లినపని నెఱవేర్చుకొంటినని పలికి యతని కోరికమీఁద సంగతి నిట్లని తెలియఁ జెప్పితిని:

"పొగబండిమీఁద పోయి సాయంకాలమగునప్పటి కనకాపల్లి చేరితిని. సుబ్రహ్మణ్యమొకతోఁటను, అందలి యింటిని కొని కాఁపురమున్నాఁడు. అది తోఁటయన్న మాటయే కాని

అంతయు చీదరగనే యుండెను. ఏవో వృక్షము లున్నను అవి కాఁపరిలేని కారణమున దైవికముగఁ బెరుఁగుచుండెను. ఎన్ని మోతీఁగలు దట్టముగ నల్లుకొనియున్నవి. ఒకచిన్న యటవివలె నున్న యాతోఁట నరసి సుబ్రహ్మణ్యమునకు శ్రద్ధలేదని యనుకొంటిని.

"తోఁటకుఁజుట్టు నొకగోడ కలదు. అది మిక్కిలి యెత్తైనది. అదియుఁగూడ శిథిలావస్థలోనే యుండెను. పెంకుతోఁగట్టఁబడి యక్కడక్కడ నాచుతోడనిండి మిక్కిలి జుగుప్సాకరముగ నుండెను. చాలచోట్ల సున్నమూడి నిజస్వరూప మగపడుచుండెను. ప్రదేశమంతయు నిర్జనమై భయంకరముగ నుండెను. మఱియు నందందు—"

"ఆవర్ణనముల కేమిలే! ప్రస్తుతాంశముఁ దేల్పుము. అతని యావాస మొక నిర్జనప్రదేశమునఁ దోఁటలోఁ గలదు. మఱి?"

"అతని యిల్లిదియని నాకుఁ దెలియకపోయియుండును; కాని, దారిలోని యొక పురుషు నడిగి తెలిసికొంటిని. అతనిని దెల్పుటకుఁ గారణ మున్నదిలే! కోరమీసములు కల్గి యతఁడు సన్నగా పొడవుగా నుండెను. చామనచాయ మేను. కొంచెము విసువుతో నింటిదెస వ్రేలు చూపెను.

"ఆవైపున తోఁటనుండి యొకసన్నని బాట కలదు. దానిమీఁదుగ నిల్లుసేరితిని. అది యింటికి వెనుకదారి. అట్లేఁగినను నాకక్కడనే సుబ్రహ్మణ్య మగపడియెను.

"అక్కడ నెన్నియో చిన్నగదు లుండెను. ఒకగదిముందు నాకతఁడు కనఁబడెను. అతని కన్ను లెఱ్ఱబారి యుండెను. చేతులు కంపించుచుండెను. అట్టి యా దీనస్థితిని జూడ నాకు జాలి యయ్యెను. అది యేమోకాని యతనిచూపుల లోఁ గ్రౌర్యము తాండవించుచుండెను."

"బాగుబాగు, అతఁ డేమనును?"

"అదేవిధముగఁ దనదుఃఖచరిత్రము నేకరువు పెట్టెను. నేను వినఁజాలకుంటిని. అతఁడు పరిపరివిధముల భార్యను,మిత్రునిదూషించుచు, 'మనుష్యస్వభావ మెట్టిది! దానికి నేనేమి తక్కువచేసితిని? కోరిన దేమి లేదంటిని? అయినను నన్ను కూల్చివేసినదే! ఆమిత్రుఁడో! ఎంత యోగ్యముగఁజూపట్టెను? ఎంత నీచుఁడుగఁ బ్రవర్తించెను! ఛీ! ఇఁక లోకమున నెవ్వరిని నమ్మనగును' అని చింతించుచుండెను.

"ఈలోపున నేనాయింటిని బరీక్షింపఁ జాలితిని. తోఁటమాటఁ జెప్పితినికదా! ఇల్లు కూడ నదే వైఖరి. ఆ ప్రదేశమెల్లను ధూళిధూసరితమై యుండెను. ఎల్లయెడల పట్టుపట్టి యుండెను. గోడలుకూడ నేనాఁటినుండియో సున్నములులేక పాడుపడియుండెను. పాపము సుబ్రహ్మణ్యము చేయున దేమి? ఇంటిదుఃస్థితినరసియే కాఁబోలు నాతఁడు నేనేఁగుసరికి తలుపులకు రంగువేయుచుండెను. ఆవాసన భరింపశక్యము కాకుండెను. కాని రంగులుమాత్రము ప్రశస్తమైనవి.

"యథాప్రకారముగ నాతఁడు తనపాట సాగించెను. నేనాతని నోదార్చుచు ముఖ్యాంశములను గ్రహింపఁజొచ్చితిని. ఆరాత్రి తాను ను, ఆనందుఁడును నాటకమునకుఁ బోఁదలంచిరఁట. ముందే టిక్కట్లు కొని యుంచుకొనిరఁట. కాని యాకస్మికముగ నానందరావేదో సాకుచెప్పి వెళ్లుట మానెను. కావున తానొక్కఁడే వెళ్లవలసి వచ్చెను. నాటకమునుండి తిరిగివచ్చునంతట నతనికిఁ బంజరకీరము పలాయితమయ్యెనని బోధపడియెను. అతఁడిట్లని నాకు వాడని టిక్కట్టుకూడ చూపినాఁడు."

"ఆఁ! అట్లుచేసెనా? చె... చెప్పుము. దైవికముగ నాటిక్కెట్టు సంఖ్యనుకూడ గుర్తింపలేదుకద!"

కొంచెము గర్వముతో "చూచితి"నంటిని. "అది నాచిన్నప్పటి బడియంకె యగుటచే జ్ఞాపక ముండిపోయెను. అది యిరువదియైదు."

"అట్లయిన ననంతా! సుబ్రహ్మణ్యము కూరుచున్నది యిరువదినాల్గవదో, ఇరువది యాఱవదో కావలయును."

"అవునవును, పైకథ వినుము. సంభాషణము ముగిసిన పిమ్మట నాతఁడు బల్లమీఁది కాగితములలో నగపడుచున్న ఛాయాపటము నొకదానినితీసి కోపముతో చింపివేయుచు,' ఛీ! ఛీ! ఇఁక నాదుష్టురాలి ముఖము చూడ' నని యఱచెను. నేనాతనిస్థితికిఁ జింతించితిని. పిదప పోవుదునని పల్కి మరలి వచ్చితిని."

"ఉండు ముందుము. అతఁడు రంగువేయుచున్నాఁడని కాదా పల్కితివి? ఎక్కడ?"

"ఆగదితలుపులకు, కిటికీలకు వేయుచుండెను. నేనేఁగునరి కొకటి రెండు పూర్తియైనవి."

"కాని యిది నీ కాశ్చర్యదాయకము కాలేదా? రాత్రి యేమగంటలకు రంగులు వేయుచుండుటేమి? ఏమందువు!"

"అది చిత్రమే! కాని యతఁడింకను చిత్రపుమనిషి. భార్యచిత్రమును జింపుటమాత్రము చిత్రము కాదా! అదియుఁగాక వానికి వేఱొక పని యేదియుఁ దోఁచుఁట లేదు. మనసు త్రిప్పుకొనుట కేదైన చేయవలదా?"

"సరే! మఱేమయిన చెప్పవలసినది కలదా?"

"కలదు: ముఖ్యమైన దదియే! నేను రైలెక్కునంతట సరిగా నాకు దారిచూపిన మనుజుఁడే తానుకూడ ప్రక్కబండిలోని కెక్కినాఁడు. ఆముఖము, ఆమీసములు, ఆకోర చూపులు——

"ఆ బంగారు సులోచనములు, ఆకుక్కమూతిచేతికఱ్ఱ——"

"ఓహో! అనూన ప్రజ్ఞానిధి వగుచున్నావే! అది నీ వెట్లు గ్రహించితివి?"

"దానికేమి కాని ప్రస్తుతమునకు రమ్ము. అనంతా! ప్రప్రథమమున నీరహస్యము సులభభేద్య మనుకొంటిని కాని రానురాను మిక్కిలి యగాథ మగుచున్నది. నిజముగా నీవు పని నెఱ

వేర్చితివి. కాని కొన్ని ముఖ్యవిషయముల గమనింపవైతివి సుమా?"

"నే నేమైన మరచితినా?"

"అనంతా! చిన్న పుచ్చుకొనకుము. నీవొనర్చినపని యమోఘమైనదియే! అట్లయ్యుఁ గొన్ని ముఖ్యాంశములను వదలివేసితివి. ఇటు చూడుము. ఆదంపతులఁ గూర్చి జనులయభిప్రాయ మేమి? ఇది ముఖ్యమందువా? ఆనందునిగూర్చి వారేమనుకొందురు? అతని వర్తన మెట్టిది? ఇవి యవసరములుకదా! ఎవ్వరిని కనుఁగొన్నను తెలిసిపోవునే! వీనిని నీవరయక పోతివి."

"కాని యింకను చేయిమించుట లేదుకదా! వానిని గనుఁగొనవచ్చును."

"కనుఁగొనఁబడినవి. తంతిమూలమునను, పోలీసువారి సహాయమునను నా కన్ని సంగతులు నిల్లుకదలకుండ చేతి కందుచుండును. వాస్తవముగ నే గ్రహించినదానివలన సంగతులు స్థిరపడినవి. ఈ సుబ్రహ్మణ్యము లోభియని ప్రతీతి కలదు. భార్యను కష్టపెట్టుచుండుననియు ననుకొనుచుందురు. ఆనందుని సంగతియు నవగతమైనది. ఇఁక నేఁటి కీపని చాలును. తరువాత చూచుకొందు"మని మధుసూదనుఁడు వేళ యతిక్రమించుటచే భుజింప నేఁగెను. నేనును గృహోన్ముఖుఁడ నైతిని.

3

ఆమఱుదినమున నేనొంటరిగ నింటఁ గూర్చుండియుంటిని. అంతలో నొకపిల్లవాఁడు మధుసూదనుని యొద్దనుండి యొకలేఖ తెచ్చి నా కొసఁగెను. అం దిట్లుండెను:

"మిత్రుఁడగు ననంతరావునకు—

"రహస్యము పూర్తికావచ్చినది. తెలిసికొనవలసిన యంశము లిఁక నొకటి రెండుకంటె నధికము లేవు. ఆపెమ్మట నిది భేదింపఁబడినట్లే! ఈలోపున నీవు నేఁటిమధ్యాహ్నము మూఁడు గంటలకు మాయింటికి రాఁగోరెదను.

—మధుసూదనరావు."

సరిగా మూఁడుగంటల కాతని యింటికిఁ బోయితిని. మధుసూదనుఁడు మేడమీఁద నుండెను. అట కేఁగితిని. ఏవో ప్రశ్నలు వేయుచుంటిని. కాని జవాబులు రాలేదు.

అంతలో సుబ్రహ్మణ్యము వచ్చియున్నట్లు తెలిసెను. మధుసూదనుఁ డాతనిని మీఁదికి రావించెను. రొజుకొనుచువచ్చి యతఁడు "మధుసూదనరావుగారూ! నాకీ తంతి వచ్చినది. నమ్ముటో నమ్మకుండుటో తెలియకున్నది." యని పల్కుచుఁ దంతి నిచ్చెను.

"వెంటనే వచ్చితివేని నీవు కోల్పోయిన వానిని బడయఁగలవు. జాగుచేయరాదు.

—కరణము రామలింగము, కశింకోట"

దానిని చదివి మధుసూదనరావు "స... మీ రిప్పుడు కశింకోటకుఁ బోవుఁడు. నా... గంటలకు రైలున్నది." యనియెను.

కాని సుబ్రహ్మణ్య మేఁగుట కిష్టపడినట్లు లేదు. అతని కాతొందరయే లేకపోయెను. "ఎం...చుకొండీ! ఇదియంతయు తంత్రము! మీఁదు

మిక్కిలి డబ్బుదండుగ! వృథాకాలయాపనము! నాభార్యఁగూర్చి యీ రామలింగని కేమి తెలియును?" అని యతఁడు పల్కుచుండెను.

"ఏమిది? అతని కేమియుఁ దెలియకున్న తంతివార్త నెందుల కంపును? మీ రేఁగవలయును."

"నే నేఁగవలసిన యగత్య మున్నట్లు తోఁపదు."

మధుసూదనునకుఁ బట్టరాని కోపము వచ్చెను. "అయ్యా! ఇదిగో వినుఁడు. ఇట్టి బలవత్తర మగు సూత్రము దొరకుచుండ మీరు దానిని సంగ్రహింపక పోయినచో వ్యర్థముగ చిక్కులు కల్గును. మీ కిందు పట్టుదలయే లేన

కూ

యా

ము మ

కాగితః

నొకదా ...చును. కావున నిదియే నాశాసనము. ఛీ! ...స వెళ్లక తీరదు!"

ఈ మాటలను విని యాతఁడు కొంచెము య ...ంకెను. "మీ రిట్లనినచో నే నడ్డుచెప్పఁగలనా? కాని వృథాశ్రమ!" యనుచుండ "ఆసంగతి నాకుఁ దెలియును. మీరు తత్క్షణమే బయలుదేరుఁడు!" అనియు మధుసూదనుఁ డడ్డుగఁ బల్కెను. ఎట్టకేల కతఁ డిష్టము లేకున్నను నిందుల కంగీకరించెను.

మధుసూదనరావు నన్ను రహస్యముగఁ బిల్చి, "ఓయీ! మీరిరువురును గలిసి కశింకోటకు పొండు. ఈ పని యెంతయు ముఖ్యమైనది. ఒక్కక్షణమైన నీతని నెడఁబాయకుము. వింతలున్న వెంటనే తంతినంపుము. ఇక్కడ నెక్కడనున్నను నాకది యందు నట్లు కట్టుబాట్లు చేసికొనియెదను." అని యాతనికి సాయముగ నన్నంపెను.

సాయంకాలపు బండిమీఁదఁ గశింకోటకుఁ బోయితిమి. కష్టపడి కరణముగారియిల్లు కనుఁగొంటిమి. మా రాక నెఱింగింప నతఁడు గౌరవ పురస్సరముగ మమ్ము లోనికిఁ దోడ్కొనిపోయెను. పిమ్మట మేము వచ్చిన కార్య మేమని ప్రశ్నించెను.

"తా మంపిన తంతిని జూచుకొని వచ్చితి" మని నే నంటిని.

"నాతంతియా? నే నేదియు నెవ్వరికి నంపలేదే!"

"లేదా? ఈసుబ్రహ్మణ్యముగారికి నేఁడంపిన తంతిమాటయేమి?" యని దానిని జూపితిని.

"ఇది హాస్యమేమైన నాలోచింపఁదగినదే! ఎంత ధూర్తకృత్యము!"

నేనును సుబ్రహ్మణ్యము నొకరిమొగ మొకరము చూచుకొంటిమి.

"మీ పేరుకలవా రిం కెవ్వరైనఁ గలరా? కరణము లిద్దఱుందురేమో! మేము పొరఁబడి యుండవచ్చును." అని నే నంటిని.

"పొరపాటు లేదు-గిరపాటు లేదు. పొండు పొండు. ఇది యబద్ధపుఁదంతియైనఁ బోలీసువారే కలరు! మీరింకఁపోవచ్చును." అని మమ్మతఁడు సాగనంపెను.

జరిగినదంతయుఁ దంతిమూలమున మధుసూదనునికిఁ దెలియఁజేసితిని. అంతయు నతి విచిత్రముగ నున్న దనుకొంటిని.

సుబ్రహ్మణ్యము లుబ్ధుఁడనుటకుఁ దగినవాఁడని నేఁడు గ్రహించితిని. మొదట రైలు ఖర్చులకు మూలిగి మూఁడవతరగతిలోఁ బోవ నిశ్చయించెను. ఇప్పుడు పూఁటకూటి ఖర్చులకు గొణుగుకొనఁజొచ్చెను. ఎట్లో నాఁటి రాత్రి గడచినది. మధుసూదనుఁడు మమ్ముల ననకాపల్లికి రమ్మని తంతి నంపెను.

౪

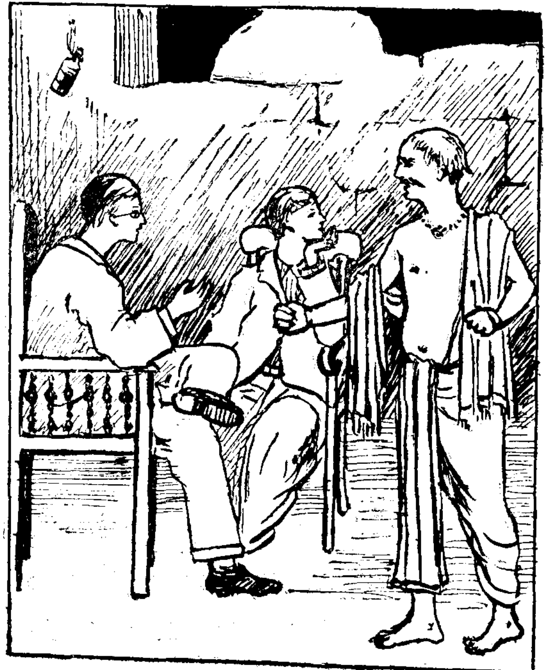
ఆమఱునాఁ డనకాపల్లి చేరితిమి. వృథా ప్రయాస మయ్యెనుకదా యని సుబ్రహ్మణ్యమాడినమాట లిన్నియన్నికావు. ఎట్లో మేమాతని యింటి కేఁగితిమి.

ఇంటిలో నున్న వారినిజూడ నాకాశ్చర్యమయ్యెను. అక్కడ మధుసూదనుఁ డొక్కఁడే కాక వెనుక నేఁ జూచిన కోరమీసముల వాఁడు కూడ నుండెను.

మధుసూదనరావు లేచి "సుబ్రహ్మణ్యముగారూ! ఇతఁడు నామిత్రుఁడగు శ్యామసుందరరావు. ఇతఁడుకూడ మీవిషయమై పని చేయుచుండెను. అయిననేమి! మాయిరువురి యూహ లేకీభవించియేయున్నవి. ఇద్దఱముకూడ నొక్కప్రశ్నమునే యడుగనుంటిమి" అనెను.

వ్యస్తహృదయుఁడై సుబ్రహ్మణ్యము కూర్చుండెను. కాని యతని ముఖమున ననుమానచిహ్నములు ద్యోతకములగుచునేయుండెను. ఏదో చేయించిన పని జరుగనున్నదని యతఁడు పసిపట్టెను. తడఁబడుచునే యతఁడు "మీ రడిగెడునది యే" మనియెను.

"ఇది! ఆకళేబరముల నేమిచేసితిరి?"

సుబ్రహ్మణ్యము దిగ్గున నెగిరిపడియెను. అతనిచేతులు గాలిలో నెగయుచుండెను. ముఖలక్షణములు వర్షాకాల మేఘమువలె క్షణక్షణమునకు మార్పు చెందుచుండెను. నోరు వెళ్లఁ

బెట్టి కఠోరముగ నఱచుచున్న యతఁడు మూర్తీభవించిన బీభత్సరస మేమోయన నొప్పెను. అతని నిజస్వరూప మప్పు డవగతమైనది. వక్రదేహుఁడే కాక వక్రమానసుఁడనికూడ బోధపడినది. ఒక ఘోరరాక్షసునివలె నతఁడు ముందున కుఱికెను.

అతఁడు బలవంతుఁడే కాని పేరెక్కిన నిరూపకు లిర్వురిముం దాతని యాటలు సాగవయ్యెను. కొంతవఱకు పెనఁగులాడిన పిమ్మట నతఁడు స్వాధీనుఁ డయ్యెను. శ్యామసుందరుఁ డాతనిని ఠాణాకుఁ దీసికొనిపోయెను.

కొంత సేపటికి రక్షకభటాధికారి యా ప్రదేశమునఁ గాలిడెను. "హత్యలు జరిగినవా?" యని యాతఁ డాశ్చర్యమును సూచించెను. మేమందఱ మింటిమధ్యగదిలో నాసీనులమై యుంటిమి. మధుసూదనుఁడు నన్నుఁ గాంచి, "అనంతా! శ్యామసుందరుఁడుకూడ సుప్రసిద్ధ నిరూపకుఁడే! మొదట నీ వతనిని గొంతవఱకు వర్ణించిన పిమ్మట తెలిసిన నేను మిగిలిన దానిని పూర్తిచేసిన వింత యేమి?" అనెను.

రక్షక భటాధికారియగు రామచంద్రరావు "అయ్యా! మీ రనంత ప్రజ్ఞాధురీణులు. కాని మీ రీరహస్యమును భేదించుటచే నాకు రావలసిన బహుమతి పోవుచున్నది. ఇందులకుఁ జింతయు, హంతకుఁడు దొరకుటచే సంతసమును గల్గుచున్న" వనెను.

"మీరు బహుమతివిషయమై భయపడ నక్కఱలేదు. ఈరహస్యమును మీరు భేదించినట్లే ప్రచురించుకొనుఁడు. పత్రికలలో నాపేరుపడుట కిష్టములేదు. శ్యామసుందరునకుఁ గూడ నావిధాన మెఱుఁగఁ జేయువఱకంతయు నగాథముగనే యుండెను. కావున మీరే దీనిని భేదించినట్లు తలఁపుఁడు."

"ఆహా! ఎంతటియౌదార్యము! కాని జనులకు నేనేమి చెప్పఁగలను? ఈరహస్యమెట్లు బయలుపడియెనో నాకుఁ దెలియదు. నే నెందుల కనుమానించితినో, ఎట్లు నాయనుమానములు దృఢపడియెనో, హంతకు నెట్లు బంధింపఁగల్గితినో—ఇట్టివిషయము లెవ్వరైన నడిగిన నేమిచెప్పఁగలను? మీప్రతిభవలన హంతకుఁడుమాత్రము దొరకినాఁడు. మువ్వురుసాక్షులయెదుట నేరముకూడ నొప్పుకొన్నాఁడు."

"అట్లయిన మీకుఁ గావలసినది రహస్యభేదనవిధానమన్నమాట. సరే! మీకును, తొలినుండి నాకుఁ దోడ్పడుచున్న యీయనంతునికి సంగతులెల్ల విశదముచేసెద! వినుఁడు.

"ఈ సుబ్రహ్మణ్యము మిక్కిలి తెలివయినవాఁడు. లుబ్ధులందఱకువలె నీతనికి ననుమానముమెండు. భార్య నెప్పుడును బాధించుచునే యుండును. కాన నామె వీనిపోరు పడలేకుండుట వింతకాదు. ఇంతలో వీరికానందుని పరిచయము కల్గెను. తనభార్యకును వానికిని సంపర్కము కలదని సుబ్రహ్మణ్యమునకు మిక్కిలి యనుమానము కలదు. కావున వారిపై కసితీర్చుకొనవలయునని యాతఁ డెంచి, యుం

3. మాతృపోషకజాతకము

నిరశనవ్రతము

౮. శిబిజాతకము

అక్షిప్రదానము

డెను. ఆయూహతోడ నతఁ డెట్టిపైశాచిక కృ
త్యమైనను జేయుటకు సిద్ధుఁడై యుండెను. మి
క్కిలి తెలివితోఁ బ్రవర్తించి కార్యము నెఱవే
ర్చుకొనియెను; చూడుఁడు; నాతో నిటు రండు."

ఆయింటి నెఱిఁగి యున్నవానివలెనే మ
ధుసూదనుఁడు మమ్ములను దోడ్కొని పోయె
ను. ఇంటికివెనుకఁగల వరుసగదులలో నొక
గూఢమగు కొట్టుచెంతకు దీసికొని వచ్చెను.

"అబ్బ! ఎంతఘాటయిన వాసన! రంగు
లు కాఁబోలును?" అనుచు రామచంద్రరావు
వెనుకకుఁ దగ్గెను.

"అదియే నాప్రథమసూత్రము. అనంత
రావు రంగులపూఁతఁ గనిపెట్టెను గాని దాని
యగత్యము నరయఁజాలఁ డయ్యెను. ఇందులకే
పరిశీలనమునకుఁ దోడు పరిశోధనము కూడ
నుండవలె నందును. అతఁ డిట్టిరంగుల నేలపూ
యుచుండవలెను?కొంచె మూహింపుఁడు. మఱి
యేదోవాసనను దాఁచియుంచుట కీపనిచేసినట్లు
బోధపడుటలేదా? ఏదియుకానివేళ నిట్టి నిగూ
ఢప్రదేశమున నతఁ డొనర్చు కృత్యముల కర్థ
మేమి? వీని నన్వయించిచూడ నేదో ఘోర
ము జరిగినట్లు నాకుఁ దట్టినది. పలాయితుల
యుదంత మెవ్వరికిని దెలియదే! వారిసంగతి
యేమయ్యెను? ఒక్కొక్కదానిని ముడిపెట్టు
చుండ ననుమానము స్థిరపడుచునే యుండెను.
ఇంతియేకాక నేనా నాటకశాలకుపోయి కనుఁ
గొంటిని. ఆరాత్రి ఇరువదినాల్గు, ఇరువదియైదు,
ఇరువదియాఱు సంఖ్యల కుర్చీ లుత్తవిగనే యు
న్నట్లు తెలిసినది. ఇంతటితో రహస్య మిట్టిది
యని బోధపడినది.

"ఇఁక మిగిలిన దేమి? ఇంటిని వెదకి మృత
కళేబరములఁ గనుఁగొను టెట్లన్న ప్రశ్నము.
ఇందుల కొక యబద్ధపుతంతిని సృష్టించి సుబ్ర
హ్మణ్యమును కళింకోట కంపితిని. తప్పించుకొని
పోకుండ ననంతునిఁ బుత్తెంచితిని. ఇఁక న
న్నడ్డువారు లేరని యిల్లుచొచ్చి వెదకుచుంటిని.

"ఈగదిలోనే వారిదేహములు కనఁబడి
నవి. అవి యొకపేటికయందు భద్రపరుపఁబడి
యున్నవి. నేను పరిశీలించుచుండు సమయమున
నెవ్వరో వచ్చి నన్నుపట్టుకొనిరి. ఇట్లగునని నే
ననుకొనలేదు. కావున నిది యాశ్చర్యముఁ గొ
ల్పెను. అట్లువచ్చిన దీ శ్యామసుందరుఁడే! ఇతఁ
డానందుని బందుగులవలన నియుక్తుఁడై నిరూ
పణ మొనర్చుచు నింటిని వెదకవచ్చెను.నన్నుఁ
జూచి దొంగయనుకొని పట్టుకొనెను. పిమ్మట
పోల్చుకొని నవ్వుకొంటిమి. అప్పుడు సంగతి
నెల్ల నతనికి విశదపఱిచి సుబ్రహ్మణ్య మిటకు
వచ్చునని పల్కితిని. అంతవఱకు వేచియుండి
రాఁగానే బంధించితిమి."

రామచంద్రరా వాశ్చర్యమొందెను. నేను
మధుసూదనునిఁ గాంచి, "నాకింకనుఒకటిరెండు
సందేహములు తీరుట లేదు. నాఁడు నాటకము
నకుఁ బోవలసినయగత్య మాతని కేమికలదు?"
అని ప్రశ్నించితిని.

"బోధపడలేదా? మొదట నానందరావు
నీమిషమీఁద నింటికి రావింపఁ గల్గుట—ఇది

మిక్కిలి రహస్యముగా జరిగియుండవచ్చును. రెండవది, హత్యారహస్యము బయలుపడినను తానా సమయమున నింటలేనని చెప్పుకొన వచ్చును. కాని నీకు టిక్కట్టు చూపి యతఁడు చేయరాని పొరపాటు చేసెను."

"భార్య ధనమెత్తుకొనిపోయెనని యేడ్చి నాఁడు. దాని కేమనుకొనును?"

"మఱి దొరకలేదనియైనను లేక తిరుగ పంపివేసినదనియైనను చెప్పఁగలఁడు, ఈవిష యమంత బాధించెడునది కాదుగదా!"

రామచంద్రరా వంతట, "అయ్యా! పోలీసువారమగు మా కీరహస్యము శోధింపనిచ్చుట సమంజసమే కాని తమయొద్ద కితఁ డేందుల కేతెంచెనో బోధపడదు!" అనియెను.

"మఱేమియు లేదు, సంగతులు ప్రాంత పడినపిమ్మట 'చూచితిరా! నేనొక్క పోలీసువారి నేకాక మధుసూదనునిసైతము వేఁడికొంటిని. లాభము లేకపోయినది' యని యాతఁడు చెప్పుకొనును."

"మీ మాటలు స్వోత్కర్షములైనను కుమార్గములే! ఓహో! మీప్రతిభ వర్ణనాతీతముకదా! మధుసూదనరావుగారూ! సెలవు. మీరు మాకు మహోపకార మొనర్చితిరి. మీ కాజన్మాంతము కృతజ్ఞతాబద్ధులముకదా!"

శత్రునిరాసము

బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి గారు

కాముని౯ జిచ్చుఁటకంటఁ జూచినవాని, సంతతయోగప్రశాంతమూర్తి
నకలంకభక్తితో నడిగినవానికి, నెనిమిదైశ్వర్యము లిచ్చువాని
జ్ఞానమే యాకారమై నివ్వటిలువాని, హస్తిదైత్యుని౯ ద్రుంచినట్టివాని౯
దల యగల్చినపార్థు దయఁదలంచినవాని, సేవించుచున్న నన్ జేనకరాక
కామమా,నీవు దూరముగాఁదొలంగు;-క్రోధమా,విడు;లోభమా,త్రోవఁబట్టు;
మోహమా,చేరకు;మదమ్మ,ముట్టఁబోకు;మత్సరమ,యిటుసూచుటమానిమరలు.

మంగమ్మ

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు గారు, బి. ఏ. [సారస్వతసమాజము]
72

స్వభాష, స్వజనము, స్వదేశము అయినప్పుడే అబలయొకతె రాజ్యలాంఛనములు వహించి భూమిని శాసించుట బహుకష్టము. అట్టిచో పరభాష, పరజనము, పరదేశము అయినప్పు డట్టిపని దుర్ఘటమని వేఱె వచింప నవసరము లేదు. దుర్ఘటమైనను అట్టిచోట రాజ్యమును ఆలించి పాలించి తాము పుట్టినజాతికి పేరు పెంపులు వెలయించిన రమణీమణు లొకరిద్దఱు ఆంధ్రజాతియందు జనించిరి. అట్టివారిలో మంగమ్మ యొకతె.

మంగమ్మ దళవాయి లింగమనాయకుని కూతురు. లింగమనాయకుడు చంద్రగిరి నివాసుడు. ఇతడు తన కొమార్తెను మధురనాయకరాజైన చొక్కనాథ నాయని కిచ్చి క్రీస్తుశకము 1665-వ సంవత్సరమున వివాహము చేసెను. మధురనాయకరాజులు ఆంధ్రులు. ఆంధ్రభోజుడగు కృష్ణదేవరాయల కాలమునుండియు మధురనాయకరాజ్యమును ఆంధ్రులే పాలించుచు వచ్చిరి.

మంగమ్మ పెనిమిటియైన చొక్కనాథనాయడు క్రీస్తుశకము 1659-వ సంవత్సరమున మధురనాయక రాజ్యసింహాసన మధిరోహించెను. ఇరువదిమూడువర్షములు రాజ్యపాలనముచేసి ఆతడు 1682-వ సంవత్సరమున పరమపదించెను.

ఆదినములలో సహగమనదురాచారము చాల ప్రబలియుండెను. అయినను మంగమ్మ పతిమరణానంతరము సహగమనము చేయుట కొడబడలేదు. ఆచారఛాందసులగు ప్రజ లేమైన ననుకొందురుగాక—ఆమె చచ్చినవారితో చచ్చుట కొప్పుకొనలేదు. ఆదినములలో సహగమన మొక సదాచారముగ పాటింపబడుచుండెను. దానిని ప్రతిఘటించువారే లేకుండిరి. మనోద్రఢిమగల రమణీమణియగుటచేత మంగమ్మ అట్టిదినములలో ప్రజాభిప్రాయమును తృణీకరించినది. ఏఘోరదురాచారమును ప్రజాహితవాదులైన బ్రిటీషు గవర్నమెంటువారు 1830 వ సంవత్సరమువఱకు ప్రతిఘటింప తలపెట్టకుండిరో అట్టి ఘోరదురాచారమును 1682-వ సంవత్సరముననే మంగమ్మ ప్రతిఘటించి నిలిచినది. ఇది ఆంధ్రరమణుల సంఘదురాచారతిరస్కారప్రియత్వమును లోకమునకు వెల్లడించు మహద్విషయము.

చొక్కనాథనాయని అనంతరము ఆతని కుమారుడు రంగకృష్ణముత్తువీరప్పనాయడు రాజ్యభారము వహించెను. కాని ఇతడు చిరకాలము రాజ్యపాలన మొనర్చుటకు నోచుకొనలేదు. పూర్తిగ ఏడేండ్లైన ప్రజాపాలన మొనర్చెనో లేదో, 1689-వ సంవత్సరమున వీరప్పనాయడు స్ఫోటకమువలన చనిపోయెను. ఇతడు మరణించుసరికి ఇతనిభార్య ముత్తమ్మ నెలలునిండిన చూలాలు. పతిమరణమున ముత్తమ్మకు కలిగిన విచారమునకు మేరలేదు. ఓపలేనిదానననియైన ఆలోచింపక ఆమె పతితో సహగమనము చేయ సంసిద్ధపడెను. సహగమనము దురాచారమని దానిని ప్రతిఘటించి నిలిచిన మంగమ్మ తన కోడలిని—అందును నెలలునిండినచూలాలిని—సహగమనము చేయనిచ్చునా ?

సహగమన మొనర్ప ముత్తమ్మకు ఎంతటి దృఢకాంక్షయైనున్నది. కాని అట్టి దృఢకాంక్షకు ఆమె నిండుచూలాలితనము తీరని ప్రతిబంధక మైనది. ఏమైననేమి, తుదకు ముత్తమ్మ అత్తమాటలకు చెవియొగ్గి అప్పటికి తన ప్రయత్నమును మానుకొనక తప్పినదికాదు.

కొన్ని దినములకు ముత్తమ్మ మగశిశువును గనినది. పిమ్మట ఆమె తన అత్తయగు మంగమ్మ చెప్పిన హితవచనముల నైన పాటింపక సహగమనము చేసినది. రంగకృష్ణముత్తువీరప్పనాయని కుమారుడు నాయనమ్మ చేతులలో పెరుగుచుండెను. ఆతనికి విజయరంగ చొక్కనాథుడని నామకరణము చేసిరి. అతడు మూడుమాసముల శిశువై ఉండగా సింహాసన మెక్కించి సమస్త

రాజ్య కార్యములును మనుమని పేర మంగమ్మయే నిర్వహించుచుండెను.

మంగమ్మ రాజ్య కార్యముల నన్నిటిని గుర్తెఱిగిన ప్రాజ్ఞురాలు. కావుననే మధుర నాయకరాజ్యము ఆమె ఏలుబడిలో జయప్రదముగ సాగినది. రాజ్య ఖలీనమును ఆమె బహుజాగ్రత్తతో పట్టినది. బహు పర్యాయములు ఆమె యుద్ధయాత్రలు సాగింపవలసి వచ్చినను మొత్తము మీద ఆమె రాజ్యకాలము శాంతి యుతముగ, జయప్రదముగ జరిగిపోయినది. మంగమ్మ రాజ్య కార్య నిర్వహణ భారము పూనుసరికి మొగలు చక్రవర్తి ఔరంగజేబు దక్షిణ భారత దేశమున తన నిరంకుశాధికారమును చలాయించి ద్రవిడ దేశముపై ఎత్తి వెళ్లు యోచనలలో నుండెను. ఈ సంగతి సందర్భములను దీర్ఘదర్శినియగు మంగమ్మ బాగుగ యోజించినది. మొగలాయి మహాసామ్రాజ్యమునకు నియంతయైన ఔరంగజేబు అపార సేనాబలముతో మధుర నాయక రాజ్యమువంటి చిన్న రాజ్యమునకు అధికారిణియైన తాను ఎదిరించి పోరుట రాజనీతి కాదని ఆమె నిజ మారసినది.

ఇప్పుడు మంగమ్మను ఏ పరిస్థితులైతే ఎదుర్కొనెనో ఒక శతాబ్దమునకు పూర్వము గోండు సంస్థానాధీశురాలైన దుర్గావతినిగూడ ఇట్టి పరిస్థితులే ఎదుర్కొనెను. అపారబల సమేతుడైన ఔరంగజేబు మంగమ్మపై ఇప్పుడెట్లు కత్తిదూసెనో అపారబలసమేతుడైన అక్బరు దుర్గావతిపై అప్పుడట్లు కత్తిదూసెను. కాని అప్పుడు దుర్గావతి ఒకవిధముగా ప్రవర్తించెను; ఇప్పుడు మంగమ్మ మఱియొక విధముగా ప్రవర్తించెను. దుర్గావతికిని మంగమ్మకును ఎంతేని తేడా గలదు. ప్రవృత్తియందు దుర్గావతి రాజనీతి ఒల్లని వీరాంగన; సమయజ్ఞతలేని సాహసికురాలు. మంగమ్మ అట్లుకాదు: ఆమె రాజనీతియందుండు తికమకల నెఱిగిన ప్రౌఢాంగన; కాలానుగుణ్యత పాటించు ప్రాజ్ఞురాలు. ఒకచోట వెనుక ముందులరయని వెఱ్ఱిశౌరవ; రాష్ట్రరక్ష ఏమరిన వీరావేశము; తలను తప్పిన దేశాభిమానము. మఱియొకచోట పౌర్వాపర్యముల పరామర్శించు ప్రాజ్ఞత; లాభనష్టముల తులదూచి లెక్కించు కార్యజ్ఞత; ఏకతానమైన రాష్ట్రరక్షాహిత బుద్ధి. అగుటచే దుర్గావతి తన అల్పసైన్యమును అక్బరుని అపార సేనాబలముతో ఎదుర్కొడ్డి పోరి ప్రాణములను సంస్థానమును గోల్పోయెను. మంగమ్మ అట్లుగాక ఔరంగజేబునకు లోబడి మధుర ఆంధ్రనాయక రాజ్యమును నిలబెట్టినది. సమయజ్ఞత పాటించి మంగమ్మ అట్లు చేయకుండినచో మధుర ఆంధ్రనాయక రాజ్యము చారిత్రక ప్రపంచమునుండి నాడే తుడిచి వేయబడి యుండును. లేదా తోడి తంజావూరి ఆంధ్రనాయక రాజ్యమునకు వలెనే ఇదికూడ తెనుగు వారిచేతులనుండి జారిపోయి యైన యుండును. మంగమ్మ రాజనీతివలన, ప్రజ్ఞాదక్షత వలన మధురనాయకరాజ్యము మఱియొక అర్ధశతాబ్దము అవిచ్ఛిన్నముగ తెనుగువారి అధికారముక్రింద కొనలు సాగినది.

ఔరంగజేబు సేనానియైన జులిఫికారుఖాను 1693-వ సంవత్సరమున జింజికోట ముట్టడించుచు కొంత సైన్యమును దక్షిణమునకు పంపెను. అప్పుడు తంజావూరి మహారాష్ట్రప్రభువు షహాజీ దోసిలియొగ్గి మొగలులకు కప్పము కట్టుటకు అచ్చుకొనెను. మైసూరురాజగు చిక్కదేవరాయలు మొగలులతో సంధిచేసికొని వారిసాహాయ్య సంరక్షణముల క్రింద తనరాజ్యమును విస్తరింప నుద్యమించెను. తోడిరాజు లిట్లు చేసినతోడనే మధురనాయక రాజ్యమును ఏలుచుండిన మంగమ్మకూడ ఇష్టమున్నను లేకున్నను మొగలులకు లోబడక తప్పినదికాదు. పొరుగుననున్న మైసూరు తంజావూరు రాజులు తలయొగ్గుచుండ ఆమె యొక్కతెయు మొగలులను ప్రతిఘటించి సముద్ర మధుబిందువగుట రాజనీతియగునా ?

మొగలుసామ్రాజ్యముతో తనకిట్లు కల్గినసంబంధము మంగమ్మ తన రాజ్యోపయోగమునకై వినియోగించెను. 1697-వ సంవత్సరమున జులిఫికారుఖాను తిరిగి దక్షిణమునకు వచ్చినప్పుడు ఆమె ఆతనికి విలువయైన కానుకల నిచ్చి ఆతని తోడ్పాటున తంజావూరురాజు ఇదివఱకు తనరాజ్యమునుండి చీలదీసికొనిపోయిన కొన్ని ప్రదేశములను మరల తనరాజ్యమున కలుపుకొనెను.

1702-వ సంవత్సరమున మంగమ్మ దాదుఖాను అను మతియొక్క మొగలు సేనానికి ప్రార్థనాపూర్వకముగు నొకలేఖ పుత్తెంచెను. మొగలులకు సామంతుడై ఉదయారుపాళెయమును పాలించుచున్నవాడు విక్రమించి మంగమ్మ రాజ్యములోని కొన్ని పట్టణములను ఆక్రమించుకొనెను. ఉదయారుపాళెయము రాజు చేసిన అక్రమము తొలగించి తనరాష్ట్రమునకు సదుపాయము చేయుమని మంగమ్మ దాదుఖానుని లేఖాముఖమున వేడెను. ఆ లేఖతో మంగమ్మ ఔరంగజేబునకు పంపుటకు గొన్ని, దాదుఖానునకు గొన్ని, దివానునకు గొన్ని కానుకలను బంపెను. అందు ఔరంగజేబునకు పంపినవానిలో వెలగలనగలు, మణులు ఉండెను. దాదుఖానునకు ఇరువది వేలును, దివానునకు పదివేలును వెండిరూకలు అందు కలవు. దాదుఖాను వానిని అందుకొని తాను స్వయముగా సహాయార్థము రాజాలనందులకు చింతించుచు కొంత మంది సైనికులను పంపెను. ఈవిషయమును గమనించితిమేని మంగమ్మ మొగలుసామ్రాజ్య బాంధవ్యమును మధుర నాయక రాజ్యాభివృద్ధికి ఎట్లుపయోగించినదో సువ్యక్తమగును.

మొదట ధనమును, పిమ్మట భూమిని, తుదకు జీవితమును హరించి దక్షిణాపథరాజ్యములను రూపుమాపవలయునని ఔరంగజేబు ఉద్దేశించినట్లు మనూసి చెప్పుచున్నాడు. ఔరంగజేబుని ఇట్టి ఉద్దేశ్యమునకు మంగమ్మ అవలంబించినపద్ధతి అద్భుతగిలినది. మంగమ్మ ఏ ఎండకు ఆగొడుగు ఎత్తినది. మొగలు సేనానులకు లంచములు సమర్పించినది. తనరాజ్యమును నిర్మూలింపవలసిన మొగలుసైనికులను ఆమె యుక్తిచాతుర్యముచే మధుర రాజ్యక్షేమాభివృద్ధికి వినియోగింపగల్గినది.

మొగలుసామ్రాజ్యముతో మంగమ్మ ఇట్లు రాచకార్యములు చక్కబెట్టుకొనుచుండగా మైసూరుప్రభువు చిక్కదేవరాయలు పరభూములను ఆక్రమించుటలో పర్యాప్తుడై యుండెను. 1690 వ సంవత్సరము నాటికే ఆతడు కావేరినదివఱకుగల బారమహాలు, సేలముభాగములను జయించెను. అటుపిమ్మట బెడనూరులో విశేష భాగములాగొనెను. 1694 వ సంవత్సరమున జరిగినసంధిలో చిక్కదేవరాయ లంతవఱకు జయించిన భూభాగములన్నియు మైసూరురాజ్యమున చేర్చుటకు నిర్ధారణ అయ్యెను. పిమ్మట చిక్కదేవరాయలు తన సేనలను మధురపై నడిపించెను. ఔరంగజేబు ఈసమయమున మహారాష్ట్రులతో దండాగొంకి పడుచుండెను. అగుటచే మధురరాజ్యమునకు సాహాయ్యముచేయుటకుగాని, చిక్కదేవరాయని శిక్షించుటకుగాని ఆతనికి సావకాశము లేకపోయినది. సమయము కనిపెట్టి చిక్కదేవరాయలు సేలము, కోయంబుత్తూరులపై ఎత్తివెళ్లి అప్పటి స్థానిక ప్రభువుల జయించి వారిని తనకు సామంతులుగా చేసికొనెను. మైసూరుదళవాయి కుమారయ్య మధురరాజ్యములోని తిరుచునాపల్లిని ముట్టడించుటకు పంపబడెను. తిరుచునాపల్లి పట్టుకొనిగాని తిరిగి మైసూరునకు పోనని కుమారయ్య ఒట్టుపెట్టుకొనెను. కాని అథాత్తుగ మహారాష్ట్రులు మైసూరుపై బడుటచే కుమారయ్య ఒట్టుతీసి గట్టునపెట్టి తిరుచునాపల్లి వీడి స్వరాష్ట్రరక్షణార్థము తిరుగుమొగము పట్టవలసివచ్చెను. తిరిగిపోయినవారు పోగా మిగిలిన మైసూరుసైనికులను మంగమ్మ అతిసులభముగ ఓడించెను.

మైసూరి సైనికుల పీడ వదలించుకొనిన వెంటనే ఆమె తిరువాన్కూరుపై ఎత్తివెళ్ల వలసి వచ్చెను. 1623 వ సంవత్సరము మొదలు 1659 వ సంవత్సరమువఱకు మధుర పాలించిన తిరుమలనాయకుడు విక్రమించి తిరువాన్కూరుపై దండయాత్రసాగించెను. అప్పటి తిరువాన్కూరు ప్రభువు భయపడి తిరుమలశౌరికి కప్పముకట్టుటకు అచ్చుకొనెను. తిరుమలశౌరికి కొంతకాలముతరువాత మధురపాలించిన చొక్కనాథనాయని కాలమున రాజ్యమునందు కల్గిన అశాంతి అవకాశముగ తీసికొని తనరాజధానియందు సేనల వృద్ధిపఱుచుకొని తిరువాన్కూరురాజు మధురపై తిరుగబడుటకు వేచియుండెను. అయినను చొక్కనాథనాయనిపుత్రుడు రంగముత్తువీరప్పనాయకుడు మధుర యేలుచుండగా అప్పుడు తిరువాన్కూరు పాలించుచుండిన ఉమ్మాయమ్మరాణి [1677-1684] తిరువనంతపురమునకు స్వయముగ వచ్చి వీరప్పనాయకు

నకు వెలలేని కాన్కలనిచ్చి దాసోహమన్నది. 1684 వ సంవత్సరమున రవివర్మ యనువాడు తిరువాన్కూరునకు ఏలిక అయ్యెను. 1689 వ సంవత్సరమునుండి మంగమ్మ మధుర రాజ్యవ్యవహారములను చక్కబెట్ట మొదలిడెను. తోడనే రవివర్మ కప్పముకట్టుటమానెను. అగుటచే మంగమ్మ రవివర్మపై కత్తి దూయవలసివచ్చెను. తిరువాన్కూరురాజ్యమునుండి కప్పము వసూలు చేయుటకు ప్రతిసంవత్సరము మంగమ్మ సేనలను బంపుచుండెను. తనపై నిట్లు ఏటేట ఎత్తి వచ్చుచున్న మధుర సేనలకు రవివర్మ ఎదురొడ్డలేకపోవుచుండెను. ఇట్టి పరరాజపీడయేకాక రవివర్మను నిజమంత్రులపీడకూడ వేధించుచుండెను. రాజకీయ వ్యవహారముల నన్నిటిని తమ పిడికిళ్ల యందు చిక్కబట్టి మంత్రులు ఆతడు పెదవి మెదపెనేని తిరుగబడుటకు సిద్ధముగ నుండిరి. ప్రతిఘటించువారులేక మధుర సైనికులు తిరువాన్కూరుదేశమును తమ ఇష్టము వచ్చినట్లు దోచుకొని యింటికివచ్చుచుండిరి. ఏటేట ఇదియొక మామూలై పోయెను. తమరాజ్యముఖద్వారముననున్న ఆరంబోలి కనుమను పరిరక్షించుకొనగల్గియుండెనేని తిరువాన్కూరునకిట్టి దోపిడులు ప్రతివత్సరము లేకుండియుండును. కాని ఆరాజ్యమున మెండుకొనియున్న అంతఃకలహములు ఆరంబోలి కనుమను పరిరక్షించుటకు వీలులేకుండ చేసినవి. చేయునదిలేక తిరువాన్కూరు ప్రజ లిట్లే బాధపడుచుండిరి.

ఇట్లుండగా 1696 వ సంవత్సరమున రవివర్మ ఒక యుక్తి పన్నెను. ఆతనికి ఇంటియందు మంత్రుల పీడ, బయట మధుర సైనికుల పీడ. ఉపాయశాలియగు రవివర్మ ఈరెండుపీడలను ఒక్కదెబ్బతో వదల్చుకొనుటకు ఊహలు చేసెను.

కప్పము రాబట్టుటకై మామూలు ప్రకారము మధుర సైనికులు 1696 వ సంవత్సరమున తిరువాన్కూరుపై ఎత్తి వెళ్లిరి. వారిని ఎదిరించువారే లేకపోయిరి. నేరుగా వారు రాజధానీనగరమగు కోర్కులము వఱకు పోయిరి. అప్పుడు రవివర్మ బహుప్రమాదకరమైన ఒక పద్ధతి నవలంబించెను. మధుర సైనికులతో ఆతడు సంధి చేసికొనెను. మంత్రులను నిర్మూలించుటలో తోడువచ్చినవారికి తనరాజ్యమున కొంత భాగమును, కోర్కులము నగరమును ఇచ్చుటకు రవివర్మ ఒడంబడిక నిచ్చెను. ఆప్రకారమే ఆతడు దుర్గమును మధుర సైనికుల చేతులలో పెట్టెను. వారిసాయమున మంత్రులలో కొందఱిని తుదముట్టించెను. కొందఱు సచివులు పలాయనము చిత్తగించిరి. మఱికొందఱు విశేషధనము అపరాధముగ నిచ్చి ప్రాణములు దక్కించుకొనిరి.

మంత్రులపీడ ఇట్లు వదలినది. కాని రవివర్మకు సంతోషమేమియు లేదు. ఆతని రాజ్యమందలి ప్రధాన దుర్గము మధురవారిచేతులలో నుండెను. అతని ప్రాణములు, అతనిరాజ్యము, అతని సర్వస్వమును వారి చేతులలో నుండెను. అయినను రవివర్మ చలింపలేదు. తెగువ తెచ్చుకొని మధురసైనికులున్న దుర్గమును హఠాత్తుగ ముట్టడించెను. అదరిపాటున పైబడిన రవివర్మ ధాటికి మధురసైనికులు అలజడి నొందిరి. ప్రాణములపై ఆశ పుట్టి వారు పలాయనము చిత్తగించిరి. వెన్నంటి తరిమి వారిని రవివర్మ చిత్రవధ కావించెను. మధురసేన పూర్తిగ నశించెను. ఈవిషాదవృత్తాంతమును ఇంటికి జేరవేయుటకు మాత్రము కొద్దిమంది ప్రాణములతో బయటపడిరి.

మంగమ్మ ఇది వినెను. రవివర్మను తగిన విధమున శిక్షించినగాని నిద్రింపరాదని ఆమె శపథము పట్టెను. 1697 వ సంవత్సరమున తన దళవాయి నరసప్పయ్యకు విశేషసైన్యము తోడిచ్చి తిరువాన్కూరు పైకి పంపెను. నరసప్పయ్య గొప్పయుద్ధము చేసి రవివర్మను ఓడించెను. మధుర దళవాయి చెప్పిన సంధిషరతులకు ఆతడు అంగీకరించెను. బాకీయున్న కప్పము అణాపైసలతో ఇచ్చివేసెను; అమూల్యములగు ఆభరణముల నెన్నిటినో అపరాధముగ సమర్పించుకొనెను. దళవాయి నరసప్పయ్య తిరువాన్కూరునందు పట్టుకొనిన ఫిరంగులు మధుర తిరుచునాపల్లి కోటబురుజులపై విలసిల్లి మంగమ్మ జయమునకు సాక్ష్యమిచ్చుచుండెను.

తిరువాన్కూరు రాజుతో యుద్ధము ముగిసినదో లేదో, ఇంతలో మంగమ్మ తంజావూరుప్రభువుతో తల

పడవలసి వచ్చెను. తంజావూరి మహారాష్ట్రప్రభువు షహాజీ మొదటినుండియు మంగమ్మతో వైర మూని కలహమునకు కాలు ద్రవ్వుచుండెను. మొగలు సైనికుల సాహాయ్యమున ఆతనిని శిక్షింపవలయునని ఆమె ఊహ. కాని అట్టి సాహాయ్యము సమయమునకు అందకుండెను. షహాజీ ఇది కనిపెట్టి మధురరాజ్యములోని కొన్నిపట్టణములను పట్టుకొని సరిహద్దుప్రదేశములను దోచుకొనుచుండెను. మొక్కవోని రాష్ట్రరక్షాహితబుద్ధి గల మంగమ్మ యిది చూచి సహింపలేకపోయినది. 1700-వ సంవత్సరమున ఆమె తన దళవాయి నరసప్పయ్యను తంజావూరుపై పంపెను. తంజావూరు సేనలు మధురరాజ్యమును దోపిడిచేయకుండ ఆపుటకు కాలిరూను (కొల్లడము)నది ఉత్తరభాగమున మధురదళవాయి దండుడిసెను. కాని ఆతడు తంజావూరు అశ్వసైనికుల చాకచక్యమును, ధాటిని అరికట్టలేకపోయెను. దండువిడిసి ఒకచోటనుండుటకంటె తంజావూరుసేనల వెనుదగిలి యుద్ధకథనము నడుపుటయే మధురరక్షణమునకిక మంచిపద్ధతి అని నరసప్పయ్య నిజమారసెను. అగుటచే ఆతడు రెండవకంటివానికి తెలియకుండ నదినిదాటి తంజావూరు రాజ్యముపైబడి కొల్లవెట్ట ప్రారంభించెను. తంజావూరి సైనికులకు దిగులు పుట్టెను. వారికి కాలు, చేయి ఆడని కంగారు కల్గెను. అట్టి కంగారులో వారు రాజధానీ నగరరక్షణమును ఏమరి నదిని దాటి ఒక్కపెట్టున మధురదళవాయిపై బడుటకు ఊహ చేసిరి. అప్పుడు నది నిండువరదకు పొంగి గట్లొరసి శరవేగమును మించి పాఱుచుండెను. తంజాపురివారి పక్షమున పెక్కుమంది సైనికులును, పెక్కుగుఱ్ఱములును నదిని దాటుచుండగనే ప్రవాహవేగమునకు కొట్టుకొని పోయిరి. తంజాపురిసేన అల్లడితల్లడియై మధుర సైనికుల చేతులలో పూర్తిగ నాశనము నొందెను. నరసప్పయ్య తంజాపురిరాజ్యమును నాశనదేవతకు విహారమందిరముగ చేసెను. మధురవారి విజయవృత్తాంతము దేశదేశములకు ప్రాకిపోయెను. షహాజీ ధైర్యము పూర్తిగ చిటిలిపోయెను. తనముఖ్యమంత్రియైన వాగోజీపండితుని కాపట్యమే ఈ అపజయమునకు కారణమని ఆతనికి కోపము పేటెత్తినది. వాగోజీపండితునియెడ ప్రజలిదివఱకే ద్వేషము వహించియుండిరి. సమయము కనిపెట్టి ఇప్పు డాతనిని పదభ్రష్టుని చేయుటకు ప్రజలు ప్రయత్నించిరి. కాని పండితు డిసుమంతయైన చలింపలేదు. షహాజీని దర్శించి ఇట్లు విన్నవించెను: "విక్రమించిన శత్రువుతో గౌరవప్రదముగ సంధి కూర్తును. ఒకవారము దినములు గడువు చాలును. నే నిట్లు చేయలేకపోదునేని నాపీకి నుత్తరింపుడు."

నిస్సహాయస్థితియందున్న షహాజీపండితున కాతడు కోరినగడువు ఇచ్చెను. వెంటనే వాగోజీ తనకార్యదర్శులను స్థానికవర్తకశిఖామణుల వద్దకు పంపి విశేషధనమును ఋణము చేసెను. వీలుచిక్కిన విధముల నెల్ల ధనమును పోగుచేసెను. మూడునాలుగు రోజులలో ఆతడు అయిదులక్షల రూకలను సమకూర్చెను. వానితో మధురవారి మంత్రులకు లంచములు పోసెను. దళవాయి నరసప్పయ్య తండ్రికి ధనతృష్ణ హెచ్చు. వాగోజీ ఆతనికి యెంచరానిలంచము ఇచ్చెను. దానితో మధుర తంజాపురి రాజ్యములకు సంధిపొసగెను. పండితుని మంత్రాంగము ఫలించినది. ఆతని సంతోషము మిన్నుముట్టినది. ఆతనిశత్రువులు తలవంచుకొనిరి. తంజావూరు రాజ్యమున ఆతనిపలుకుబడి ఇనుమడించెను.

ఈ సంధికార్యముల నిర్వహించుటలో మధుర తంజావూరువారు పర్యాప్తులై యుండగా మైసూరురాజు కావేరీజలమునంతను తనరాజ్యములోని భూములకు మరలించుకొనుటకై ఆ నదిపై పెద్ద ఆనకట్ట కట్టెను. అందువలన కావేరీజలము ఒక చుక్క అయినా క్రిందికి రాకుండెను. మధుర తంజావూరురాజ్యములకు నీటియెద్దడి కలిగి కఱువు సంభవించునను భీతిపొడమెను. క్రొత్తగాపొసగిన సంధివలన స్నేహము నెఱపుకొనుచున్న తంజావూరు మధుర ప్రభువులు ఉభయులును ఏకమై మైసూరుపై ఎత్తివెళ్లుటకు ప్రయత్నపడిరి. కాని ఇంతలో వర్షములు తూలగాకురియుటచే చిక్కదేవరాయలు కట్టిన ఆనకట్ట విచ్చిపోయి కావేరి యథాప్రకారముగ ప్రవహించి మధుర తంజావూరురాజ్యములకు జలసమృద్ధి నొడగూర్చెను. చిక్కదేవరాయల ప్రయత్నమిట్లు తొలుతనే

విఫలమునొందినను, మధుర తంజావూరు రాజ్యములకు కల్గిన నూతనస్నేహమును దృఢపఱచుటకుమాత్రము సాధనమయ్యెను.

ఇంతవఱకు మంగమ్మ ఆమె తలపెట్టినకార్యములందన్నిటియందును జయముగొనుచువచ్చెను. మారవ రాష్ట్రమనబడు రామ్నాదునకు అధిపతియైన రఘునాథ సేతుపతి మధురసామంతరాజులలో నొకఁడు. మంగమ్మ మైసూరు, తిరువాన్కూరు, తంజావూరు ప్రభువులతో యుద్ధములందు తగుల్కొని యున్నప్పుడు రఘునాథ సేతుపతి మధురకు కప్పముకట్టుట మానివేసెను. అంతతో ఊరుకొనక సాహసించి అతఁడు 1698 వ సంవత్సరమున మధురానగరమునే ముట్టడించి పట్టుకొనెను. కాని మధురదళవాయి నరసప్పయ్య ఆతని ఆటలు సాగనీయక మధురరాజ్యమునుండి తఱిమికొట్టెను. 1700 వ సంవత్సరమున మంగమ్మ తంజావురి ప్రభువుతో పోరుచుండెను. అప్పుడు రఘునాథసేతుపతి మంగమ్మకు ప్రత్యర్థియై తంజావురివారితో చేతులు కలపెను. ఆకోపము మనసునం దుంచుకొని మంగమ్మ తంజావూరి యుద్ధము సమాప్తినొందినవెంటనే 1702 వ సంవత్సరమున తన దళవాయి నరసప్పయ్యను సేతుపతి పైకి పంపెను. సంధి కుదురుటచే తంజావూరిసేనలు మధుర సేనలకు తోడువచ్చెను. అయినను జయము సేతు పతినే వరించెను. అనేక యుద్ధములందు మధురకు జయ మొనగూర్చిన దళవాయి నరసప్పయ్య ఈమారు అపజయము నొందుటయేకాక ప్రాణములను గూడ గోల్పోయెను. బహువారములు యుద్ధయాత్రలు సల్పి యుండుటచే మధురసేనలు పూర్తిగ నలసియుండెను. మధురసేనకంటె మారవబలము శక్తిమంతమై యుండెను. మధురపక్షమున నున్న బలము మధుర తంజావూరుసేనల కూటమి. మారవ పక్షమున ఏకరాష్ట్రమునకు చెందిన బలము మాత్రమే యుండెను. కావుననే మారవసైనికులు ఐక్యతకలిగి ఏకతానమైన శక్తిని చూపిరి. 1702 వ సంవత్సరమున సేతుపతి మధుర రాజ్యమునుండి చీలిపోయి రామ్నాదును స్వతంత్రముగ పరిపాలించెను. మంగమ్మ సేతుపతిని జయింపలేకపోయెనని ఒప్పుకొనకతప్పదు.

అయితే అంతమాత్రమున ఆమె ప్రతిభకుఏమియు లోపమురాదు. ఆమెరాజ్యాధీనము పట్టుసరికి మధుర నాయకరాజ్యము విషమపరిస్థితులలో నుండెను. తన శక్తిసామర్థ్యములను, రాజనీతిని ఉపయోగించి రాజ్య విచ్ఛిత్తిని అరికట్టినది. ఒకవంక మొగలులు; మఱియొక దిక్కున తంజావూరు ప్రభువు; వేఱొకప్రక్క మైసూరు రాజు; మఱియొందుదెస తిరువాన్కూరు ఏలిక; వేఱొం డువంక మారవదేశాధిపతి చుట్టుముట్టి పంచాగ్నుల వలె ఆమెను పొదవిరి. తెలివిగలిగి ఆమె మొగలులతో చెలిమి కలిపి మిగిలినవారిని ఒక్కొక్కరినే వదలించుకొని వచ్చినది. ఇందామెకు దళవాయి నరసప్పయ్య కుడిభుజము వలె సాయపడెను. ఆతని చావుతో ఆమెకు కుడిభుజము కూలిపోయినట్లయ్యెను. అగుటనేసేతుపతి తలయెత్త కల్గినాఁడు. బహువారములు జైత్రయాత్రలు సల్పివిసిగివేసారి నాయకుని గోల్పోయి నిస్సహాయస్థితియందున్న మధుర సేనలను 'బ్రహ్మాస్త్రో బ్రహ్మ'మీద ఓడించినాఁడు.

మంగమ్మ మతసహనముగలది. ఆమెరాజ్యమున హిందువులు క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులును ఉండిరి. ఆమె సమకాలికులగు తంజావూరుప్రభువును, మారవ దేశాధిపతియు క్రైస్తవమతబోధకులను, ఆమతము స్వీకరించినవారిని విద్వేషించి పీడించుచుండువారు. కాని మంగమ్మ అట్లుగాక విశాలహృదయముతో క్రైస్తవుల యెడ సమరసభావము చూపెను. మహమ్మదీయమతము నెడకూడ ఆమె సహనభావము వహించెను. 1692 1701వ సంవత్సరములందామె మసీదులకు భూదానములు చేసినట్లు ఆమె వేయించినశాసనములు చెప్పుచున్నవి. ఆమె హిందువులకుచేసిన దానధర్మములకు అంతుపంతు లేదు.

ఆమె దానగుణము మెచ్చతగినది. దేవాలయములకు ఆమె చేసినదానములను శాసనములు ఘోషించుచున్నవి. ఆమె రోడ్లువేయించినది; సత్రములు కట్టించినది; చావడులు నిర్మించినది; రోడ్లప్రక్క చెట్లునాటించినది; మార్గస్థుల ఉపయోగార్థము ఆమె అక్కడక్కడ విశ్రామశాలలు ఏర్పఱచినది; చలివేంద్రలు పెట్టించినది.

అన్నదానసమాజమున కామె 1701-వ సంవత్సరమున భూమిదానము చేసినట్లు శాసన మొకటి చెప్పుచున్నది. ఆమె పెక్కు-అగ్రహారము లిచ్చినది. ఉయ్యంకొండ కాలువగట్టున 1687, 1704-వ సంవత్సరములందు ఆమెవేయించిన శాసనములు వ్యవసాయాభివృద్ధియందును, నీటిపాఱుదలయందును ఆమెకుగల శ్రద్ధను వెల్లడిచేయుచున్నవి. నాటి మైసూరురాజగు చిక్క-దేవరాయల పిసినారితనమును, మంగమ్మ దానశీలమును ప్రజలు కథారూపముగ నేటికిని స్మరించుచుందురు.

క్రీస్తుశకము 1260 నుండి ముప్పదిఅయిదు సంవత్సరములు 1295 వఱకు కాకతీయాంధ్రసామ్రాజ్యమునకు నియంత్రియై రాజ్యకల్లోలముల కలకదేర్చి రాజకీయ విషమపరిస్థితుల చక్కబఱచి సుస్థిరమైన రాజ్యమును దౌహిత్రుడు ప్రతాపరుద్రునకు అప్పగించి దివంగతురాలైన ఆంధ్రరమణీమణి రుద్రమ్మకువలెనే క్రీస్తుశకము 1689 నుండి 1706 వఱకు పదునెనిమిది సంవత్సరములు మధురఆంధ్రనాయకరాజ్యమునకు ప్రభ్వియై రాజ్యకల్లోలముల కలకదేర్చి రాజకీయవిషమపరిస్థితుల చక్కబఱచి సుస్థిరమైన రాజ్యమును పౌత్రుడు విజయరంగచొక్కనాథునకుఅప్పగించి మంగమ్మదివంగతురాలైనది.

తమిళము ప్రధానభాషగాగలదేశమునకు పాలకురాలయ్యు మంగమ్మ తాను వేయించిన శాసనములలో విశేషభాగము తెనుగుననే వెలయించెను. మంగమ్మ ఆత్మభాషాభిమానమువలన ఆనాడా తమిళభూభాగమున ఆంధ్రము రాజభాషగా విలసిల్లినది. విదేశమునందుంటినిగదాయని ఆమె స్వభాషను మఱువలేదు. ఉచితజ్ఞురాలు మంగమ్మ చూపిన స్వభాషాభిమానమును జ్ఞప్తియందుంచుకొని ఆంధ్రులు సీమలుకాని సీమలయందు వలస నెలకొనినను స్వభాషను విస్మరింపకుందురుగాక!

ఆంధ్రజాతికి పేరుపెంపులు వెలయించిన రమణీమణులలో నొకతెయైన మంగమ్మ జీవితచరిత్ర*నుండి మనము నేర్చుకొనవలసిన ఉత్కృష్టమగు నీతిపాఠమిదియే.

—'ఆంధ్రరమణీమణులు' నుండి.

*'మంగమ్మ' చరిత్ర రచియించుటలో ఈ క్రిందిగ్రంథములు చాలవఱకు తోడ్పడినవి.—

I. Gazetteer of the Tanjore District.
II. Do Madura Do
III. Kuppuswami Sastri, T. S.—A Short History of Tanjore Nayak Princes.
IV. History of the Nayaks of Madura, R. Satyanatha Aiyar.

very useful article even to day
— 1999

*గ్రుడ్డిపిల్లవాఁడు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

వెలుఁగు వెలుఁగని మీరెల్లఁ బిలుచునట్టి
  వస్తు వెయ్యది? దాని రూపం బదేమి?
దృష్టిలాభంబుచే ఫలం బేమి మీకుఁ?
బలుకుము సఖుండ! యీ యంధబాలకునకు.

వేయివెలుఁగులతో రవి వెలుఁగు ననియు
వింతవింత పదార్థముల్ కాంతు మనియు
ననెద; వాతండు వేఁడి యంచును గ్రహింతుఁ
గానిమెట్టుల రేయిబగళ్లు సేయు?

రే బవలునాకు నేనయి సృష్టి సేతు;
నతనిసృష్టితో నాకుఁ గార్యంబు లేదు;
నాదు జాగరణావస్థ నాకుఁ బగలు
నాదుగాఢసుషుప్తియు నాకు రాత్రి;

అప్రతివిధేయదుఃస్థితి యందునుంటి
ననుచు ననుఁగూర్చి మీరెల్ల వనరుచుంద్రు
కాని నాకయి తెలియంగరాని యెల్ల
దుస్స్థితి సుఖంబుగా సహింతును సఖుండ!

నామనంబున నున్న యానందమునకు
నష్టమును గూర్ప వలవదో నాప్రియుండ!
అనుదినము హాయిగాఁ బాడుకొనుచునుండ
గ్రుడ్డినైన మహారాజు బిడ్డనేను.

---

* ఆంగ్లమున కిబ్బర్ (Cibber) కవి వ్రాసిన The Blind Boy యనుదాని యనువాదము.

ఉత్కంఠ

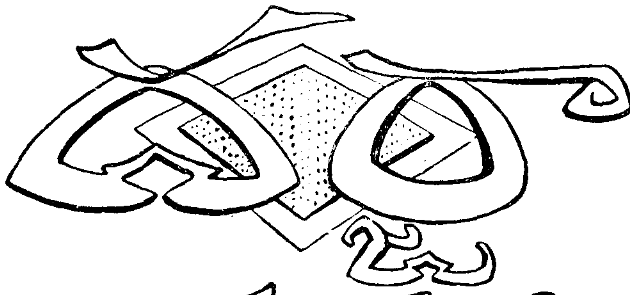
అల్లంరాజు రంగనాయకులు

ప్రవిమలానంద పీయూషరసపయోధి
గర్భజనితోర్మికా డోలికాళి కేళి
సలుపు హృదయాధినాథు డీసరసివేద
కరములం దూగదలపగ గలడో లేడో?

తరుణశారద పూర్ణిమాంబురుహారమణి
బాహులతికలోన బంధింపబడు కృపావి
శాలమూర్తి యెట్లీ విరజాజికన్నె
చిన్నికనుమోడ్పు కౌగిట జిక్కగలడు?

సాధుమునిమానసాంభోజ సౌధరాజ
రాజితాంతఃపురమ్ములో రత్నఖచిత
మృదులతరతల్పమున నిదురించు సుప్ర
శాంత గంభీర భావోదయాంతరంగు

డెటులు కలుషతమోవృత హృదయశిథిల
పటకుటీరమ్ములో దివ్యపాద మిడునో?

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

వ్యాసమూర్తి మేజిస్ట్రేటు. ఆయన ఇక్ష్వాకులనాఁడు అప్పర్ సెకండరీ ప్యాసు అవడమే కాకుండా రెవిన్యూ టెక్స్ట్లు మొదలయిన వన్నీ ప్యాసు అయినాఁడు.

వ్యాసమూర్తి తాఁబేలు నడకతో ఈ వుద్యోగములోకి వచ్చాఁడు. ఆయనరక్తమూం సాలు ఉద్యోగంలో నేఁడిగినవి. ఆయన మొదటి నుంచీ నిరంకుశాధికారులనీడలలో పెరిగాఁడు.

వ్యాసమూర్తి ప్రాతః స్నానము చేసి మూఁడురేఖలా విభూతి పూసుకొని కాళీ పూజ చేసి సుందరకాండ పారాయణం చేశాక కన్నులు మూసుకొని కొంతసేపు ధ్యానం చేశాఁడు.

కోర్టులు వచ్చాక వ్యాజ్యాలు గెలవడానికి, పెద్దపెద్ద ఉద్యోగాలు రావడానికీ సుందరకాండ పారాయణం పరాయణం అయింది. ఇహనుంచీ కావ్యంయొక్క ఉపయోగాలలో వ్యాజ్యాలు గెలవడం, ఉద్యోగాలు పొందటం– ఈ రెండూకూడా పరిశిష్టాలకింద పరిగణించాలి.

కోర్టులో బెంచిమీద తాను కూచున్నట్లూ, తనకింద నుంచోని ప్లీడర్లు తమతమ వాదాలు చెప్పుకుంటూ, 'తమ ఘనము' 'తమ దివ్యచిత్తము' అని మనవులు చేస్తున్నట్లూ, కటకటాలలో ముద్దాయీలు చేతులు కట్టుకొని నుంచున్నట్లూ, తాను బహుపరాకుగా వింటున్నట్లూ వ్యాసమూర్తి భావించుకుంటు

"వ్యాసమూర్తి......కొంతసేపు ధ్యానంచేశాడు."

న్నాఁడు. ఒకఁడికి అయిదు నెల్ల యిరవైతొమ్మిదిరోజుల శిక్షా, ఇంకొకఁడికి నలభైతొమ్మిది రూపాయిల జరిమానా విధిస్తున్నట్లు తలుస్తున్నాఁడు.

ఆయనభార్య అపాల కాఫీతెచ్చి ఎదురుగా పెట్టింది. ఆయన కనులు తెఱచిచూచి 'ఛీ ఛీ ఛీ అంతా పాడుచేశా'వన్నాఁడు. అపాల పెంబేలు పడ్డది. అటుతరువాత ఆయనా తెల్లఁబోయాఁడు. మఱి మాటాడక కాఫీ నైవేద్యం పెట్టి పుచ్చుకోడం మొదలు పెట్టాఁడు.

అపాల 'ఒరే రామాయ్'అని నవుకరును కసురుకుంటూ పిలిచి 'కూరాగాయా నీవు కూచుంటేనే వస్తాయా?' అన్నది. రామాయి కిక్కురుమనకుండా నిలుచున్నాఁడు. అపాల బుట్టాడబ్బులు వాని కిచ్చి 'ఆలుగడ్డలు మంచివి ఏఱిపట్రా' అనఁగానే తల ఊఁపి రామాయి వెళ్లాఁడు.

'వ్యాసమూర్తి పిలు పిలు వాణ్ణి పిలు'మన్నాఁడు. అపాల పిలిచిందిగాని జబాబు రాలేదు. ఆయన కళ్లెఱ్ఱచేసి 'ఈ వెధవల కెంత పొగరో? మళ్లీ పిలుస్తా రనైనా వెనకచూపు లేదు.' అని వాపోతూ ఉండఁగా రామాయి వచ్చి నిలఁబడ్డాఁడు. వ్యాసమూర్తి కెక్కడ లేని సంతోషమూ వచ్చింది. 'అయితే నాక యేటట్టేవుంది,'అని తల ఊఁపుకుంటూ 'టపా కెళ్లి ఉత్తరాలు పట్రావాలి; కూరగాయల బజాఱునుంచి తొందరగా రా' అన్నాఁడు. రామాయి ఊఁకొట్టి వెళ్లాఁడు.

అపాల కాఫీగిన్నెలు లోపలఁబెట్టి గబగబా వాకిట్లోకివచ్చి 'ఒరే రామాయ్,రాముఁ

డూ, రామిగా,' అని పిలిచి 'చెవిటిగోడ! వినిపించుకుంటాఁడూ!' అని విసుగుకుంటూవుండఁగా మెల్లగా రామాయి వచ్చాఁడు. రాఁగానే అపాల 'ఒరే ఫూల్! బజాఱునుంచి వెంటనే వచ్చి మళ్లీవెళ్లి ఉత్తరాలు తెమ్మంటే విని ఊరుకుంటావా? 'వచ్చేటప్పుడే తెస్తా' ననలేకపోయావు? బుద్ధేదీ? మధ్యదారిలోంచే పట్రావచ్చుఁగా!' అని అన్నది.

రామాయి ఊఁకొట్టి వెళ్లాఁడు.

'ఎదురుమాట చెప్పినా ఫ్యాన్ నరసింహామే మేలు; వీఁడు మాటలు వచ్చిన మూఁగ.' అని అపాల లోలోపల గొణుగుకుంది.

అధికారముముందు 'ఆ'అన్నా మరమేకే, 'ఊ' అన్నా మరమేకే.

వ్యాసమూర్తి 'నాకూ అదే తోచింది. అన్నీ కలిసి వస్తున్నవి.' అని అనుకుంటూ 'యేస్,ఎంత ఏర్పాటు చేసిపని? ముందే ఉత్తరాలిచ్చి బజాఋ వెళ్ళమంటే బాఫుండేది. ఐనా చూదాం; వీడు గనుక బజాఋ వెళ్ళకుండా మధ్య తోవలోంచే ఉత్తరాలు పట్టుకొస్తే తాసిల్ దారవుతా'నని నిశ్చయం చేసుకున్నాడు.

అపాల రాముడుతో ఇంకా ఏమన్నా చెపుదామా అని ఆలోచిస్తూ బజాఋ చివర కంటా చూస్తూ నిలబడ్డది. వీధిచివర కృష్ణాచార్లుగారింటి దగ్గిఱ బండి నిలచివుంది.

బండీవాడు సామానులు లోపల పడేస్తున్నాడు. ఆయనకొడుకు కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు బండీవెనుక నిలుచున్నాడు. ఆమె గడపమెట్లు దిగి ఆచిఆచి చూచి తల ఆడించి లోపలికి వెళ్ళింది.

వ్యాసమూర్తి ఆఫీసుగదిలోకి వెళ్ళి జేనజేనా పరీక్షించాడు. వెంటనే 'ప్యూన్' అని ముమ్మాఋ పిలిచాడు. రెండోపిలుపుకి ముందరే ప్యూన్ నరసింహం ఎదుట నిలబడ్డాడు.

ప్యూన్ నరసింహం సొంతనౌకరుకాదు. అతడు కోర్టునౌకరు. ఐనప్పటికీ ఇంటికీ కోర్టు జీతమిస్తుంది. ఇల్లు ఇతరత్ర ఇప్పిస్తుంది.

వ్యాసమూర్తి—'కళ్లేమయినా పోయినాయా?' అని అన్నాడు. 'మీకు ఇన్నీ ఉద్యోగాలు వచ్చిందాకా పోలేదు. ఇహ తాసిల్ దారు ఐతే యేమో' అని అంటూ వ్యాసమూర్తి నిలబడ్డచోట వంగిచూస్తూ తమలపాకు యీనె తీసి ప్యూన్ నరసింహం వాకిట్లోకి వెళ్ళాడు. వ్యాసమూర్తి 'వీడు గూడా అంటున్నాడూ, సుందరాకాండలో పారాయణ పట్టూ సరిగా వచ్చింది. నాభార్యామాటా నా మాటా కలిసింది. ఇహ రామాయి నడితోవలోంచే వస్తే యోగం పట్టిం దన్నమాటే. ఒకవేళ ఇవన్నీ అబద్ధమైనా సిద్ధాంతిమాట అబద్ధమవుతుందా?' అని ఆలోచిస్తూ కురిచీలో కూచున్నాడు. పక్కకిటికీలోంచి సూర్యకాంతి ప్రసరించినది.

ఆలోచనకూ చీకటికీ సావాసం వుంది కాని వెలుగుకు ఎక్కడిది?

అతడు 'ప్యూన్' అని మళ్లీపిలిచి సంజ్ఞ చేయగా 'ప్యూన్' నరసింహం కిటికీతలుపు ఓరగా మూశాడు.

కోరికకు కుదురులేదు. ప్రతీక్షకు ప్రశాంతి లేదు.

వ్యాసమూర్తి వాకిటిలోకి వెళ్ళి చూశాడు. ప్యూన్ నరసింహంకూడా చూశాడు. ఆవిధం వ్యాసమూర్తి చూచివుంటే ఇదికూడా కలిసిం దనుకొనే వాడే.

రామాయి కూరలకు పోకుండానే పట్టిబుట్ట ఊపుకుంటూ టపానుంచి ఉత్తరాలు పట్టుకొవస్తున్నాడు. వ్యాసమూర్తి ముఖ మింతచేసుకొని గబగబా లోపలికివెళ్ళి కవర్లు

చింపే చాకు బల్లమీఁద పెట్టుకొని కూచు న్నాఁడు. కిటికీతలుపు తానే తెరచుకున్నాఁడు. బయటినుంచి నరసింహం ఇదంతా చూస్తూనే ఉన్నాఁడు.

రామాయి కాలిచప్పుడయింది. వ్యాస మూర్తి కుర్చిలో కుదిరి కూర్చున్నాఁడు. ప్యూన్ నరసింహం ఉత్తరాలకట్ట తెచ్చి బల్ల మీఁదపెట్టి పక్కగా నిలుచున్నాఁడు.

వ్యాసమూర్తి 'నీవు వాకిట్లోకివెళ్లు!' అని విదిలించాఁడు. అతఁడు వెళ్లింతర్వాత ఒక్కొక్క ఉత్తరమే తీసిచూసి నిట్టూర్చి ఆఉత్తరా లన్నీ అక్కడే పాఱేసి, కాసేపు కూచోని, 'ప్యూన్! ఎంతసేపల్లా వాకిట్లో కూర్చోడం?' అని అనఁగానే నరసింహంవచ్చి ఉత్తరాలకట్ట చేత్తోపుచ్చుకొని ఒక్కొక్క ఉత్తరమే చేతి కిచ్చి చదువుకోంగా నేఅందుకుంటూఉన్నాఁడు.

అపాల వచ్చి గుమ్మము దగ్గిఱనా నిలఁ బడ్డది. ప్యూన్ నరసింహం 'ఎవరది అవతలి కిపో, పో అవతలికిపో! ఇది అయ్యగారి ఆఫీసు అని రాసి ఉండలేదూ?' అని తలయెత్తి తెల్లఁ బోవడం అభినయించాఁడు.

మేస్త్రీటు దర్జాకు అపాల సంతోషిం చింది.

వ్యాసమూర్తి ఒకసారి తలయెత్తి చూ చాఁడు. అపాల నవ్వుకుంటూ లోపలికి వెళ్లింది.

వ్యాసమూర్తి ఉత్తరాలు చూచుకొ న్నాక, 'ఏమోయ్ కొత్తతాశీల్దారు వచ్చిం దాఁకా మందేభారం. నేను రేపు పెళ్లికి వెళ్లాలి. కొత్తాయన వచ్చేనాఁటికే నేనూ రావాలి. నీవు జాగ్రతగావుండు. నేనిహ భోజనానికి లేస్తాను. నీవువెళ్లు' అన్నాఁడు. ప్యూన్ నరసింహం 'తమరేకాకుండా కొత్తతాసిల్దారేవచ్చి,గుం డెలతో బతుకఁగలఁడా?' అంటూ వెళ్లాఁడు. వ్యాసమూర్తి మళ్లీ పూజామందిరములోకి వెళ్లి పూజ ఆరంభించాఁడు.

రెండు జాములయింది.

అపాల మడిగట్టుకోమన్నది.

౨

అపాల పడుకొని లేచేసరికి నాలుగు అయి నది. సబ్బుతో మొహం కడుక్కొని అలంక రించుకుంది.

చాకలి పరదేశిగాఁడు ముందు నడనండే అపాల అడుగుపెట్టి ఎఱుఁగదు. మందయాన ముతో గుమస్తాల యిండ్లు కటాక్షిస్తూ బయ లుదేరింది. హెడుగుమస్తాగారిభార్య అన్నమ్మ గారు అపాలను ఆహ్వానించింది.

అపాల లోపలికివెళ్లి కూచోనేసరికి అన్న మ్మగారి కూఁతురు ఆదిలక్ష్మి అపాలను చుట్టే సుకుని—'అత్తా, పేరమ్మగారింటికి పెత్తనానికి వెళదాం లే; ఉబుసుపోవడం లేదు!' అన్నది.

'పొద్దుపోని ముద్దరాలు పిలవకుండానే పేరంటం పోతుంది; ఉబుసుపోని ఒయ్యారికి ఊరంతా ఉబుసే. పెత్తనాలు పోకూడదమ్మా;' అని అపాల అంది.

'అయితే నివ్వెందుకొచ్చావ్?' అని ఆది లక్ష్మి అన్నది. అన్నమ్మగారు ఆదిలక్ష్మిని

చేతితో తట్టి—'తప్పు; అల్లా పెద్దలను అనరాదు;' అన్నది. అపాల—'నాకూ పనిఉన్నదమ్మా, పోవాలి' అనిలేచింది. అన్నమ్మగారు

"అపాలలో పలికి వెళ్లి కూచోనేసరికి...ఆదిలక్ష్మి అపాలను చుట్టేసుకుని ...అన్నది."

చిన్నఁబోయి వెంటనే గదిలోనుంచి తాంబూలం తెచ్చి యిచ్చింది.

ఆదిలక్ష్మి గదిలోనుంచి—'పేను, పెత్తనాలమారి; ఆబోతు పెత్తనాలమారి, ఉద్యోగస్తులపెళ్లాం పెత్తనాలమారి' అంటూ పాడుకోటం మొదలుపెట్టింది.

అన్నమ్మగారు, 'ఆదిలక్ష్మి ఇంకాఏమేమి పాడిపోతుందేమో' నని తానే ముందర దారితీసి రోడ్డుమీఁదికి తీసుకోవెళ్లి దిగవిడిచింది.

అపాల ఆనాఁడు మామూలుగా చేసే పెత్తనాలు మాని గుమస్తాల భార్యలమీఁద కటాక్షములు మాత్రమే పారేస్తూ కృష్ణాచార్లుగారి యింటికి వెళ్లింది. తలుపుతీసే వుంది, గాని ఇంట్లో ఎవ్వరూలేరు. మేడమీఁద మాటలువినిపించి 'కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లూ' అని పిలవఁగానే అతను దిగివచ్చాఁడు.

'ఇంట్లో ఎవరూ లేరేమిటి?'

'సర్కీటు వెళ్లారు.'

'ఇవ్వేళ పొద్దున్న ఎవరో కొత్తలు వచ్చినట్లున్నారే; వారితో ఆఁడంగులెవరూ లేరే.'

'ఆయనే ఆఁడంగి.'

'ఎవత్తేమిటి ఆ ఆఁడంగి?'

'మనవాళ్లే-సత్తెనపల్లి, సురభి బిందుమాధవరావుగారి మనమఁడు. నాకు స్నేహితుఁడు. నన్ను చూడ్డానికి వచ్చాఁడు.'

'అయితే మనకు దగ్గిఱ చుట్టఱికమే?'

'ఔను.'

'ఈపూట మీరిద్దరూ మాఇంటికి భోజనానికి రావాలి.'

'మానుగారికి తాసిల్దారు అయిందా యేమిటి?'

'ఇదివఱకు మేస్ట్రీటయితేనే విందుకు వచ్చావా యేమిటి? మాయింట్లో మాఅమ్మగారు లేరు కాఁబట్టి విందు. అన్నవస్త్రాలంతగా లేనివాళ్లకూ, బంధువులకూ, స్నేహితులకూ విందులుచెయ్యడం నాకు అతిఅభిలాష. కాఁబట్టి పిలిచాను.'

'విందు విలాసానికే అయితే కుందు. విందు భక్తికే శ్రేమందు. విందు విజ్ఞానాన్ని ఇస్తుంది,

తెస్తుంది. విందంటే విశ్వేశ్వరుఁడైన వచ్చి కూచుంటాఁడు; రాజాధి రాజైనా సరిగా చేయడానికి భయపడుతాఁడు. విందు బదరే చేసింది; భగవంతుఁడే ఆరగించింది.' అంటూ అపాల 'ఏమోయ్' నీవు మళ్లీ ఉద్యోగానికి ఊరూరా తిరుగుతావు. రేపు మేము పెళ్లికి పోతూవున్నాము. మీయింట్లోనూ ఎవళ్లూ లేరు. కొత్త ఆయనకూడా వచ్చాఁడు. ఈ పూఁట భోజనానికి మీరిద్దఱూ తప్పక రావాలి' అన్నది.

'వట్టిభోజన మయితే యెందుకూ?'

'మాయింట్లో ఏపూఁట పిండివంట లేకుం డావుంది?'

'పిండివంట మీకు మామూలే నాయెను, ఇఁక విశేషం?'

'ఏం చెయ్య మంటావు?'

'మామిడీపళ్లు, పనసతొనలున్నూ.'

'ఇంతేకదా! ఇంకేమి కావాలి?'

'ఏడు గంటలకే కావాలి.'

'మీరింకా ఉండఁగలరుగాని మావా రస లేఉండలేరు. ఏడుకొట్టేసరికి విస్తళ్లు వేయిస్తా.'

'మంచిది.'

'ఏమండోయ్! ఎమ్మెగారూ! మావారు మళ్లీ రాలేదనుకోక ఏడుకొట్టేసరికే రండేం.'

'అదికొంచెం వ్యాసఘట్టమే. ఐనాచూదాం. అయితే అతన్ని వదిలేసి నన్నే రమ్మంటారా యేమిటి?'

'మామంచివాఁడ' వంటూ అపాల మేడ మీఁదికివెళ్లి బిందు మాధవరావును చూచి 'మీ రెఱుఁగక పోయినా మనం ఒకకుటుంబం లోనివాళ్లం మాపుట్టింటివారు సురభివారే. ఈపూఁట మాయింటికి భోజనానికి రావాలి. ద్వైపాయ నాచార్లతో చెప్పాను కాని మూలి గాఁడు. 'మీరు రావాలి. ఏమంటారు? మఱో మాట చెప్పకండేం' అన్నది.

బిందు మాధవరావు మేడ మెట్లకేసి చూస్తూవున్నాఁడు. కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు కిందే ఉన్నాఁడు కాని మేడమీఁదికి రాలేదు.

అపాల-'అతనికోసం చూడకండి. అతఁడు మిమ్మల్ని వెళ్లమంటాఁడా?' అన్నది.

ఏమంటాఁడు అటువంటప్పుడు కొత్త వాఁడు? ఇంకోఁడైతే ఏమంటాఁడోకాని అతఁ డేమీ అనలేదు.

'మాయింట మీకేం కొత్త? మేమూ సురభివారమే. మాది నరసారావుపేట. ఉద్యోగ ధర్మాన దూరంగావున్నాం. మీదీ మాదీ ఒకటే వంశం.'

బిందు మాధవరావు మాట్లాడలేదు. మాటలాడక పోవడాన్నే అంగీకారంగా తీసి కొని అపాల మేడదిగిపోయి ఇంట్లో ఏదోపని అభినయిస్తూ వున్న కృష్ణద్వైపాయ నాచా ర్లతో—'మొత్తంమీఁద ఆయనను ఒప్పించా ను. ఏడుకొట్టేసరికే రండేం. మావారు మళ్లీ ఉండలేరు.' అని అపాల వెళ్లిపోయింది.

కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు మేడమీఁదికి వెళ్లి—'ఏమిటోయ్! భోజనానికి ఒప్పుకున్నావా?' అన్నాఁడు.

'నేనా నీవా ఒప్పుకుంది?'

'నాకేం తెలుసు; ఆమె నీవొప్పుకున్నావన్నది.'

'నీవెంత సేపటికీ మేడపైకి రాకుండా వుండడమూ, ఆమె మేమూ సురభివారమేనని బలవంతపెట్టడమూ! నాపనిచాలాచిత్రంగానేవుంది.'

'నిజమే, వారిపుట్టింటివారు సురభివారే. మనకు దగ్గిఱచుట్టాలే. ఆవిడె చాలామంచిది. ఆయన మేస్ట్రీటు సుమా! ఆయన ఆర్థడాక్సులకు ఆర్థడాక్సు. రిఫార్మర్సుకి రిఫార్మరు. ఆయన కాళికి కాఫీ నైవేద్యం పెడతాఁడు. అది కెతాలిసిటీ.'

'బాగానేవుంది. అయితే ఆయనను ఒకసారి చూడవలసిందే.'

'ఒకసారికాదు, ఎప్పుడూ చూస్తూనే వుంటావులే. సరేకాని షికారు వెడదామా?'

బిందు మాధవరావు బట్టలు వేసుకుంటున్నాఁడు. కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లు తోఁట వైపునకు దారితీశాఁడు.

చైత్ర వసంతులవలె వారిరువురూ ఒకరి ప్రక్కన ఒకరు షికారు వెళ్లారు.

3

అపాల యింటికి వెళ్లేసరికి వ్యాసమూర్తి నౌకర్లమీఁద ధూంధాం చేస్తున్నాఁడు

వ్యవసాయదారుకు విత్తే అదను తెలిసినట్లు అపాలకు భర్తలో తన అభీష్టబీజం నాటే తరుణం బాగా తెలుసును.

'కృష్ణాచార్లుగారు సర్కీటు వెళ్లారు. ఇంట్లో కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు ఒక్కఁడే వున్నాఁడు. ఆయన స్నేహితుఁడు ఎవరో మనవాఁడేనుట వచ్చాఁడు. చేతులు కాల్చుకుంటారేమో అని విందుకు పిలిచాను. తామలపాకులూ, అవీ తెప్పించాలి. తాళపుచెవిట్లా తెండి.' అని అన్నది అపాల.

వ్యాసమూర్తి మఱి మాటాడకుండా తాళపుచెవు లిచ్చాఁడు.

అపాల 'రామాయిని పిలిచి వంటలక్కకు కబురంపించింది.

ఉద్యోగుల యిండ్లలో ఒక్కణ్ణి పిలిచినా సరే వంటలక్కలేందే విందుకాదు.

అపాల విందుహడావిడిలో వుండంగా వ్యాసమూర్తి స్వయముగా టెల్లిగ్రాం ఆఫీసుకువెళ్లి 'వైరురావాలి వచ్చిందా?' అని అడిగాఁడు.

'తమరే స్వయముగా దయచేశారు? తమకు తంతి యీాలేనందుకు చింతగా వుందని మాష్టరన్నాఁడు.

వ్యాసమూర్తి వెంటనే యింటికి తిరిగి వచ్చి పూజకు ప్రత్యేకముగా గులాబిపూలు, నైవేద్యమునకు సోడాలు తెప్పించాఁడు.

స్నానముచేసి పూజకు కూచున్నాఁడు. సహస్రనామాలు అష్టోత్తరశతాలు మొదలయినవన్నీ అయినవి.

ఆయన ధ్యానంలో కాళీ తాసిల్దారుగా మాఱింది.

అపాల ఎదటికి వచ్చింది. వ్యాసులు కన్నెత్తి చూచాఁడు. 'ఆయన జమీందారీ కుటుంబాలో వాఁడు కూడాట! మనిషిని పంపిస్తే బావుండదు. మీరేవెళ్లి పిలుచుకోవస్తే బావుంటుం దనుకుంటాను!' అనిఅపాలఅన్నది.

'పరదేశిగాణ్ణి పంపు' అని వ్యాసమూర్తి ఉఱిమాఁడు.

'ఔను, పరదేశిగాఁడు చాకలిగా! పనికి వస్తాఁ' డని అపాల పరదేశిగాణ్ణి పిలిచి భోజనానికి పిలవనంపింది.

భోజనశాలలో అపాల, వ్యాసమూర్తి ఆనుపీటా, కూర్చోనేపీటా, మిగతా యిద్దఱికీ చెక్కో కూర్చోనేపీటా స్వయముగా పఱిచింది. ఒకపెద్ద అరఁటాకున్నూ, రెండు చిన్న అరఁటాకులున్నూ వేసింది. భర్తకు వెండి చెంబూ, వెండిగిన్నా, వెండికంచం విస్తరిచుట్టూ పెట్టింది.

బిందు మాధవరావును భోజనానికి తీసుకోరావడం కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లకు కృత్యాద్యవస్థే అయింది.

బిందు మాధవరావు, కృష్ణద్వైపాయనాచార్లూ పట్టుపీతాలు కట్టుకోనివచ్చారు. గడియారం ఏడుకొట్టింది. కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లు 'మీయింట్లో గడియారానికి కూడా ఎటికెట్ సరిగా తెలుసే' అన్నాఁడు.

అపాల లోపలనుంచే ఆహ్వానించింది. ఇద్దఱూ భోజనశాలలోకి వెళ్లి చెక్కపీట మీఁదా కూచున్నారు.

'వడ్డన అయిం'దని అపాల అన్నాక వ్యాసమూర్తి పూజామందిరమునుంచి భోజనశాలలోకి వచ్చిచూచి, 'అంగడి పఱచావా యేమిటి? ఈ ఆనుపీట లేమిటి? ఈ వెండిచెంబు లేమిటి? ఈ వెండికంచా లేమిటి? నేనేం పెళ్లికొడుకు ననుకొన్నావా' అని అపాలతో అన్నాఁడు.

'పెళ్ళికి వెడుతున్నాంగదా అని బయటికి తీశాను. బయటికి తీశానుగదా అని వేశాను. మీరు వేయించుకున్నా రనుకోరు లేండి.' అన్నది అపాల.

'నేను అనుకున్నా మాబిందు మాధవ రావు అనుకోఁ' డని కృష్ణద్వైపాయనాచా ర్లన్నాఁడు.

వ్యాసమూర్తి కూచోని, పీట కాను కోని, బిందు మాధవరావును కన్నెత్తి చూ చాఁడు 'ఈయన ఇప్పుడే సీమనుంచి దిగినట్టు న్నాఁడే' అని అనుకున్నాఁడు. 'వడ్డన దబ్బున కానీ' అని గదమాయించాఁడు.

'వడ్డన అయి యెంతసేపయింది?' అని అపాల ప్రశ్నార్థకమును పకడుగా ప్రయోగిం చింది. ప్రత్యుత్తరముగా పరిషేచించారు. అపాల నేయి వేసింది.

'కృష్ణద్వైపాయనాచార్లూ! నీ వుద్యోగ మేమయింది? అదిసరేకాని వీరిదేవూరు?' అని వ్యాసమూర్తి అన్నాఁడు.

'ఇహ మావుద్యోగాలే అడగాలి? ట్యూటర్ గా ప్రవేశిద్దామన్నా ముప్పైకన్న ఎక్కువ లేదు. ఎమ్మే యెందుకు పాసయినానురా అని అనుకుంటున్నా.'

'నిజమేనోయ్, మా అప్పర్ సెకండ్రీలు, ఆటెక్స్ట్లూ, ఈటెక్స్ట్లే బాగావున్నవి. అట్టే పట్టుకోని పైకి పాకవచ్చు.'

'ఔను, మీకు తాసిల్దారు అయిందని విన్నాను. అందుకే ఈవిందనుకుంటున్నాను.'

'ఆఁ, అంతా అసత్యం; ఎక్కడ విన్నావు?'

'ఊరంతా మోఁగి పోతూంటే.'

'నాకసలు తాసిల్దారు కావాలని లేదోయ్. అందులో అన్నీ పాతకాలే. ఇట్లాగే వుంటే ఏ ఈతిబాధా లేదు.'

'అలా అనక్కండి. మా బంధువుల్లో కూడా ఓ తాసిల్దారూ, ఓడిప్టీకలెక్టరూ ఉన్నాఁడని మేమనుకుంటాం. మాకు అయే యోగ్యత లేకపోయినా మిమ్మలైనా చూసి సంతోషించుకుంటూ వుంటాము.'

'మనవాళ్ళలో ఈజిల్లాలో డిప్టీకలెక్టరా?'

'పైసంవత్సరం మీకేకాకపోతేచూడనూ?'

అపాల—'కామాక్షమ్మా! నీకే తాసిల్దారవుతుం దనుకున్న ట్లున్నావే!' అని అనఁగానే కామాక్షమ్మ వడ్డనకు వచ్చింది.

వ్యాసమూర్తి—'మనవాళ్ళు మలపలోయ్.'

కృష్ణ—'మీమాట నిజం.'

వ్యాస—'మనవాళ్లు నౌకర్లనే తిన్నగా వుంచరోయ్. అదుపాజ్ఞలు చెయ్యరు. వాళ్లు నదురూ బెదురూ లేకుండా వుంటారు. ఇట్లా ఉపేక్షిస్తూ మనవాళ్లు పెద్ద ఉద్యోగాలకి ఉబలాట పడుతారు.'

కృష్ణ—'మీమాట నిజమేనని నే నిందాకే చెప్పానుగా?'

బిందు మాధవరావు అపాలా వ్యాసమూర్తుల ముఖాలుచూచి విశేషం ఏమీ లేక పోవుటవల్ల ఎత్తిన కళ్లు దింపాఁడు.

అపాల—'కృష్ణద్వైపాయనాచార్లూ! భోజనసందట్లో మఱచావేమో! మీమామ గారు ఈయన్ను గుఱించి అడిగారు.'

వ్యాస—'ఔనౌను, అడిగాను.'

కృష్ణ—'ఇందాఁక మీరన్నమాట చూశారూ? మాయింట్లో ఒక్క నౌకరూ పని చెయ్యఁడు.'

వ్యాస—'ఉద్యోగాన్ని పట్టి వుంటుంది లేవోయ్. ఉద్యోగాల్లో ఆఁడ ఉద్యోగాలు మగఉద్యోగాలూ ఉంటయ్.'

కృష్ణ—'ఇంకొకటి మఱచారేం?'

వ్యాస—'ఏమిటి చెపుమా?'

కృష్ణ—'నపుంసక-ఉద్యోగాలు.'

అపాల—'కామాక్షమ్మా! ఏమిటమ్మా భత్యాలు!'

వ్యాస—'టీకాలుపొడవడం అంతనపుంసక - ఉద్యోగం కాదుగాని ఆఁడ ఉద్యోగమే. అందులో మీనాయనగారికి రెండువందలు ముట్టినా ఏమీ దర్జాలేదు. నౌకర్ని ఇంటికే రావద్దంటాఁడాయె. అసలు దర్జా అనేది పౌరుషంలాగా జన్మతో పుట్టుక రావాలి లెద్దూ.'

అపాల—'ఆఁ, అల్లా అనుకున్నారో? ఆయన రమ్మండమూ అయింది, వాళ్లు రాక పోవడమూ అయింది.'

వ్యాసమూర్తి పకపకఁబడి నవ్వాఁడు.

కృష్ణ—'వెనకాల వెలమదొర సామెతలా వుంది మాపని. మేమేదొరలం, మేమే నౌకర్లం.'

అపాల 'గారెలు పట్టావేమమ్మా!' అనఁగానే కామాక్షమ్మ 'అవేనమ్మా వడ్డించేవి. వేయించుకోటం లేందే' అని చెప్పఁగా బలవంత పెట్టి బిందు మాధవరావుగారికి రెండువేయించింది. అవి అతనివలెనే ఉదాసీనంగా విస్తట్లో ఉన్నవి.

'మీరేమో మీధోరణే గాని వీరిని కనుక్కోవడం లేదు. వీరేమీ పుచ్చుకోడమే లేదు. వీరివంతు కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లకే వెయ్యి' అని అపాల అన్నది.

వ్యాస—'ఆచార్లూ వీరి దేవూరు?'

'సత్తెనపల్లి.'

'ఇంటిపేరు?'

'సురభివారు.'

'బిందుమాధవరావుగారి కేమవుతారేమిటి?'

'మనమఁడు.'

'ఏం పాసయారేమిటి?'

'నాలుగేళ్లక్రింద నాతోపాటే ఇక్కడ బి. యే. పాసయినాఁడు.'

'ఏముద్యోగం?'

'ఇప్పటి వఱకూ ఏమీ లేదు.'

'ఔనోయ్, బి. యే. పాసయి నాలు గేళ్లు నడిచినా ఉద్యోగం లేకపోతే పాసు పరీక్షలు ఎందుకు?'

'ఔనండీ, ఈ కాలములో పరీక్షలిచ్చిన వాళ్లూ, గొడ్డుమోతులూ సమానం.'

'మూశావా? ఇతను చిన్నవాడేననుకో. ముప్పైఏళ్లున్నవేమో! నాలుగేళ్లనుంచీ ఉద్యోగమే లేకపోతే ఇహ బిమిటేప నన్నమాట.'

అపాల—'మీకచ్చేరిలో కాళీ లున్నాయన్నారే?'

వ్యాస—'సరిగా గుర్తుచేశావు, ఉన్నాయి. అయితే బి. యే. లు మాకింద?'

కృష్ణ—'అదేమిటండీ అలా అనక్కండి, నేను పనిచేయడానికి సిద్ధం.'

వ్యాస—"నీమాటకేమిలే ఇతనిమాటే ఆలోచిస్తున్నాను. నాకిందే ఒకటిఖాళీఅయింది.'

'అయితే నాకింద బి. యే. పనిచెయ్యడం—'అపాల సొంతంగా మామిడిపండ్లూ, పనసతొనలూ వడ్డించింది.

కృష్ణ—'అయినా రేపు మీరు తాసిల్దారు కాబోతూవుంటే మీకింద పనిచెయ్యడం దర్జా.'

ఇట్లా మాట్లాడుకుంటూ వుండంగా వాకట్లోంచి 'నాకు ఈనాం, నాకు ఈనాం' అని వినిపించింది.

వ్యాసమూర్తి—'వెధవలు! అల్లరి! అందులో ఆఫీసు రూముదగ్గిర! వెధవ రామాయి ఏంచేస్తున్నాడు? నరసింహాన్ని వాళ్లని అవలికి వెళ్లగొట్టమను!' అనిఅపాలతో అన్నాడు. అపాల వాకిటిలోకి వెళ్లింది. వ్యాసమూర్తి చెవులు నిక్కపొడుచుకొని వింటున్నాడు.

పోస్టు బంట్రోతు—'అమ్మా! అయ్యగారికి అర్జంటు టెలిగ్రాం వచ్చింది. తాసిల్దారైందట. నాకు ఈనాం వస్తుంది' అన్నాడు.

అపాల—'అది ఇల్లా పడెయ్యి.'

పోస్టు—'ఈనాం ఇవ్వందే ఇయ్యను. అయ్యగారి చేతుల్లో నేనే పెట్టాలి.'

అపాల నవ్వుకుంటూ లోపలికి వచ్చి, 'మీకు తాసిల్దారైందని అర్జంటువైరువచ్చిందట. అతగాడే తమచేతులలో పెట్టాలనుకుంటున్నాడు.'

బిందుమాధవరావు వ్యాసమూర్తి వాలకం చూచి విచిత్రపడుతూ కూచున్నాడు.

కృష్ణద్వైపాయ నాచార్లు నవ్వుతూ, 'అయితే మాయింట్లో విందు తాసిల్దారుగారూ!' అన్నాడు.

వ్యాస—'అబ్బా! నాకు భోజనానికి రావడం అలవాటులో లేదు. కచేరిగుమస్తాలకు కూడా అదే చెపుతూ వుంటా.'

అపాల—'మీకున్న జబ్బుఅదే! ఈసారయినా వెళ్లుదురూ.'

వ్యాసమూర్తి భోజనం మూడో కాలంలో పడ్డది. కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు మందకొడిగిత్తలాగా వెనకపడ్డాఁడు. వ్యాసమూర్తి 'మీరు మెల్లగా భోంచెయ్యం' డని లేచి గబగబా గదిలోకివెళ్లి పదిరూపాయిలు బంట్రోతుకిచ్చి టెల్లిగ్రాము ఆఫీసు గదిలోకి తెచ్చి కవరు చింపి,'ఆచార్లూ, ఆయన్ను గూడా తీసుకోరా! ఇక్కడే తమలపాకులు వేసుకుందురుగాని' అని అనఁగా వారిద్దఱూ లోనికి వెళ్లి కుర్చీలమీఁద కూచున్నారు. బంట్రోతు దస్కతుచేయించుకొని మాయమై పోయినాఁడు. 'ఆచార్లూ! ఈ ఆర్డరు చదువు.' అని వ్యాసమూర్తి టెల్లిగ్రాము ఇచ్చాఁడు.

అపాల తమలపాకుల పళ్లెం తెచ్చి మేజాబల్లమీఁద ఉంచి 'పరదేశిగా' అని పిలిచింది. పరదేశిగాఁడు వచ్చి వ్యాసమూర్తికి విసురుతూ నిలుచున్నాఁడు. ప్యూన్ నరసింహం వచ్చి ఎదురుగుండా నుంచున్నాఁడు. కామాక్షమ్మ మంచినీళ్ల చెంబు అక్కడ పెట్టడానికి వచ్చింది. ఇంట్లో వున్న యావత్తు సిబ్బందీ అక్కడ ఉంది.

అప్పుడు కృష్ణద్వైపాయనాచార్లు ఇల్లా అన్నాఁడు—'బిందుమాధవరావుకు తాసిల్దారైంది.'

ఇల్లా అని ఆ టెల్లిగ్రాము బిందుమాధవరావు చేతికి ఇచ్చాఁడు.

పొరపాటు

జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రి గారు

నీకు సమధికమోహమ్ము నెగడఁజేయఁ - జారు శృంగారవేషభూషలను దాల్చి
బయలుదేఱితి సుపరిథవమ్ముతోడ - రాజమార్గమ్ము జనగణాక్రాంత మగుట!
నిలిచియుంటిని జనులు నిర్నిమిషు లగుచుఁ - బొగడుచుండిరి నాదు నపూర్వశోభ,
బళిర! యాత్మప్రశంస కెవ్వార లోడలు - మఱవకుందురు? లక్ష్యమ్ము మఱచి నేను
చూపుచుంటిని నావింత సోయగమ్ము - హృదయ మానందమున మున్కలెత్తుచుండె
అక్కటా! ఎంతపొరపాటు మిక్కుటంపు - దురభిమానమ్ము నన్ను నంధునిఁ బొనర్చె
నీవు నాగుంపునందునె నిలిచి నన్నుఁ - జూచుచుంటివిగాని నిన్ జూడనైతి
దీనవేషమ్ము దాల్చి యేతెంచె సంధ్య, - జారె గుంపును, నీదాన భారగరిమఁ
గరముఁ గ్రుంగిన భిక్షుకు లరుగుచుండి - రేను గన్నులు తెఱచితి నేమిలాభ
మదిర! యాడంబరమున నిన్నరయనైతి.

చదువుజీవనము

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

ఒక్కచదువున నొక్కని కక్కజమగు - ప్రౌఢి యలరారు నాతని ప్రజ్ఞ లాతి
చదువునం దించుకంతయు సాగకుండు - మఱియొకం డా చదువున నేర్పరిగ నుండు.

వాని కింకొక విద్య స్వాభావికముగ - నలవడకయుండు నొక్కని కిలఁ జదువుల
లోనఁ జొరవ శూన్యంబగుఁ గాని చేతి - పనులలో నాతఁ డెంతయుఁ బ్రౌఢుఁడగును.

అది యసాధ్యంబుగా నెంచునట్టివాఁ డొకండు వ్యవహారశూరుఁడై దండిమంత్ర
బలమునన్ రాజులకు రాయబారములను - దిద్దఁగలవాఁడుగా నుండుఁ దద్దయునిపు

ణత్వ మొకనికిఁ గలుగు వక్తృత్వమందు - మఱియు నొకఁడు కవితలో సమర్థుఁడగును.
వైవచిత్ర్యమ్ముకతన నీధాత్రిమీఁద - నిట్టులే యీశ్వరకళలై యెసకమెసఁగు

శక్తులన్నియు నొక్కొక్క స్థలమునందు - నొక్కొకవిధంబుగాఁ బొల్చుచుండు నిట్టి
శక్తిసంస్కారరూపమై జన్మమాది - గా మనుష్యులలోన సూక్ష్మముగ నుండు.

అట్టి సహజశక్తికి వన్నె పెట్టి పెంపు - సేయఁ గలిగిన వ్యాసంగమే యలవడి
యున్నచో నాతఁ డద్దాన నున్నతుఁ డగు - నట్లు కానినాఁ డాతనియాత్మశక్తి

పైకి వెలువడకయె లోననే కృశించు - నితరవిషయంబులం దతం డెంతగఁ గృషి
సల్పియుండిన నద్దాన శక్తిమంతుఁ - డనుచుఁ బేరుమోయఁగ నేరఁ డవనిమీఁద.

సృష్టికి స్వభావ మిటు లుండఁ జిన్నమొదలుఁ - పెద్దదాఁక జాతిమతవివేచనంబు
లెంచక కులధర్మములఁ బాటించకుండ - తాతతండ్రులయాచారధర్మములను

దలఁపఁబోక సర్వజనసాధారణముగఁ - జదువుచదువని యన్యభాషయను పెద్ద
చాకిమూట బాలకుల బుజములమీఁద - వేసి మోసితీరవలెనం చాసఁగొల్పి

సార మెఱుఁగఁగలేక సంసారములను - గుల్లలుగఁ జేసికొని ధనమెల్ల స్కూళ్ల
పాలు గావించి బాలుని ప్రౌఢి యెట్టి-విషయమునఁ బ్రసరించునో విపులశక్తి

వాని కెద్దానఁ బాల్యునో ప్రబలుఁడై యం-తండు నెద్దాన మిగులఁ బెద్దతనమందఁ
గలఁడోయంచు విచారించక సకలవిధ-ములగు వృత్తులకంటెను బూజ్యమైన

వృత్తి నౌకరియే యని వెట్టియొకటి - మనములం దుంచుకొని సర్వజనులును దమ
బాలురను బాఠశాలల పాలుసేయ - వారు నైసర్గికముగ విద్యారసికులు

గాకయుండిన నప్పుడు గల్లఁబోవు-నట్టి పర్యవసానంబు వారికి యెఱుక
పాఠశాలలకును దమపాఠములకుఁ-బాఠబోధకులకుఁగూడ పరువుపోవ

చిత్రచిత్రచరిత్రలఁ జెన్నుమిగిలి - వారు వర్తింతు రతిరసాభాసముగను
చదువుకై పుట్టి శ్రద్ధతోఁ జదువునట్టి - బాలురును దమప్రతిభకు వన్నెఁగాని

చదువుఁ జదువంగవలసిన శక్తిహీను-లై స్వకీయ సమర్థత యడవిలోని
వెన్నెల యగుచునుండంగ వెట్టియెత్తి - యెడఁదలందు నాశాభంగ మేర్పడఁజేడు

చుందు రిఁకఁ గొంద ఱేవిద్యయందు నేని-దాము వెనుకంజయిడని విద్యారసికత
బాలురు కుశాగ్రబుద్ధులు ప్రాణ మొక్క- - యెత్తుగాఁ జదివెడు వారలేని వెట్టి

వానిచేతి ఱాయివలె దైవవశమైన-జయము నపజయముం గల వయినబెద్ద
లెంతయును గాసిపెట్టఁ దదేకపరత-తోడఁ జదివి చదివి శక్తి తొలఁగి దేహ

బలము బుద్ధిబలమ్మును వమ్ముగాఁగఁ-దుదకుఁ దేజోవిహీనులై త్రోసినఁ బడి
పోవునట్లుగ బాఠశాలావరణము-నుండి వెలువడుచుందురు కొండొకపర

తంత్రభావజుగుప్స స్వాతంత్ర్యవాంఛ-తోడఁగూడ మనంబునఁ దోఁచుచుండ
భావికాలశ్వవృత్తి సంబంధములకుఁ-జిత్తములలోన మిక్కిలి సిగ్గుపడుచు

బాల్యమాదిగ మఱియొకపనికి నెప్పు-డైన నలవాటుపడనివాఁ డౌటఁ జేసి
యుదరపోషణమునకుఁ గాలోచితమగు-నట్టిత్రోవ యింకొకటిలేకప్పటి కది

తప్పక శ్వవృత్తులఁ వారు దగులు కొనుదు-రాత్మగౌరవ వాంఛల నవల నిలిపి
అదిమొదలు నోరుదెఱచి మాటాడుటకును-వలయుస్వాతంత్ర్యములు లేక వారుచదువు

కొనెడుదినములలో లోకమునఁ గలపలు-దేశముల చరిత్రములు తద్దేశవాసి
జనులస్వాతంత్ర్యములును సాక్షాత్తుగాఁ బ-ఠించుచున్నప్పు డాత్మల నంచితముగఁ

బొడమెడియుదారసంకల్పములకు సముచి-తంబుగాఁ బెద్దలై చేయఁ దలఁచియున్న
దేశసేవ మున్నగుపను లాశయముల-యం దజీర్ణములగుచుండ నందఱకును

దారపుత్రాదిపోషణ తప్పనిపని-యగుచు నుండుటచేఁ బెఱయార్జనముల
చేత జీవించ గలశక్తి చిన్ననాఁడె-తొలగియుండుటచేఁ బోషకులనుఁ గొలిచి

ఘనముగా వారిమెప్పులుగాంచఁ బ్రజల-విత్త మధిపతులకు గట్టిపెట్టునట్టి
వలనులెఱిఁగి జీవింపంగవలసినట్టి-వారలౌదురు తమకున్న పేరు దమకుఁ

గలప్రతిష్ఠమర్యాద సుఖంబు డంబు-నఖిల మాశ్వవృత్తిపయి నాయతమగుచు
నిలుచుటయును దేశద్రోహములనిపెద్ద-నిష్ఠఁబూనిన జరుగక నీతిసడల

స్వార్థపరతతోఁ బయి పయియధికృతులను-నాస సేయుచుఁ దమజీవయాత్ర లెల్ల
నిట్టులే ధర్మపథమున కెంతయేని-దూరములుగాఁగఁ బొరుగుశృంగారమున కె

పుట్టినారమన్నట్లుగాఁ బుడమికి భర-హూఁచు వారలు జీవింతు రతికృపణత
కొంద ఱిట్టి పరీక్షలయందు దెబ్బ-దిని మరలఁ గోలుకోకయే తెరువు మదికిఁ

దోఁచ కిహపరముల కతిదూరులగుచుఁ - గాలముఁ గడుపవలసి యిక్కట్టుపడుదు
రక్కటా! యిదియెల్ల విద్యావివేక-శాలురాత్మలలోన నెంచంగ వలదె?

ఖండాంతర భారతీయులు

దిగవల్లి వేంకటశివరావు గారు

వలసపోయిన భారతీయుల చరిత్ర ప్రాచీన హైందవౌన్నత్యమును, నేటి భారతీయ దారిద్ర్యమును దెలుపు కథ. "విశాల భారత" మనదగు సుమత్ర, జావా, బోర్నియో, మలయా, త్రివిష్టప దేశములందు భారతీయుల జాతీయ జీవనము, మత సంఘ రాజకీయ సంస్థలు నేటికిని గాన వచ్చుచున్నవి. చాలకాలము క్రిందటనే మనవా రచ్చటికి వలసపోయియుండిరి. ఆఫ్రికా కుశద్వీపమనియు, నందు సంస్కృతధ్వనికల నామములతోడి ప్రదేశము లార్యుల వాసస్థానము లనియు, నచ్చటికి సింధునదీతీరమునుండి భారతీయు లేడెనిమిదివేల సంవత్సరముల క్రిందటనే పోయి నెలకొనిరనియు, ఆర్యావర్తమున వర్ధిల్లిన నాగరకత యొక్క ప్రతిబింబమే ఆఫ్రికాలో నైలునదీ తీరమునను, మెసపొటేమియాలోను బేబిలోన్‌లోను కనబడుచున్నదనియు పాశ్చాత్య చరిత్రకారులే సిద్ధాంతీకరించుచున్నారు. ఆఫ్రికాకు దక్షిణముననున్న మెడగాస్కర్ ద్వీపములోనివారు మలయజాతి "హోవా"లు. వీరిభాష, నాగరకత మనమలయులదే. అమెరికా దేశములో ఆదిమవాసులగు రెడ్ ఇండియనుజాతివారిలో మన సీతారామ కల్యాణకథ కనబడుచున్నది. అమెరికా ఐరోపా దేశములకు మనవారు వలసకేగినట్లు నిదర్శనము లున్నవని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. అమెరికాను మొదట కనుగొనినది "కొలంబసు" కాదనియు, మన బౌద్ధసన్న్యాసియనియు నిటీవల మెక్సికోలో జరిగిన పరిశోధనలవలన తేలినది. గ్రీసు, రోము, పారశీక సామ్రాజ్యములు వర్ధిల్లిన నాడు మన భారతీయశాస్త్రజ్ఞులు, యోధులు నచ్చటి కేగినట్లు చరిత్రలలో చదువుచున్నాము.

క్రీస్తుశకము పదునైదవశతాబ్ది పాశ్చాత్యుల యదృష్టమునకును, భారతీయుల దురదృష్టమునకును కారణమైనది. అప్పటికికూడ భారతీయ నౌకాజీవన ముండినట్లును, గుజరాతువర్తకులు ఆఫ్రికాతీరమున జాంజిబారులో జిలుగువలువల నమ్ముచుండినట్లును కెప్టెన్‌లంకాస్టర్ వ్రాసియున్నాడు. భరతఖండముయొక్క సంపదను గూర్చిన కథలు పదునైదవశతాబ్దిలో పాశ్చాత్యుల నాకర్షించెను. తురుష్కరాజ్యములవారికి సుంకము లీయజాలకయు, వారితో విరోధించియు భరతఖండమునకు వచ్చుటకు సముద్రమార్గములను కనిపెట్టుటకు ప్రయత్నించిరి. వారి కష్టము ఫలించెను. వర్తకము, మతప్రచారము పేరున రేవుల నాక్రమించియు, దేశమున నెలకొనియు భరతఖండమున రాజకీయరంగమున చదరంగపు టెత్తులు వేయదొడగిరి. భరతఖండమును కనుగొనుసందర్భమున ఇతర ద్వీపములను కనుగొని నల్లవారిని ద్రోసి రాజని వలస రాజ్యములు స్థాపించిరి. తెల్లవా రాక్రమించిన భూములు దున్నుటకు, తోటలలో పనిచేయుటకు, రైళ్లువేయుటకు, గనులు త్రవ్వుటకు కూలివారు కావలసియుండిరి. అంతట అసహాయులును, అనాగరకులునగు నీగ్రోలను వంచించి బానిసలుగచేసి వారిచేత పనులు చేయించుకొనసాగిరి. ఈఘోరమైన బానిసతనము వృద్ధియయ్యెను. నీగ్రోల దురవస్థలు వర్ణనాతీతములు. క్రీ. శ. 1800 సంవత్సరము నాటికి ఆచిత్రవధలు, హింసలు, పాతకములు దుర్భరములు గాసాగెను. భరతఖండమున మెల్లగ సామ్రాజ్యము సంపాదించుటవలన బ్రిటీషు వలసప్రజలు తమ ఏజంట్ల నచ్చటికంపి అచ్చట వసతులు కల్పించి లాభము నొనగూర్తుమని నమ్మించి ఇచ్చటి కూలివారిచేత ఒడంబడికలను వ్రాయించి తీసికొని పోవసాగిరి. వీరు మంచికర్షకులును, సద్గుణములు, ఓర్పుకలవారునగుటవలన నీగ్రోలకన్న నుపయోగకరముగ నుండిరి ఈవీలు చూచుకొని బ్రిటీషువారు బానిసతనమును బాపెదమని 1833 లో బానిసతనమును నిషేధించి ఈక్రొత్తబానిసతనమును మొదలిడిరి. బ్రిటీషువలసరాజ్యములగు మారిషస్, జమెయికా, ఫీజి, ట్రినిడాడ్, బ్రిటీషుగయానా, కెన్యా, దక్షిణాఫ్రికా, కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలాండు మున్నగు దేశములలోని కర్షకులు, తోటలయజమానులు భారతీయు

లగు కూలివారిచేత ఒడంబడికలు వ్రాయించుకొని పని చేయించుకొనసాగిరి. 1837 లో మారిషస్, బ్రిటీషు గయానా, ఆస్ట్రేలియా దేశములకు మాత్రమే కూలివారు వలసపోవచ్చు నని శాసింపబడెను గాని తరువాత నేటాలు, ఫీజీ, జమెయికా, ట్రినిడాడ్ మున్నగు దేశములకు పంపవచ్చునని శాసింపబడెను.

1921 నాటికి బ్రిటీషువలసరాజ్యములందు భారతీయులు చాలమంది యుండిరి. కెన్యాలో 22,822, ఫీజీలో 45,000, ట్రినిడాడ్‌లో 1,17,000, జమెయికాలో 20,000, మారిషస్‌లో 2,60,000, బ్రిటీషుగయానాలో 1,30,000 దక్షిణాఫ్రికాలో 1,6',339, ఆస్ట్రేలియా, కెనడా, న్యూజిలాండ్ లలో 5,000 లోపుగను భారతీయులున్నారు. వీరిలో చాలమంది వలసకూలిప్రజలే. వీరుగాక వర్తకులు, ఉద్యోగులు గలరు. అమెరికాలో, రష్యాలో, జర్మనీలో, జపానులో, భారతీయ రాజకీయ నాయకులలో ప్రవాసము ననుభవించువారును, భారతీయ విద్యార్థులును, వర్తకులును గలరు. అందువలన ఖండాంతర భారతీయులు ప్రవాసము లనుభవించు భారతీయులు, భారతీయ విద్యార్థులు, వర్తకులు, వలస కూలిప్రజలు అను నాల్గుతెరగతులవా రనవచ్చును.

పూర్వము డచ్చినారు మన దేశమునుండి రాజకీయ నిర్బంధితులను దేశాంతరముల కంపుచుండిరి. బ్రిటీషుపరిపాలనమున లాలాలజపత్ రాయిగారు చాలకాలము అమెరికాలో ప్రవాస మనుభవించిరి. ఇంక నేకులు ప్రవాస మనుభవించిరి. సుధీంద్రబోసుగారి నమెరికానుండి మన దేశమునకు మొన్నటివరకు రానివ్వలేదు. శ్యాంజీ కృష్ణవర్మ, భాయిపరమానంద్, హరదయాళు మున్నగువారు రాజద్రోహులుగ నెంచబడి దేశాంతరముల ప్రవాసము లనుభవించిరి. విప్లవోద్యమ తత్పరులు కొందరు అమెరికాలో చేరిరి. మరికొందరు జర్మనీ, రష్యా దేశములలో చేరిరి. వీరిలో యం.యన్.రాయిగారు, ఆచారి, అబ్దుల్ రాబ్, అవనీముఖర్జీ, మహమ్మదాలీగారులు, మరికొందరును రష్యా, తురుష్కస్థానములలోని పట్టణమగు టాష్కెంట్‌లో చేరినట్లు షౌకత్ ఉస్మానీగారు "పెషావర్ టు మాస్కో" అను గ్రంథమున వ్రాసియున్నారు. వీరిలో అంతఃకలహములు కలిగినందున "మాస్కో"లో వీరికి కొంత పరపతి తగ్గినట్లుకూడ ఆయన వ్రాసిరి.

ఖండాంతర భారతీయ విద్యార్థులు అనేకులు అమెరికాలోను, ఇంగ్లాండులోను కలరు; ఇతరపాశ్చాత్య దేశములందును గలరు. వీరికి అమెరికాలో హోటళ్లలో, ఇతరచోట్ల సౌకర్యములు లేకపోవుటయు, పరిచయస్థు లెవరైన చెప్పినగాని నీగ్రోలవలెనే అవమానము పొందుటయు మ. రా. శ్రీ అవటపల్లి నారాయణరావు గారే చెప్పియున్నారు. ఇంగ్లాండులోకూడా మన విద్యార్థులు నల్లవారుగ నెంచబడుటయు, వీరి కవమానము కలుగుచుండుటయు వినుచున్నాము. వర్ణభేదతత్వము మహామ్మారివలె వ్యాపించుచున్నది. జర్మనీ, రష్యా దేశములందుమాత్రము మనకు కొంత గౌరవము కలదు. ఆదేశములకు పోయివచ్చిన భారతీయనాయకు లీది గమనించియున్నారు.

భారతీయ వణిజులు వలస కూలివారితో వలస దేశములకు పోవుటయేకాక అమెరికా, కెనడా, ఆస్ట్రేలియా మున్నగు పెద్దదేశములకును పోయి వ్యాపారము చేయుచున్నారు. గాని వీరికి గౌరవము లేదు. ఆఫ్ఘనిస్థానములో హాయిబాక్ లోను, ఆఫ్ఘనిస్థానమున సుత్తరమున 'బొఖారా' ప్రజాస్వామ్యమందును హిందూముసల్మాను సిక్కువర్తకులు సుఖముగ నున్నారు. వీరికి పౌరహక్కులు, గౌరవము కలదు. ఈ సంగతి షౌకత్ ఉస్మానీగారు స్వయముగ చూచియున్నారు. దక్షిణ అమెరికాలో పెనామాప్రజాస్వామ్యమందు కూడ 38 సింధు వర్తకులున్నారు. కాని క్రొత్తవారు రాకుండ తెల్ల ప్రభుత్వములు ప్రయత్నించుచున్నవి.

మారిషస్, ఫీజీ, దక్షిణాఫ్రికా మున్నగు వలస దేశములందు 1911 సం. వరకును వర్ధిల్లిన వలస కూలి పద్ధతి శాశ్వతబానిసదనపు విధానమే యని నిష్పక్షపాతులగు రాజనీతిజ్ఞు లంగీకరించియున్నారు. వలసకూలి ఒడంబడికను వలసరాజ్యములవారి ఏజెంట్లు భారతీయ నిరక్షరాస్యులచేత వ్రాయించుకొందురు. వ్రాయునప్పుడు కూలివాడావరతుకాలములో నేయజమానికడ కంపబడు

నో ఎరుగడు. నెలకు ఏడున్నర రూపాయిల కాసపడి పోవును. ఆదేశములు భూతలస్వర్గము వలె నుండునన్న మాటలు నమ్మును. అచ్చటికి పోవ నంగీకరించును. పోయినపిదప దుఃఖించును. అచ్చట తోటలయజమానులు వీరిని పశువులట్లు చూతురు. వీరికి శ్రమ యధికము-తిండి తక్కువ. త్రాగుటకు మంచినీరుగాని, ఉండుటకు మంచి యిండ్లుగాని లేవు. అనారోగ్యకరములగు గూడెములందు వీరు నివసింపవలెను. వీరితోపాటు 100 కి 40 సంతున స్త్రీలనుకూడ కూలిచేయుట కచ్చటికి తీసికొనిపోవ సాగిరి. కాని కూలివారి పెండ్లిండ్లు న్యాయశాస్త్ర ప్రకారము చెల్లవనిరి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు బహుభార్యాత్వము కలవారగుట వలన వీరి పెండ్లిండ్లు చెల్లవనిరి. ఇందువలన వ్యభిచార మధికమగును అచ్చటికి పోయిన భార్యాభర్తలను వేరుచేయుచుండిరి. వీరు పని విడిచి పోరాదు. గ్రామాంతరము పోరాదు. పురుషుడు జబ్బుగానున్నను, స్త్రీ ప్రసూతి సమయమునను వారిని హింసించిన యజమానులు కలరు. పాలను హెచ్చు ధరల కమ్మనిచో, గుర్రమునకు దాణాపెట్టుట కాలస్యముచేసినచో, చిన్నతప్పిదము చేసినచో వీరిని ఖడ్గమృగ చర్మపు కొరడాలతో కొట్టుచుండిరి. వీరికి వైద్యసాహాయ్యము లేదు; విద్యయు లేదు. ఐలసకూలి మరతుకాలమైన పిదప వీరుస్వేచ్ఛముగ కూలిచేసికొని జీవింపకుండగ వీరిపైన తల పన్ను విధించియు, వీరుచేసికొను వ్యాపారములు లైసెన్సులు లేకుండ చేయరాదని నిషేధించియు బాధించి మరల ఒడంబడిక వ్రాయునట్లు ఒత్తిడి చేయుచుండిరి. వ్రాయని వారిని దేశమునుండి పోవునట్లు చేయుటకు మునిసిపలు హక్కు లీయకయు, నీచముగ చూచియు, అవమానపరచియు, హింసింపసాగిరి. కూలివారినిగూర్చినశాసనములు అన్యాయముగ నుండెను.

తెల్లవారు కూలివారినిమాత్రమేకాక ఇతర భారతీయవర్తకులను,ఉద్యోగులనుకూడఅవమానపరచిబాధింపసాగిరి. నల్లవారని ఏవగించుకొనిరి. మర్యాదగా జీవించు ధనికులను సైతము కూలివాడని నిందార్థకముగ ననసాగిరి. ఏభారతీయుడైనను తెల్లవారితో సమానముగ రైళ్లలో, ట్రాముబండ్లలో, గుఱ్ఱపుబండ్లలో ప్రయాణము చేయరాదు; కాలిదారులలో నడువరాదు. హోటళ్లలో భారతీయుల కెడములేదు. వీరికి విద్యాసౌకర్యములు గాని, వైద్యసౌకర్యములుగాని లేవు. మునిసిపలుహక్కులుకూడ లేవు. భారతీయులెల్లరు రిజిష్టరుచేయించుకోవలెననియు, గురుతుపత్రము లుంచుకోవలెననియు తలపన్ను నిచ్చుకోవలయుననియు శాసించిరి. హిందూమహమ్మదీయజనులు చేసికొనువివాహములు చెల్లవనిరి. అచ్చటివారు తమ భార్యలను బిడ్డలను భరతఖండమునుండి తెచ్చుకొనుటకు వీలులేదనిరి. న్యాయస్థానములందుకూడ భారతీయులకు న్యాయము జరుగదయ్యెను. దక్షిణాఫ్రికా చరిత్ర మీ రెఱిగినదే! దక్షిణాఫ్రికాలో గాంధిమహాత్ముడు ప్రారంభించిన సత్యాగ్రహ మహోద్యమమువలన స్మట్సుమంత్రిగారు కొంత రాజీకివచ్చిరి. కాని, మరల వాగ్దాన భంగము గావించిరి. ఈదురవస్థలను సి. యఫ్. ఆండ్రూసు గారు స్వయముగ జూచిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోను, ఫిజీలోను, ఒకేరీతిగా నున్నట్లు వ్రాసిరి.ఫిజీలోను,మారిషస్ లోను, ఇతర వలసరాజ్యములందును భారతీయుల బాధలను పలువురు వర్ణించియున్నారు. పై యన్యాయములు గాక ఇంక ననేకములగునవి కలవు. తెల్లవారు స్థాపించిన రాజ్యములందు నల్లవారి కెడములేదనిరి. మారిషస్‌లో మనలను నీగ్రోలకన్న నధములుగ చూచుచున్నారు. భారతీయులు చాలమంది కూలీలుగ వచ్చిరి గాన భారతీయజాతియే కూలీ జాతి యనిరి. చిన్న వలసరాజ్యములకన్న సంపూర్ణ స్వపరిపాలనముగల కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలాండ్‌లలోనే కొంత నయము. అక్కడ న్యాయస్థానములందైనను కొంత సమభావము కనబడుచున్నది. భారతీయులు తమభార్యాబిడ్డలను మాత్రము తెచ్చుకోరాదు. వీరును తమదేశమున నల్లవారి కెడములేదని ఉన్న భారతీయులను వెడలగొట్టుటకును, క్రొత్తవారిని రాకుండ చేయుటకును ప్రయత్నించుచున్నారు. వర్ణభేదతత్త్వము విజృంభించినది. చదువుకొన్నవారే గాని రాకూడదని శాసించిరి.

సామ్రాజ్యసభలలో బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము స్వతంత్రరాజ్యముల సమ్మేళనమని రాజనీతిజ్ఞులు ప్రగల్భములు పలికిరి. భరతఖండమునుండిగూడ ప్రభుత్వ ప్రతినిధులు

సభలకేగిరి. 1918 లో బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునగల భాగములెల్ల తమతమ ప్రజల పురోవృద్ధికొఱకు వలసను గూర్చి నిషేధము మున్నగు నియమములు చేసికోవచ్చు ననియు, విద్యకొరకు,వర్తకముకొరకు,చూచుటకును ఒకదేశమువారు వింకొకదేశమునకు స్వేచ్ఛగ పోవచ్చుననియు, ఇదివరకు ఇతరదేశములలో కాపురమున్నవారు తమ భార్యలను,బిడ్డలను వారు తమవారే యని రుజువుపరచుకొని తెచ్చుకోవచ్చుననియు తీర్మానింపబడినది.ఇచ్చట తీయని పలుకుల నాడిన మంత్రులే తమతమ దేశములకు పోయి భారతీయులను దేశమునుండి వెడలగొట్టునుపాయ మాలోచించి గూడెములందుండునట్లును, వీరికి సౌకర్యము లెవ్వియు లేకుండునట్లును చేసి దేశమునుండి వెడలగొట్టసాగిరి. దక్షిణాఫ్రికాలో వర్ణభేదచట్టములను చేసిరి. పైనచెప్పబడినబాధలు పోలేదు. దక్షిణాఫ్రికాతో ఎట్టకేలకు మరల రాజీకుదిరినది గాని దక్షిణాఫ్రికా హృదయము మారలేదు. పౌరహక్కులుగాని, విద్యాసౌకర్యములు గాని మనకు లేవు. మనము మంచిచోట్ల భూములు సంపాదింపరాదు. ఆరోగ్యవంతములగు ప్రదేశములు తెల్లవారికి ప్రత్యేకింపబడుచున్నవి. పాశ్చాత్యజీవిత పద్ధతికి వలసిన కట్టుబాట్లను దక్షిణాఫ్రికావారు చేసికొందురట.మనకును గూడ నాగరకత కల్గించి కొంతసౌకర్యముల నిచ్చెదరట. వారు నిర్ణయించిన ప్రకార ముండలేనివారు భరతఖండమునకుగాని, ఇతరదేశములకుగానిపోవచ్చునట. పోవుటకు వారే కొంత సాహాయ్యము చేయుదురట. ఏమి ఔదార్యము! అప్పుడే నయముననో, భయముననో చాలమందిని వెడలగొట్టుచున్నారు. వారి నిజాభిప్రాయము తెల్లవారి దేశములందు నల్లవారి కడమ లేకుండ చేయవలెననియే; దక్షిణాఫ్రికాలోవలెనే తూర్పు ఆఫ్రికాలోను భారతీయులు బాధలొందుచున్నారు. అచ్చటి భారతీయుల స్థానికవాసులకన్న నీచముగ జూచుచున్నారు. దక్షిణాఫ్రికాను, తూర్పు ఆఫ్రికాను బాగుచేసినది భారతీయులేయైనను వీరిని తెల్లవా రేవగించుకొనుచున్నారు. తూర్పుఆఫ్రికా గవర్నరుగారును వర్ణభేదమును పురస్కరించుకొని శాసనములు చేసిరి. అచ్చటిచిత్రహింసలు వర్ణనాతీతములు. తూర్పుఆఫ్రికాలోని భాగములనెల్ల తెల్లవారి రాజ్యసమ్మేళనముగ చేయుప్రయత్నమున ప్రభుత్వములవా రున్నారు.

1927 సంవత్సరము డిసంబరులో నైరోబీలో భారతీయజాతీయమహాసభవా రచ్చటి కష్టములను వెల్లడించియున్నారు. భారతీయుల కన్నీటిని తుడుచుటకు బ్రిటీషువారు మనదేశీయులను కొందరిని ఉద్యోగరీత్యా గౌరవించి ఖండాంతరములందు త్రిప్పిరిగాని ఉపకారము చేయలేదు. శాస్త్రిగారును, రంగాచార్యులుగారును ఇంకను ఆశతో నున్నారుగాని సామ్రాజ్యసభలకేగిన సప్రూగారుకూడ ఆశాభంగము నొందిరి. వీరివంటి మితవాదికే ఆశాభంగము కల్గిన పరిస్థితు లెట్లుండునో యూహింపుడు.

నానాజాతులసభ (League of Nations)లో భరతఖండమునకు ప్రాతినిధ్య మిచ్చిరిగాని ఈ సభవారే యుద్ధానంతరము జర్మనీవారివలసరాజ్యములను బ్రిటీషు వలసరాజ్యములదక్షత (Mandate) క్రిందనుంచి పరిపాలింపు డనిరి. ఈరాజ్యములందు నైతము భారతీయుల క్షేమము లేదు. భారతీయులకు స్వరాజ్యము చేకూరిన గాని ఖండాంతరములందు గౌరవము కలుగదు.

సింగపుడువారమును దాఁటి చిటికలోన - రెండుగాఁ గుడి కెడము కాదండు చీలె;
ఒక్కదానికి రఘునాథుఁ డొడయఁ డయ్యె - రెండవదళంబు చంద్రభానుండు నడిపె.

ప్రాణములమీఁది ప్రేమకు స్వస్తి చెప్పి - ప్రళయకాలరుద్రాకృతిం బాటిసేసి
బారుటీటెలు పట్టి నెవ్వాడిని దూఁకు - నామగలధాక కరుల మోహారము విచ్చె.

కలఁగి కలగుండుగొనియుఁ జీకాకుపడియు - వెనుక వెనుకకు నొదిగెడు విమతభటుల
గుదులు గుదులుగ నీఁటెల గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి - కసిమసంగిరి మనవారు గండుమిగిలి.

నఱికి వైచిన చెఱకువనంబుకరణిఁ - గోయఁబడినట్టి వరిచేనుచాయ డించె
యవనసైన్యంబు 'హరహరా'యనుచుఁ బేర్చి-చంద్రభానుఁడున్ భట్టివంశమణి తాఁక.

ఆ తెఱపి చూచి దుర్గదా సాత్మఁ బొంగి - జక్కిమిన్నలపైని మ మ్మొక్కఁ బంచి
తక్కుగల రావుతులతోడ దౌడుతీసె - భవనమును వీడి యాశుపై భార ముంచి.

పాయ యిచ్చిన మొగలాయిబలమునడుమ - నస్రసిక్తమై చితచితలాడుబాట
నిరుమెయిని రేఁగుచుండ భీకరతఁ బోరు - బాణవేగంబున గుఱాలఁ బఱపినాము.

కాండ్రు కాండ్రనువ్యాఘ్రముఖంబువంటి - పొలికలను దాఁటినా మనుమోద మొల్లు
కీల లుమిసెడు పలుజజాయిలవాత - దిట్ట లందఱ విడిచి యేతెంచుమాకు?

తడవు వినవయ్యె ఘాంథమీఁధ్వాన మొకఁడె - తక్కుసందడి యెల్లను దఱిగ నొలి
సంగరవిధంబు జవనికచాటు దయ్యె - డిల్లిపురి వెన్కఁబడఁజేసి మళ్లుమాకు.

దూరనికటంబులు నికటదూరములుగ - జంగమములట్లు పరుగిడ స్థావరములు
స్థూలసూక్ష్మముల్ రెండు విజ్ఞోడుపడఁగ - సాగె నశ్వాళి మానసజవముతోడ.

పెడతలకు వచ్చె నడినెత్తి విడిచి ప్రొద్దు - విడిచి తరుమూలములు నీడ లెడగఁ బ్రాఁకె
జనపదంబులు నిర్జనస్థలులు కడచి - వచ్చుచుంటిమి మనభూమివైపు మేము.

అత్తఱిఁ బిఱిఁదినేల గొంతెత్తి యఱచె - శత్రువులు శత్రువు లటంచు సంభ్రమమున;
ఆపలుకు వింటి గుండె నీరయ్యె నాకుఁ - బురుషవేష మూనినను మైమరువు తోఁడిన.

నాదు ప్రాణములకొఱకుఁ గాదు తనయ! యట్లు భయవిహ్వలత్వ మే నందుటెల్లఁ
జిన్నసవతులకై వడిఁ జితిని జొరక - మొండినయి నీకొఱకుఁ గాదె యుండినాను?

పెద్దసుడిగాలిలోఁ బలె విన్నుముట్టి - ధూళిపటలంబు కనిపించె దూరమందు;
గునపములు వేయిటను నేల గ్రొచ్చినట్లు - చప్పుడే తేరసాగె నాచక్కినుండి.

అంతకంతకు నెడమును నాహరించి - కలిసికొనఁ జూచునాపరాగమునఁ దోఁచె
జంద్రకేతన మాకాశసరణి నెగురఁ - దొరగఁ బఱతెంచు మొగలాయి దొరలపిండు.

సారిది రణచోరుఁ డాదియా పిఱిఁదిమగలు - గిఱ్ఱున మరల్చి తమజిరా గుఱ్ఱములను
గలహమునకు సన్నద్ధులై నిలువఁబడిరి - అహితసాదిసమూహంబు నడ్డగింప.

ఆచమూనాథుకడ సెల వంది మంత్రి - క్రమ్మఱెను మమ్ముఁ గొని నిమేషమ్ము నిలక;
అరులు తఱుముచో వెనుకదం డడ్డునట్లు - ప్రథమమునఁ జేసికొనిరొ నిర్ణయము వారు.

ధర్మచోదితు లైన యాధైర్యగిరులు - ననయశాసన ప్రవిధేయు లైనయరులుఁ
దారసిల్లినకొలఁదిని దూరమైతి - మాద్రుతపలాయనారంభు లైన మేము.

పశ్చిమోత్తరహిమ శైలవాటియందు - వింధ్యగిరిసమీపక్షేత్రవితతియందుఁ
ద్వ్యజనకు కీర్తిపంట కాధారు లైన - పోటరుల వీడి రాలేకపోయె మనసు.

అట్లు మానసహీనదేహమ్ముతోడ - నెంతలెక్క వచ్చితినో యే నెఱుఁగఁజాల
స్మృతిగలిగి చూచుసరి కజమీరుకోట - రేకయయి చుక్కయి యడంగె నాకసమున.

ఆది వేర్పాటులేక మహాద్రివోలె - మ్రోలఁ బొడసూపె మనయోధపురపుఁగోట
కనుల కప్పుడు విడిచినకల్వ లగుచు - రాను రా సుంత బురుజు లేర్పడఁ దొడంగె.

ఆహారుస మంత యాక్షణంబందె యజిత! ఆవలిక్షణంబు సాంద్రభయావిలంబ
మరల ధారుణీతలనభోంతరమునందు - ధూళివిసర నేపథ్యంబు ప్రేలుకతన.

కడేఁది శోకాంధతమసంబు గ్రమ్ముకొన్న-యుల్లమునఁ బాఱె మెఱపట్లు లొక్క-యాశ
పగతుఱను దోలి జయలక్ష్మిపాణి పట్టు - వచ్చుచున్నారొ మనవీరవరులె యనుచు.

వెఱ్ఱియేకాని యెంతటివీరు లైన - నూర్వురెకదా యసంఖ్యుల నోర్వఁగలరె
అడరెదరెకాని మందరాహార్యమట్లు - కొంతవడి వైరిసేన సంక్షోభ మొంద.

మందలను మ్రింగి యంగద డింద కునికిఁ - బసికొనినక్రూరమృగములపగిది నంత
మగుడవెన్నాడఁదొడఁగిరిమలకదొరలు-నురుఁగులనుగ్రక్కు-తురగాలఁదఱుముకొనుచు.

అపు డమాత్యుండు ననుఁ జూచి యనియె నిట్లు-'అమ్మ! మావంతువచ్చినదడ్డుకొనఁగ;
పాఱిపోవలె మీరు కుమారుతోడ - నిముసమేనియు నిచ్చోట నిల్వకుండ.

అదిగొ నాకనంబడుచున్న యద్రిమీఁదఁ - గ్రాలునదె జగన్నాథుని యాలయంబు;
ఎట్టిచిక్కును మీకు రానీక వీర-లంగరక్షకులై మిమ్ము ననుగమింత్రు.'

అనుచు నేఁబదిమందితో నాఁగి తాను-దక్కు-నేఁబండ్ర మావెంటఁ దరలఁబనుచు
నాసచివుఁ గాంచి దుఃఖంబు నాఁపలేక - యెలుఁగు రాలుపడంగ నే నిట్టు లంటి.

'స్వామి! యింక నెందఱ నిట్లు బలియొసంగి - పాపపుశరీర మేను గాపాడుకొందు?
చాలు నీచిత్రవధ వేయిజన్మములకు - వెళ్లుఁ డనకుఁడు మిము వీడి వెళ్ల నేర.

ఎదురుకొందము శత్రుల నెల్లరమును; - చీలి చను టెంతమాత్రంబుఁ బోల దిపుడు;
సమరమున నంద ఱొకమాఱె చత్త; మిద్ది - రాజకాంతల కున్నమర్యాదచొప్పె.'

అని వచింపనే, 'నౌర! యిట్లాడనగునె - సకలమార్వారురాజ్యానుశాసకుండు
ప్రబలమొగలాయి గర్వవిధ్వంసకుండు - నగుకుమారుని మీ రొడియందుఁ దాల్చి.

సేవ్యులరు మీరు మేము మీసేవకులము - నెఱపుచున్నాము మావిధి నెగులువిడుఁడు
రక్తమునఁ దేలకుండ గాత్రములు మావి-గాయమును మీమెయినిజూడఁగలమె మేము?

ఇంతకును యోధపురరాణి కేల చెప్ప? ఆలసించిన సర్వంబు వ్యర్థమగును;
సుతునిహిత మెంచి దేశంబు హితము నెంచి - యాచరింపుఁ డనియె నామహాత్ముఁ డజిత!

అంత నేమియు నేను మాటాడలేక - నైవనిర్ణయ మెట్టులుఁ దప్పదనుచు
నన్నెలను బ్రక్కలదిమి వార్వమ్ముఁ గొల్పి - సత్వరము వారి వీడ్కొని సాగినాను.

గండశిలలచే నిండినకటికినేల - హయఖురమ్ములు మ్రోఁగించినప్పుడెల్లఁ
దరిసి రరు లంచుఁ గడు నుల్కి తిరిగి చూచు-చరుగుదెంచితి గుడిని లక్ష్యముగ నుంచి.

గమనవేగంబునఁ దురంగకాయమందుఁ - గాతరత పెల్లున మదీయగాత్రమందు
జాలువాఱెడు ప్రస్వేదజలము నార్చె - నప్పు డెదురైనమలయానిలార్భకుండు.

అసురుసు రటంచు నయ్యద్రియంఘ్రితలము - మేము చేరుసరికి నబ్జకాముకుండు
పశ్చిమనగేంద్రమూర్ధంబుఁ బాసి చనియె - నంబరముఁ జిత్రవర్ణాంకితంబుఁ జేసి.

నింగితెరమీఁదఁ దులకించురంగు లన్ని - క్రమముగా మాసిపోయెను గాంచుచుండ;
సహజ నైల్యాంధకారంబె సాంద్రమగుచు - మిఱ్ఱుపల్లంబు లొకటిగా మెందుకొనియె.

నాదుజీవచరిత్రలో నాఁటిపుటయె - తిరుగవేయుచుఁ గూర్చుంటి దీర్ఘచింతఁ
ద్రెడ్డు తెరచాఁప చుక్కాను లేనినావ - నబ్ధి దాఁటంగ వలసినయతనిమాడ్కి.

ఏనిముస మెట్టిదో యని యేమఱిలక - చీమ చిటుకన్న యలికిడేఁ జెదరనీక
పట్టుకొను చున్న చెవిలోనఁ బడియెఁ దిరుగఁ - గదము నడచెడు గుఱ్ఱాలకాలిసద్దు.

వెంబడినె వినంబడెఁ గర్ణపేయముగను - బహుళశంఖస్వనంబులు గుహలు సెలఁగ;
అవ్వి విజయసూచకములే యైన మాకు - శత్రుకల్పితంబు లనిసంశయము పొడమె.

తోన మనవారు కవచాలు తొడిగి మగుడ - నిలఁబడిరి బారుదీరి కోవెలకు నవల;
వారు చాఁచిన నిడువాఁడి బల్లెకోల - లేదు పెరిఁగినచందాన నెసఁగె నజిత!

తమ్ము మార్కొనఁ జేయుకోల్తలను జూచి-పక్కుమని రొక్కపెట్ట నావచ్చువారు;
‘అరులు పఱచిరి హితులమే యాఁగుఁ’డంచు-గుఱ్ఱములనుండి దిగిరి యోద్ధురు కుమార!

తొలుత దిగినాతఁడె యమాత్యదుర్గదాసు - కళ్లెముల నూని యట్లు దగ్గఱకు వచ్చు
జేతలను గన్నులార వీక్షించినపుడు .. మేము పొందినయానంద మేమి చెప్ప?

ఇట్టులం బగుతమి వారిచుట్టు మూఁగి-గాఢముగఁ గౌఁగిలించిన కారణమునఁ
గట్టు టుడిగి గంటులవెంటఁ గాఱు నెత్తు-రించుకించుక యెల్లరియెదల నంటె.

తుత్తునియ లయి వ్రేలాడు కత్తళాలు-కత్తళాల నెత్తురు చిమ్ము గాయములును
పిడులు మాత్రంబె మిగిలిన యడిదములును-అడుగులూడిన దిస్సయీఁటెలును జూచి,

స్వల్పతర మైన హతశేషసంఖ్యఁ జూచి-ప్రక్కలను రక్త మోడు వార్వములఁ జూచి
సులభముగ జయం బబ్బుమి తెలియుచుండఁ-బగఱదోలిన క్రమ మేల వారి నడుగ?

ప్రెగడ యానాఁడు చూపిన విక్రమంబు-సమరపాండిత్యమును భుజాచండిమంబు
సన్నుతింపఁగ వేనోళ్లుఁ జాల వనుచుఁ-జెప్పుదురు వారు నేఁడు నచ్చెరువుతోఁప.

'ఎవరి వీపటూ'లని నన్నుఁ బృచ్ఛచేసి-తెవరివో తెల్లమయ్యెనే యిప్పుడు తండ్రి!
'వేల్పులాఁ తెల్పు'మంటివి వీరిఁ జూపి-నరులెయైనను మనపాలిసురలె వీరు.

క్రూరుఁ డౌరంగజీబుని కుటిలవృత్తి-నసువులను నొడ్డి వీరప్ప డడ్డకున్న
మనమతము మన రాజ్యమ్ము మనముకూడ-నేమి యయియుండుమో దైవమే యెఱుంగు.

పూతరహతూరు వంశంపు మొలక వీవు-నవయుచుండ నేతురకజనానలోనో
స్వర్గమున నున్నమీతండ్రి సరస నిల్చి-యశ్రువుల నించు చుందు నే ననుదినంబు.

వీరికతమునఁ జుమ్మి మార్వారులక్ష్మి-బీబి కాకుండ నున్న దీవేళవఱకు;
బలవదహితలక్షిత మయ్యుఁ బ్రభలు గురియు-నీ కకూఁకటి మకుటంబు నేఁడు కుఱ్ఱి!

ఆత్మదేశంబుకొఱకు నే త్యాగమూర్తు-లసుధనంబుల నర్పింతు రలఘుబుద్ధి
వారి మనసారఁ గొల్వని వ్యర్థజీవి-పుట్టినను గిట్టిన నొకండె పుడమిమీఁద.

పల్లవచరిత్రమునందు కొన్ని సంశయములు

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్య గారు, యం. ఏ., పి హెచ్. డి.

వేంగీ దేశము పల్లవసామ్రాజ్యములో నిదనియు, పల్లవులు ప్రథమమున వేంగినుండియే దక్షిణదేశమును సాధించి రనియు కొందఱు పరిశోధకు లభిప్రాయ పడు చున్నారు. వీరభద్రరావుగారు, "శివస్కంద వర్మగాక మఱికొందఱు పల్లవరాజుల పేరులు శాసనములందు గాన వచ్చుచున్నవి"1 అని చెప్పుచు వేంగిదేశమునందు రాజ్యము చేసిన జయవర్మ, విజయదేవవర్మలను పేర్కొని యున్నారు. మఱియు, "సాలంకాయన గోత్రు లయిన పల్లవ రాజులలో నొకరు నూతనముగా ననుకూల మగు నగరము నొకదాని నిర్మించి వేంగియనగా పులియని యర్థ ముండుటచేతను, శత్రువులకు బెబ్బులివలె సమీపింప సాధ్యము కానిదని సూచించుచుండుటచేతను వేంగీపుర మని పేరు పెట్టి యుండును.... ఈవేగిదేశము పల్లవులకాలమునను, చాళుక్యుల కాలమునను దక్షిణమున గాంచీపురము వఱకును, నుత్తరమున మహానదివఱకును వ్యాపించినది."2

ఇందువల్ల మూడువిషయములు తెలియుచున్నవి: (౧) పల్లవులు వేంగిదేశముపై రాజ్యము జేసిరి. (౨) సాలంకాయనులు పల్లవులు. వంశము పల్లవవంశము. గోత్రము సాలంకాయన గోత్రము. (3) పల్లవులకాలమున వేంగిదేశము కంచినుండి మహానదివఱకును వ్యాపించి యుండెను. ఈమూడు అభిప్రాయములను చరిత్రకారు లంగీకరింప దగినవి కావు. ఏలన అవి ఆధారరహితములు. వీనియం దొక్కొక్క దానిని ఈ క్రింద సూక్ష్మముగ జర్చించి వానియందలి నిజమును వెల్లడించుచున్నాను.

(౧) పల్లవులు వేంగిదేశము నేలిరా? యనుప్రశ్నకు లేదనియే సమాధానము చెప్పవలయును. ఈవిషయము పల్లవశాసనములను పరిశోధించుటచే తేలగలదు. వేంగిదేశము క్రీ. శ. ౬౧౭ సంవత్సరమున రెండవ పులకేశిచే జయింపఁబడి తదనంతరము చాళుక్యుల యధీనముననుండి యుండుటచేత క్రీ. శ. ౬౧౭ నకు పిమ్మటి పల్లవ శాసనములను మనము శోధింపఁబనిలేదు. తత్పూర్వపు పల్లవ శాసనములు అవి వ్రాయబడియుండు భాషచే రెండు తరగతులకు జేరియున్నవి: ప్రాకృత సంస్కృత శాసనములు. వీని నెంతసూక్ష్మదృష్టితో వెదకి చూచినను పల్లవ రాజ్యముయొక్క ఉత్తరపు సరిహద్దు కృష్ణను దాటినట్లగ పడదు. అయితే పల్లవరాజ్యము వేంగిదేశముపై వ్యాపించి యుండవచ్చు నని శంకించుటకు కొంత యాధారము కలదు. క్రీ. శ. ౫ వ శతాబ్దాంతమున నెల్లూరు గుంటూరు మండలములపై రాజ్యము సేయుచున్న (యు. మ. విష్ణుగోపుని కుమారుఁడు) సింహవర్మ వెంగోరాష్ట్రము పై ప్రభుత్వము సేయుచుండిన ట్లగపడుచున్నది. ఇతని మంగనూరుశాసనమున తాను సదరుగ్రామమును బ్రాహ్మణులకు దానము చేసినట్లు చెప్పుకొని యున్నాఁడు.

["పల్లవానాన్ధర్మ్మ మహారాజ (జః) శ్రీ సింహవమ్మా వేఙ్గోరాష్ట్రే మాఙ్గడూ(దూ) గ్రామే గ్రామేయకాన్స ర్వాధ్యక్ష వల్లభ శాసనసఞ్చారిణశ్చాజ్ఞాపయతి."3]

పై జెప్పబడిన వేఙ్గోరాష్ట్రము వేంగిరాష్ట్రమా లేక వేరొక దేశమా? పల్లవవేంగిరాష్ట్రములకు కృష్ణయే హద్దగుటచేత, వెంగి రాజ్యమును పల్లవు లీకాలమున జయించియుందురేమో యను సందేహము కలుగుచున్నది.

1. ఆం. క. సం. పూర్వ యు. పుట 218.
2. Ibid, p. 222.
3. ఇం. ఆం. v, పు. 155.

ఈకాలమున పల్లవులు మిక్కిలి యున్నతపదవియం దుండిరి. కంచిరాజగు రెండవ సింహవర్మ—మంగడూరు శాసనపు దాతయగు సింహవర్మయొక్క పెద్దతండ్రి—కృష్ణాకావేరులకును, తూర్పు పశ్చిమ సముద్రములకును మధ్యదేశముల నేలెను. అతనికి గంగరాజులు భృత్యులు. కదంబుల నాత డనేక సమరములయందు జిదుగగొట్టి పాదాక్రాంతులను జేసికొనెను. ఈరాజునకు గుడిచేయునంటి వా డాతని తమ్ముడు యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ. ఈ విష్ణుగోపుని కుమారుడే మంగడూరు శాసనపుదాతయగు సింహవర్మ. కావున, పల్లవు లీకాలమున గృష్ణను దాటి వేంగిని స్వాధీనముచేసికొనియుండినను ఉండవచ్చును.

ఇందు కొకయాక్షేపణకలదు. వేఙ్గోరాష్ట్రము వేంగీరాష్ట్రము కాదు అన్యము. అని నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మగారు చెప్పుచున్నారు. అట్లనుటకు కారణములు రెండు. మొదటిది: ఒక మంగడూరు శాసనమునందు దప్ప పల్లవులకు వేంగిదేశముతో నేలాటి సంబంధమున్న ట్లేశాసనమునను గాన్పించదు. కావున పల్లవులు వేంగి నేలిరని దృఢముగా చెప్పుటకు ఈ యాధారము చాలదు. ఇది యందఱిచే నంగీకరింపదగినదే. రెండవది: ప్రాచీన శాసనములనుబట్టి చూడగా కృష్ణకావలియొడ్డున నున్న దేశవిభాగములకు "విషయములని" పేర్లుండెనే కాని "రాష్ట్రము"లని పేర్లున్న ట్లగపడవు. పల్లవ రాజ్యవిభాగములకు రాష్ట్రము లను పేర్లుండెనుట యందఱెఱిగినదే.—సాతాహనిరాట్టము, కమ్మరాష్ట్రము, ముండకరాష్ట్రము ఇత్యాదులు. కావున వెఙ్గోరాష్ట్రమనునది కృష్ణకు దక్షిణమున నెచ్చటనో యుండిన పల్లవరాజ్యభాగమున నొకదానికి పేరేగాని, కృష్ణాగోదావరుల మధ్యనున్న సుప్రసిద్ధమగు వేంగిదేశమున కన్వయింపదు.

ప్రథమమున శర్మగారివాదము చాల సముంజసముగ నుండిన ట్లగపడుటచే దాని నంగీకరించితిని. అయినను శాసనములను మరల చదువగా నాపూర్వపు సందేహము తిరుగ పొడకట్టినది. వేంగి వేఙ్గోశబ్దములకు విశేషమగు పోలిక గలదు. రెండవ సింహవర్మకాలమున పల్లవులు వేంగిరాజ్యమును జయించియుందురను నూహయు కేవలమచింత్యముగాదు. ఇక 'రాష్ట్ర'శబ్దముకృష్ణకావలియొడ్డుననున్న దేశభాగములకు జెల్లదనుమాట నించుక విచారింతము. సాలంకాయన విష్ణుకుండి, చళుక్యవంశజులగు రాజుల శాసనములు దేశ విభాగములను జెప్పునప్పుడు "రాష్ట్ర" శబ్దమును దలపెట్టక "విషయ" శబ్దమునే ప్రయోగించియున్నను పల్లవులు తాము జయించిన దేశమును రాష్ట్రమని పేర్కొనుటయందు వింత యేమియును గాన్పించదు. తమ రాజ్యములోని యుత్తర భాగముల కన్నిటికిని రాష్ట్రములని పేర్లుండ, క్రొత్తగా జయించిన వేంగి దేశమునకు వేఙ్గోరాష్ట్రమని పేరిడుట సహజమే. ఒకరాజు పరరాష్ట్రమును జయించినప్పుడు, సాధ్యమైనంతవఱకును, స్వరాష్ట్రములందలి యాచార వ్యవహారములను జయించిన రాజ్యములో వాడుకలోనికి దెచ్చుట యసంభవమగు విషయము గాదు. ఇందుకొక యుదాహరణమును జూపెదను. చోళరాజ్యవిభాగములకు 'నాడు' లని పేరు. అయినప్పటికిన్ని, బాదామి చళుక్యరాజగు మొదటి విక్రమాదిత్యుడు చోళరాజ్యమును జయించి యచ్చట కొన్ని దానముల నిచ్చియున్నాడు. గద్వాలు తామ్రపట్టిక[1]యందు "చోళికావిషయంప్రవిశ్య" యని చెప్పియున్నాడు. అరవదేశమున రాజ్యభాగములకు రాష్ట్ర విషయశబ్దములు అరవరాజులచే ప్రయోగింపబడియుండలేదు. అంతమాత్రముననే విక్రమాదిత్యుడు జయించినది కావేరీతీరమందలి చోళదేశముగాదు, మఱియొక చోళదేశమని చెప్పుటకు వీలగునా? విక్రమాదిత్యుడు చోళరాజ్యమును జయించినప్పుడు దానిని దేశాచారప్రకారము "నా"డని పిలువక స్వదేశాచారప్రకారము "విషయ"మని పిలిచెను. ఇట్లే పల్లవరాజులు చేసియుండినను ఉండవచ్చును. కావున సింహవర్మ కాలమున వేంగి పల్లవులకు లోబడియుండెనుట కవకాశము లేకపోలేదు. అయినను వేంగి తరువాత అల్పకాలముననే తిరిగ పారతంత్ర్యవిముక్తిని బడసిన ట్లున్నది. పల్లవసామ్రాజ్యపు టుత్తరపుటెల్ల యెప్పుడో యొకప్పు డల్పకాలమువఱకు గృష్ణ నొకవేళ దాటియుండినను, చిర

1. ఎపి. ఇండి. x, పు. 100.

కాల మట్లుండెనని చెప్పుటకుగాని, వేంగి పల్లవసామ్రాజ్యములోని యంతర్భాగమని చెప్పుటకుగాని జొత్తుగ నాధారములు లేవు.

(౨) పల్లవ వంశపు రాజులలో సాలంకాయన గోత్రజులు కొందఱు కలరా? పల్లవుల శాసనములన్నిటియందును "భారదాయసగోత్రో పలవానాం,"1 "భారద్వాజసగోత్రస్య...పల్లవానాం ధమ్మమహారాజస్య"2 అని చెప్పబడియున్నది. శాలంకాయనుల శాసనముల బరిశోధించిన "శాలంకాయనో మహారాజ"3 యని కానవచ్చుచున్నది. భారద్వాజుఁడు కానిపల్లవుఁడుగాని, శాలంకాయనుఁడైనపల్లవుఁడుగాని శాసనములయం దెచ్చటను గానరాడు. "శాలంకాయన" శబ్దము గోత్రసూచకమో లేక అన్వయసూచకమో నిర్ణయించి చెప్పుటకు ఆధారములు లేవు. ఇట్టి స్థితియందు సాలంకాయన శబ్దము గోత్రసూచకమనియు, సాలంకాయనులు పల్లవాన్వయులనియు వచించు వాక్యములు సత్యమునకు దూరములు. ఇక్ష్వాకు బృహత్ఫలాయన వంశముల వలె శాలంకాయన వంశమును స్వతంత్రవంశముగ బరిగణింపబడవలసినదేకాని, పల్లవంశమునకు దాని నదికింప బ్రయత్నించుట సత్యమును గప్పిపుచ్చ నువ్యమించుటయే.

(3) పల్లవుల కాలమున వేంగి మహానది మొదలు కంచిపర్యంతము వ్యాపించియుండెనా?. వేంగి స్వతంత్ర రాజ్యమనియు, పల్లవుల యేలుబడికి—ఎప్పుడో యొకప్పుడు స్వల్పకాలపర్యంతము దప్ప—లోబడియుండలేదనియు ఇంతకుపూర్వమే చెప్పబడియున్నది. చాళుక్యులు స్వాధీనము చేసికొనుటకు పూర్వము వేంగిదక్షిణపుహద్దు కృష్ణను దాటలేదు. చాళుక్యులు వేంగిని జయించిన పిమ్మట దానియెల్లలను విస్తరింపఁజేసినది. వాస్తవమే కాని యప్పుడు గూడ వేంగిదక్షిణపు టెల్ల మున్నేటిని దాటిన ట్లగపడదు. ఇఁక కంచిమాటను వేరుగ జెప్పవలయునా?

ఈచర్చవల్ల (౧) పల్లవులు వేంగియందు రాజ్యము సేయలేదనియు, (౨) సాలంకాయనులు పల్లవ వంశజులు కారనియు, (3) వేంగిరాజ్యపు దక్షిణపుటెల్ల కంచివఱకెన్నడును వ్యాపించలేదనియు తెలియుచున్నది. అయితే వీరభద్రరావుగారు సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు. వారిట్లు పొరవడుటకు గారణమేమి? ఇందు కొక్కకారణ మగపడుచున్నది. పల్లవసాలంకాయనబృహత్ఫలాయన వంశీయులశాసనము లన్నియు నొక్క లిపియందు వ్రాయబడియున్నవి. పరిశోధకపండితులు దీనికి వెంగిలిపియని పేరిడిరి. ఇంతేకాక, యీ లిపియందు వ్రాయబడియుండు శాసనములం దనేకములు పల్లవుల వగుటచే, తక్కినవి గూడ పల్లవ వంశజుల శాసనములుగనే నమ్మి బృహత్ఫలాయనులను, సాలంకాయనులను, కందారపురవరాధీశ్వరులను పల్లవ వంశజులని ప్లీటుగారు వ్రాసిరి. వారు పరిశోధకులలో ప్రథములగుటచే వారియం దిట్టిప్రమాదజనితములగు లోపములు గన్పించుట సహజము. తరువాతివారీవిషయమును జర్చింపక దానిని వేదవాక్యముగ నంగీకరించుటయే వింత. ఇట్లు పూర్వపరిశోధకపండితుల వాక్యములను సంపూర్ణముగ విశ్వసించుటచేతనే వీరభద్రరావుగారిట్టి ప్రమాదమునకు లోనై యుందురని నా నమ్మకము.

౨

ఈ సందర్భమున జర్చించ దగిన విషయము వేరొకటి కలదు. ఇటీవల బుఱ్ఱా శేషగిరిరావుగా రొక నవీన విషయమును గనుగొనిరి. అది నిజ మగునేని దక్షిణదేశ చరిత్రనుగూర్చి మనకున్న యభిప్రాయములను మార్చుకొనవలసి వచ్చును. "సముద్రగుప్త శాసనము-కళింగదేశచరిత్ర" అను శీర్షిక క్రింద వ్యాసము వ్రాయుచు, అందలి "కౌరాలకమంతరాజ", "కాంచేయక విష్ణుగోప" అను పదములకు నూతనార్థములను జెప్పుచు సముద్రగుప్తుడు కళింగమును దాటి దక్షిణమునకు వెళ్లలేదని సిద్ధాంతీకరించి యున్నారు. ఇంతేకాక, "ఇట్లే

---

1. ఎపి. ఇం. vi, 84.

2. ఇం. ఆం. v, 50-52.

3. భారతి, సం. ౧, సంచి. ౮, పు. 120.

కాంచేయక మనునదియు కళింగమండలి గ్రామములచే సమన్వయ మగుచున్నది...అను గ్రామములు అన్నియు పల్లవపునాటిలో, కనబడుచుండుటచేత నీ కాంచీపుర రాజ్యము పల్లవపురాజ్యమే యనదగియున్నది. ఇట్లు కళింగ మందు కౌరాలక కాంచేయక రాజ్యము లంతర్భాగములుగా క్రీ. శ. 4వ శతాబ్దమధ్యమున సముద్రగుప్తుని దాడికి లోనై యుండును."[1]

శేషగిరిరావుగారి వాదములో నెంత సత్యము కలదో కనుగొన వలయును. అలహాబాదు శాసనమున పేర్కొనబడిన "కౌరాళ" మెచ్చటనుండెను? రెండవ పులకేశి అయ్యవొళె శాసనమును బరిశీలించు సందర్భమున అందలి,

"కౌనాళమంబరమివోదిత సాంధ్యరాగం"[2]

అను వాక్యములోని "కౌనాళ" శబ్దమును, అలహాబాదు శాసనములోని 'కౌరాళ' శబ్దము నొక్కటియేయనియు, అదియే యిప్పటి కొల్లేరనియు కీలుహారన్ గారు వచించిరి. వీరి వాక్యములను నిరసించుచు దూబ్రేగారు తమ ప్రాచీన దక్కను చరిత్రమునం దిట్లు వ్రాసియున్నారు:

"అయ్యవొళెశాసనమును బరిశోధించుచు కునాళమను సరస్సును, అలహాబాదు శాసనమందు జెప్పబడిన కౌరాళరాజ్యమును నొక్కటియే యని కీలుహారన్ గారు నుడివిరి. వీరు చెప్పిన యర్థమును వితర్కించక యందఱును గ్రహించిరి. 'కొల్లేరు సరస్సుగట్టున రాజ్యము సేయుచుండిన' రాజును సముద్రగుప్తు డోడించె నని యందఱు నొప్పుకొనుచున్నారు. అయినప్పటికిని కౌరాళమనదు కునాళముతో నైక్యము గల్పించుట కాధార మేమియును నాకు గన్పింపదు. ఈ పేర్ల కొండొంటితో పోలికలేదు. 'కౌరాళ' అనుదానిని 'కొరాళ' యని చదువవలయుననియు, కౌరాళరాజ్యమని తర్జుమా సేయవలయుననియు అలహాబాదు శాసనములో కొల్లేరు సరస్సు ప్రశంసయే లేదనియు నాతలంపు."[3]

దూబ్రేగారి వాదమును తత్క్షణము గ్రహించి కొందఱు పరిశోధకులు సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర కంచి వఱకు వ్యాపింపలేదని వాదించుచున్నారు. శేషగిరిరావు గారన్నట్లో సముద్రగుప్తుడు కళింగమును దాటలేదనుచున్నారుగదా. అలహాబాదుశాసనములోని 'కౌరాళ' మునకును, అయ్యవొళెశాసనములోని 'కౌనాళ' మునకును సంబంధములేదని గదా వీరి వాదము. చూతము. అయ్యవొళెశాసనమున 'కౌనాళ' మను మాట లేదందురేమో. దాని ౨౮ వ శ్లోకమున నిట్లున్నది:

సన్నద్ధవారణ ఘటాస్థగితాన్తరాళం
నానాయుధక్షతనరక్షతజాఙ్గరాగం;
ఆసీ జ్జలం యదవమర్దితమభ్రగర్భం
కౌనాళమంబరమివోదితసాంధ్య రాగం.[4]

ఈ పైశ్లోకమున పులకేశిసైన్యములు, కౌనాళజలాశయమునందలి ద్వీపము నాక్రమించుకొనినట్లు వర్ణింపఁబడియున్నది. ఇందువల్ల రెండు విషయములు తెలియుచున్నవి: (౧) అయ్యవొళెశాసనమున కౌనాళ ప్రశంస యున్నది. (౨) కౌనాళము సరస్సు; దాని యంతర్భాగమున ద్వీపము లున్నవి.

కాబట్టి, కీల్హారన్ గారు కౌనాళమును జూచుట తోడనే కౌరాళమును దలచుట సహజము. రకారము నకారముగ మారుట యొక గొప్పమార్పుగాదు. అందుచేత అలహాబాదు శాసనములోని "కౌరాళ" యు, అయ్యవొళెశాసనములోని "కౌనాళ"యును ఒక్కస్థలమునే సూచించుననుట కవకాశము లేకపోలేదు. ఇక కౌరాళ, కౌనాళములు కొల్లేరుతో సమన్వయించుట కవ

1. భారతి సం. ౫, భా. ౧, పు. 780.
2. ఎపి. ఇండి. vi, 6.
3. ప్రా. ద. చ. 59.
4. ఎపి. ఇం. vi, 6.

కాశము గలదేమో చూత్రము. పులకేశి జయించిన స్థలములను ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకు క్రమముగా వరుస తప్పక వర్ణించుచు, రవికీర్తి పిష్ఠపురమును జెప్పి తరువాత కౌనాళమును, అటుపిమ్మట కాంచీపురీశ్వరుడగు పల్లవ రాజురాష్ట్రమును జెప్పియున్నాడు. కంచిపల్లవుల రాజ్యపుటుత్తరపు సరిహద్దు కృష్ణానది. కావున కౌనాళము పిష్ఠపురమునకు దక్షిణమునను, కృష్ణకు ఉత్తరమునను ఉండియుండవలయును. ఈ రెండు ప్రదేశములకును మధ్యనుండు జలాశయమొక్కటియే. అదియే ఇప్పటి కొల్లేరు సరస్సు. ఈ సరస్సుమధ్య ద్వీపములుకలవు; అందిప్పటికిని శిథిలమైన దుర్గములు కలవు. ఇవి చోళులకాలమునఅకును ప్రాముఖ్యము వహించినట్లు శాసనములు తెల్పుచున్నవి. కావున కౌరాళ, కౌనాళములను కొల్లేరుతో సమన్వయించుట సమంజసమే.

"కాంచేయక విష్ణుగోప"యనువాక్యమునకు అందఱు చెప్పుకొన్నట్లే దక్షిణదేశమందలి సుప్రసిద్ధపట్టణమగు కంచికిరాజగు విష్ణుగోపుడనియే దూబ్రేయర్థమును జెప్పుకొనిరి. వారు కుగ్రామ నామములను డిస్ట్రిక్టుమ్యాన్యూల్సు సహాయమున దడవసాహసింపరైరి. అయితే సముద్రగుప్తుడు కృష్ణను దాటి దక్షిణమునకు పోలేదను తమ వాదము నిల్పుకొనుటకై యొకయుక్తిని బన్నిరి. అది యేదనగా,

"కృష్ణాగోదావరుల మధ్య ప్రదేశములయందు రాజ్యము సేయుచుండిన రాజులందఱు—వారి యందు మిక్కిలిశూరుడు కంచిపల్లవరాజగు విష్ణుగోపుడు—కూడి సముద్రగుప్తుని నెదుర్కొనిరి...వీరిచే పరాజితుడై సముద్రగుప్తుడు ఒరిస్సాలో జయించిన స్థలములను విడిచి, స్వదేశమునకు బోయెను. సముద్రగుప్తుడు మొదట రాజులను బందులుగ జేసి పిమ్మట విముక్తులను జేసినట్లు చెప్పబడియున్నది. గుప్తుల స్వాధీనమున దక్కను రాజ్యములయందేదియు లేకపోవుటయే దీనికి దార్కాణము. సముద్రగుప్తుడు మొదట కొందఱు రాజులను జయించి, పిమ్మట బలవత్తరమగు శత్రుసైన్యమెదుర్కొనుటచే, జయించిన స్థలములను త్యజించి, సత్వరమ నిజరాష్ట్రమును జేరవలసియుండెను."[1]

ఇట్లు దూబ్రేగారు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణను దాటలేదనగా వారికంటె ప్రతిభాశాలులగు పండితసత్తములు అతనిని కళింగమునుండియే వెనుకకు మరల్చిరి. శేషగిరిరావుగారు పల్లవరాజ్యమునకు బదులు పల్లపురాజ్యమును సృజించి దానిని కళింగాంతర్గతమును జేసిరిగదా. ఇందలి సత్యాసత్యములను గనుగొనుట యవసరము.

"కాంచేయక విష్ణుగోప"యను వాక్యమున కర్థము జెప్పుకొనునప్పుడు మనమొక విషయమును జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలసియున్నది. అలహాబాదు శాసనమున వర్ణింపబడిన స్థలములు కుగ్రామములు గావు. కుగ్రామములను సముద్రగుప్తుడు జయించెనని హరిసేనుడు చెప్పెనని తలంచుట న్యాయము కాదు. సముద్రగుప్తుడు లోకోత్తరుడైన వీరుడని లోకమునందు ప్రకటించుటయే యాతని ముఖ్యోద్దేశము. గొప్ప రాజ్యములును, దుస్సాధ్యములగు దుర్గములను సాధించెనని వర్ణించినగాని యట్టి వీరుని శౌర్యము లోకమున గణనకెక్కదు. కావున అలహాబాదు శాసనములోని కాంచీరాజ్యము ఆ కాలమున సుప్రసిద్ధముగ నుండవలయును. సముద్రగుప్తుని కాలమున ద్రావిడదేశమందలి కాంచీపురమును రాజధానిగ జేసుకొని పల్లవవంశజులగు నృపాలురు కృష్ణాకావేరులకును, పూర్వ పశ్చిమసముద్రములకును మధ్యనున్న దేశము నేలుచుండిరి. ఈ విషయమనేకములగు శాసనముల వల్ల దెలియుచున్నది. ఇట్టి సుప్రసిద్ధమగు కంచిరాజ్యమును వదలి కళింగములోని కుగ్రామమును సముద్రగుప్తుడు గెలిచెనని హరిసేనుడు చెప్పియుండునా యనుట విచారింపదగిన సంగతి. కళింగమున సముద్రగుప్తునికాలమునగాని, తత్పూర్వముగాని, తదనంతరముగాని కంచిరాజ్యముండెనని శాసనప్రమాణపూర్వమున నిరూపించుటకెవ్వరికైన సాధ్యమగునా? శేషగిరిరావు గారు చూపిన ప్రమాణమునకు వారు దాని నెత్తిపై మోపిన భారము మోయగల శక్తిలేదు.

ఇంకొక విషయము: 'విష్ణుగోప' అను పేరు ద్రావిడదేశములోని కంచిని రాజధానిగా జేసుకొని ప్రభుత్వము సల్పిన పల్లవరాజుల వంశావళి యందే పలుమాఱు

1. ద. పూ. చ. 58.

కాన్పించుచున్నది. మఱి యెచ్చటను గానవచ్చుట లేదు. శేషగిరిరావుగారు కళింగనృపాల వంశావళులయందట్టి పేరును స్తుపట్టగలిగినగాని అలహాబాదుశాసనములోని విష్ణుగోపుడు కళింగమున రాజ్యముచేసె నను వాదము నిలువదు. కాబట్టి "కాంచేయక విష్ణుగోప" యనుదానికి "కంచినేలు పల్లవరాజగు విష్ణుగోపు"డని కీల్హారన్ గారర్థమును జెప్పుట తెలివిమాలినందుచేతగాదు. తరువాతి పరిశోధకులు స్వప్రతిభాతిశయము ననుసరించి క్రొత్తమార్గములను ద్రొక్కియున్నారు. ఇందేదియు సత్యాన్వేషణమున కనుకూలించినదిగ దోచదు.

ఇక ద్యూబ్రేగారు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణనుదాటలేదనుటను గూర్చి ఇంచుక చర్చించవలసియున్నది. తమ వాదమును నిలుపుకొనుటకై వారు రెండుప్రమాణముల నాశ్రయించియున్నారు: ౧. సముద్రగుప్తుడు మొదటరాజులను బందులనుగ జేసి పిమ్మట వదలిపుచ్చుట, ౨. దక్కనులోనెచ్చటను గుప్తులకు లోబడిన దేశము లేకపోవుటచేతను దక్షిణరాజు లేకీభవించి సముద్రగుప్తుని దారసిల్లి యోడింపగా నతడు గెల్చినరాజ్యములను విడిచి నిజరాజ్యమునకు బరుగిడెనని చెప్పుచున్నారు. పై రెండు విషయములును నిజములేకాని వీనినాధారపఱచుకొని ద్యూబ్రేగారు చేసిన సిద్ధాంతము తప్పు. హిందూరాజులు దిగ్విజయయాత్రలు బయలుదేడలినప్పుడు పరరాజుల నోడించి కప్పములను గొనువారేకాని, పరరాజుల రాష్ట్రములను స్వరాష్ట్రముతో గలుపుకొనెడివారు కారు. అది యాచారవిరుద్ధము; శాస్త్రవిరుద్ధము గూడ. హిందూ దండనీతిశాస్త్రమునకు జనకుడగు కౌటిల్యు డిట్లు చెప్పుచున్నాడు:

"హతశత్రుని భూమి ద్రవ్య పుత్ర దారలను గొనరాదు. వాని వంశస్థులను వారివారి యుద్యోగములందు నిలుపవలెను. ఇట్లు గావించినచో దండోపనతులు వీని పుత్రపౌత్రుల ననువర్తింతురు.

"ఉపనతుల జంపియు, బంధించియు వారి భూమి ద్రవ్యపుత్రదారలను గోరునట్టివాని నాశముకొఱకు దక్కిన రాజమండల మంతయు ప్రయత్నించును...స్వభూమ్యాయుక్తులగువాని మంత్రులు సహితము వానిపై విరోధించి శత్రుమండలము నాశ్రయించి వాని రాజ్యమును ప్రాణమును హరింపగోరుదురు.

"కావున దండోపనతులగు రాజులు సామముచే వారివారి భూములందు నిలుపబడినవారైనచో రాజును, వాని పుత్రపౌత్రులను ననుసరించి వర్తించెదరు."[1]

సముద్రగుప్తుడు నీతిశాస్త్రవిధి ననుసరించి, బందులజేసిన రాజులను విముక్తులను గావించి వారివారి రాజ్యములను వారి కొసగెనే కాని ఎదిరించిన శత్రుసమ్మేళనపు ధాటి కోర్వక జయించిన రాజ్యములను విడిచి నిజరాష్ట్రమునకు పరుగిడలేదు. సముద్రగుప్తుని నెదుర్కొనుటకై కృష్ణాగోదావరీ మధ్యదేశప్రభువు లందఱు కంచిరాజగు విష్ణుగోపుని యాధిపత్యము క్రింద సమ్మెకట్టిరని ద్యూబ్రేగారు వ్రాసియున్నారుగదా. ఈ వ్రాతకాధారమేమి? ద్యూబ్రేగారివాక్యమే. ఈవాక్యమున కెక్కువవిలువగలదో, అలహాబాదు శాసనమున కెక్కువ విలువగలదో పాఠకులే గ్రహింపగలరు. ఈ శాసనమున పలక్కడనేలు ఉగ్రసేనుని సముద్రగుప్తుడు జయించినట్లు చెప్పబడియున్నది. పలక్కడ కృష్ణకు దక్షిణమున నుండినదని శాసనపరిశోధకులందరొప్పుకొన్నవిషయమే. కృష్ణ దాటనిది పలక్కడరాజుతో సముద్రగుప్తునికి సమరమెట్లు సాగినది? నాకు జూడ సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర ద్రవిడదేశమందలి కాంచీపురమునఱకువ్యాపించినదనుటయే నిజముగనున్నది.

పై చర్చలోని సారాంశమేమనగా: (౧) కారాశమే కానాళము. దీనిని ఇప్పటి కొల్లేరుతో సమన్వయించుట సమంజసము. (౨) సముద్రగుప్తుని శాసనములోని కాంచీపురము ద్రవిడదేశములోని సుప్రసిద్ధ కాంచీ నగరమే కాని, శేషగిరిరావుగారు తలచినట్లు కళింగదేశములోని కుగ్రామము గాదు. (3) ద్యూబ్రేప్రభృతులు తలచినట్లు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణయుత్తరపుటొడ్డున నుండికాని, కళింగమునుండియే కాని వెనుకకు మరల్పబడెననుటకాధారము లేదు. అతడు కంచివరకు దండయాత్ర సాగించెననుటకే కొన్ని యాధారములు గలవు.

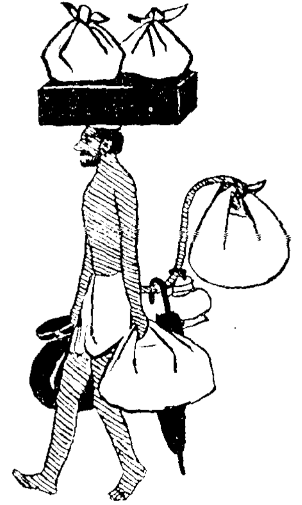
1. కౌటి. ౭ అధి౧౬ అధ్యా. వెంకటగంగయ్య వెంకటశాస్త్రిగార్ల తర్జుమా, పుట 324.

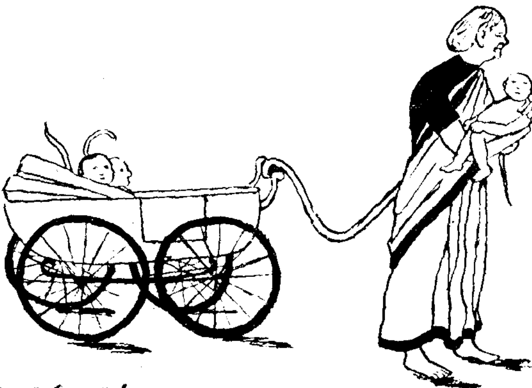
మనకు తోకలున్నచో?

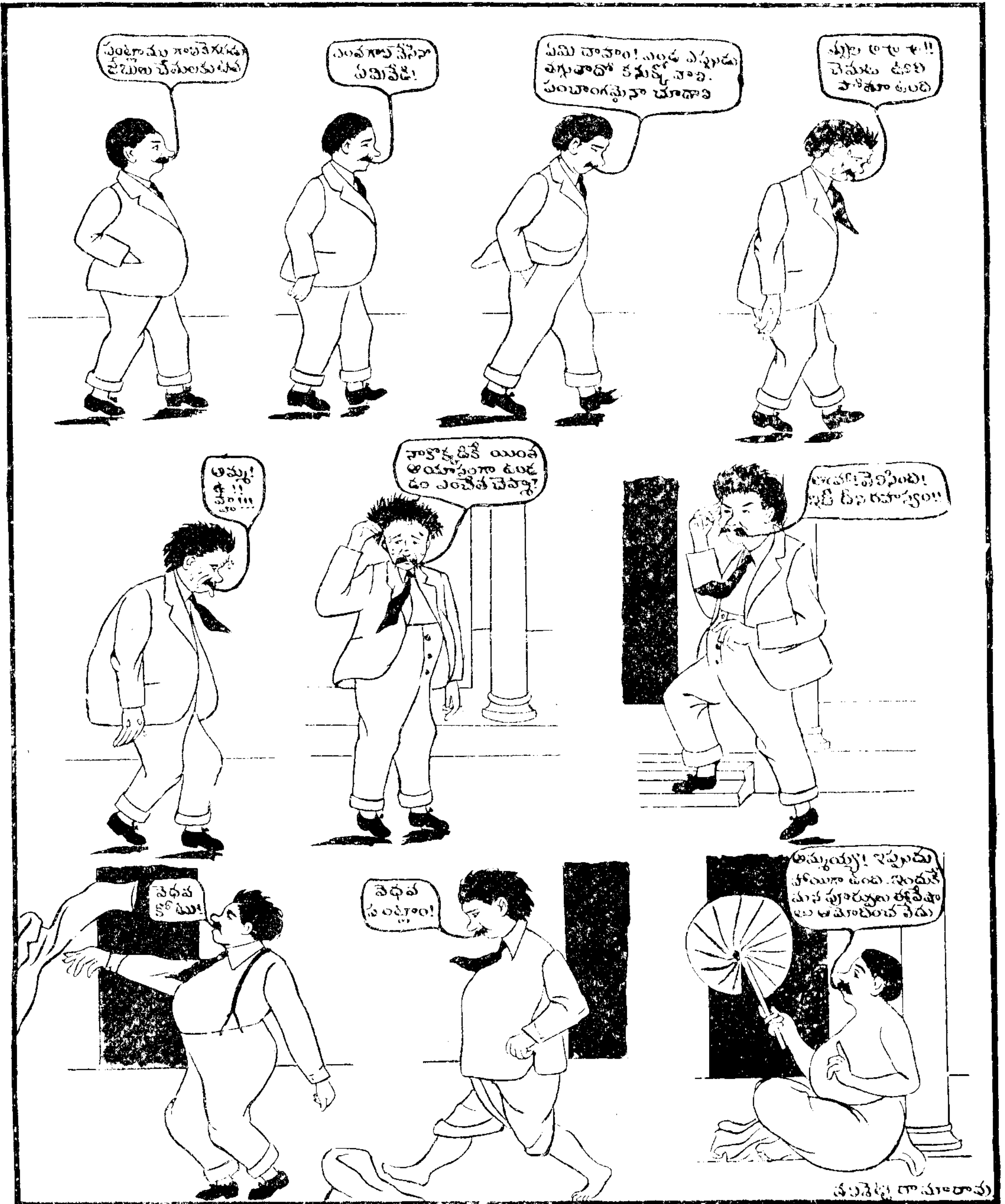

వేసవి - విదేశ వేషము

ఎంత గాలి వేసినా
ఏమి వేడి!
ఏమి దాహం! ఎండ ఎప్పుడు
తగ్గుతాదో కనుక్కోవాలి.
పంచాంగమైనా చూడాలి
చెమట ఊరి
పోతూ ఉంది
అమ్మా!
నాకొక్కడికే యింత
ఆయాసంగా ఉండ
డం ఎంచేత చెప్మా!
ఆహా! తెలిసింది!
ఇదీ దీని రహస్యం!!
వెధవ
కోటు!
వెధవ
పంట్లాం!
అమ్మయ్యా! ఇప్పుడు
హాయిగా ఉంది. అందుకే
మన పూర్వులు ఈవేషా
లు ఆమోదించ లేదు

కవి, కవిత, విమర్శకుఁడు

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్యా గారు

కోరి కడుపారఁ గని పచ్చిగ్రుడ్డులోన
నున్నతఱిఁ గాకిగూటిలోఁ దన్నుఁ ద్రోసి
తల్లి దేశాల కడకు నిర్దయత నేఁగ,
కాకి పొదిగిటఁ బెరిఁగిన కారణమునఁ
బక్షిసౌందర్య మెల్లను బసఁ దొరంగ,
పరభృతంబౌటఁ గల గౌరవమ్ము దఱుఁగ,
చివురు దిని చెట్టునీడను సేదఁదేఱి
బ్రతుకుకోకిల సమయంబు వచ్చె నేనిఁ
బాడదే! మోడు మ్రాఁకులు పల్లవింప!
విరహిణీకాంత లొక్కొకవేళఁ దన్నుఁ
దిట్టినను బాటలోఁ గల తీయఁదనము
తగ్గునే! మెచ్చ లోకమంతయును లేదె?

* * * *

మానసమునకు భావమే ప్రాణముగద!
లలితభావప్రపూర్ణమై చెలఁగు బుద్ధి
కావ్యమూలమ్ము, తద్వచఃక్రమము కవిత
శబ్దమున రూపసంపద స్పర్శయందు
రసములో గంధమునఁగూడఁ బ్రకృతితత్త్వ
మరసి తద్విధానంబుతో నైక్యమగుచు
దాన నవ్యక్తభావ సంధాన మెఱిఁగి
లలిత పదనూపురములు ఘుల్లుఘుల్లు రనఁగ
నాడి చక్కని భావాలఁ బాడు నతఁడు
కవి యనందగుఁ బెక్కువాక్యంబు లేల?

* * * *

గుండె జల్లని దడదడఁ గొట్టుకొనఁగ
కలఁగి మేనెల్లఁ బులకలు గ్రమ్ముకొనఁగ
ఫాలతలమునఁ జెమ్మట జాలుకొనఁగ
రావిచిగురట్లు చెక్కుల కావి దనరఁ
బొడముభావంబు దక్క యీపుడమి నెల్ల
లిప్తమాత్రమ్ము మఱచి తల్లీన మగుచు
వేఁడినిట్టూర్పుఁ బుచ్చిన వింత సుఖము
కవి యెఱుంగునుగా కొరు ల్గాంచఁ గలరె!
సృష్టితోఁ బుట్టి సృష్టితోఁ జెలఁగునట్టి
కవిమనోవీథి వన్నెకెక్కకయ నెగడు
క్రొత్తభావంబు లెట దొరకొనెడు వెదక?
ఇపుడు వికసించి తావుల నీనుమల్లె
విస్ఫుచే వచ్చె నేఁటేఁట విరియకున్నె?
ప్రకృతి మాఱునె నూత్నభావములకొఱకు?
రాగ మన్నిటిలోఁ గడుఁ బ్రాఁతదయ్యు
గాయకుని కంఠచాకచక్యమును బట్టి
క్రొత్తకళ లొల్కదే పాడుకొలఁది నూఁది?

* * *

కుసుమధామంబులో ముద్దుగులుకు నొకటి
యతివతలమీఁదఁ దాండవమాడు నొకటి
చెలఁగి సరసునిచేతిలో నలుగు నొకటి
పుట్టుతావుననే వాడిపోవు నొకటి
పూవెకా? యిన్ని పోకలఁ బోయియున్న!

తరుణమునుబట్టి వస్తుతత్త్వమునుబట్టి
కావ్యకుసుమమ్ము కీర్తిఁ గాంచఁగలదు
స్రష్టభారమ్ము రచనతోఁ జక్కఁబడదె?

* * *

సృష్టితో వచ్చు నిజపరిస్థితులవలనఁ
బత్రముల కూర్పునందున వన్నెలోనఁ
దళ్కులోఁగూడ నొక్కింత తగ్గియున్న
పూవులోఁ దేనెఁ దుమ్మెద ద్రావకున్నె!
ప్రవిమలానిల మాసౌరభమ్ముఁ గొనదె?
సరసు లొకవేళ నట్టి పుష్పమ్ము విడిచి
యన్యమును గౌరవించిన నగునుగాక
తత్ప్రసూనమ్ము తనదుసత్వమ్ముకొలఁది
బీజమై మొల్కయై మహావృక్షమగుచు
సరసులకు మేనఁ బుల్కలు జాలుకొనఁగ
కొమ్మకొమ్మకు ముద్దులుగురియుపూలఁ
బూయకుండునె? కాలమ్ము పోవకున్నె?

* * *

ద్వంద్వభూయిష్ఠమై వస్తుబహుళ మగుచు
మొదలుఁ దుదియును వేర్వేఱఁ బోల్పరాని
ప్రకృతిచిత్రములను జిన్నిపత్రములను
పటములోఁ దోఁచునట్టి రూపమ్ముతోడఁ
గంఠమునఁ దూఁగు సంగీతకళలతోడ
మనము నలమెడు భావసంపదలతోడఁ
జూపుకావ్యమ్ము, ముకురమ్ము రూపుఁ బోలె
కావ్య మవని శ్రేయోదాయకంబుగాదె!

* * * *

క్రొందళుకుకులీను రేకుల కూర్పుతోడఁ
బొందలుపూవట్లు పదముల పొదుపుతోడ
రమ్యతరమైన హృదయస్థరసముతోడఁ
జెలఁగుకవితను భావవిశేషములను
బోల్చి గ్రహియించి యొక్కచోఁ బొందుపఱచి
జగతి కీఁగలనయవిమర్శకులు లేక
కలదె కవితారసమ్ము లోకమ్మునందు?
తేఁటి లేకున్నఁ బూవులోఁ దేనె గలదె?

కళింగదేశములోని శాసనములు—తేదీలు

గో. రామదాసు గారు

శ్రీకూర్మ దేవాలయములోనివి

South Indian Inscriptions, vol. V లో పేజీ 419 మొదలు శ్రీకూర్మనాథస్వామి దేవాలయము నందున్న శాసనముల మూల మివ్వబడియున్నది. అందు ప్రతి శాసనమం దిచ్చియున్న శాలివాహనశక సంవత్సరంబుల తిథులను క్రీస్తుశకసంవత్సరపు తేదీలకు మార్చితిని.

శాసనము: నెం. 1150.

పం క్తి 8...స్వస్తిశ్రీ [శా] కవర్షేర—
9 విరవిగణితే మేష శౌక్ల్యాం
చతుర్థ్యాం సోయం శుక్రవారే
...14 ......శకవర్షంబులు ౧౨౧౨ గు నేంటి
15 వీరశ్రీ నరసింహదేవర విజయరాజ్యసంవత్సరంబులు ౧౮ శ్రాహి మేష శుక్ల ౪ శుక్రవారము...

క్రీ. వె. 1290 లో మేషప్రవేశము మార్చి ది 25 న గలిగెనది. వైశాఖ శుక్లపక్షము ఏప్రిల్ ది ౧౪ వి నుండి ప్రారంభము. మేష శు. ౪ అంటే వైశాఖ శు. ౪ యే యగును. గాన

ఈశాసనపుతారీఖు

=క్రీ. వె. 1290 ఏప్రిల్ ది. 14 శుక్రవారము.

ఈనాటి జాన చవితితిథి 30 ఘ. 24 వి. ఘ (లంకా కాలము) వర కున్నది.

నెం. 1151

1 శకవర్షంబులు ౧౨౨౬ గు నేండు శ్రీమదన వర్మ్మగా.

2 ప్రతాపవీర శ్రీనరనారసింహ్వ దేవరు ప్రవర్ద్ధమాన విజయరాజ్య

3 సంవత్సరంబులు 33 గు శ్రా ఇ విషు సంక్రాంత్తి నాండు...

క్రీ. వె. 1305 సం॥లో మేషప్రవేశము మార్చి ది 25 న 39 ఘ. 36 విఘడియలకు సూర్యాస్తమయమైన తరువాత సంక్రమణ ప్రవేశముగాన దానధర్మము లన్నియు మరునా డనగా ది 26 న జరుగును. గాన శాసనము తేది

=క్రీ. వె. 1305 మార్చి ది. 26 కు సమానము.

నెం. 1152

1 వీరశ్రీ గజపతి గఉడేశ్వర ప్రతాప—
2 శ్రీపురుసోత్మతే ఉ మహారాజాజ్ఞాన—
3 విజే రాఇజే సమస్త 3౫ అంకో శ్రా—
4 హి బిచ్ఛా సంకరాన్తి సు ౧ గురువారే
... ...

దీని తర్వాతి నెం. 1153 లో ఈరాజుగారి విజయరాజ్యసంవత్సరములు ౭ శకవర్షంబులు ౧౩౯౩ కు సమానమని యున్నది. గాన 3౫ వ సంవత్సరము శకవత్సరంబులు 1417 కు సమానము. అది యెట్లో ఇచ్చట చెప్పవలెను. పూర్వపు కళింగరాజులనుండియు ఒక్కొక్కరాజు పరిపాలన సంవత్సరములను లెక్కించుటకొక సాంప్రదాయము నేర్పరచుకొనిరి. ఈగణనను 'అంక' 'సమస్త' యను పదములచే తెలియజేయుదురు. ఇందు 1, 6 న్ను, పది తప్ప సున్నతో చేరియున్న అంకెలను, 6 తో చేరియున్న అంకెలను వదలి లెక్కించెదరు. ఉ. 15 తర్వాతి వత్సరము 17 అని, 19 తర్వాత 21 అని ఇట్లున్ను, మొదటిసంవత్సరము రెండని గణనచేయుదురు. అందుచే 35 సం.లు పాలించెనని చెప్పిన రాజు నిజముగా 29 సంవత్సరములే పాలించియుండును. గాన పురుషోత్తమదేవుగారి పాలనసంవత్సరములు ౭ ను నిజముగా ౫ సంవత్సరములే. శకవర్షంబులు 1393 కు వారు 5 సంవత్సరములు పాలించియున్నట్లైతే వారు సింహాసనమెక్కిన సంవత్సరము 1388 వ శాకాబ్దము. దీనికి 29 వ సంవత్సరము శా. శ. 1417.

పైన ఉదాహరించినశాసనము శా. శ.1417 సం॥ వృశ్చికసంక్రాన్తి శు ౧ గురువారమునా డివ్వబడెను.

=క్రీ. వె. 1495 నవంబరు ది. 18 బుధవారము.

(లక్ష్మీవారముగాదు.) శు. ౧ దిని ఉదయాది 6 ఘ. వర కున్నది.

నెం. 1153

1 ...శకవర్షంబులు ౧3౯3 అగు

2 (౦) నేంటి వీరశ్రీగజపతిగవుడేస్వరప్రతాపవీర

3 శ్రీపురుషోత్తమదేవ విజయరాజ్యసంవ[త్స] రంబులు

4 8 శ్రాహి ఆషాఢ శు ౨ గురువారాన...

=క్రీ. వె. 1471 జూన్ ది. 20 గురువారము.

ఆషాఢ శు ౨ తిథి ఆరోజున సూర్యోదయాది 24 ఘ. 36 విఘ. వర కున్నది.

నెం. 1154-1155

1 శాకాబ్దే రవిసింధుసనిధియుతే హేమా [ళి] గే వత్సరే మార్గే మా స్యసితే ద్వితీయదివసే వారే శుభే.

2—పండితే| ... ...

6 ... శాకవరుషంబులు ౧౨8౯ నేంటి మార్గ సిర భ్రాళ ద్వితీ—

7—యాను పండితవారాన ... ...

=క్రీ. వె. 1357 నవంబరు 29 బుధవారము.

మార్గశిర బ ౨ తిథి ఆరోజు సూర్యోదయాది 36 ఘ. వరకున్నది.

నెం. 1156

1 శ్రీవీరభాను దేవంకర విజయరాజ్య సంవత్సర ౨౨౬ స...... మేస—

2 సుక్ల ౧౧ గురువారే......

నెం. 1218 వ శాసనమువల్ల ఈవీరభాను దేవు గారి 3 వ అంకసంవత్సరము శా. శ. 1275 గా తెలియు చున్నది. గాన వీరి 12 వ అంకసంవత్సరము శా.శ. 1283 గావున ఈశాసన తారీఖు

=క్రీ. వె. 1361 ఏప్రిల్ 16 శుక్రవారము.

నెం. 1157

1 శకవరుసంబులు ౧౨౮౧ అగు నేంటి మాఘ శు

2 క్ల పంచ్చమి గురువారానను......

=క్రీ. వె. 1359 జనవరి 23 గురువారము.

మాఘ శు. ౫ తిథి ఆరోజు సూర్యోదయాది 42 ఘ. వర కున్నది.

నెం. 1158

1 శాకాబ్దే వద్ధరాగ్ని ద్విజపరిగణితే చైత్రశుక్ల దశమ్యా—

4 ంగుంర్వ హే... ... ...

=క్రీ. వె. 1394 మార్చి 13 గురువారము.

చైత్ర శు. ౧౦ ఆరోజు సూర్యోదయాది 25 ఘ. 12 విఘ. వర కున్నది.

నెం. 1159

1 ...శాలివాహన

2 శకే గతాబ్దాః ౧౭౫౦

3 కాగాను వర్తమాన సర్వ—

4 ధారి సం॥ చైత్రమాస వసంతనవ

5 రాత్రములు......

=క్రీ. వె. 1828 మార్చి 16 ఆదివారం మొదలు 26 బుధవారము

వరకు వసంతనవరాత్రములు.

నెం. 1160

1 ...శకవర్షంబులు ౧3౧8 గుంన్నే[ంటి] వైశాఖశుక్ల ౧3 రవి వారము.........

=క్రీ. వె. 1392 మార్చి 5 ఆదివారము.

ఈరోజున వైశాఖ శు. ౧3 తిథి సూర్యోదయాది 29 ఘ. 24 విఘ. వరకుండెను.

నెం. 1161

1 వీరశీగజపతి గడు డేస్వర నవకో—

2 టికర్ణాట కరబరగేస్వర వీరాధి—

3 వీరప్రతాపరుద్రదేఉ మహారాజ్య—

4 సుభరాఇజే|సమస్త ౪౧ అఙ్క—శ్రాహి

5 మేస ది ౯ సు ౫ సనివారే|......

=క్రీ. వె. 1601 మార్చి 28 శనివారము.

సూర్యోదయాది 15 ఘ.కు మేషప్రవేశ మాయెను. గాన ఈరోజే మేషమాసములో మొదటిది. ఈరోజున సూర్యోదయాది 50 ఘ. 24 విఘ. లకు చైత్ర శు. ౫ పోయినది.

ఈరాజుగారి 41 వ సంవత్సరము క్రీ. వె. 1601 గాన వీరి ప్రథమ సం. క్రీ. వె. 1568.

నెం. 1162

1 శాకాబ్దే నిధిసింధురామశశభృత్సంఖ్యా సమేతేషుచాషాఢాత్యాంకుజవా—

2 (స)రకే సురగణాధీశాయ కూర్మాత్మనే|...

5 ... ... స్వస్తిశ్రీ[||]శకవర్షంబు

6 లు ౧౩౪౭ అగున్నేటి ప్లవంగ సంవత్సర ఆషాఢపౌర్ణమాసి మంగళవా—

7 రమందు [శ్రీ] లావంశ సంభవ......

=క్రీ. వె. 1427 జూలై 8 మంగళవారము.

పౌర్ణమితిథి సూర్యోదయాది 36 ఘ. 12 విఘ. వరకుండెను.

నెం. 1163

1 స్వస్తిశ్రీ శకవత్సరే రసనియత బాహులక్ష మాసం—

2 మ్మతే దీపార్ధం ... ...

4 ... ... శకవరుషంబు

5 లు ౧౨౧౬ నేంటిరిషభసంక్రాంతినాండు...

=క్రీ. వె. 1284 ఏప్రిల్ 25 మంగళవారము.

సూర్యోదయాది 10 ఘ. 12 విఘ.లకు ఋషభ సంక్రాన్తి ప్రవేశము. ఆరోజున వైశాఖశు. ౯ తిథి సూర్యోదయాది 41 ఘ. 24 విఘ. వరకున్నది.

నెం. 1164

1 స్వస్తిశ్రీ [||] జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౫౬౯

2 అగునేటి సర్వజిత్తునామ సంవత్సర చైత్ర శు ౧౩ గురు—

3 వారనాండు ... ...

=క్రీ. వె. 1647 ఏప్రిల్ 7 గురువారము.

చైత్ర శు. ౧౩ తిథి సూర్యోదయాది 22 ఘ. 12 విఘ. వరకున్నది.

నెం. 1165

1 ... శకవర్షంబులు ౧౩౮౨ అగు—

2 నేంటి వీరశ్రీగజపతిప్రతాపగాడేశ్వరప్రతాపకపి[లే]శ్వ

3 రదేవవిజయరాజ్య సంవత్సరంబులు ౩౨ గు ప్రాహి

4 విక్రమ సంవత్సర జేష్ట బ ౫ సో ...

=క్రీ. వె. 1460 జూన్ 9 సోమవారము.

జ్యేష్ఠ బ. ౫ తిథి సూర్యోదయాది 28 ఘ. 12 విఘ. వరకున్నది.

నెం. 1166

1 స్వస్తిశ్రీ శకవత్సరే వసునిధిక్షోణీందుభిస్సమ్మితే...

... ...

4 ... ... శకవరుషంబులు ౧౧౯౮ గు నేంట్టి సింహ్వాశుక్ల ఏ

5 కాదశియందు ... ...

=క్రీ. వె. 1276 ఆగష్టు 21 శుక్రవారము.

జూలై 28 వ సింహప్రవేశము. అప్పుడు శ్రావణబహుళం గాన సింహశుద్ధము భాద్రపదశుద్ధము.

ఏకాదశి తిథి ఆరోజున సూర్యోదయాది 38 ఘ. 24 వి. పరకున్నది. వారము శుక్రవారముగాని సోమవారము గాదు.

నెం. 1167

1 శుభమస్తు శకవర్షంబులు ౧౩౩౬ అగున్నేంటి వయిశా—

2 ఖ శుద్ధత్రయోదశి గురువా[రా]న ...

=క్రీ. వె. 1414 మే 2 గురువారము.

౧౩ తిథి సూర్యోదయాది 53 ఘ. 24 విఘ. పరకున్నది.

నెం. 1168

1 స్వస్తి [॥] శకవర్షంబులు ౧౧౯౮ నేటి ఉత్తరాయణ సంక్రాంతినాండు...

=క్రీ. వె. 1276 డిసెంబరు 26 శనివారము.

డిసెంబరు 25 న సూర్యోదయాది 48 ఘ. కు మకరప్రవేశము. ఈసమయమునకు సూర్యాస్తమయమై పోవును గనుక మరునాడు సంక్రాంతికర్మలు చేయుదురు.

నెం. 1170

1 శ్రీశాకే మునిబాణవిశ్వగణితే సంవత్సరే రాక్ష—

2 సే మాఘే మాసిక[జే]హ్ని మన్మదతిథావపక్షే సితే [క్షేః]—

3 ధితేః

=క్రీ. వె. 1436 జనవరి 23 మంగళవారము, రేవతీనక్షత్రము.

నెం. 1172

1 స్వస్తిశ్రీ శకవత్సరే శరధరాతిగ్మాంశు శం ఖ్యాన్వితే...

4 ... ... స్వస్తిశ్రీ శకవరుషంబులు ౧౨ ౧౫ గు నేంట్టి మా

5 ఘ శుక్లపంచమియు రవివారమునందు,...

=క్రీ. వె. 1294 జనవరి 3 రవివారము.

ఘ. ౫ తిథి సూర్యోదయాది 49 ఘ. 48 విఘ. పరకుండెను.

నెం. 1173

1 వీరశ్రీ నారసింహ్యదేవర విజయరాజ్యసంవ త్సరం

2 బులు ౩౮ అగున్నేంటి కార్తిక కృష్ణ ౧౩ గురువారా—

3 న... ... ...

=క్రీ. వె. 1306 అక్టోబరు 6 లక్ష్మీవారము.

(పూర్ణిమాంతము) కృ. ౧౩ తిథి సూర్యోదయాది 29 ఘ. 24 విఘ. పరకున్నది.

నెం. 1174

1 స్వస్తిశ్రీ శకవరుషంబులు ౧౩౪౪ అగునటి జ్యష్ట

2 బహుళ దసమి గురువరన ... ...

క్రీ. వె. 1422 మేలో పూర్ణిమాంత జ్యేష్ఠము తా. కృష్ణపక్షము గలిగెను. మే 14 తారీఖున ౯ తిథి 31 ఘ. 40 విఘడియలకు పోయి ౧౦ తిథి వచ్చెను. ఇది 16 తారీఖున సూర్యోదయాది 3 ఘ. 36 విఘ. వు పోయినది. కాన 15 తారీఖంతయూ ౧౦ తిథియే. అందుచే శాసనము తారీఖు

=క్రీ. వె. 1422 మే 15 లక్ష్మీవారము.

నెం. 1175

1 స్వస్తిశ్రీ శకవరుషంబులు ౧౩౪౧ అగునేంటి జేష్ట బ—

2 హుళ బుధవారాన త్రయోదసి...

=క్రీ. వె. 1419 మే 11 బుధవారము.

(పూర్ణిమాంతము) బ ౧౩ తిథి సూర్యోదయాది 34 ఘ. 48 విఘ. పరకుండెను.

నెం. 1176

1...సంవత్ ౧౪౪౯ ॥ సా

2 శ॥ ౧3౨౫॥ సమయే॥ సర్వధారీనామస
3 వత్సరే॥ ... ...

=క్రీ. వె. 1403

నెం. 1177

1 శకవర్షంబులు ౧౨౦౫ నేంటి వైశాఖ ఏకాదశియందు..

=క్రీ. వె. 1283 ఏప్రిల్ 9 శుక్రవారము.

శు. ౧౧ తిథి సూర్యోదయాది 28 ఘ. 48 విఘ. లవరకున్నది. వైశాఖ శు. ౧౧ కిమోహినీయేకాదశి యని పేరు.

నెం. 1178

1 శకవరుషంబులు ౧౨౧౧ గు నేణ్టివీరనరసింహ్వదేవరు

2 విజయరాజ్యసంవత్స[ర]ంబులు ౧౪ గు శ్రీహిమిగున శుక్ల ౧౧

3 యు మంగళవారమున

ఇందులో వీరనరసింహదేవుగారి 14 వ పాలన వత్సరము శా. శ. 1211 అని యున్నది. నెం. 1150 గల శాసనములో 14 వ పాలన వత్సరము శా. శ. 1212అని యున్నది. శా. శ. 1211 సం. మిథున శుక్ల ౧౧ తిథి లక్ష్మివారమునాడైనది. అందుచే ఇది పనికిరాదు. శాసనములో శకవరుషంబులు 1212 అని యుండవలెను.

=క్రీ. వె. 1290 జూన్ 20 మంగళవారము.

ఆషాఢ శు ౧౧ తిథి ఈరోజున సూర్యోదయాది 9 ఘ. 36 విఘ. వర కుండెను.

నెం. 1179

6 ... ...శాకాబ్దే శరబిన్దు-
7 సూర్యగణితే వైశాఖమాసే సితేపక్షే

=క్రీ. వె. 1283 మార్చి 29 సోమవారం మొదలు ఏప్రిల్ 13 మంగళవారం వరకు

వైశాఖశుద్ధము.

నెం. 1180

1 వీరశ్రీనరసింహ్వదేవంకరవిజయరాజ్య సంవత్స-
2 రంబులు ౧3 ౪ అగున్నేంటి పుష్య శుక్ల పౌన్నమీ చ-
3 ంద్రవారాన.

=క్రీ. వె. 1403 జనవరి 8 సోమవారము.

పౌర్ణమిసూర్యోదయాది 47 ఘ. 24 విఘ. వరకుండెను.

నెం. 1181

1 ... శాకాబ్దే రామతర్కార్ణవ్దుమణి పరిమితే కుంభకృష్ణే
2 దశమ్యాం వారే కావ్యే వలగ్నే భిజితిసముచితే.
... ...
5 ... ...శకవషంబులు ౧౨౬3 గుంన్నేట్టి
6 ప్రతాపవీరనరసింహ్వదేవ విజయరాజ్యసం
7 వత్సరంబులు ౧౭ శ్రాహిని కుంభకృష్ణ దశమిశుక్రవారా
8 న ....

=క్రీ. వె. 1342 ఫిబ్రవరి 1 శుక్రవారము

పూర్ణిమాంత ఫాల్గుణకృష్ణ ౧౦ ఆరోజు సూర్యోదయాది 40 ఘ. 12 విఘ. వరకుండెను.

నెం. 1182

1 శక వరుషంభులు ౧3౬౭ అగునేటి
2 రక్తాచి సంవరవశాఖ సుక్లత్రా[యో]
3 దసి గురువరునను

=క్రీ. వె. 1445 ఏప్రిల్ 20 మంగళవారము

వారము గురువారముగాదు. సూర్యోదయాది 7 ఘ. 48 విఘ. వరకు శు. ౧3 తిథి యుండెను.

నెం. 1183

1 ...శకవరుశంభులు ౧౨౭3 గు నేంటికర్కాటక శుక్ల త్ర

2 యోదశియు గురువారమునాండు ... ...

=క్రీ. వె. 1321 జూలై 8 బుధవారము.

గురువారముగాదు. ఆషాఢశు ౧౩ తిథి సూర్యోదయాది 12 ఘ. వరకే యుండెను.

నెం. 1184

1 ... శకవరుషంబులు ౧౩.౭౫ అగుం—

2 న్నేంటి స్వభానుసంవ్వత్సర వైశాఖ క్రిష్ణ ౫ శుక్రవారా

3 నను

=క్రీ. వె. 1403 మే 11 శుక్రవారము.

కృష్ణ ౫ తిథి సూర్యోదయాది 31 ఘ. 48 విఘ. వరకుండెను.

నెం. 1185

1 స్వస్తిశాకవర్షే మనురవిగణితేశాంగకృష్ణే దశమ్యాం

2 [శౌరే] వ్వారే సులగ్నే......

... ...

5 శకవరుషంబులు ౧౨౧౮ అగునేంటిప్రతా

6 [ప] పీరశ్రీనరసింహదేవరు ప్ర [వ] ర్ధమాన విజయరాజ్య

7 సంవత్సరంబులు ౧౭ అగు శ్రాహి మార్గశిర కృ[ష్ణ]౧౦ యు

8 శుక్రవారమున............

=క్రీ. వె. 1292 డిసంబరు 5 శుక్రవారము.

కృ. ౧౦ తిథిసూర్యోదయాది 11 ఘ. 24 విఘ. వరకున్నది.

నెం. 1186

1. స్వస్తిశ్రీ [।] శకవరుషంబులు ౧౨౦౭ గ నేంట్టి మకరశుక్ల

2 ౫ యు గురువారమున

=క్రీ. వె. 1286 జనవరి 1 మంగళవారము.

గురువారముగాదు. మకర శు. ౫ అనగా మాఘ శు. ౫. ఇది ఆగోజున 43 ఘ. 48 విఘ. లున్నది.

నెం. 1187

1 స్వస్తిశ్రీ శాకవర్షే శశికరనయనే భూవితే మీన—

2 మాసే పక్షేక్క [౯] వారేవసుతిథిసహితే సౌమ్య—

3 ధిష్ణేసులగ్నే॥ ... ...

... ...

5 ... స్వస్తిశ్రీ [।] శుభశాసన శక

6 వరుషంబులు ౧౨౨౧ అగునేంటి మీనశుక్లాష్టమియు రవివా—

7 రమున మృగశిరనక్షత్రము నాండు శుభముహూర్తమునను ...

=క్రీ. వె. 1300 ఫిబ్రవరి 28 ఆదివారము.

సూర్యోదయాది 35 ఘ. 24 విఘ. లకు తిథిన్ని, 53 ఘ. 24 విఘ. లకు మృగశిరానక్షత్రమున్ను పోయినవి.

నెం. 1188

11 ... శకవష[౯]౦బులు ౧౧౭౨ నే [టి] మకరశుక్ల ౧౩ యు సోమవా

12 రమున... ... ...

=క్రీ. వె. 1251 జనవరి 7 శనివారము.

సోమవారము తప్పు. సూర్యోదయాది 13 ఘ. 12 వి. లకు ఈ ౧౩ తిథి అంత మయ్యెను.

నెం. 1189

1 శాకాబ్దే బాణతర్క్షేశశిసంఖ్యాగణాన్వి—

2 తే॥ జ్యేష్ఠే మాసి ద్వితీయాయాం శుక్లపక్షార్కవారకే॥

... ...

10 ... ... శకవర్షంబులు

11 ౧౨౬౫ గున్నేంటి జ్యేష్ఠశుక్ల ద్వితీయ్యాయు రవివారమునాండు.

... ...

=క్రీ. వె. 1343 ఏప్రిల్ 27 రవివారము.

ఈతిథి సూర్యోదయాది 4 ఘ. 48 విఘ. లకు పోయినది. ఈసంవత్సరమందు అమాంతవైశాఖము అధికము. పూర్ణిమాంతగణనప్రకారము నిజవైశాఖమే జ్యేష్ఠమాస మగును.

నెం. 1190

1 స్వస్తిశ్రీ [॥] శాకాబ్దే శ్రుతిసింధునేత్రధరణీసంఖ్యాన్వి-

2 తేమార్గకే మాసే మంగ్గళశుక్లపక్షతివసే ఏకాదశీసం-

3 యుతే॥ వారేకావ్యదినే... ...

=క్రీ. వె. 1322 నవంబరు 20 శనివారము.

ది 19 న దశమి తిథి 18 ఘ. ౧ విఘ.కు పోయినది. గాన ది 20 అల్లా ఉండి ది 21 న సూర్యోదయాది 1 ఘ. 12 విఘ. కు పోయినది. కాన ది. 20 పూర్తిగా ఏకాదశి. అదే శుక్రవారము.

నెం. 1191

1 స్వస్తిశ్రీ [॥] శకవ-

2 రుసంబులు ౧౨౭౧ నేటి శ్రీరాదివీర నరనారసింహ్యదేవ విజ

3 యరాజ్యసంవత్సరంబులు ౨౭ గు శ్రావణను శుక్ల ఏకాదసి

4 మంగళవారమునాండు।

=క్రీ. వె. 1349 డిసెంబరు 21 సోమవారము.

మంగళవారము కాదు. ఏకాదశి తిథి సూర్యోదయాది 8 ఘ. 24 విఘ. వర కున్నది.

నెం. 1192

1 శాలివాహన శకేగతాబ్దే ౧౭౮౮ అగు

2 నేటి క్రోధననామ సంవత్సర ఆ

3 శ్వీజ శుద్ధ ౧౫ మి సౌమ్యవాసర-

4 మందు ... ...

=క్రీ. వె. 1866 అక్టోబరు 23 బుధవారము.

పౌర్ణమీ తిథి 57 ఘ. 36 విఘ లవర కుండెను.

నెం. 1193

1 శకవరుషంబులు ౧౨౫౩ అగునేంటి మేష

క్రిష్ణగురు-

2 వారమున ... ...

=క్రీ. వె. 1331 ఏప్రిల్ 25 గురువారము.

మేషకృ.3 సూర్యోదయాది 45ఘ.వర కుండెను.

నెం. 1194

1 శ్రీసకవరుసంబులు ౧౩౭౭ అగు నేటి

2 భాద్రపద సుధత్రితీఆ సనివరన వీరశ్రీ

3 గజపతి గఊడేస్వర ప్రతపకపిలేశ్వర-

4 దేవంకర విజయురజ్య సమస్త ౨౫ స్రాహి...

=క్రీ. వె. 1455 ఆగస్టు 16 శనివారము.

సూర్యోదయాది 15 ఘ. 36 విఘ. శు. 3 తిథి ముగించెను.

నెం. 1195

1 ప్రతాపవీరశ్రీ నరశింహ్యదేవస్య ప్రవర్ధ (౯) మాన విజ

2 యరాజ్యసంవత్స ౨ శ్రావ రిమభశుక్ల పౌర్ణమి సోమ

3 వారమున

=క్రీ. వె. 1335 మే 8 సోమవారము.

సూర్యోదయాది 33 ఘ. 36 విఘ. వరకు పౌర్ణమితిథి యుండెను.

ఈనరసింహదేవు మహారాజుకు ఇదియే మొనటి సంవత్సరము.

నెం. 1196

1 స్వస్తిశ్రీ [॥] శకవరుషంబులు ౧౨౭౬ ౖ

నేంటి ప్రతాపవీర

2 బాణుదేవర ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్యసం[వ]
త్సరంబులు 3

శ్రాకః భాద్రపద శుక్ల ప్రతిపదాపండితవారమున

=క్రీ. వె. 1354 ఆగస్టు 19 బుధవారము.

శుక్ల ప్రతిపత్తిథి సూర్యోదయాది 52 ఘు. 48 విఘు. వర కుండెను.

నెం. 1197

1 శాకాబ్దేరసపాణినేత్ర ధరణీ సంఖ్యాన్వితే
చైత్రకేమాసే

2 శుక్లయుతే దినే ప్రతిపది సూర్యవారాన్వితే

=క్రీ. వె. 1226 చైత్ర శు 1 ఆదివారము.

శుక్ల ప్రతిపత్తిథి సూర్యోదయాది 1 ఘు. 48 విఘు. వర కుండెను.

నెం. 1198

1 శాకాబ్దే గుణశైలవహ్నివసుధా
2 శంఖ్యాయుతే వత్సరేమాఘే మా
3 సి చ పంచమీగురుయుతేకుంభేస్థితే భా
4 స్కరే... ... ...
దీని తెనుగుతర్జుమాయే ఈక్రిందిశాసనము.

నెం. 1199

1 స్వస్తిశ్రీ శకవర్షంబులు ౧౩౭౩ అగునేంట్టి
ప్రజాప

2 తి సంవ్వసరమగ శుక్ల పంచమీ గురువారనను

=క్రీ. వె. 1452 జనవరి 27 లక్ష్మీవారము.

శుక్ల పంచమితిథి సూర్యోదయాది 12 ఘు. వర కున్నది. ది 26 న సూర్యోదయాది 31 ఘు. 48 విఘు. కుంభప్రవేశమాయెను. గాన ది 27 కుంభ మాసములో ప్రథమదినము.

నెం. 1200

1 స్వస్తి[॥]శక వరుషంబులు ౧౨౬౭గు నేంటి
ప్రతాప

2 వీరనరనారసింహ్యదేవస్య ప్రవర్ధమానవిజయరా

3 జ్య సంవ్వత్సరంబులు ౨౩ శ్రాహికుంభ శుక్ల
ప్రతిపద

4 బుదవారాన..

=క్రీ. వె. 1346 ఫిబ్రవరి 23 బుధవారము.

ది 23 న మీనప్రవేశము సూర్యోదయాది 54 ఘు. 36 విఘు. అనగా ది 24 నుండే మీనమాస ప్రారంభము. గాన ది 23 న సూర్యోదయాది 11 ఘు. 24 విఘు. వరకు ఫాల్గుణ శు. ప్రతిపత్తున్నదిగాన ఇదియే కుంభ శుక్ల ప్రతిపత్తని చెప్పియున్నది.

(సశేషము)

సంప్రార్థనము

సాహిత్యవర్ధనుఁడు

బలవంతుల్ బలహీనులన్ గడిమిమై బాధించుచో, వారి చే
ష్టల వారింప, నవశ్యమైనఁ దనువేన్ జక్కన్ సమర్పింపఁగాఁ
గల సత్త్వంబును ధ్యానమున్ గొలిపి లక్షల్ కోట్లు జన్మంబు ల
ర్మిలిఁ జేకూర్పఁగదయ్య; లేదు కాద; తండ్రీ! సర్వలోకేశ్వరా!

కవిప్రబోధము

మంగిపూడి వేంకటశర్మ గారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

భాషకు విభూషణము లౌప్రబంధమణులె - సభ్యములు గావనుచు ప్రజ చదువకుండ
చట్టములు చేయు ప్రభువు లీ చెట్టపొత్త - కాలజోలికి పో రేమి కాలమహిమ?

రాజ్యంబు పరులు చేయగ - పూజ్యంబగు దేశభాష పోషణ లేకే
త్యాజ్యంబగు గవితాసా-మ్రాజ్యంబు నశింపకున్నె మన దేశమునన్.

పాలకులు బాసయాలన - పాలనకనుగోరు ప్రజలు బహుమూఢులు భా
షాలలన కాలవాలము - లాలము మేలగునె మీ కహో, కవులారా!

ఏవో వ్రాయుచునుంటిమి - యేవో ప్రజ చదువుచుండి రిక నేమనుచున్
భావింపక బాగోగులు - దైవముఖము చూచి తలపదగు కవులారా!

ఎన్నెన్ని గ్రంథమండలు - లున్నవి ధన మెంత లాగుచున్నవి జాతీ
యోన్నతిని గూర్చుగ్రంథము - లెన్నున్నవి వీనిలోన నెన్నగవలదే.

ఎచ్చటను నచ్చుకూటము - లెచ్చుగగలవనుచు విత్తమిచ్చుట కెవడో
యచ్చుకొనుననుచు కూటికి - చచ్చుంగృతు లల్లు సాహసము తగ వగునే.

క్రొత్త దిదె గ్రంథ మనగా - నెత్తు ఖరీ దెంత యనుచు నెవరే నడుగన్
బొత్తిగను సిగ్గువోడమదె - పొత్తకముల చెత్తగూర్చ బోలునె మీకున్.

కవులు లేరె పూర్వకాలమం దీలాటి - కల్లపుస్తకముల నల్లినారె
వారి ప్రజ్ఞయేమి వారిలోకజ్ఞాన - భాగ్యమేమి వారియోగ్యతేమి?

కవితవారు ప్రౌఢకవివారు శృంగార - కవితవారు చిత్రకవితవారు
మధురకవితవారు మరి బంధకవివారు - దిట్టకవులు మునుపు తెనుగు భువిని.

ఎంత సమర్థత గలిగిన - నంతగ మతసాంప్రదాయకాదుల దీక్షా
స్వాంతు లగుచు సారస్వత - కాంతను పెంచిరి స్వదేశకల్యాణ రతిన్.

ఎవ రే గ్రంథము వ్రాసిన - నవునని బుధులెల్ల మెచ్చి యాదల దాల్పన్
కవిధర్మ మెరిగి శ్రమపడి - వివిధార్థా దర్శములుగ విరచించి రహో!

ఏనాటి కవులో వారల - కీనాటికి నిల్చియున్న కీర్తి యదేమో
లోనెరిగి కీర్తిపరులై - మానక మన పూర్వకవుల మార్గము గొనుడీ.

తిక్కన గంటము నుంచిన - చక్కనియొర కిపుడు గలుగు సత్సామ్రాజ్యతకున్
అక్కవి కవితయె మూలమొ - చొక్కపు గంటంబొ యొరయొ చూడగ వలదే.

అద్దిర యెవరికివారే - పెద్దలనెడు భావమందు పెరుగుటకతనన్
బుద్ధులెవరు చెప్పినపెగ - సుద్దుల నీ కవులు చెవుల జొర నీ రెపుడున్.

రెండు రకంబుల కవు లీ - మండలమున గలరు పూర్వమతమాన్యమతుల్
చండతరనాగరకరతు - లొండొరు భావములు దక్షిణోత్తర ధ్రువముల్.

యతులును ప్రాసములును వ్యా-కృతులు ప్రధానములు కొందరికి, కొందరి కీ
యతులును ప్రాసములును వ్యా-కృతులు ప్రధానములుగావు కృతికర్తలలోన్

తొలి యష్టాదశవర్ణన - ములు నేటి ప్రబంధములకు ముఖ్యంబులుగా
తలపరు మననవ నాగర - కులత్రోవలు వేరు క్రొత్త క్రొత్తరకంబుల్

రెండురకంబులలో నొ-క్కండును తన తోడివాని కవియనగా నొ
ప్పండు గదా తన కంతనె - కొండిక తన మగునొ ఘనతకును కొరతగునో

రసమును నౌచితియుగల స-రసకావ్యము నరసిరేని రచయితమతి కీ
రసపడి మతిచెడి యతిసీ - రస మీకృతి యంద్రుగాని శ్లాఘింప రిసీ!

రకముగ నెవరో యొక పు-స్తకమును రచియించి చూప సంతసపడి యా
సుకవికి ప్రోత్సాహకముగ - నొకమాటాడగ సహింతు రొకొ తెనుగు కవుల్.

ఛందోలోపము లెంచియొ - యెందో వ్యాకరణదోష మెంచియొ గ్రామ్యం
బం దున్న దనియొ రేఫల - చందములకొ వాదులాట సలుపుదు రకటా.

కవులనిపించుకొనగమ - క్కువ లుండిన మాత్ర గవు లగుదు రే తగు స
త్కవులకు గల విధివిహితము - లెవియో తెలియంగ వలవదే కవులారా.

కవి యన్నన్ వివిధార్థము - లవనిన్ గలవందు సార్థకాఖ్యం గను నా
కవియే కవియగు నితరుడు - భవి యగు నిజమాతృగర్భపవి యగుజుండీ!

ఊరూరన నింటింటను - నూరారులు కవులు గలరు నుడుగులచెలి నూ
రారిచికలకన్ దేరిచి - తీరుచు వా రెవరు లే రిదేమి తెలివియో!

తెనుగుకవుల బిరుదుల నె - న్నిన సురకవికైన గర్భనిర్భేద మగున్
పని బూని పరీక్షించిన - ఘనప్రతిభ మందుకైన గనరా దెందున్.

తిక్కనకు తిక్క విడిపింప దివురువారు - అభినవోభయ కవిమిత్రు లైనవారు
సహజపాండిత్య సంజ్ఞాప్రశస్తివారు - తెలుగునాడుకవులు నేడు వెలసినారు.

ఆశుకవిచక్రవర్తు లష్టావధాన - శతవధాన విధానులు సత్ప్రబంధ
కరణదక్షు లనేకులు గలరు గాని - తెనుగునకు గల్గులోపముల్ దీర్ప రెవరు.

ఎందరో కావ్యతీర్థులు నెందరో పు - రాణతీర్థులు నాంధ్రసరస్వతులును
నాంధ్రవాచస్పతులు గల రందరున్న - తెలుగుబాసకు దైన్యంబు తొలగదేమొ.

కవులంట బాలకవులట - నవకవులట యువకవు లభినవకవులటహో
కవకవులట తెలుగుభువిన్ - కవితకుగల భాగ్య మెన్నగా దరమగునే.

కవివయసుతో పనేమీ - కవిపాండిత్యంబుతోడ గలపని యేమీ
కవిరచనలు దేశాభ్యుద - యవిశేష విభూషితంబు లవు నవియైనన్.

బాలకవులె కాదు పాలబుగ్గలనిగ్గు - వారలైన వగ్గు వారలైన
దేశజనులతృష్ణ దీర్చెడునట్టి సం - దేశ మిచ్చువారె దేవసములు.

భావకవులెయైన భావజ్ఞకవులైన - దేశనష్టి పుష్టి తేటపరమ
కావ్యరత్నములనె కల్పించి దేశక - ల్యాణదాతలై చెలంగవలయు.

అహదనకరతామ్రశాసనము

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

అవతరణిక

ఆంధ్రవాఙ్మయాభ్యుదయమునకై యాయుష్యము ధారవోసి కీర్తిశేషులయిన శ్రీ. వి. లక్ష్మణరావు పంతులు గారు, నేటి కాఱేండ్లకుమునుపు ఆంధ్రపరిశోధకమండలీ పంచమవార్షికోత్సవాధ్యక్షోపన్యాసమున ఈయహదనకరతామ్రశాసనమును గూర్చి కొంతసంభాషించిరి ఫ్లీటుదొరగారు ఇండియన్ ఆంటిక్వేరి XIII వాల్యూంలో ప్రకటించిన యీశాసనము తెలుఁగుభాగము దురవబోధముగ నున్నదనియు, దాని కర్థమును గనుఁగొనుటకయి సీమనుండి దాని ప్రతిబింబముల మరలఁ దెప్పించి చూచితిమనియు, ఫ్లీటుదొరగారు ప్రకటించిన ప్రతిబింబములకును వానికిని భేదము లేదనియు, నందుఁ గొంతభాగమున కర్థము చేసికొంటి మనియు, నింక నెవ్వరికైన నేమైన దానియర్థము దెలియవచ్చెనేని దానిఁ దమకుఁ దెలుపఁగోరుచుంటి మనియు వా రప్పుడు వాక్రుచ్చిరి. ఆశాసనపుఁ దెలుఁగుభాగముపాఠమును గూడ నపుడు వారు ప్రకటించిరి. కాని దానిని కడముట్ట నర్థము చేసికొని ప్రకటించుట జరగకమునుపే యాంధ్రదేశ భాగ్యలోపమున వారు పుణ్యలోకములకుఁ బోవుటయ్యెను. వారియుపన్యాసమునకు సమకాలముననే శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారును నాశాసనమున తెలుఁగుభాగముమాత్ర మురాజనరేంద్రపట్టాభిషేక నవతితమపట్టాభిషేకవర్షోత్సవోపన్యాససంపుటమునఁ బ్రకటించిరి. వారిర్వురును నట్లు ప్రకటించుటచేతనే నే నాశాసనము నెఱిఁగితిని. అర్థావబోధముకై యటుతటుపడితిని గాని నా కప్పు డందుఁ గొన్నికొన్ని పదములకే తెలిసెనుగాని తుదదాఁక నర్థము తోఁపదయ్యెను.

అప్పుడు నాకుఁ బ్రాచీనచాళుక్యలిపిపరిచయము మిక్కిలి తక్కువ. పయిమిత్రులిర్వురును తెనుఁగక్షరములతోఁ బ్రకటించినపాఠములను బట్టుకొనియే పరిశీలించితిని గాని మూలమును జదువఁజాలమిచేఁ జూడనయితిని. ఇటీవల నే నాలిపి నేర్చుకొంటిని. దాని నేర్చుకొనుటలో రెండుమూఁడుతడవ లక్కడక్కడ సోమశేఖరశర్మగారు నాకుపదేశకు లయిరి. పిదప పదింబదిగాఁ బ్రాచీన శాసనములఁ జదువుటలో ఫ్లీటుదొరగారు,కృష్ణశాస్త్రిగారు మొదలగువారు పఠించిన యక్షరసంకేతములందు నాకుఁ గొన్ని సందేహములు పొడమెను. ఆ సందేహములు ప్రాచీన శాసనములఁ జదువను జదువను నాకు బలపడసాగెను. ఇట్టిపట్టున ఫ్లీటుదొరగారు ప్రతిబింబములతోఁ బ్రకటించిన 'అహదనకర'శాసనమును జదువఁ గుదిరెను. అక్షరసంకేతములనుగూర్చి నేను చెందుచున్న సందేహములకు స్థానము లిందును గలవు. ఫ్లీటుదొరగారు చదివినతీరునఁ జూడఁగా దురవబోధములుగా నున్న పదములకు నేనంతకుఁ గొంతకాలమునుండియు సందేహించుచున్నట్లు క్రొత్తతీరునఁ జదువఁగా నర్థము గుదిరెను. మఱియు నే నంతకుఁబూర్వమునుండియు సందేహించుచున్నవిధమునఁ జదువుటే సరి యనుటకుఁగూడ దగిన సాధన మందు దొరకెను. ఎట్టకేల కెట్టెటో తుదముట్ట శాసనమున కర్థమును గుదుర్చుకొంటిని. అది యిందుఁ దెలుపుకొందును. ప్రాజ్ఞు లింకను బరిశోధింపఁగలరు.

శాసనస్థితి

ఫ్లీటుదొరగారు ఇండియన్ ఆంటిక్వేరి ౧౩ వ వాల్యూంలో దీనిని బ్రకటించుచు నిట్లు వ్రాసిరి: "మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీలోని అహదనకరమునందుండి సంపాదితమై సర్ వాల్టర్ ఇలియట్ కె. సి. యస్. ఐ. గారి యొద్ద నుండిన మూలపురేకులఁబట్టి యీశాసనము ప్రకటింపఁబడినది. వారు దానిని బ్రిటిష్‌మ్యూజియమున కొసఁగిరి. అవి యైదురేకులు. పొడుగు 8¼; వెడల్పు 2⅞ అంగుళములు. వీనిలో కడపటిరేకు వట్టిది. దానికి రెండువైపులఁగూడ వ్రాఁతలేదు. అది బహుశః క్రమ్మఱదలకై

చేర్పఁబడియుండును. మొదటిరేకు, నాల్గవరేకు, వెలుపటి ప్రక్కలందు వ్రాఁతలేకయే యున్నవి. కావున నీయైదవ రేకునందుకై చేర్పనక్కఱలేదు. రేకులయంచులు ప్రక్క ప్రక్కలకుఁ గొంచెము సాగఁగొట్టఁబడినవి. శాసన మే మాత్రమును జెడక మంచిస్థితిలో నున్నది. దాని వలయము రాగిది. దీని పొడవు 1/3, అంగుళము. మధ్య కొలత $3\frac{3}{4}$ అంగుళములు. ఈ వలయము శాసనము నాకుఁ జిక్కు నాఁటికే తెగఁగొట్టఁబడి యున్నది. తొలుత దీనికి ముద్ర అదికింపఁబడి యుండును. 17 బంతివఱకు శాసనభాష సంస్కృతము. అటుపైఁ దుదిదాఁకఁ దెలుఁగు. శాసనలేఖనమున వర్ణక్రమము సరిగాలేదు. ఇది సత్యమైనదానమని నేననుకొనఁ జాలను. శాసనము అసంపూర్తిగా నున్నట్టున్నది. వ్రాయనలసినవిషయ మింకను నుండఁబోలును. ఇది చాళుక్య విష్ణువర్ధనులలో నాల్గవవానిదో, అయిదవవానిదో అగును. ఆయిద్దఱిలో నెవ్వనికిఁ జెందినదో స్పష్టముగా జెప్పఁజాలను.1 శాసనమునఁ గాలనిర్దేశము లేదు. తెలుఁగుభాగమును నేను బరివర్తింపఁజాలనయితిని. మఱి యేవిధముననుగూడఁ దాని పరివర్తనమును బడయఁజాలకపోయితిని. ఇది పృథివీపల్లవపట్టణమందలి విష్ణువర్ధనుని దానమునుగూర్చియైనను అక్కడివారగు నితరులదానమును గూర్చియైనను, జెప్పునదిగానుండును."

ఫ్లీటుదొరగారిచేతికి వచ్చునాఁటికే దీనివలయము తెగఁగొట్టఁబడి యున్నదనుటచే నంతకుఁ బూర్వమే బర్గెస్‌దొరగారు దీనిఁ దెగఁగొట్టి ప్రతిబింబములఁగైకొనిరని తలఁపఁదగును. ఇందు వ్రాఁతగల యాఱువైపుల లోను తొల్లటి మూఁడువైపులు, వైపు కై దేసిబంతులును, ఇంచుమించుగా బంతికి28 అక్షరములును గలవై యుండఁగాఁ దర్వాతి మూఁడువైపులు వైపుకు ఏడేసిబంతులును, 32 అక్షరములును గలిగియున్నవి. మొదటి మూఁడువైపులలో సంస్కృతభాగము గలదు. అది పెద్ద యక్షరములతోఁ దూరదూరముగా విస్పష్టముగా నున్నది. తర్వాతి మూఁడువైపులలోఁ దెలుఁగుభాగము గలదు. అది చిన్నచిన్న యక్షరములతో జిలుగై వ్రాఁతతప్పులు హెచ్చుగా గలదై యున్నది. అర్ధక్లేశముగల తెలుఁగుపట్టు ముడివ్రాఁతతో అజాగ్రత్తగాఁ జెక్కఁబడినది. అక్షరలోపములు గలవు. ఇలియట్ దొరగారు శాసనమును సంపాదించినగ్రామ మగు 'అహాదనకరము' ఎక్కడకలదో తెలియకున్నది.

ఫ్లీటుదొరగారీశాసనమును అయిదవ విష్ణువర్ధనుని నాఁడు వెలసినదానిఁగాఁ దలఁపఁగా సోమశేఖరశర్మగారు మూఁడవవిష్ణువర్ధనునినాఁటఁ వెలసినదానిఁగాఁ దలఁచిరి. అట్టితలఁపునకు బెక్కుకారణములను శర్మగారు పేర్కొనిరి.2 వారు తెలిపినకారణము లాశాసనము మూఁడవ విష్ణువర్ధనునిది గాఁదగు ననుటకు సాధకములే కాని అయిదవ విష్ణువర్ధనునిదిగూడఁ గావచ్చు ననుటకు బాధకములు గావు. అయినను శర్మగారు తెలిపినకారణములను బట్టియు శాసనమందలి తెలుఁగుబాస తీరునుబట్టియు నేనుగూడ మూఁడవ విష్ణువర్ధనునినాఁటిదే కాఁదగు నని తలఁతును. కాని యయిదవ విష్ణువర్ధనునినాఁటిదనుట కీశాసనమున నొక క్రొత్తసాధనము నాకు గోచరించినది. సాతలూరి తామ్రశాసనమున 3 అయిదవ విష్ణువర్ధనునికి 'కరిగల్ల' బిరుదమున్నట్లొకశ్లోకము తెల్పుచున్నది. "గురుతరదీనభాగవతమానవమానితకల్పపాదపః, వరకరిగల్ల భూమిపభుజాసిరిహోజిభువిప్రభాసతే" అని. ప్రస్తుతశాసనమునఁ గూడ 'కరిగల్ల పృథివీమహాసత్త్వ' నామము గలదు. దీనినిబట్టి యీశాసనము అయిదవ విష్ణువర్ధనునినాఁటి దని తలఁచుట సంగతమగును. మూఁడవ విష్ణువర్ధనునికిఁ గూడ నీబిరుదుండుట వ్యక్తమయ్యేనేని యిది మూఁడవ విష్ణువర్ధనునినాఁటిదే యని నమ్మవచ్చును.

---

1. ఇక్కడనట్లు వ్రాసినను అన్యత్ర ఈశాసనము అయిదవ విష్ణువర్ధనునిదేయని వ్రాసిరట.

2. భారతి 1-వ సంపు. 12-వ సంచిక.

3. శ్రీలక్ష్మణరావుగారు దీనిని భారతి మొదటిసంపుటము మొదటి సంచికలోఁ బ్రకటించిరి.

ఈశాసనము సమగ్రముగా 'ద్రవిడసంస్కృత శాసనములు' అను గ్రంథమున ఖర్గెస్‌దొరగారుగూడ ప్రకటించిరట కాని దాని నేఁ జూడలేదు. శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారు బర్గెస్ దొరగారు పఠించిన పాఠమునే పట్టాభిషేకపు సంచికలోఁ బ్రకటించినట్లు తెలిపిరి. శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు స్వయము ప్రతిబింబములను జదివి వ్రాసిన పాఠమును ఫ్లీటుదొరగారిపాఠముతో సరిచూచి ప్రకటించినట్లు తెలిపిరి. కాని ముద్రణ ప్రమాదముచేతఁ గాఁబోలును లక్ష్మణరావు గారు ప్రకటించిన పాఠమున శాసనమందలి రెండుబంతుల యక్షరములే లేకున్నవి. తక్కినదానిలో ఫ్లీటుదొరగారు చదివిన పాఠముతో భేద మంతగాలేదు. బర్గెస్‌దొరగారి పాఠమునకు, ఫ్లీటుదొరగారిపాఠమునకుఁ గూడ భేద మంతగాలేదు.

ఇందు ఫ్లీటుదొరగారు ప్రకటించిన ప్రతిబింబములఁ బట్టి నేను జదివిన పాఠమునే ప్రధానముగాఁ జూపుచున్నాను. ఆపై ఫ్లీటుదొరగారి, లక్ష్మణరావుగారి, శర్మగారి పాఠభేదములను దెలుపుదును. సంస్కృతభాగమున నంతగాఁ జిక్కులు లేవు. తెలుఁగుభాగమే ముఖ్యమయినది. అందే నేను వేఱువిధముగాఁ జదువుటకుఁ గల యావశ్యకతను ఆధారములను ముఖ్యముగాఁ జేర్కొందును.

ఇందు నేను సంస్కృతభాగమునకుమాత్రము సంస్కారముల నధోజ్ఞాపికలలో సూచించితిని. తెలుఁగుభాగమెల్ల సందేహసంకులమై యున్నదిగాన దానిలోని నాసంస్కారములుగూడ సందేహగ్రస్తములే యగును. వానిని అర్థవివరణప్రసక్తిలోఁ జెప్పుదును.

మూలము

మొదటిరేకు: రెండవప్రక్క

౧ స్వస్తిశ్రీమతాం సకలభువన సతూ[1]యమాన[2] వ్యసగోత్రాణాం[3] హారి
౨ తిపుత్రాణాం కోశికి[4]వరప్రసాదలబ్ధరాజ్యానా[5] మాతృగణ పారిపలి[6]
3 తానాం [స్వా[7]]మి మహాసేన పాదానా[8] [9] [10]...నాం భగవన్నారాయణప్ర
౪ సాదసద[11]సమాసాదిత వరా[12]వరాహలాఞ్ఛనా[13] క్షణక్షణవశీకృ
౫ త[14]రాతి [[15]మ]ణ్డలానాం అశ్వమేధావభృథస్నాన పవిత్రీకృత వవుపం[16]చా

రెండవరేకు: మొదటిప్రక్క

౬ ళుక్యానాం క[17]లమలంకరిష్ణో స్వ[18]సిధారా ప్రభావావర్జితాశే[19]ష మహీమణ్డల
౭ స్యశ్రీవిష్ణువర్ధన మహారాజస్య[20] భ్రూభాం[21]గమాత్రవిధూత స[22]మాస్తారాతిమణ్డలస్య
౮ [23]కారిణ [24]అనేకతులాధృత శాతకుమ్భవిశ్రాణనవదాతశరీరస్య శ్రీవిజ
౯ యాదిత్య మహారాజస్య ప్రియతనయః చక్రవర్తి[25] లక్షణోపేతః చక్ర
౧౦ ధరఇవ లక్షి[26]వల్లభః భాస్వా ని[27]త్యోపజాయమానోదయః చన్ద్రఇవ జ

1. సంస్తూ, 2. 'మాన(మాన)వ్యస', 3. త్రాం, 4. కౌశికీ, 5. నాం, 6. పరిపాలి, 7. అస్పష్టము, 8. ను, 9. 'దా'కు దీర్ఘమును కొమ్మును గలవు. 10. 'న' క్రింద వింతతీరుఒత్తు కలదు. దీనిచర్చ ముందు రాఁగలదు. 8,9,10. అక్షరములు 'నుధ్యాతా' అని యుండవలెను. 11. 'సద' ఈ రెండక్షరములను దొలఁగింపవలెను. 12. ర, 13. 'నానాం', లేక, 'నే' 14. తా, 15. 'మ' ఉండఁదగినది. ఏదో వికారపులిపి గలదు. 16. షాం. 17. ను, 18. 'ఃస్వా' 19. శే, 20. 'పౌత్రః' ఉండవలెను. 21. భం, 22. మ, 23. దీనికిఁబూర్వ మేదోపదముండవలెను. 24. ణః, 25. ర్తిఙ, 26. క్ష్మీ, 27. వని.

అహదనకర తామ్రశాసనము

౧. మొదటి రేకు - రెండవ ప్రక్క..

౨. రెండవ రేకు - మొదటి ప్రక్క-

3. రెండవ రేకు - రెండవ ప్రక్క-

౪. మూడవ రేకు- మొదటిప్రక్క

౫. మూడవ రేకు- రెండవప్రక్క

౬. నాల్గవ రేకు- మొదటిప్రక్క

రెండవ రేకు: రెండవ ప్రక్క

౧౧ గదాహ్లాదనకరః సురగజఇవ దానవషి[1] జలనిధిరివ గమ్భీరసత్వః[2] యుధిష్ఠిరఇవ
౧౨ భీమసేనాన్వితః కా[3]ర్త్తికేయఇవా ప్రతిహతశక్తిః శక్తిత్రయోపేతః చతసృషున్ప
౧౩ షవిద్యాసు విచక్షణః యుద్ధేషువిషమసిద్ధిః అర్థి[4]జనే కామధేనుః స్త్రీషు మ
౧౪ కరధ్వజః రిపుతిమిర విధ్వంసనే ప్రలయాదిత్యః జ్వలత్ప్రితాపానలజ్వాలావలీ
౧౫ ఢరిపున్నృపాః ప్రుషపవనః[5] విజిగిపు[6]ర్ద్ధర్మ్మవిజయీ పరమబ్రహ్మణ్యః పరమా[7]హే

మూండవ రేకు: మొదటి ప్రక్క

౧౬ శ్వరఃసర్వ్వలోకాశ్రయశ్రీవిష్ణువర్ద్ధనమహారాజః రాష్ట్రకూటప్రముఖాన్ కుటు[8]మ్బినః స
౧౭ ర్వ్వాన్నిత్థ మాజ్ఞాపయతి విదితమస్తు వోస్మాభిః స్వస్తి[9] ప్రిథివీపల్లవపట్టనబున ఊరి
౧౮ వారు కరిగళ్ళ వడవరికి ఊరిస్వాముళ్ ఇచ్చిన స్తితి రెణ్డువాడలపట్టనావురకు
౧౯ అరియు డగు తెఱయు సిద్ధాయంబు దణ్డదసపరాధంబును సర్వ్వబాద ప
౨౦ రియారువు ఊరుదాయసేసి ఇచ్చి దీనికి వక్రంబులేదు వచ్చినవారు గళరేని ఉరి స్తితి
౨౧ దప్పినవారు దీనికి వక్రంబువచ్చిన గచ్చురు రెణ్డువడల ఏలే మువరు లేములచే
౨౨ సినదియు చన్ను వీరిపయినాడువరు గల్గిన ఏళేముళ చేసిన సేయుడు సను

మూండవ రేకు: రెండవ ప్రక్క

౨౩ మహానబియుళ్ నరాలోక మహాసత్థవుళ్ విరాపవ మహానబియుళ్ గజ్ఞంబు సె
౨౪ డ్లనడుపుళ్ శమస్తభువనశ్రియ కనడిరజు బద్రపెరెయ ఊరిపనిన ప్రసివర
౨౫ వయ్యేటి మాహానభిళ్ వయ్యేటి మహాభిళ్ పనికొళు చేనేరక పఙ్చినప్రసి
౨౬ వయ్యేటి మహానభియుళ్ మరల కొన్డుకళ్ సవ్వలోకశ్రయ మహాసత్థవళ్
౨౭ పెద్దర్కళ్ నెరవద్యమహాసత్థర్వళ్ పసిణ్డిముద్లు వెటన్దలచరువయ్య విష్ణువర్ద్ధనస మ
౨౮ హాసత్థవళ్ పసుఖేన్వుల కొన్డుకళ్ అచ్చకుట్టువనియు కొన్డుకళ్ గజ్ఞ సెడ్లల
౨౯ నడుపుళ్ ప్రిథిమిమహాసత్థర్వళ్ వెటన్దళ్ పౌనికణ్డిఅము కొళనడుపు విష్ణువర్ద్ధన

---

1. షీః; 2. త్త్వః; 3. ర్త్తిః; 4. ర్థిః; 5. 'నృష్ఠాభ్రపవనః' అనియుండునేమో! 6. గీషు; 7. మమా; 8. టు; 9. స్తి.

నాల్గవ రేకు: మొదటి ప్రక్క

౩౦ మహాసత్త్వల కొండుకలు నిరవద్యప్రిథివి కనడిరజుళ్ గునవన మహానభియుళ్
౩౧ ముద్దకళ్ళికొళ్ రమిస్వరా ప్రిథివీమహాసత్త్వవళ్ అపయజనువకొల కొండుకళ్ కొరిన్దికొళ్
౩౨ కరిగల ప్రిథివీమహాసత్త్వల కొండుకళ్ నన్దిమహానవిలనడుపు శ్రీమహా
౩౩ సత్త్వళ సకలోకశ్రయ్య ప్రిథివీమహాసత్త్వవల దివకరయ్య పళ్ళి
౩౪ కొళ్ శ్రీ జప్టిపెన్దటఱ్ఱ గడ్డాడ్డ.

సమన్వయము

ఇందు నాలవబంతిలో "లాఞ్ఛనాక్షణక్షః" అనుదానిని 'లాఞ్ఛనేక్షణక్షణ' అని ఫ్లీటుదొరగారు సంస్కరించిరి. మఱికొన్ని చాళుక్యశాసనములందు నిట్లు గానవచ్చుచున్నది. కాని నేను "లాఞ్ఛనానాం క్షణక్షణ" అని యుండఁదగు ననుకొందును. మఱియు ౭ బంతిమొదట 'కారిణః' అనుదానికిఁ బూర్వ మేదో యుండవలెనని నేననుమానించితిని. ౯ బంతిలో 'చక్రవత్థిలక్షణో' అని ఫ్లీటుదొరగారు చదివి యందు 'వర్త్తి' అని సంస్కారముచేసిరి. ఈశాసనమున ౧౮ బంతిలోని 'ఇత్థ' అనుచోటి లిపి చిహ్నమును బట్టి యిది తకారముక్రింద థకారముగాఁ జదువఁదగియే యున్నది. నేను నట్లే పఠించితిని. కాని యిందు లిపికారుఁడు పెక్కుచోట్ల సంయుక్తాక్షరములందు ద్వితీయహల్లగు 'త'కారమున కిట్టి లిపి సంకేతమునుగూడ నుంచెను. మఱియు సంయుక్తాక్షరములందు ద్వితీయ హల్లగు 'థ'కారము నింకొకవిధమున నుంచెను. కాన ఈసంయుక్తాక్షరమందలి ద్వితీయహల్లును 'త'కారమును గాఁ గూడఁ జదువఁదగును. ౮వ బంతిలో 'విష్ణువర్ధన', ౧౩వ బంతిలో 'యుద్ధేషు', 'సిద్ధః', ౧౫వ బంతిలో 'గీషుధర్మ', ౧౬వ బంతిలో 'సిద్ధా' అనువానిలో 'ధ'కారలిపి వేఱుతీరుగా నున్నది. మఱియు ౧౨వ బంతిలో 'కార్త్తికేయ', ౧౩వ బంతిలో 'అర్త్తిజన', ౨౫,౨౬,౨౮ బంతులలో 'సత్త్వళ్' అని కూడఁ జదువవచ్చును. కాని సంయుక్తహల్లులలో ద్వితీయహల్తకారమునకు నేఁటి 'ఒత్తుతకారము(‿)'వంటి లిపి చిహ్నముగూడ నిందుఁ గలదు. ౧వ బంతిలో 'స్వస్తి', ౧౨వ బంతిలో 'శక్తి' ఇత్యాదులు చూడఁదగును.

౧౦వ బంతిలో 'భాస్వానిత్యోపజాయమానోదయః' అనుచో ఫ్లీటుదొరగారు 'భాస్వానివోప' అని సంస్కారముచేసిరి. నేను 'భాస్వానివనిత్యోప' అని చేర్చి సంస్కరించితిని. ౧౫వ బంతిలో 'రిపున్నృపాః ఘుపవనః' అనుచో 'రిపున్నృపః', 'శీఘ్రపవనః' అని దొరగారు సంస్కారముచేసిరి. నేను 'రిపున్నృపాభ్రపవనః' అగునేమో అనుకొంటిని. ఇంతవఱకు సంస్కృతభాగమున సంస్కారవిశేషములఁ దెలుపుకొంటిని. ౧౮వ బంతి సగమువఱకు నిట్లు సంస్కృతభాష గలదు. దానికి నేను క్రొత్తగా నర్థము వివరింప నక్కఱ యుండదు.

తరువాతి తెలుఁగుభాగమే కొఱుకఁబడనిది. దానికిఁ దాత్పర్యార్థము నీక్రిందివిధముగా నేను గ్రహించితిని.—

"పృథివీపల్లవపట్టణమనే గ్రామమున వెలసియున్న 'కరిగళ్ల వడవరు' అనేదేవరకు ఆ గ్రామాధిపతులు ఆయూరిలోని రెండువాడెలపట్టునకు లేక రెండువాడెల పట్టణమనే పేరుగల వేఱొకయూరికి, అరి, తగ్గు, తెఱ్ఱు, సిద్ధాయము, దండు, దశాపరాధము అనే పన్నులను సర్వబాధలను పరిహరించి, ఆయూరిని దానముచేసి ఇచ్చినారు. దీనికి అడ్డు లేదు. అడ్డు వచ్చినవారు ఉండిరా వారు ఊరిలో ఉనికిని (ఊరిలో జీవికను) దప్పినవారగుదురు. దీనికి అడ్డువచ్చినయెడల (వాండ్రవిషయమున) ఆ రెండువాడెలను (పృథివీపల్లవపట్టణమందలి భాగమునో,

లేక రెండువాడలనే వేఱొక(గ్రామమునో) పాలించు నట్టి ముగ్గురు అధికారులు ఏమిచేసినను చెల్లును. అంతే కాక ఆయధికారులమీఁద తప్పునాడువా రెవరైనకల్గిరేని (వారివిషయమునఁగూడ) ఆ యధికారులు చేసినచేఁత చెల్లును." (ఇంతటితో మూఁడవరేకు మొదటిప్రక్క ముగిసినది. మూఁడవరేకు రెండవవైపునను, నాల్గవ రేకు మొదటివైపునను దానముచేసిన యాయూరి స్వాముల పేళ్లున్నవి.)

సాధారణముగాఁ జాళుక్యరాజుల సంస్కృతశాసనములందుండు మతలబే యీశాసనమునను గలదు. కాని కొంతభాగ మయినతర్వాత భాష తెలుఁగుగా మాఱుట చేత, మతలబుకూడ కొంతమాఱినది. 'విదిత మస్తువోస్మాభిః–'అన్నంతవఱకు సంస్కృతమున నున్నది. 'అస్మాభిః' అన్న తృతీయాంతమునకు సాధారణముగా చాళుక్యశాసనములందు (ఫలానివాని కింతభూమి) దత్తమ్ (ఇయ్యఁబడెను) అనుపదముతో నన్వయముండును. ఇందు 'అస్మాభిః' తర్వాత తెలుఁగుగలదుగాన దానికట్టియన్వయము పొసగదు. కాన యిందు 'మాచేత మీకు విదితమగుఁగాక' అని యర్థముచెప్పి యన్వయము పొసఁగించుకొనవలెను.

మీఁదఁజెప్పిన తాత్పర్యార్థమున కించుక వివరణము:—మూఁడవవాఁడో నాల్గవవాఁడో అయిదవవాఁడో 'కరిగళ్ల' బిరుదాంకుఁడు చాళుక్యవిష్ణువర్ధనుఁడు (బెజవాడరాజధానిగా) రాజ్య మేలుచుండఁగా నాతని రాజ్యములోని పృథివీపల్లవపట్టణమున (పల్లవపట్టనమే నేఁడు 'పల్లపట్టు, పల్లపట్లు' అని పేర్కొనఁబడుచున్న గ్రామమని నేఁ దలఁచుచున్నాను.) కరిగళ్లవడవ అను పేర దేవప్రతిష్ఠ జరగెను. దక్షిణభారతదేశమున నీవిధమున ననేకదేవప్రతిష్ఠ లానాఁడు జరగినవి; నేఁటికిని జరగుచున్నవి. చాళుక్యభీమరాజు తనపేర భీమేశ్వరలింగములను, నాలయములను నిర్మించెను. చాళుక్య నరేంద్రమృగరాజు తనపేర నరేంద్రేశ్వరలింగములను, ఆలయములను నిర్మించెను. కాకతీయ గణపతిదేవుని పేర గణపేశ్వరలింగములును, ఆలయములును నిర్మితము లయ్యెను. వెలనాటి చోడభూపాలుని పేర చోడేశ్వరలింగములును, ఆలయములును నిర్మితము లయ్యెను. హైహయాన్వయుఁడగు నముఁగుఁగామరాజు పేర నిష్టకామేశ్వరలింగములును, నాలయములును నిర్మితము లయ్యెను. ఇట్లెన్నింటినేని పేర్కొనవచ్చును. 'కరిగళ్ల' బిరుదాంకుఁడయిన చాళుక్యరాజు (ఈ బిరుదు ఐదవ విష్ణువర్ధనునికిఁ గలదని మన కిప్పటికిఁ దెలియును.) తనపేరఁ దనరాజ్యములోనిదగు పల్లవపట్టణ (పల్లపట్ల)మున అయూరియజమానులట్లు దేవప్రతిష్ఠచేసి, ఆయూరిలోని కొంతభాగమునో, లేక, రెండువాడలను పేరుగల గ్రామాంతరమునో ఆదేవరకు సర్వకరపరిహారముగా ఇచ్చిరి. దేశాధీశ్వరుఁడగు నావిష్ణువర్ధన మహారాజు దానికి సమ్మతించి, తనయంగీకారము నీశాసనము మూలమున వెల్లడించెను. ఆయూరియజమానులే దీనిని సాగించినవారగుటచే నీశాసనమున వేఱుగా "ఆజ్ఞప్తి" ప్రసక్తి యక్కఱలేకపోయెను. ఈ పుణ్యకార్యము సాగించిన 'యూరిస్వాముల' పేళ్లు పెక్కు లీశాసనమునఁ జెప్పఁబడినవి. మహారాజు పేరనే దేవప్రతిష్ఠ జరగెనుగాన యీ ధర్మనిర్వాహకులలో మహారాజుగాక యాతని (కరిగళ్ల పృథివీమహాసత్త్వల) కొమారుఁడును, తద్బంధూద్యోగిసంఘమును నీశాసనమునఁ జేర్కొనఁబడిరి. దానప్రశంసాపరములయిన శ్లోకములు–సర్వశాసనసాధారణములు–దీనఁ గానరాకుండుటచేతను, శాసనసమాప్తిసూచకమైన వ్రాఁత లేకపోవుటచేతను,తుదను వ్రాఁత లేకుండ మూఁడువైపులకు మించి రాగిరేకులుండుటచేతను, శాసనమున నింకను వ్రాయవలసినవిషయ ముండెనేమో, ఏకారణముచేతనేని అది వ్రాయకుండ విడువఁబడెనేమో అనికూడ తలఁపఁదగును. ఫ్లీటుదొరగారు రీశాసనమునే నమస్కారానిదానిఁగాఁ దలఁచిరి. అట్లు తలఁపఁదగ దనుకొందును.

పద, పదార్థ నిర్ణయము

ప్రిథివీపల్లవపట్టనబున—'పృథివీ'పదము ప్రాచీన చాళుక్యశాసనములందు బిరుదప్రాయముగాఁగానవచ్చును. చాళుక్యశాసనములందే 'దువరాజు'కు 'పృథివీదువరాజు', 'పృథివీపోథి' (మంగియువరాజు కూఁతురు) ఇత్యాదులందు చూడఁదగును. బిరుదప్రాయమయిన 'పృథివీ'పదమును విడువఁగా 'పల్లవపట్టనబు' అయినది. అది 'పల్లపట్లు' అని, నేఁడు పేర్కొనఁబడు గ్రామమంటిని. ఇది

రేపల్లె తాలూకాలో నున్నది. 'పట్టనంబు'ను 'పట్టనబు' అని రూపాంతరమగుటను కడచిన భారతిలో 'నాగబు' పరిశీలనమునఁ దెలిపితిని. నేఁటి కిట్టిరూపములు మాసిపోయినవి. కాని 'గారాబు' మాత్రము మిగిలినది. పట్టనము, పట్టణము, పత్తనము అని రూపములు గలవు. కొందఱు 'పట్టణ' రూపము తప్పందురు. దీనిఁగూర్చి నే నింతకుముందు ప్రభావతీప్రద్యుమ్నవ్యాఖ్యా విమర్శనమునఁ గొంతచర్చించితిని. తిక్కనసోమయాజులవారు దానిఁ బ్రయోగించిరి. "క. రణవిజయమునకై కొని పట్టణ ముద్భటసుభటసంకటంబుగ-" నిర్వ-ఉత్తర రా. ప్రాకృత భాషలలో 'పట్టణ' రూపమే కలదు. "నౌభిరేవతు యద్గమ్యం పట్టణం తన్నిగద్యతే"—అర్థశాస్త్రము. ఈ పట్టణము పల్లవులచే నిర్మితమై యుండును.

ఊరివారు కరిగళ్ల వడవరికి— ఊరివారైన కరిగళ్లస్వామికి-అని యర్థము. విశేష్యము షష్ఠ్యంతముగా నుండఁగా విశేషణము 'అగు' ధాతుసంబంధము లేకే ప్రథమాంతముగాఁగూడ నుండుట ప్రాచీనభాషా సంప్రదాయము. "విద్యారాజీవభవుండు మారయకుఁ బుణ్యాచార భీమాంబకున్"—శృంగారనైషధము. 'కరిగళ్ల' పదమున కర్థమేమో సరిగాఁ దెలియదు. ఈపదము సాతలూరి తామ్రశాసనమున 'కరిగల్ల' అనికలదు. మనయీశాసనమునసే 3వ పంక్తిలో 'కరిగల' అనికలదు. 'కరిగల్ల' పదమునకు 'ఏనుఁగుచెంప' అని యర్థమగును. 'ఏనుఁగులచెంపలు గొట్టువాఁడు' అనునర్థమున 'కరిగల్లతాడన' ఇత్యాదివిధమున నుండవలసిన బిరుదమున కిది నామైకదేశగ్రహణమువలని రూపమేమో! 'వడవరు' అనుపదము 'ఉడయవర్' అను ద్రవిడపదమునుండి పుట్టినది. దానికి 'వేల్పు' 'స్వామి' అని యర్థము. అది ప్రాయికముగా నీశ్వరునికిఁ జెల్లుచున్నది. ఇది యొక మనుష్యుని పేరని తలఁచుట యంత సంగతముగా నాకుఁ దోఁచకున్నది.

ఊరిస్వామ్యుల్—ఊరియజమానులు, వీరి పేర్లే మూఁడవరేకు రెండవవైపున, నాల్గవరేకు మొదటివైపున కలవు.

ఇచ్చిన స్తితి—ఇచ్చినవృత్తి: స్థితియనుటకు స్తితి. ఈపద మీయర్థమున నింకను గొన్నిశాసనములం దుండుటను శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారు పేర్కొనిరి.1 ఇక్కడి కొక్క వాక్యము ముగిసినది.

రెణ్డువాడల పట్టనాపురకు—రెండువాడలపట్టునపురకు— అని సంస్కరింపఁగా— పై గ్రామములోని రెండు వాడలపట్టునకు—అని యర్థమేర్పడును. లేదా—రెండువాడల పట్టనపురకు—అని సంస్కరింపఁగా రెండువాడల పట్టనమనే గ్రామమునకు అనియర్థమేర్పడును. తలవరి, ఊరు, చెఱువు మొదలగుపదములు దేశిభాషలో ఇకారోకారాంతములుగా నున్నను ఇక్ష్వాకు సాతవాహన సాలంకాయన బృహత్ఫలాయన పల్లవరాజుల ప్రాకృత సంస్కృతశాసనములందు తలవర, ఊర, చెఱువ ఇత్యాదివిధములఅకారాంతములుగాఁ బ్రయుక్తములయ్యెను. తలారి2, తలవరి యని తెలుఁగున నుండఁగా నిక్ష్వాకు పురుషదత్త శాసనములందు 'తలవర' అని అకారాంతముగాఁ గలదు. ఈ పదము తల + అవర్ అను పదముల కూడికచే నేర్పడినది. దీని పరిణామములఁజర్చ కిది చోటు గాదు. మఱియు బృహత్ఫలాయన జయవర్మ కొండముది శాసనమందు కుమార, పాటూర అనియు, సాలంకాయన నందివర్మ పెదవేంగిశాసనమున3 'ప్రాలూర, మంమూర, కంబురాఙ్చెఱువ' అనియుఁ గలవు.

అరియు=అరి యనఁగా భూమిపన్ను. 'యు' సముచ్చయము. పైరుపండిన తర్వాత చెల్లింపవలసిన సిస్తుపేరు అరి. ఇది ధాన్యరూపముగా నుండునను కొందును. దానిని రాజునకొసగుటకై తెచ్చి కాచుకొని యున్న కాపునకు 'అరిగాపు' అని పేరు. "క్ష్మాతలనాథు

1. రాజనరేంద్ర పట్టాభిషేకసంచిక.

2. చూ. 1122 నెం. శాసనము, 'దక్షిణహిందూదేశ శాసనసంచయము', 4 వాల్యుం. 'తలాఱి' అని కొన్ని శాసనములందుఁ గలదు.

3. ఈ తామ్రశాసనమును సోమశేఖరశర్మగారు భారతి 1, సంపు. 8 సంచికలో ప్రకటించిరి.

లెల్ల నరిగాపుల మాడ్కి_న తీఱుపెట్టి"—శక 1037 నాఁటి శాసనము.1

డగు—దగు అనికాని,డగు అనికాని,దీనిని జరువ వచ్చును. ఇదియు పన్నులలోని భేదమే. తగ్గు=తరుగు నలకై యిచ్చెడు పన్ను గావచ్చును.

తెఱెయు—'యు'సముచ్చయార్థకము.'తెఱె' యను పదము కర్ణాటభాషలో 'పన్ను' అనునర్థమునఁ గలదు. 'సబళగద్యాణ తెఱె'యని యుండుటచే నది ధన రూపమని తెలియఁదగును. 'తెఱె'పదము తెలుఁగులోఁ గానరాదు. కాని అమ్మెడివానికి,కొనెడివానికి నడుమనుండి ధాన్యాదికము బేరము నడపువాఁడు కైకొను ద్రవ్యమునకు 'తఱుగు' అని తెనుఁగునఁ బేరు గలదు. అట్టి వ్యాపారము చేయువాఁడు 'తఱగరి' యనఁబడును. 'దళారీ' 'కమిషన్' అని దానికి నేఁ డితరభాషాపదముల వాడు చున్నాము. 'తెఱెగళ్' అను బహువచనాంతపదమున నుండి (కెఱెగళ్ పదమునుండి చెఱువులు, తర్వాత చెఱువు పుట్టినట్లు) తఱుగులు, తర్వాత తఱుగు పుట్టినవి. 'తఱుగు' పదము నేఁడేయర్థమున నున్నదో ఆయర్థమునసే యీ శాసనమునఁగూడఁ బ్రయుక్తమై యుండవచ్చును. 'అరి' టీకలో నుదాహరించిన శాసనపద్యమునఁ గల 'తీఱు'తోఁగూడ నిది సంబంధముగలదై యుండవచ్చును.

సిద్ధాయంబు—ఇదియు నొకతీరు పన్ను. నేల పండినను పండకపోయినను, ఇచ్చి తీఱవలసినట్టు నిర్ణీతమైన పన్ను. ఇది 'సిద్ధాయ' మనియుఁ బేర్కొ_నఁబడును. 'వెచ్చపు సొమ్మునందుఁ గూడఁ బెట్టిన ధన'మని శబ్దరత్నాకరకారులు. ఈయర్థ మిక్క_డ సరిపడదు. సిస్తుల భేదములు 'ఆయము' లని పేళ్లుగలవి మఱికొన్ని గలవు. 'అర్ధాయము, అంతరాయము, వెణ్ణయకాఱయము లోనైన సమస్తాయములు;'2 'యీయాయూరివల యచుట్టు ఆలమూబన్నసయు నంతరాయముం గీడెఱయు లోనైన సర్వకరపరిహారను,'3 '[అ]ణ్ణమూరి యలము సిద్ధయ సమ[స్తా]య అంతరాయ అభినవాయములు'4; 'చెఱువుక్రింద పండివచ్చినవడ్లకు సకలాయం పుట్టి ౧ కి కుంచెడు '5

దన్డు—ఇదియు నొకపన్ను. యుద్ధాదులు ప్రసక్తించినప్పుడు సైన్యపుష్ట్యయమునకై యియ్యవలసిన దనసు.

దసపరాధంబును—దీనికర్థము నాకుఁ దెలియ లేదు. ఇదియు నొకపన్నే యగును. 'దశాపరాధము' అని యగునేమో! దశాపరాధము లేవో యెఱుఁగను. ఆయపరాధములు సంభవించినప్పు డియ్యవలసిన పన్నగు నేమో! లేక 'దేశాపరాధంబు' అగునో! శత్రురాజులకు దోడ్పడుట మొదలగు విధమున దేశమునకు అపరాధము చేసినపుడుగాని, దేశమునకు ఎవరివల్లనైన అపాయము వచ్చినపుడుగాని యియ్యవలసిన సిస్తుగావచ్చును. దీనియర్థమింకను బరిశోధింపవలసి యున్నది.

సర్వ్వబాదపరియారువు—(మీఁదఁ జెప్పిన) సర్వబాధలు లేకుండునట్లుగా. పరిహారశబ్దము ప్రాకృతమున 'పరియాణో' అయ్యెను. అది తెలుఁగున 'పరియారువు' అయినది. 'పరిహారము' అనురూపము సంస్కృత తత్సమము. 'పరియారువు' ప్రాకృత తత్సమము. ధర్మువు, కర్మువు ఇత్యాదు లిట్టివే. 'సర్వబాధ పరిహార' శబ్దము మొత్తమునఁ బ్రాకృతవ్యవహారమున 'సర్వబాద పరియాణో' అని రూఢమై తెలుఁగున కిట్లు వచ్చినది. 'పరియారువు'కు 'పరిహారువు' అని కూడ రూపము గలదు. ఇట్టివి సంస్కృతసమాసములందుఁ దుదినుండఁగాఁ గూడ నిట్టి రూపములతోఁ గలవు.

ఊరుదాయనేసి—(మీఁదఁ బేర్కొ_న్న) గ్రామమును దానముచేసి. దాయ = దానము. పాళీ భాషలో 'దాయో' అని పదముగలదు. దానికి దాన మర్థము. లేక, మీఁద బేర్కొ_న్న గ్రామమును విభాగముచేసి యనియర్థ

1. నెం. 737 శాసనము, 2. నెం. 1040 శాసనము, 3. నెం. 1228 శాసనము, 4. నెం. 1268 శాసనము— చూ. దక్షిణహిందూదేశశాసనసంచయము. 4-సంపుటము. 5. నెల్లూరు శాసనములు, నెం. 571 చూ.

ము చెప్పవచ్చును. 'దాయ' యనఁగా కర్ణాటభాషలో 'భాగము, వంతు' అనియర్థము గలదు.

ఇచ్చి—'ఇచ్చిరి' ఉండఁబోలును. ఇక్కడి కింకొక వాక్యము ముగిసినది.

దీనికి వక్రంబు ళేదు—ఈయీవికి, అభ్యంతరము (అడ్డంకి, అంకిలి, తిరుగు) లేదు. 'వక్ర' పదము ఈయర్థమున నేఁడును సమాసగతముగా వాడఁబడుచున్నది: 'ఆపని నిర్వక్రముగా సాగినది; ఆతఁడు అవక్ర పరాక్రముఁడు' ఇత్యాదులు. శాసనములందిది 'వక్రంబువచ్చు', 'వక్రంబు వచ్చువారు' అను పలుకుబడితో నుండును. అదియిందుఁ గూడ నికముందు చూడఁదగును. 'ళేదు': ఇల్లె + అదు, (తన్ సంస్కృతము) ఇళ్లదు='లేనియది' అయి, దాననుండి 'ళేదు' పుట్టినది. 'ఉరల్' 'రోలు' గా మాఱినట్లు 'ఇళ్లదు' 'ళేదు'గా మాఱినది.

వచ్చినవారు గళరేని ఉరి స్తితి దప్పిన వారు—వక్రంబు వచ్చినవారు—అభ్యంతరము గలిగించినవారు ఉండిరా, వారు ఊరిలో జీవిక – బ్రదుకు – గోల్పోయినవారు.

దీనికి వక్రంబు వచ్చిన గచ్చురు—'గచ్చురకు' అని యుండఁబోలును. మఱియు దీనికి అడ్డుగలిగించిన పోగరుఁబోతులకు. లేక 'గచ్చురు' గ్రామాధికారులకు విశేషణము గావచ్చును. 'రక్షకులు' అని యప్పు డర్థము.

రెణ్డువడలపఏలే—'రెండువాడల' గ్రామమును బాలించునటువంటి—ఇక్కడ 'ఏలే' కలదు. దీనితర్వాతి బంతిలో మరల నీపదమే 'ఏళే'అని కలదు. ఈ ధాతువే అఱవమున 'ఆళ్' అనురూపముతోఁ గలదు. అఱవమున అకారాదు లయిన శబ్దములు పెక్కులు తెలుఁగుఁ దనమును బడయునప్పుడు ఏకారాదు లయినవి. ఆఱు–ఏఱు, యానై–ఏనిక, నాన్ – నేను ఇత్యాదులు. 'ఏలే' యనుటను కావ్యవ్యాకరణము లొప్పకున్నవి. 'ఏలెడు', 'ఏలెడి'యని వాని సంస్కారము. కాని నాఁటికి నేఁటికిఁ గూడ వాడుకభాషలో 'ఏలే' కలదు.

మువరులేముల చేసినదియు చన్ను—'మూవరు'— లేక, ముగ్వరు, ఉండవలెను. మూ + అవరు మూవరు = ముగ్గురు. 'లేముల' అనుచో 'లే' తప్పుగాఁ బడినది; తొలఁగింపవలసినది. ఏలనఁగా, ఈపదమే తర్వాతిబంతిలో మరల వచ్చుచున్నది. అందు 'ముళ' అనియే కలదు. 'ముల', 'ముళ' అనునవి షష్ఠీసమాసగతములు. ప్రాతిపదికము 'ముళ్'గా నుండును. ౨౭వ బంతిలోనున్న 'పసిణ్డిముడ్లు'లోని 'ముడ్లును', ఈపదమును ఒకటేయని నానమ్మకము. కడచిన భారతిలో నేను ప్రకటించిన లక్ష్మీపురపుశాసనమునఁ గూడ 'ముడ్లు' కలదు. మఱియు శాలంకాయన నందివర్మకంతేరు తామ్రశాసనమున[1] 'మునుదసహితాన్ గ్రామేయకానాజ్ఞాపయతి' అని కలదు. "ఈశబ్దమునకుఅర్థమగుట లేదు. ఇది దేశ్యశబ్దముగఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది కొల్లేరు ఏలూరు శాసనములందును గలదు. దీనిని గొందఱు 'మున్యుడ' అనియుఁ, గొందఱు 'ములుడ' అనియుఁ జదివిరి. దీని స్వరూపమును, అర్థమును సంశయాస్పదముగ నేయున్నవి" అని లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసిరి. శాలంకాయనుల సంస్కృత శాసనములలోని 'మునుడ'యే చాళుక్యుల నాఁటి తెలుఁగుశాసనములలో బహువచనమున 'ముణ్డ్లు' 'ముడ్లు' 'ముళ్'గా నుండెనని నేను దలఁచుచున్నాను. శాలంకాయన శాసనములం దాపదమునకు గ్రామాధికారి యని యర్థము సంగతమగును. ఇక్కడను నాయర్థమే పొసఁగును. చేసినదియు=చేసినశిక్ష, చన్ను=చనును–చెల్లును. ఈయర్థమున 'చన్ను' అనురూపము నన్నయాదుల భాషలో లేదుగాని యిదే ప్రశ్నార్థకమయిన 'ఏ'తోఁ గలసి కలదు. "చిఱుత వానికింత తఱుచంటి పలుకులు చన్నె వృద్ధజనము లున్నచోట" – నన్నయభారతము. ఇట్లే 'ఉన్నె' 'కొన్నె' రూపములును గలవు. ఎల్లరు నిక్కడ "చేసినదియు చన్ను" అని చదివిరి.

పిరిపయి నాడువరుగళ్గిన—ఈయధికారుల మీఁద ఆక్షేపించువా రుందురేని.

---

1. దీనిని కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు ఆం. సా. ప. పత్రిక ౧౧ సంపుటిలో ప్రకటించిరి. అందు "మునుడ" అనియుఁ జదువవచ్చును.

ఏ లేముళ చేసిన సేయుడుసను—గ్రామాధికారు లయిన పైవారేమిచేసిననునా చేత చెల్లును. ఇందు 'చేసిన సేయుడు' అనుచో 'చే'కు 'సే' ఆదేశము కావ్యభాషలో లేదు. 'చేయుడు'లో అరసున్న గలదనువాదము నీరూప మపాకరించుచున్నది. 'చేయుణ్డు' అని లేదు! 'సను' 'సన్ను' రూపాంతరము.

మహానబియుళ్ నరాలోక—ఈపద మిందు ఈ బంతిలోనే మరలవచ్చెను. మఱియు 25వ బంతిలో 'మాహానభిళ్' అనియు, 'మహాభిళ్' అనియు, 26 వబంతిలో 'మహానభియుళ్'అనియు, 30 వ బంతిలో 'మహానభియుళ్'అనియు, 28 వ బంతిలో 'మహానవిల' అనియు వచ్చెను. మహత్,అభిజ్ఞుల్, లేక అభియుక్తుల్, అను పదములకూడికపై వాడుకలో నేర్పడిన రూపవికార ములే యివి యెల్లను.'అయ్యంగారు','శాస్త్రిగారు','పంతులుగారు', 'రావుగారు', 'ప్రెగ్గడగారు' ఇత్యాది విధములఁ బూజార్థక బిరుదములు పేళ్లకుఁ జేర్పఁబడుచున్నట్టు ఆకాలమున 'మహాన్,అభిజ్ఞ' పదములు చేర్పఁబడుచుండవలెను.

నరాళోకమహాసత్త్వుళ్—నరలోక మహాసత్త్వులు అనుట కిది వ్యవహారవికారరూపము. మహాన్ అభిజ్ఞులయిన నరలోకమహాసత్త్వులు. ఇట్టి పేరుగలవాఁడొకఁడు.

విరాపవమహానబియుళ్—వీరపర్వమహాత్ అభిజ్ఞుల్ అను పేరివాఁ డొకఁడు.

గజ్ఞంబుసెడ్లనడుపుళ్—'గజ్ఞము' 'గంజము' అని నేఁడు చెప్పఁబడుగ్రామము గావచ్చును. ఈ గ్రామము పల్లపట్లకు మిక్కిలి దగ్గఱగాఁ గలదు. సెడ్లు = (అక్కడి) రాజోద్యోగులు. నడుపుళ్=(వారి)నడిమివారు, 'గంజముగ్రామపు రాజోద్యోగులలోనివారు' అని యర్థము. వారుకూడ నీధర్మ నిర్వహణమునఁ దోడ్పడి యుండవచ్చును. 'ముడ్లు' వలెనే 'సెడ్లు'కూడ రాజోద్యోగులు. ఈపదములు నేఁడున్న ము లయినవి. "స్థానపతులు నారుద్రదేవర ముదిసెలి సుప్పనాయకుణ్డు భీమేశ్వరమహాదేవరకు నిచ్చిన అఖండవర్తి"-శదిశక 986 నాఁటి శాసనము.[1] "రాజేంద్రచోడయముదిసెలి నారాయణపెగ్గడ."[2] 'ముదిసెడ్లు' అని బహువచనరూపముగూడ శాసనములందుఁ గలదు. పైపదములందు 'ముది' వృద్ధవాచకము గావచ్చును. 'సెలి' 'సెలవు' పదములకు సంబంధ ముండవచ్చును. 'సెలవు= ఆజ్ఞప్తి' కావచ్చును. ఫ్లీటుదొరగారిక్కడ "సెథునడుపుళ్" అనిచదివి 'సెళ్లనడుపుల్' అని సంస్కారము జరపిరి. బర్గెసు గారు "గజ్నబుసెటనడుపుళ్" అని చదివిరి గాఁబోలును. శర్మగారు రాజనరేంద్ర సంచికలో ప్రాచీనాంధ్రభాషాస్వరూప' మను పేర వ్రాసిన వ్యాసమున నిట్టిపాఠము గలదు. లక్ష్మణరావుగారు "గజ్ఞపుసెథ్లనడుపుళ్" అని చదివిరి.

'సెడ్లు' అని చదువుట సంగతమని నాతలఁపు. దీనిని గూర్చి యింకను ముందు చర్చింతును. 'గజ్ఞంబు సెడ్లనడుపుళ్' అను పదములే 28, 29 బంతులలోఁగూడ 'గజ్ఞ సెడ్లలనడుపుళ్' అని వచ్చినవి. ఈరెండుచోట్ల అక్షరవ్యత్యయము గలదు. శాసనము ముగియఁజొక్కను చెక్కను లేఖనకజాగ్రత్త యెక్కువగుట యిందు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చును. శాసనోపక్రమలేఖనముననున్న యక్షరసౌందర్యము పోనుపోను మిక్కిలి చెడుచువచ్చినది. కావున నిందు 23, 24 బంతులలోని లేఖనమే 28, 29 బంతులలోని లేఖనమునకంటెఁ బ్రామాణికముగాఁ గొనఁదగు ననుకొందును.

శమస్తభువనశ్రియ కనడిరజుబద్రపెరెయ: సమస్తభువనాశ్రయ కన్నడిరాజు బద్రపెరెయ-యనువాఁడొకఁడు. 'గజ్ఞంబుసెడ్లనడుపుళ్' ఏతద్విశేషణము గావచ్చును. 'పెరెయ' పేరే 'పేరయ్య' యని నేఁడు మాఱినది. లేక కనడిరాజువేఱు, బద్రపెరెయవేఱు నయినను గావచ్చును.

1. నెం. 1013 శాసనము, 2. నెం. 1228 శాసనము—చూ. ద. హిం. శా. సంపుటము 4.

ఊరిపనిన ప్రసివర వయ్యేటిమాహానభిళ్ — ఇందు 'వయ్యేటి' అనునది మూర్మాఱు వచ్చినది. లక్ష్మణరావుగారు "వయ్యేటి" అని చదివిరి. ఫ్లీటుదొరగారిపాఠమును సోమశేఖరశర్మగారి పాఠమును 'వయ్యేతి' అని కలదు. శాసనమున ఆయక్షరము 'తి' యనికాని, 'టి' యనికాని స్పష్టపఱుప శక్యముగాకున్నది. 18, 20 బంతులలోఁగల 'తి'కిని, దీనికిని సంబంధము లేకున్నది. 'టి' ఈశాసనమం దితరత్ర రాలేదు. అది 'తి' అనుట కంటె 'టి' అనుటయే సంగతము. ఊరిపనిన=(ఈ)ఊరి పనియందే, ప్రసివర=డస్సివచ్చుచున్నట్టి (అనఁగా శ్రమపడిపనిచేయుచున్నట్టి), వయ్యేటిమాహానభిళ్ - వ్యేటి= వయ్యేఱుఅని యింటిపేరుగల, మహత్ అభిజ్ఞులు.

వయ్యేటిమహాభిళ్ పనికొళు చేనేరకపజ్జి న ప్రసివయ్యేటి మహానభియుళ్ — పూర్వోక్తులయినవయ్యేటిమహత్ అభిజ్ఞులు ఊరిపనులనుచేయఁజాలక తమకుబదులుగాఁ బంపఁగాఁ బదులుచేయుచుండువారు వేఱొకవయ్యేటిమహత్ అభిజ్ఞులును, (అనఁగాఏతద్గ్రామకార్యనిర్వాహకులు (కరణములుగావచ్చును) వయ్యేటిమహానభియులు ఉద్యోగమునుండి విశ్రాంతి సెలవు పుచ్చుకొన్నప్పుడు వారికి బదులుగా ఊరిపనులను నిర్వర్తించువారు(Acting man), పనికొళు=పనికళుకురూపాంతరము. 'కొళు' రూపమే తర్వాత, 'కులు'గా మాఱినది. అడుగులు, నడుగులు, పలకులు, ములుకులు ఇత్యాదులలోని 'గులు' 'కులు'లు ఇట్టి 'కొళు' నుండి మాఱినవే. 'ప్రసివయ్యేటి' అనుచో 'ప్రసివరవయ్యేటి' అని యుండవలెను. 24 వ బంతిలో అట్లే కలదు. 'ప్రస్సి'అనియుండవలసినదానికి పెక్కుశాసనములందు 'ప్రసి' కలదు.

మరలకొన్డుకళ్ — ఫ్లీటుదొరగారును, లక్ష్మణరావుగారును 'సకలకొన్థుకళ్' అని చదివిరి. బర్గెస్ పాఠముగూడ నిట్లేయుండును. సోమశేఖర శర్మగారు గూడ నిట్లే యుదాహరించిరి. కాని యిందలి తొలి యక్షరము 'మ' కాని 'స' కాదు. ఈశాసనము నందలి తక్కిన 'స' 'మ'లను బరిశీలించిన నిది స్పష్టపడును. రెండవ యక్షరముగూడ 'క' కాదు. తలకట్టుక్రిందియక్షరముతో సంధించుటకు నిలుపుగీత 'క' కారమున నుండును. ఈ యక్షరమున కట్లు లేదు. అక్షరముతో నొట్టియుండవలసిన తలకట్టుకు స్థలముచాలక లేఖకుం డింతుకయెడముగాఁ జెక్కెను. 'వారల కొన్డుకళ్' అని చెక్కవలసిన దానికి శాసనము చెక్కినవాఁడు ప్రమాదముగా 'మరల కొన్డుకళ్' అని చెక్కెను. శాసనము చెక్కుటకై వ్రాసి యిచ్చిన మాతృకలో 'వా' ఉండఁగా నాతఁడు ప్రామాదికముగా దానిని 'మ' అని చెక్కెను. 'వా' వ్రాఁత 'మ' వ్రాఁతగాఁ బొరపడదగియుండును. మీఁదఁజెప్పిన యూరిపనిచేయు (Permanent and acting) ఉద్యోగుల కుమాళ్లను—అనియర్థమగును. లేక, 'మరల కొన్డుకళ్' అనుపాఠమే సరియగునేని యీ యర్థము దానికిఁ గూడఁ జెప్పవచ్చును.

ఫ్లీటుదొరగారు మొదలగువారెల్లరును, 'కొన్థుకళ్' అని చదువఁగా నేను 'కొన్డుకళ్' అనిచదువుటకుఁ గారణముల నిక్కడ పేర్కొనుచున్నాను.

మిక్కిలి ప్రాచీనములగు తెలుఁగు శాసనములందు 'బండిఱ'తోఁ గొంతపోలికయున్న వింతవింత లిపిసంకేతములు నాకుఁ గొన్ని గానవచ్చినవి. వానిని ఫ్లీటుదొరగారు, కృష్ణశాస్త్రిలుగారు మొదలగువారు కొన్నిచోట్ల 'థ'గాను, కొన్నిచోట్ల 'ఱ' గాను జదివిరి. ఆయక్షరముల స్వరూపముల నాయాశాసనములఁ జూచినఁ గాని స్పష్టముగా గ్రహింపఁ గుదురదు. ఇప్పటికిఁ బ్రకటితములయిన శాసనములలోఁ గానవచ్చునట్టి యట్టి వింతలిపి సంకేతములఁ గొన్నింటి నిక్కడఁ బేర్కొనుచున్నాను.

ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా XI వాల్యుం 316 రావు బహదూర్ హెచ్. కృష్ణశాస్త్రిలుగారు సత్యాదిత్యచోళమహారాజు తెలుఁగుశాసనమును బ్రకటించిరి. అందు 10, 17, 18, 21 బంతులలో 'పాఱ', 'మఱుతు', 'సెఱువు' అనుచో శకటరేఫము నేఁటిశకటరేఫవు లిపితోనే స్పష్టముగా నున్నది. కాని 7, 9, 21, 25, 30 బంతులలో 'శత్యాదిత్యున్ఱు' 'ఎళుచున్ఱి' 'వేహాన్ఱూఱు' 'వచ్చున్ఱు', 'న్వాన్ఱు' అని చదివినచోట్ల బండిఱగాఁ దలఁపఁబడిన యక్షరములు 10, 17, 18, 21 బంతులలోని బండిఱతో

స్పష్టమైన భేదము గల్గి వేఱుపడియున్నవిగాని దానివలె లేవు. ఈ శాసనమును నేను జాగ్రత్తగాఁ బరిశీలించి చూచితిని. మద్రాసు మ్యూజియమునకుఁ జేర్పఁబడిన యీ శాసనశిలను ప్రత్యక్షముగాఁ జూచికూడ నీ భేదమును స్పష్టపఱుచుకొంటిని.[1] 7, 9, 21, 25, 30 బంతులలోని యీ యక్షరసంకేతము బండిఱతో వేఱుపడియున్నది గావున నది వేఱొక యక్షరమని యేల తలఁపఁగూడదని నాకుఁ దొలుత నాక్షేపముతోఁచెను. మఱియు 'ఆదిత్యుఱ్ఱు' 'ఉన్ఱి' 'వాన్ఱూఱ్ళు' 'వచ్చున్ఱు' 'వాన్ఱు' అనుశబ్దములు, ఆదిత్యుడ్డు 'ఉన్డి' 'వాన్డూడ్ళు' 'వచ్చువన్డు' 'వాన్డు' అనువిధమున నించుమించుగా నీశాసనము పుట్టినకాలమునను, దర్వాతి కాలమునను వ్యవహృతములగుట స్పష్టమగుటచేత నాయక్షరసంకేతము 'డ'గానో, లేక తర్వాత 'డ'గా మాఱినట్టియు, డకుఁ బ్రకృతియయినట్టియు వేఱొకయక్షరముగానో యయియుండుననికూడఁ దోఁచెను. శబ్దనిష్పత్తిశాస్త్రరీతినిబట్టి పరిశీలింపఁగా ద్రవిడభాషలోఁగాని, కర్ణాటభాషలోఁగాని, 'ఆదిత్యుఱ్ఱు' 'ఉన్ఱి' 'పొఱ్ఱు' 'వాన్ఱు' అనురూపముల యునికిఁ దెలియదయ్యెను. ప్రసిద్ధులయిన ద్రవిడకర్ణాట పండితులవలన నీవిషయము నెఱిఁగితిని. కాని దాని 'డ'గాఁ దలఁచుటకు బాధకముగా స్పష్టముగా 'డ'లిపి వేఱువిధముగా నీశాసనమందే యుండెను. ఒకవేళ నీకొత్తలిపి శ్రీకాశీభట్ట బ్రహ్మయశాస్త్రిగారికిని, శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారికిని ఇప్పటికింకను జర్చలోనున్నట్టిదియు, 'డ'కు బూర్వరూపముగాఁ దలఁపఁబడుచున్నట్టిదియు నగు 'ఱ' అగునేమో అని యోజించితినిగాని ఈశాసనముననే ఆ 'ఱ' రెండుచోట్లఁ గానవచ్చెను. పై సత్యాదిత్యశాసనము తొలిబంతిలోనే 'స్వస్తిశ్రీ చోఱ' గలదు. 13 వ బంతిలో "చిఱుంబూరి" కలదు. ఇవి స్పష్టముగా బండిఱకంటె వేఱై అడ్డుగీత లేక 'ఞ' వంటి యుచ్చారముతో నున్న యక్షరములుగానే యున్నవి. ఇట్లున్నను కృష్ణశాస్త్రిలుగారు, 'చిఱుంబూరు' అనుదానిని 'చిటుంబూరు' అని చదివిరి. అది చిటుంబూరు, అని చదువుటే సరియని నా నమ్మకము. ఏలనఁగా నాగ్రామమిప్పుడు 'చిలుమూరు' అను పేర నున్నది. 'ట, డ, ళ, ల'లు సంబంధముగల యక్షరములగుటచే చిటు, చిడు, చిళులుగా మాఱుటసంగతము.

ఇట్టిలిపిసంకేత విషయమున నేను ఇదమిత్థ మని నిశ్చయింపఁజాలక చిక్కుపడుచు నింకను పెక్కు శాసనములఁ బరిశీలించుచుంటిని. ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా II వాల్యుంలోనే శ్రీకృష్ణశాస్త్రిలుగారే చిలుమకూరి దగ్గఱిదేయగు కడపమండలపు పుణ్యకుమార తామ్రశాసనమును బ్రకటించిరి. అందు సీమాచిహ్నములలోని యొకగ్రామనామమును కృష్ణశాస్త్రిలుగారు 'బీరపాఱు' అని చదివిరిగాని యందలి కడపటి యక్షరము నేనింతకుముందు సత్యాదిత్యచోళుని శాసనమునఁ గ్రొత్తగాఁగానవచ్చినదన్న యక్షరమువంటిదిగా నుండెను. దానిని బండిఱగాఁ జదువుట సరిగాదేమో. ఆ గ్రామనామము 'బీరపాడు' అనికాని, 'బీరపఱు', 'బీరపటు' అని కాని యుండును గాని 'బీరపాఱు' అని యుండునాయనియు, నది 'బీరపాడు' అని చదువవలెనేమో అనియుఁ దోఁచెను. ముద్రితమయిన ప్రతిబింబమును బట్టిచూడఁగా 'బిరిపాడు' అని చదువఁదగి యున్నది. మఱియు కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు రెండవ పులికేశి కొప్పర శాసనమున[2] సీమాచిహ్నములలో 'కొండవేఱు పూపథా" అని చదివినచోట, 'ఱు' లిపికూడ మీఁద నేను చెప్పుచున్న లిపుల పోలిక కొంతగలది. లక్ష్మణరావుగారు దానిని నేఁటి 'కొండవీడు'గా నిర్ణయించిరి. కావనదానిఁ గూడ 'కొండవేడు' అని చదువుట సంగతము గావచ్చును. మఱియు నెల్లూరిజిల్లా శాసనములలో ప్రాచీన చాళుక్య లిపిలోనున్న శాసనములు కొన్నింట నిట్టి లిపి గానవచ్చెను. 676 పేజి కనిగిరి తాలూకా నలజనం

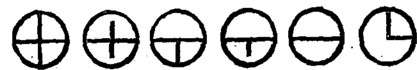
1. శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారు మరల దీని ప్రతిబింబము నెత్తిరి. వారు దానిని ప్రకటించినచో పాఠకుల కా యక్షరముల భేదము స్పష్టముగా గుర్తింప ననువుపడును.

2. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక ౧౧ సంపుటమున ప్రకటితము.

పాటి శాసనమున నొకపట్టు "పళెయరి కొడుక బాదిరాజెన్వాన్ఱు రాజబుమూన్ఱువుట్టు ఆఱ్ఱపట్టు" అని చదువఁబడెను. ఇందు "న్వాన్ఱు" "మూన్ఱు" "ఆఱ్ఱు" అనువానిలో 'ఱ' గాఁ జదువఁబడిన లిపికూడ మీఁద నేను దెలిపిన లిపివంటిదే. ఇక్కడకూడ 'న్వాన్డు' 'మూన్డు' ఆడ్లపట్టు' అని చదివిన సరిపడును. మఱియు 606 పేజిలో కందుకూరు తాలూకాలోని పెట్లూరి వీరభద్రస్వామిగుడిశాసనమున మగన్ఱు' రచ్చుయిఱ్ఱికి' ఆఱ్ఱపట్టు' అని చదువబడిన వానిలోని 'ఱ' లిపికూడ నిట్టిదే. బండిఱకును దానికిని స్పష్టముగా భేదముగలదు. మఱియు నాశాసనమందే "ప్రభురామున్ఱు క్రొచ్చేరాజుమగ" అని యున్నపట్టునఁగూడ 'న్ఱు' 'న్డు' గాఁ జదువఁదగినదే. ఇట్టివింకను బెక్కులు గలవు. మిక్కిలి ప్రాచీనము లయిన శాసనములందు 'ఆడ్లపట్టు' అనియే కలదు. ఇక్కడకూడ నట్లే కాఁదగును. ప్రాచీన కర్ణాటక శాసనములందుఁ గూడ నీవింతలిపిగలదు. అవి 6, 7, శతాబ్దములనాఁటి శాసనములు వానిలో ఫ్లీటుదొరగారు లిపులను బండిఱగానే పఠించిరి. అట్లు పఠించుటలో ననేకాసందర్భము లుప్పతిల్లెను. వానినెల్ల వారు సంస్కారము సూచించియు, నర్థము వివరింపకయు, అర్థమే వ్రాయకయు బహువిధములఁ దాఁటిరి. అట్టివానిలో నేను బరిశోధించినవి గొన్ని 'డ'గాఁ జదువుటచే సమన్వితములయినవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వానినెల్ల నిక్కడఁ బేర్కొననయితిని. అందుకై ప్రత్యేకవ్యాసము వ్రాయుదును. ఇట్లు పెక్కుశాసనములఁ బరిశోధింపఁగాఁ బరిశోధింపఁగా నాకీక్రొత్తయక్షరపు లిపి 'డ' గాఁ జదువఁదగినదన్న యనుమానము ప్రబలమయ్యెను. ఇట్టి దశలో నేను క్రొత్తగాఁ గొన్ని శిలాశాసనములను గనుఁగొని వాని ప్రతిబింబముఁ దెచ్చి పరిశీలించుట యేర్పడెను. వానిలో కడచిన భారతిలో నేను ప్రకటించిన లక్ష్మీపురశిలాశాసనమొకటి. అందుఁగూడ నిందు నేను బేర్కొన్న లిపిసంకేతము గలదు. దానినే నిటీవల 'కడుపండ్లు'గా నిర్ణయించుకొంటిని. (మూఁడవబంతి కడపటియక్షరము 'డ్లు' చూచునది.) మఱియుఁ గపిలేశ్వరపురపు శిలాశాసనమునఁ[1] గూడ "తంబున్డు" (ఇట్లు సదువవలసినట్లు నేనిటీవల నిశ్చయించుకొన్నాను.) అనుచోటఁగూడ 'న్డు'లో నిట్టి లిపిసంకేతము గలదు. మఱియు మద్రాసుమ్యూజియమునకుఁ జేర్పబడిన శిలాశాసనములలోఁ గొన్నింటఁగూడ నిట్టి లిపిసంకేతములే కొన్ని నాకుఁ గానవచ్చెను.

అందు చిలుముకూరిదేయగు నొక శిలాశాసనమున 'చిఱుబూరు' అని యితరులు చదివిన తీరుతో పదము గలదు. అందలి 'ఱు' లిపి + చిహ్నము చుట్టును సున్న చుట్టి కొమ్మిచ్చినట్లున్నది ఇదికూడ 'డు'గా చదివిననే 'చిలుముకూ'రను శబ్దనిష్పత్తికి సరిపడును. కాని యీపదమే కృష్ణశాస్త్రిగారు ఎపిగ్రాఫియాఇండికా II వాల్యూంలో ప్రకటించిన శాసనమున 'చిఱుంబూరి' అని యుండెను. దీనినిబట్టి 'ఱ'కును దీనికిని గూడ సంబంధముండినట్లు తోఁచెను.

ఇఁకఁ బ్రస్తుతశాసనము:—మీఁద నేను బేర్కొన్నలిపులను బోలిన లిపి యీప్రస్తుతశాసనమునఁ బెక్కుచోట్లఁ గలదు. 24 బంతిలో, 'సెడ్లనడుపుళ్' 26 బంతిలో 'కొన్డుకళ్', 27 బంతిలో 'ముడ్లు', 28 బంతిలో 'కొన్డుకళ్', మరలనందే 'కొన్డుకళ్', 30 బంతిలో 'కొన్డుకలు', 32 బంతిలో 'కొన్డుకళ్', 34 బంతిలో 'గన్డాన్డు' అనుచోట్లఁ జూడఁదగును.

ఈస్థలములలో నీ వింత లిపి యిట్టివిధముల నున్నది.

ఇంతకుఁ బూర్వము నేను పెక్కు శాసనములలో నున్నట్లు తెలిపిన లిపులుగూడ నిట్టి తెఱఁగుల నున్నవే. మఱియు నీప్రస్తుతశాసనమున బండిఱ 28,29,34, బంతులలో స్పష్టముగా నేఁటి బండి'ఱ' యాకృతితోనే వేఱుగా నున్నది. ఇంతకుఁబూర్వము నేను బేర్కొన్న శాసనములం దితరులు చదివిన విధముగా నిక్కడఁగూడ నీ లిపి బండిఱగాఁ జదువవలసి యుండెను. కాని యీశాసనమును జదివినవారెల్లరు వీనినెల్ల 'థ'కారములఁగాఁ జదివిరి. బండిఱగాఁ జదివినను, 'థ'గాఁ జదివినను నిక్కడ నర్థసంగతి దుర్ఘటమే అగును. అట్లు చదువుట చేతనే యీ శాసన మెల్లరకును దురవబోధ మయ్యెను.

1. ఇది యప్రకటితము. దీని ప్రతిబింబము నాదగ్గఱనున్నది. వచ్చే నెల భారతిలో దీనిని బ్రకటింపనున్నాఁడను.

నేనీశాసనపాఠమును జదువుటలో నంతకుఁ బూర్వమే నాలోఁ బొడమియున్న యనుమానమును బట్టి 'ముడ్డు' 'కొణ్డుకళ్' 'గణ్డాణ్డు' ఇత్యాదివిధము నే యనుసరించితిని. అర్థము గుదిరెను. కాని నేను జదివినదే సరియనుటకుఁ బ్రబలప్రమాణము కావలెఁగదా యని చింతించుచుండఁగా నది యిందే దొరకెను. ఇందు 'కొణ్డుకళ్' అను పదము 26, 28, 30, 32 బంతులలో అయిదుపర్యాయములు వచ్చెను. ఈ అయిదుచోట్లను ఇతరులు 'థ' గా చదివినలిపితోనే పయిపదములున్నవి. కాని 31వ బంతిలో మరల నీ'కొణ్డుకళ్' అనుపద మాఱవతూరి వచ్చెను. ఇక్కడ మాత్రము ఇతరులు ఇతరశాసనములందు 'ఱ' గాను, నీశాసనమందు 'థ'గాను జదివిన వింతలిపి లేక స్పష్టముగా 'న' క్రింద 'డ' ఒత్తును, దానికి కొమ్మును గలదై 'కొణ్డుకళ్' అని నిస్సంశయమయిన లిపి కలదు. దీనినిబట్టి యేమని తలఁపవలెను? 'డ'కు లిపిలో రెండురూపము లుండెడివని కాని 'కొణ్డుకళ్' అని తర్వాతను ఉచ్చరింపఁబడుచుండిన శబ్దమునకు వేఱొక విధమయిన యుచ్చారమేదో యంతకుఁ బూర్వకాలమునుండి దానికొక లిపి సంకేతముండి, ప్రస్తుత శాసనకాలమా యుచ్చారముల మాఱుపాటు జరగుకాలమైయుండి కొన్నిచోట్ల నా ప్రాఁతయుచ్చారపు వింతలిపి, కొన్నిచోట్ల క్రొత్త 'యుచ్చారపు' డకార లిపి చేర్పఁబడుచుండెనని కాని తలఁపవలెను. కాని దానిబండి 'ఱ'గాఁగాని 'థ' గాఁగాని చదువరాదు. ఇంతకుఁ బూర్వము నేను బేర్కొన్న స్థలముల కెల్ల నిట్లే సమన్వయము గుదురును. ఇట్టి యుచ్చారణ లిపి సంబంధ మీ వింత లిపికిని డకారమునకు మాత్రమే కాక నేఁడు శ్రీ బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గారును, శ్రీ రామయ్యపంతులుగారును 'డ'కు లిపి రూపాంతర మగును, గాదు అని చర్చించుచున్న 'ట' అక్షరమునకుఁ గూడఁ గలదు. ఏలనఁగా చిలుముకూరి శాసనములలో నొకట 'చిటుంబూ' రనియు, (వేఱొకట నీశాసనమం దున్నట్లుగా 'చి(+ చిహ్నమునకు సున్నచుట్టి కొమ్మిచ్చినట్లు)ంబూ' రనియు లిపి గలదు. ఇంతేకాక 'ళ'తోఁ గూడ నీలిపులకు సంబంధము గలదనుటకుఁ గొన్నియాధారము లున్నవి. ఇప్పటికి నానమ్మక మేమనఁగా, ళ, డ ల ప్రస్తుతపు వింతలిపి పరస్పరము సంబంధముగల వగుట 67 వ శతాబ్దుల శాసనములందుఁ గానవచ్చును. వాని యుచ్చారణములు వేఱుగానున్నను తొలుతతా వేఱుగానుండెడివి. ఉచ్చారణముల వలెనే వాని లిపులును వేఱుగానున్నను ప్రాఁతలో నవియు తొలుతతా వేఱుగానే యుండెడివి.

ఇఁక 'కొణ్డుకళ్' అనుపదమునకు 'కొడుకులు' అను నర్థ మెట్లువచ్చెనో తెలుపుదును. అందు 'కొణ్డు' ప్రాతిపదికము 'కళ్' ప్రత్యయము. కొణ్డు=అనుపదమునకు యువ, చిన్న, చిఱుత అని యర్థము. అఱవమున 'కుఱంద్దై', కన్నడమున 'కోడ', తెలుఁగున 'కోడె' 'కొండె' 'కొంటె' పదములును దీననుండియే పుట్టినవి. కొణ్డు + కళ్ కలసి కొణ్డుకళు అయ్యెను. 'ఈంగళు' నుండి, ఏకవచనము 'ఈంగ' పుట్టినట్టు, 'కొణ్డుకళు' నుండి ఏకవచనము 'కొండుక' పుట్టెను. 'కొండుక' యనఁగా చిన్నది, కొంచెపుది. 'కొండుక'యే పెద్దనాదులనాళ్ల నుండి 'కొండిక' గా మాఱినది. అది నేఁటికి 'కొండొక' గాగూడ మాఱినది. 'కొణ్డుకళ్' మహదర్థమున యువ (పుత్త్రి) వాచకముగా నీశాసనమందుఁ గలదు. ఇదియే శిథిలద్విత్వముచే 'కొడుకళ్' 'కొడుక' 'కొడుకు' రూపములఁ బడసినది. కోడ + ఆళ్ కలసి స్నుషావాచకమయిన 'కోడళ్-కోడలు' పదము పుట్టినది. ప్రాచీనకాలమునఁ దండ్రియుండఁగాఁ బుత్రులకు 'యువ'యని వ్యవహారము. యువమహారాజు, యువాపత్యము ఇట్టివే. కుమారపదముగూడ నిట్లే కలదు. 'కుమారసింగభూపతి' 'కుమారవిష్ణు' ఇత్యాదులు చూడఁదగును. మీఁదఁ బేర్కొన్న రూపములకన్నింటికి నిశాసనములందును గ్రంథములందును బ్రయోగము లున్నవి. నెల్లూరిశాసనములు 1201 పేజి సన్నమూరు రామలింగేశ్వరస్వామిగుడిలోని శాసనము (శక 890?) 'పెద్దరాజ్యాన' 'కొండుకరాజ్యాన' అని రెండుచోట్లఁ గలదు. ఆ గ్రంథమందే 676 పుటలో నలజనంపాటిశాసనమున "పళెయరికొడుక బాదిరాజన్వా"... శ్రీ సోమశేఖర శర్మగారు రాజనరేంద్రపట్టాభిషేక సంచికలో 'కొడుకళ్' అనుపదమును 'Ep. col. Nos. 359, 364 of 1920' జూచినట్లు వ్రాసిరి.

"కామాంధళ్ వెలనాటికోడెవిధవల్" అని క్రీడాభిరామమునకోడె=లేఁతవయసు అనునర్థమునఁ బ్రయోగము.

సవ్వాలోకశ్రయమహాసత్థవళ్ — సర్వలోకాశ్రయమహాసత్త్వాలు అను పేరివారు

పెద్దళ్ నెరవద్య మహాసత్థవళ్ — పెద్దలయిన నిరవద్య మహాసత్త్వాలు

పసిడ్డెముద్దు వెటన్దల చరువయ్య — స్వర్ణాధికారి (ట్రజరర్) (వెటన్దల యొకయూరు) అది యింటి పేరుగల చరువయ్య యనువాఁడు.

విష్ణువర్ధనమహాసత్థవళ్ — విష్ణువర్ధన మహాసత్త్వాలని పేరుగలవాఁడు.

పసుక్షేవులకొన్డుకళ్ — పసుక్షేత్రపుల కొన్డుకళ్ అని యుండఁబోలును. పశుక్షేత్రాధిపుల కొమాళ్లయిన

అచ్చకుట్టవనియు కొన్డుకళ్ — అచ్చకుట్టి వని యనువాఁడును వాని పుత్రులును, లేక అచ్చకుట్టి యను వాఁడును, వనియయు, వానికుమాళ్లును

గజ్జ సెడ్లలనడుపుళ్ — దీనిని గూర్చి యింతకుముందే కొంత వ్రాసితిని. గంజము సెడ్లలోని వారగు— గంజము పల్లవపట్టణ (పల్లపట్లు) మునకుఁ జేరువనేకలదు.

ప్రిథిమిమహాసత్థవళ్ — పృథివీ మహాసత్త్వలనువారు

వెటన్దళ్ పొనికన్దిఅముకొళనడుపు — వెటన్దల యనుగ్రామపు పొనికన్దిఅముకొళ్?' అనువారిలోనివాఁడగు. ఇందు 'పొనికన్దిఅముకొళ్'కు అర్థము తోఁపలేదు. అదేదో పేరు.

విష్ణువర్ధనమహాసత్థవలకొన్డుకలు నిరవద్యప్రిథివికనడిరజుళ్ — విష్ణువర్ధనమహాసత్త్వాలకొమాళ్లు నిరవద్య పృథివీకన్నడరాజులు అనువారు

గునవనమహానభియుళ్ — గుణవన మహాత్ అభిజ్ఞుల్ అనువారు

ముద్దకఞ్చికొళ్ — ముద్దకంచి యనువారు. ఇట్టి పేరు 12, 13 శతాబ్దుల గ్రంథములలోఁగూడఁ గలదు.

ఉ. కోయిల పంచమశ్రుతిని గ్రోల్చినభంగినివిద్దకంచి రామాయణ మాలు కొంచెములనచ్యుతుజాగర వేళఁ బాడు— —క్రీడాభిరామము.

ఈపద్యమునఁగూడ 'ముద్దకంచి' యని కవిప్రయోగమయి యుండవచ్చును.

రమిస్వరాప్రిథివీమహాసత్థవళ్ — రామేశ్వర పృథివీమహాసత్త్వాలను పేరుగలవారు

అపయజనువకొలకొన్డుకళ్ కొరిన్ది (ద్ధి?) కొళ్ — అపయ=అప్పయ్య, జనువ=జనువ్వ అనువారి కొమాళ్లు కొరిన్ది (ద్ధి?) కులను వారు

కరిగల్ప్రథివీ మహాసత్థవలకొన్డుకళ్ — కరిగళ్ల పృథివీమహాసత్త్వాల కొమాళ్లు

నన్దిమహానవిలనడుపు శ్రీ మహాసత్థవళ — (వళ్) అని కాఁబోలును! నందిమహానభిజ్ఞులలోనివారగు శ్రీమహాసత్త్వాలు,

సకలోకశ్రయ్య ప్రిథివీమహాసత్థవల దవకరయ్య పఞ్చకొళ్ — సకలలోకాశ్రయ పృథివీమహాసత్త్వాలయొక్క (వారిపురోహితుఁడేమో!) దివాకరయ్య పంచాగ్నులు.

శ్రీజప్పి పెన్దట్టఅగన్డాను — శ్రీ జప్పి పెద్ద పట్టఅగండను కాఁబోలును. వేత్రధారియైన, పెద్దయైన పట్టఅగండఁడు. పట్టులను జయించినవాఁడు.

ఆ తెండ్లకుమునుపు లక్ష్మణరావు పంతులుగారీ శాసనమున కొంతభాగమున కర్థమును గుర్తించినట్లువ్రాసిరి.

మఱియు వారప్పుడు సీమనుండి శాసనప్రతిబింబముల దెప్పించినట్లు తెలిపిరి. వారు గుర్తించిన యర్థమును, ఆ ప్రతిబింబములు నిప్పుడు దొరుకునేమో అని దీని ముద్రణదశలో శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారినడుగఁగా, వారు లక్ష్మణరావుగారీశాసనమునకు టీక వ్రాసియుంచినట్లు గానరాలేదని వారు సీమనుండి తెప్పించిన శాసనప్రతిబింబములను నా కొసఁగిరి.

అహదనకర తామ్రశాసనము

౧. మొదటి రేకు- రెండవ ప్రక్క

౨. రెండవ రేకు- మొదటి ప్రక్క

3. రెండవ రేకు- రెండవ ప్రక్క

౪. మూడవ రేకు-మొదటిప్రక్క

౫. మూడవ రేకు-రెండవప్రక్క

౬. నాల్గవ రేకు-మొదటిప్రక్క

ఏల మీరు కామినియాతైలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిష్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియాతైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను అపును.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియాతైలము సువాసనతైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియాతైలము పుర్రెకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు, ఆలోచించుడు, ఆర్డరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—"ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసనతైలములు విభజింపబడి, పరీక్షచేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినీయా వాసనతైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చలువను గలిగించును."

సి. యు. ఆర్. కార్వెల్లొ, ఎస్. ఏ. సర్జను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:— "కామినియాతైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుర్రెకు త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిఫార్సుచేసితిని."

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1—0—0	వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0—6—0
బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2—10—0	,, ,, ,, 0—12—0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియాతైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతని పేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు నేరుగా పంపుడు కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని వర్తకుగుటుతులు గలవి, తక్కువరకమువి "శ్రేష్ఠమైనదని" తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాతైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్‌బహార్‌ను వుపయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమాలుపై చిలికినతోడనే యింపగు, పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్ల వ్యాపించును.

ఇంతటిరమ్యమైన, మనోహరమైనవాసనను నీవు బజారులోకొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అనుపేరును యిపుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమారుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకుతన్మయత్వమునుచెందుదువు.

½ ఔన్సు	బుడ్డి	వెల	రు.	2–0–0
¼	,,	,,	రు.	1–4–0
1 డ్రాము	,,	,,	రు.	0–12–0
మాదిరిసీసా		,,	రు.	0–2–0
సువాసనగలకార్డులు			రు.	0–1–0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి 'ఆటోదిల్ బహారు' అనుపేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్నిచోట్లను అమ్మబడును.

సోల్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహమున యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడిశెము, గొంతురాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెణుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

'ఆడమేన్స్ సైప్రెస్ సాల్వ్'

అనుదానిచే మాన్పవచ్చును. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుమొదలంటపోయి తత్క్షణమే నిన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలిగించును. వేలకువేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1–0–0. వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణాలకు శ్యాంపిలుడబ్బీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

మెస్సర్సు:—ఎ. బి. పారెక్, 259, చైనాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగు అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదుబజారు, బొంబాయి.

అనంతవర్మకుమారుడు ఇంద్రవర్మయొక్క తామ్రశాసనము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ హరి చందనజగద్దేవు రాజాబహద్దూర్,
పురాతత్వవిశారద్, M. R. A. S.

ఇంద్రవర్మయొక్క తామ్రశాసనమును గురించి మనము తెలుసుకొనుటకుముందు ఆతని పూర్వచరిత్రకను గొనుట ఆవశ్యకము గనుక యీ చరిత్రము క్లుప్తముగా ఈక్రింద వివరింపబడినది:—

పూర్వము కొన్నొకప్పుడు దక్షిణభారతమునందు వీరసింహుడను రాజు కోలాహల పురంబును పాలించుచుండెను. అతడు స్వర్గస్థుడైన పిమ్మట అతని తమ్ముడు. ఈవీరసింహుని కుమాళ్ల నేవురను పారదోలి తాను రాజయ్యెను. ఈతరుమబడిన **1.** కామార్ణవుడు, **2.** దానార్ణవుడు, 3. గుణార్ణవుడు, **4.** మారసింహుడు, 5. వజ్రహస్తుడు అను ఈ అయిదుగురుసోదరులు తమతల్లితో బయల్వెడలి రాజ్యకాంక్షగలవారై ఉత్తరమునకువచ్చి అప్పటి కళింగదేశాధీశుడగు శబలాదిత్యునితో పోరాడి కళింగనగరమును జయించి సమీపముననున్న మహేంద్రాచలమునకుం బోయి తచ్ఛిఖరముననున్న గోకర్ణేశ్వరుని యిష్టదైవముగా నారాధించుచు కళింగరాజ్యపాలనముచేయుచుండిరి. ఈసోదరపంచకమును,వీరి తల్లిని గనిన అప్పటి అసభ్యప్రజలు వీరిని పంచపాండవులనియు, వీరితల్లిని కుంతీదేవియనియు చెప్పుకొనసాగిరి. ఆమహేంద్రాచల శిఖరంబున కొన్ని దేవాలయములు గలవు. వాటిలో గోకర్ణేశ్వరాలయము ప్రధానాలయముగా నుండెడికారణమున ఇప్పటికిని ప్రాముఖ్యము జెందియున్నది. ఈదేవాలయము వీరికిముందుండెడివారి వలన నిర్మింపబడినట్లూహింపవచ్చును. ఈమహేంద్రాచల శిఖరంబున గల దేవాలయములలో యుధిష్ఠిర, భీమ, కుంతీ నామంబుల మందిరములు గలవు. అప్పటిలో అర్జునుడచ్చట లేకుండుటంజేసి యాతని నామంబున శివాలయము లేదని వదంతికలదు. అర్జునసమానుడగు దానార్ణవునకు యుధిష్ఠిరసమానుడగు కామార్ణవునకు ఈమందిర నిర్మాణ సమయంబున ఐకమత్యము లేనందున అర్జునుని పేరిటమందిరంబు లేకుండవచ్చునని ఊహింపందగు. ఇందువలన కామార్ణవుని జీవితకాలమునుంచి దానార్ణవునకు,నాతనికి ఐకమత్యము లేదని స్పష్టమగుచున్నది. ఈమందిరములేమైనను గురుసోదరులు వేరైనపిమ్మట యెవరికివారు నిర్మించియుండవచ్చును. వీరందరు నైకమత్యముగలిగియున్నప్పుడు గోకర్ణేశ్వరుడు వీరి యిష్టదైవతముగా నుండెను. వీరు వేరైన పిదప తన్నగాగ్రమున ఎవరికీర్తి కొరకు వారు యిష్టదేవతాసాన్నిధ్యంబున దేవాలయనిర్మాణంబులు చేసియుండవచ్చును. కాలక్రమమున ఈదేవాలయములు పంచపాండవ కుంతీనామంబుల విఖ్యాతమైనవి. ఈ పంచసోదరులలో పెద్దవాడగు కామార్ణవుడు దంతపురమును రాజధానిగా ఏర్పరుచుకొని కళింగరాజ్యపాలనము చేయుచుండెను ఈరాజధానికి దంతపురంబను నామ మెట్లు లభించెననగా బుద్ధునితదనంతర మతని తాలూకునంతమొకటి ఆకాలపు కళింగరాజులచే ఒకస్తూపమున దంతపురములో నుంచబడినట్లు బుద్ధచరిత్రవలన తెలియవచ్చుచున్నది. ఆ దంతము ఉంచబడినస్తూపము అనగా మంజూష—తెనుగున పెట్టె (మందసము) ఈరీతినిఉండుటవలన—'మందస' అయి ఉండవచ్చును. గనుక ఈదంతపురము మందస అయి ఉండవచ్చును. ఈమందస ఇప్పటిలో చిన్నగ్రామమైనను, ఆకాలములో ప్రస్తుతము మందసకు తూర్పువైపున సమీపములో ఉన్న 'మహేంద్రతనయ' అను నదిమొదలు ప్రస్తుతమందసవరకు వ్యాప్తమై ఉండవచ్చును. ఈ మహేంద్రతనయ తీరంబుననున్న (పాటేశ్వర) పాటేశ్వర మందిరములోనున్న శిలాలిపివలన ఈప్రదేశము అప్పటి దంతపురముగా దృఢమగుచున్నది. ఈకామార్ణవుడాకళింగమును పాలించుచున్న సమయం

బున తన నల్వురుసోదరులకు నాలుగురాజ్యముల నిచ్చెను. 1. దానార్ణవునకు 'కందికాబాధారకంఠ'మను రాజ్యము నిచ్చెను. ఈరాజ్యము ప్రస్తుతపు ముఖలింగమునుంచి విశాఖపట్నంజిల్లాలో కొంతవరకు ఉండవచ్చును. దీనికి రాజధాని ముఖలింగము. 2. గుణార్ణవునకు బొబ్బిడిరాజ్యమునిచ్చెను. ఇది ప్రస్తుతపు బీహారు ఒరిస్సా డివిజను లోనున్న 'బామూడా' అయివుండవచ్చును. దీనికి రాజధాని 'దేవదుర్గము.' 3. మారసింహునకు 'సోదామండలము' నిచ్చెను. ఇది గంజాం జిల్లాలోని ప్రస్తుతపు 'సురదా' అయి ఉండవచ్చును. దీనికి 'సురదా' రాజధాని. 4. వజ్రహస్తునకు 'కంటకవర్తని' యను రాజ్యము నిచ్చెను; ఇది బీహారు ఒరిస్సాలో నున్న కలహండి రాజ్యమై ఉండవచ్చును. దీనికి రాజధాని 'కలహండి' కామార్ణవుడు 36 సంవత్సరములు కళింగరాజ్యపరిపాలన చేసి గతించినపిదప వానికుమాళ్లు అల్పప్రాయులగుటనో, లేక దుర్బలులగుటనో దానార్ణవు డాకళింగరాజ్యము నాక్రమించుకొనినట్లు చోడగంగుని కొన్ని తామ్రశాసనములవల్ల తెలియుచున్నది. అప్పటికి దానార్ణవుడుకూడా తన అన్నయగు కామార్ణవు డొసంగిన రాజ్యమును 36 సంవత్సరము లేలియుండవచ్చును. ఈదానార్ణవుడు తన అన్నయొక్క కళింగరాజ్యమును ఆక్రమించుకొని 4సంవత్సరములు పాలించెను. అనగా తాను మొత్తముమీద 40 సంవత్సరములు పాలనచేసినట్లు తెలియుచున్నది. ఇతను కాలముచేసినపిదప యీదానార్ణవుని సంతతివారే వంశపారంపర్యముగా కళింగరాజ్యపరిపాలనము క్రమముగా చేయుచుండిరి. అయినను దానార్ణవుని సోదరుడగు కామార్ణవుని వంశీయులకు మహేంద్రాచల ఉత్తరభాగమునుండి కళింగనగర దక్షిణమువరకు సముద్రతీరమువైపున కొంతరాజ్య ముండెను. ఈరాజ్యమునకు దంతపురము రాజధానిగా ఉండెను. అందుకు నిదర్శనముగా ఈరాజ్యములోనున్న కొన్నిగ్రామము లొసంగినట్లు దానశాసనములయొక్క తామ్రశాసనములు దొరకుచున్నవి. ఈకామార్ణవవంశీయులు వంశపారంపర్యముగా 'వర్మన్' అనే ఉపాధి ధారణ చేసియున్నారు. కామార్ణవుడు కళింగరాజ్యపాలన చేయుచున్ననాటినుండి విజయరాజ్య సంవత్సర నామముతో ఈఉపాధి ధారావాహికముగా వచ్చుచున్నది. ఈవంశీయులకు కళింగసామ్రాజ్యపాలన లేక పోయినను వీరి ఆదిపురుషుడగు కామార్ణవుడు కళింగమును పాలించుటచే వీ రొసంగిన తామ్రశాసనములలో కళింగాధీశులు మొదలగు బిరుదులున్నవి. ఈ'వర్మన్' ఉపాధి ధారకులు దంతపురము, కళింగనగరము, తుంగాం, ఇత్యాదిస్థలములలో దానము లొసంగియుండుట చేతనను, వీరియిష్టదైవము మహేంద్రాచల ప్రతిష్ఠిత గోకర్ణేశ్వరుడగుట చేతనున్ను గంగవంశీయులనియు, కళింగాధీశులనియు, తామ్రశాసనములలో ఖోదితమగుట చేతను వీరు కామార్ణవవంశీయు లని దృఢీకరింపవచ్చును.

మేము సంగ్రహించిన 'వర్మన్' ధారకుల తామ్రశాసనముయొక్క రేకులుకడియమునుండి విడదీయబడలేదు. ప్రస్తుతము మేము అనంతవర్మపుత్రుడగు ఇంద్రవర్మయొక్క తామ్రశాసనమును టెక్కలికాపురస్థుడగు సత్యనారాయణపట్నాయకునివద్దనుండి తెచ్చినాము. ఇది మూడు రాగిరేకులలో ఉన్నది. ఇవి ఒకరాగికడియమునందమర్చబడినది. సదరుకడియమునకుఒకరాజముద్రఉన్నది. ఆ ముద్రపై వృషభమును, చంద్రుడును చెక్కబడి ఉన్నారు. ఈమూడురేకులు ఒకదానికొకటి తగులకుండునటులు వీటిఅంచులు కొంచెము కొట్టబడినవి. ఇట్లు కొట్టుటచేతఅంచులు వెడల్పుఅయినవి. రేకుయొక్కపొడవు $5\frac{3}{4}$ అంగుళములు; వెడల్పు 3 అంగుళములు; కడియముయొక్క వ్యాసము $3\frac{3}{4}$ అంగుళములు. కంకణసహితముగా శాసనముయొక్క తూనిక 122 తులములు. రాజముద్రయొక్క వ్యాసము $1\frac{1}{2}$ అంగుళము. మొదటిరేకుయొక్క మొదటివైపునను, మూడవరేకుయొక్క రెండవవైపునను ఖోదితమై ఉండకపోవుటచేత అవి అట్టలవలె ఉండి శాసనమును సంరక్షించుచున్నవి. మొదటి రేకుయొక్క రెండవవైపునను, రెండవరేకుయొక్క మొదటిప్రక్కను 8 పంక్తులు చొప్పునను, రెండవరేకుయొక్క రెండవప్రక్క 7 పంక్తులును, మూడవరేకు మొదటిప్రక్క 9 పంక్తులును ఖోదితమై ఉన్నవి. ఈ దానశాసనములో ఇది యెవరిచే వ్రాయబడినదో, యెవరిచే చెక్కబడినదో వ్రాయబడలేదు. ఈ శాసనము ప్రాచీన శాసనము. కళింగవంశీయుడగు ఇంద్రవర్మది. ఈ శాసన లిపి ప్రాచీననాగరము. భాష సంస్కృతము.

మూలము

మొదటిరేకు: రెండవప్రక్క

1 ఓం స్వస్త్యమరపురానుకారిణ సర్వర్తుసుఖరమణీయా
2 ద్విజయవత(శ్రీ) కళింగనగరాద్వాసకాన్మహేంద్రాచలా
3 మలశిఖర ప్రతిష్ఠితస్య చరాచరగురోత్సకల
4 భువననిర్మాణైకసూత్రధారస్య శశాంకచూడా
5 మణేర్భగవతో గోకర్ణస్వామినశ్చరణకమ
6 లయుగళప్రణామాదపాస్తసకలకలికళంకో
7 గంగామలకులోద్భవనినిస్త్రింశధారోపార్జితసక
8 లకళింగాధిరాజ్యప్రవితతచతురుదధితరంగమేఖ

రెండవరేకు: మొదటిప్రక్క

1 లావనితలామళయశో అనేకసంఖ్యోభజని
2 తజయశబ్దః ప్రతాపావనత్సమస్తసామంతచక్ర
3 చూడామణి ప్రభామంజరీపుంజరంజితచరణ
4 పరమమాహేశ్వరోమాతాపితృపాదానుధ్యాతోనయవి
5 నయదయాదాక్షిణ్యోశౌర్యోదార్యసత్యత్యాగా
6 దిగుణసంపదామాధార(శ్రీ) అనంతవర్మశూనుమహారా
7 జ(శ్రీ)మానింద్రవర్మఫరేయభక్తిః పానివిఖలేకాగ్రా
8 మవాసినోభోగి కవారికప్రముఖ సర్వాంసమ(ల) వేతో

రెండవ రేకు: రెండవప్రక్క

1 ట్టుంబిన సమాజ్ఞాపయతివిదితమస్తుహోయదాస్మిన్గ్రా
2 మేస్మాభి(శ్రీ)మా (న)ంద్రవర్మా సూర్యోపరాగ పుణ్యావిబ్బ
3 ద్ధయేరాజపుత్రఖాలినామాభూపతకః నివేశ
4 నసహితకపిలమండపయమలేపోల్లరిత్ర
5 కౌ(న)ండిల్యసగోత్రాయ బ్రాంహ్మణత్య శర్మణే మాతృ

6 శర్మణే దుగ్గశర్మణేచ సర్వకరభరైః పరిహృత్య

7 చంద్రార్కప్రతిష్ఠ ప్రతిపాదిత యితి పూర్వేణడోల్లంగినామ

మూడవ రేకు: మొదటిప్రక్క

1 గర్తాశీమా సేతుదక్షిణేనప్రవహతి దక్షిణేనసీమా

2 సేతుపశ్చిమదక్షిణకోణెపపాణపశ్చిమేణ వాపీ

3 ఉత్తరపశ్చిమకోణేపాషాణవుత్తరేణ కాణగర్తాపూ

4 ర్వేణప్రవహతి రాజ్ఞః ప్రజ్ఞాపయతి। మాభూద

5 ఫలశంకావః పరదత్తేతి పార్థివాస్వదానాఫల

6 మానంత్యపరదానానుపాలనం। బహుభిర్వసుధా దత్తారాజ

7 భిసగరాదిభియశ్యయశ్యాయధాభూమితస్యతస్య

8 తదాఫలమితి, ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్సరశతే ౨౨౧

9 ఆషాఢదినపంచమీావుత్కీర్ణశాసనం*

---

*మూలమునకు తర్జుమా:—

ఓం స్వస్తి అమరావతి సదృశ సర్వర్తుసంచార సుఖహేతువున అత్యంతరమణీయ విజయ కళింగ నగరము నుండి మహేంద్రాచలశిఖరప్రతిష్ఠిత గోకర్ణదేవునియెడల గల భక్తివలన సకలకలికళంకరహిత మగు, స్వీయ ఖడ్గ ధారాస్వాధీనమగు కళింగమండలమునగల సామంతరాజుల మకుటమణిప్రభావమున శోభిల్లు పాదపద్మములు గల వాడును, మాతృపితృభక్తుడును, పరమ మాహేశ్వరుడును, శౌర్యాది సకలసద్గుణ మండితుడును అగు మహారాజ అనంతవర్మగారి కుమారుడు మహారాజు ఇంద్రవర్మ షాన్విఖలేక గ్రామవాసులకు ఇచ్చిన ఆజ్ఞ.—

"సూర్యగ్రహణసమయంబున పుణ్యవృద్ధికొరకు ఖాళినామడనే రాజపుత్రుడు సామంతరాజుల యెదుట మేము ఈగ్రామము కౌండిన్యసగోత్ర సంభూతుడగు ఆదిత్యశర్మ, మాతృశర్మ, దుగ్గశర్మ, వీరికి ఆచంద్రార్కము అర్పించినాము. దీనికి ఏవిధమగు పన్ను లేదు ఇది యితరులవల్ల యివ్వబడినట్లూహింపగూడదు. ఒకరు దానమిచ్చినది అనుభవింపనిచ్చుట తాను దానమిచ్చినదానికంటె ఉత్కృష్టమైనది. సగరచక్రవర్తి మొదలగువారీవసుధను దానమొసంగియున్నారు. ఏసమయమున ఆరాజ్యము ఎవరిది అగునో ఆఫలమును అతను అనుభవించును."

ప్రవర్ధమానవిజయరాజ్య సంవత్సరములు ౨౨౧ ఆషాఢపంచమిరోజున ఈశాసనము ఉత్కీర్ణము చేయబడినది.

ఈగ్రామమునకు సరిహద్దులు, రాళ్లు ప్రవాహములు, దిబ్బలు వగైరాలె కాని గ్రామములు ఉన్నట్లు కానరాదు.

'వర్మన్' ఉపాధిగలవారియొక్క ప్రస్తుతము దొరకిన శాసనముల పట్టి యీక్రింద వ్రాయడమైనది.

1. హస్తివర్మ	గాంగేయప్రవర్ధమాన విజయసంవత్సరం	80	ఉర్లాం తామ్రశాసనము.
2. ఇంద్రవర్మ	,,	87	మేముసంగ్రహించినది.
	,,	91	అచ్యుతాపురం తామ్రశాసనము.
3. రాజేంద్రవర్మకుమారుడు దేవేంద్రవర్మ	,,	110	మాతమ్ముడుగారు సంగ్రహించినది.
4. ఇంద్రవర్మ	,,	128	శ్రీకాకుళం
	,,	136	డిటో
5. దానార్ణవునికుమారుడు యింద్రవర్మ	,,	149	పుర్లిపేట
	,,	154	మేము సంగ్రహించినది.
6. గుణార్ణవునికుమారుడు దేవేంద్రవర్మ	,,	183	శ్రీకాకుళం (చదివినది.
	,,	184	అడవ తామ్రశాసనము మేము సంగ్రహించి
	,,	195	సిద్ధాంతం
7. దేవేంద్రవర్మకుమారుడు అనంతవర్మ	,,	204	ఇతని తమ్ముడు జయవర్మ అనుమతిని 'తాలతేరు' అనే గ్రామము ఒక వేదాంత విద్యార్థికి ఇచ్చినాడు.
	,,	204	అడవ తామ్రశాసనము మేము సంగ్రహించి
8. అనంతవర్మకుమారుడు ఇంద్రవర్మ	,,	221	మేముసంగ్రహించినది. (చదివినది.
9. అనంతవర్మకుమారుడు దేవేంద్రవర్మ	,,	251	కళింగశాసనము.
	,,	254	విశాఖపట్నంశాసనము
10. రాజేంద్రవర్మ కుమారుడు దేవేంద్రవర్మ	,,	308	సౌత్ ఇండియన్ ఎపిగ్రాఫి; 1918సంవత్సరం అన్యూయలు రిపోర్టులో ఉన్నది.
11. దేవేంద్రవర్మకుమారుడు రాజేంద్రవర్మ	,,	342	బీహారుఒరిస్సా రీసెర్చిజర్నలువాల్యూము 12, 101 పేజీలోఉన్నది.
12. దేవేంద్రవర్మకుమారుడు సత్యవర్మ	,,	352	శ్రీకాకుళం

(11, 12 వీరిద్దరు సహోదరులై ఉండవచ్చును.)

13. ఇంద్రవర్మ (వజ్రి); వజ్రికుమారుడుమారసింహ; అతని కొడుకు భూపేంద్రవర్మ; అతనికొడుకు దేవేంద్రవర్మ	397	'చేదిముప' తామ్రశాసనము.

14. దేవేంద్రవర్మ—1031 శకాబ్దము కంబకాయశాసనము.*

* ఇది భారతి 4 సంపుటము 11 సంఖ్యలో ప్రకటితమైన దేవేంద్రవర్మకంబకాయశాసనము. "విజయరాజ్య శకాబ్దసహస్రే ఏకశతత్ర్యధికే" అని ఉన్నది. ఇది "సహస్రమేకోనశతత్రయాధిక" అనిఉండవచ్చును. ఈప్రకారం అయినయెడల 1031(?) శకాబ్దము అయిఉండవలెను. అట్లయినయెడల ఈశకము దానార్ణవవంశీయుడగు ననంతవర్మ చోడగంగదేవుని పాలనలో ఉండవలెను.

అప్పటిలో ఈయనంతవర్మ ఈవంశీయులనందరిని ఓడించియుండుటచేత పూర్వపు ధారావాహిక ప్రవర్ధమాన విజయసంవత్సరములు వేయక శాలివాహనశకాబ్దమ్ము నారంభించెనని ఊహింపవచ్చును.

రాజ్యపరిపాలనకాలక్రమము
వీరసింహుడు

1 కామార్ణవుడు 2 దానార్ణవుడు 3 గుణార్ణవుడు 4 మారసింహుడు 5 వజ్రహస్తుడు

హస్తివర్మ ప్రవర్ధమానవిజయరాజ్య సంవత్సరములు 80
ఇంద్రవర్మ ,, ,, 87–91
రాజేంద్రవర్మ
దేవేంద్రవర్మ ,, ,, 110
ఇంద్రవర్మ ,, ,, 128-136
దానార్ణవుడు
ఇంద్రవర్మ ,, ,, 128–149–154
గుణార్ణవుడు
దేవేంద్రవర్మ ,, ,, 183–195
జయవర్మ
అనంతవర్మ ,, 204
అనంతవర్మ
ఇంద్రవర్మ ,, 221
అనంతవర్మ
దేవేంద్రవర్మ ,, 251–254
రాజేంద్రవర్మ
దేవేంద్రవర్మ ,, 308
రాజేంద్రవర్మ
సత్యవర్మ 352
ఇంద్రవర్మ (వజ్రి)
మారసింహ
భూపేంద్రవర్మ
దేవేంద్రవర్మ 397
దేవేంద్రవర్మ 1031 శా. శ.

రసాయన చిత్రములు

కల్లూరి చంద్రమౌళి గారు, బి.యస్.సి., (ఎగ్రి) ఎబర్డీన్

మనమొక మ్యూజియమున కేగినపుడు వివిధ వర్ణాకారములు గల యనేకవస్తువులను గాంచెదము. వేరు వేరు మృగములను, వివిధజాతుల పక్షులను, అనేకజాతుల చెట్లను వివిధ వర్ణాకారములుగల రాళ్లను చూడగలము. ఈవివిధ వర్ణాకారములు కొద్దిపదార్థముల సంయోగము వలననే కలిగినవనియును, వివిధ జంతువృక్షజాతుల భేదములు బాహ్యములే యనియును బాగుగా పరిశీలించిన మనకు విశదమగును.

గానపాండిత్యమంతయు, స,రి,గ,మ,ప,ద,ని యను నేడక్షరములపై నాధారపడియున్నది. ఆ యేడక్షరముల యాధారముతో వేరువేరుకృతులను వేరువేరురాగములతో సంగీతవిద్వాంసులు పాడగలరు గదా! అటులే యాంగ్ల భాషలో 26 అక్షరములు గలవు. ఎన్ని వేల మాటలు, ఎన్ని కోట్ల వాక్యములు–ఇది యది యననేల–నాంగ్ల భాషాపాండిత్యమంతయు నీ యిరువదియారక్కరములపై నాధారపడి యున్నదిగదా!

పైన బేర్కొనబడిన మ్యూజియమున కేగినపుడొకయరలో నొక కొయ్యముక్క, కొంతగోదు, బిందు, రబ్బరుముక్క, సీసపుపెన్సిల్, బ్లాటింగుకాగితము, పంచదార, వరిపిండి, వజ్రము ఉన్నవనుకొనుడు. ఆసొరుగుపై నతికించిన కాగితముపై "ఈ సొరుగులోని వస్తువులన్నియు కర్బనము (Corbon), ఉదజని (Hydrogen), అమ్లజని (oxygen)యను మూడు మూలద్రవ్యముల(Elements) సంయోగముచే కలిగిన"వని వ్రాసియున్న జాలును. రసాయనశాస్త్రము తెలియనివారికి వివిధ రూపగుణ వికారములుగ గన్పించి పైసిద్ధాంత మాశ్చర్యమును గలిగించును. ప్రపంచములోనున్న వస్తువులన్నియు సుమారు 80 మూలద్రవ్యములచే నేర్పడినవని రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు సిద్ధాంతించిరి. అయితే యీ 80 లో చాల కొద్దిమాత్రమే యెక్కువవస్తువులలో మిళితమై యున్నవి. తక్కినవి చాల యరుదుగ గన్పించును. ప్రపంచములో నున్న వస్తువులన్నియు నీ మూలద్రవ్యముల సంయోగముచే నేర్పడినవని చెప్పియుంటిమిగదా. చిత్రకారుడేడు మూలవర్ణములతో ననేకవిధములైన రంగులను తయారుచేసి యనేకచిత్రములను రచించునట్లు రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు గూడ నీ మూలద్రవ్యములనుంచి యనేకకోట్ల వస్తువులను, వివిధ ధర్మములు గలవిగను వేరు వేరు నామరూపములు గలవిగను సృష్టించును. ఈ ద్రవ్యములలో కొన్నిటికి కొన్నిటితోమాత్రమే ఎక్కువ రసాయనానురాగము (Chemical affinity) గలదు. ఈ రసాయనానురాగము గల ద్రవ్యముల గొన్నిటిని ఒసగిన, రసాయనశాస్త్రవేత్త యొక క్రొత్త ప్రపంచమును సృష్టింపగలడు. కొంతమంది శాస్త్రజ్ఞులు యీ మూలద్రవ్యములన్నియు నొక యాది మూల ద్రవ్యము నుండియేవచ్చినవనియును, ద్రవ్యమంతయు(All matter) నేకత్వములో నున్నదనియును చెప్పుచున్నారు. అనగా యీ ప్రపంచములోనున్న పదార్థము (Matter) నుంచి గాని, శక్తి (Force) నుంచిగాని కొంత తీసివేయుటగాని, కలుపుటగాని జరుగనేరదు. ఎప్పుడును ద్రవ్యశక్తులు, సమానముగానే యుండును. ఒక రూపమునుంచి మరొక రూపమునకు మార్చగలుగుదుమే గాని హెచ్చు తగ్గులు మాత్రము జరుగనేరవు.

పరమాణువులు (Atoms) ఋణ (Negative) ధన (Positive) విద్యుత్‌ను గలిగియుండును. ఉదజని పరమాణువు ఋణవిద్యుత్‌ను గలిగి ధనవిద్యుత్ చుట్టును తిరుగుచుండును. ఏ పరమాణువునుంచి వచ్చినను విద్యుత్ అణువు (Electron) లన్నియు సమానముగానే యుండును. ఉదజని పరమాణువులో నొక విద్యుత్ అణువును సౌరము (Helium) పరమాణువులో రెండును ఉన్నవి. కాబట్టి ద్రవ్యమంతయు విద్యుత్ స్వభావమును గలిగియున్నదని తేలుచున్నది. పరమాణు

వులు వేరువేరుగనున్నను ఒకే పదార్థమునుండి వచ్చిన వని ప్రస్తుత శాస్త్రవేత్తలు నమ్ముచున్నారు.

ద్రవ్యరూపములు

ఒకేవిధమైన పదార్థము మూడు విధములైన స్థితులలో నుండును. వాయుపదార్థము, ద్రవపదార్థము, ఘనపదార్థము. ఒకస్థితిలోనుంచి మరియొక స్థితిలోనికి మారునపుడు వేరువేరు ఆకారములును భౌతికధర్మముల (Physical properties) మార్పులను జెందును. ఈమార్పులు పరమాణువుల సంయోగదూరమును బట్టియు చలన వేగమును బట్టియు సంభవించును. అనగా వాయురూపమున నున్నప్పుడు పరమాణువులు చాల దూరముగనుండి తక్కువ యాకర్షణశక్తి గలిగియుండును. తదుపరి యుష్ణమును తగ్గించిన పరమాణువుల చలనవేగము తగ్గి కొంత వఱకు దగ్గరకు కనబడి ద్రవరూపముగ మారును. ఇంకా ఉష్ణమును తగ్గించిన పరమాణువులు దగ్గరకు చేరి యొకదానినొకటి యాకర్షించుకొని ఘనరూపముగ మారును. వీటినే భౌతికములైన మార్పులందురు.

నీటియావిరి వాయురూపమున నుండి ద్రవరూపమైన నీరుగా మారును. కొంత యుష్ణత తగ్గింపువలన ఘనరూపమైన మంచుగ మారును.

ఒకమూల ద్రవ్యముయొక్క పరమాణువు మరియొకమూల ద్రవ్యపరమాణువుతో కలసినయెడల రసాయనమిశ్రమద్రవ్య మేర్పడును. దీనినే రాసాయనికమయిన మార్పని యందురు. రెండుపరమాణువుల ఉదజని యొకఆమ్లజని పరమాణువుతో రసాయనమిళితమైన నీరు యేర్పడును. $H_2 + O = H_2O$

ఒక నత్రజని పరమాణువు మూడు ఉదజని పరమాణువులతో రసాయనమిళితమైన అమ్మోనియా యేర్పడును. $2N + 3H_2 = 2NH_3$

ఇట్లు రాసాయనికమయిన మార్పువల్ల వచ్చిన రసాయన మిశ్రమద్రవ్యము (Chemical Compound) మొదట కలసిన పరమాణువుల్ల సగటు ధర్మములను గలిగి యుండదు క్రొత్తధర్మములను, క్రొత్తయాకారములను గలిగియుండును. దీనినే రాసాయనికమయిన మార్పనెదరు.

సామాన్య మిశ్రమములు, రసాయన మిశ్రమములు

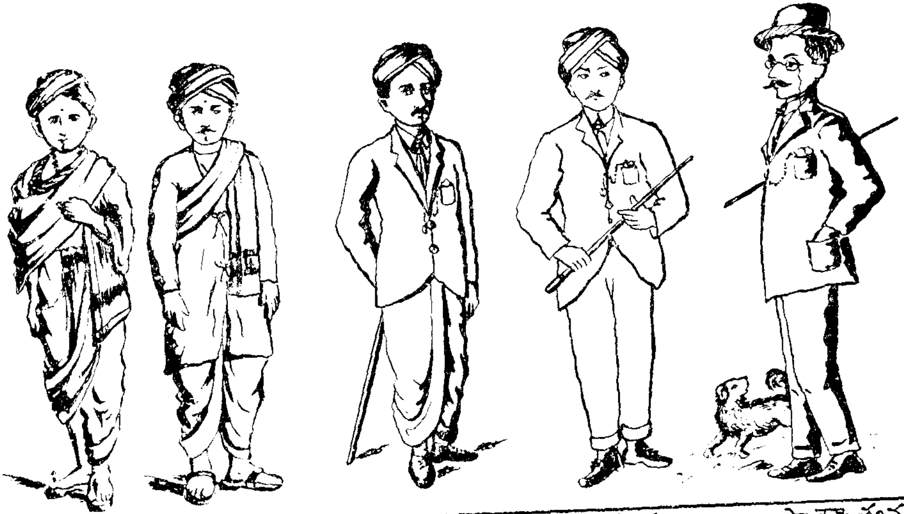
సామాన్యమిశ్రమమునకును, రసాయనమిశ్రమమునకును చాల భేదమున్నది. ఇసుక పంచదార కలసిన సామాన్యమిశ్రమ మేర్పడును. సీమసున్నము పంచదార మొదలైనవి రసాయన మిశ్రమములు. సామాన్యముగా రసాయనమిశ్రమ మెగుడుదిగుడుగా నుండక సమానత్వమును గలిగియుండును. సామాన్యమిశ్రమమును సులభముగ విడదీయవచ్చును. పంచదార యిసుక కలసియున్న వనుకొనుడు. నీళ్లలో వేసిన పంచదార నీళ్లలో కరగిపోవును. ఇసుకను వడపోత వలన విడదీయవచ్చును. పంచదార కలసిన నీరును కాచిన పంచదార తిరిగి లభించును. సీమసున్నపుపొడి, యినుపపొడి కలసియున్న అయస్కాంతముతో యినుపపొడి నాకర్షింపజేసి విడదీయవచ్చును. వీనిని భౌతికములయిన మార్పులందురు. రసాయనమిశ్రమము నిట్లు విడదీయ వీలు లేదు. రసాయనప్రయోగమువలననే విడదీయవలెను. వేడినో, ?, త్తిడినో యుపయోగించి దాని మూలద్రవ్యముల నులోనికి విడదీయవచ్చును.

నీరు, ఉదజని అమ్లజనుల రసాయన మిళితమైనప్పటికిని పరిశుభ్రమైన స్థితిలో దొరకుట దుర్లభము. ఏ పదార్థములోనైనను, ఎంత కొద్ది యితరపదార్థము కలసినను యాపదార్థము మలినపదార్థమగును.

1/1000 వంతు అంజనము (Antimony) మంచి రాగిని చెడగొట్టును. 1000వ వంతు బిస్మత్, రాగి యొక్క విద్యుత్ ప్రవాహశక్తిని తగ్గించును. 1/500 వ వంతు బిస్మత్ బంగారమును నాణెములకు పనికిరాకుండ జేయును. సామాన్యమిశ్రమమును సులభముగను, రసాయన మిశ్రమమును రసాయనపద్ధతుల వలనను విడదీయవచ్చునని యిదివరకే నుడివియుంటిమి గదా! ఉప్పును యెంతచిన్న పలుకుగ నూరినను అది రసాయనమిశ్రమముగనే యుండును. దానిని పరమాణువులలోనికి విడదీసిన సోడియము

సనాతన సంక్రమ నవీనములు పూర్వ వర్తమాన వందనములు

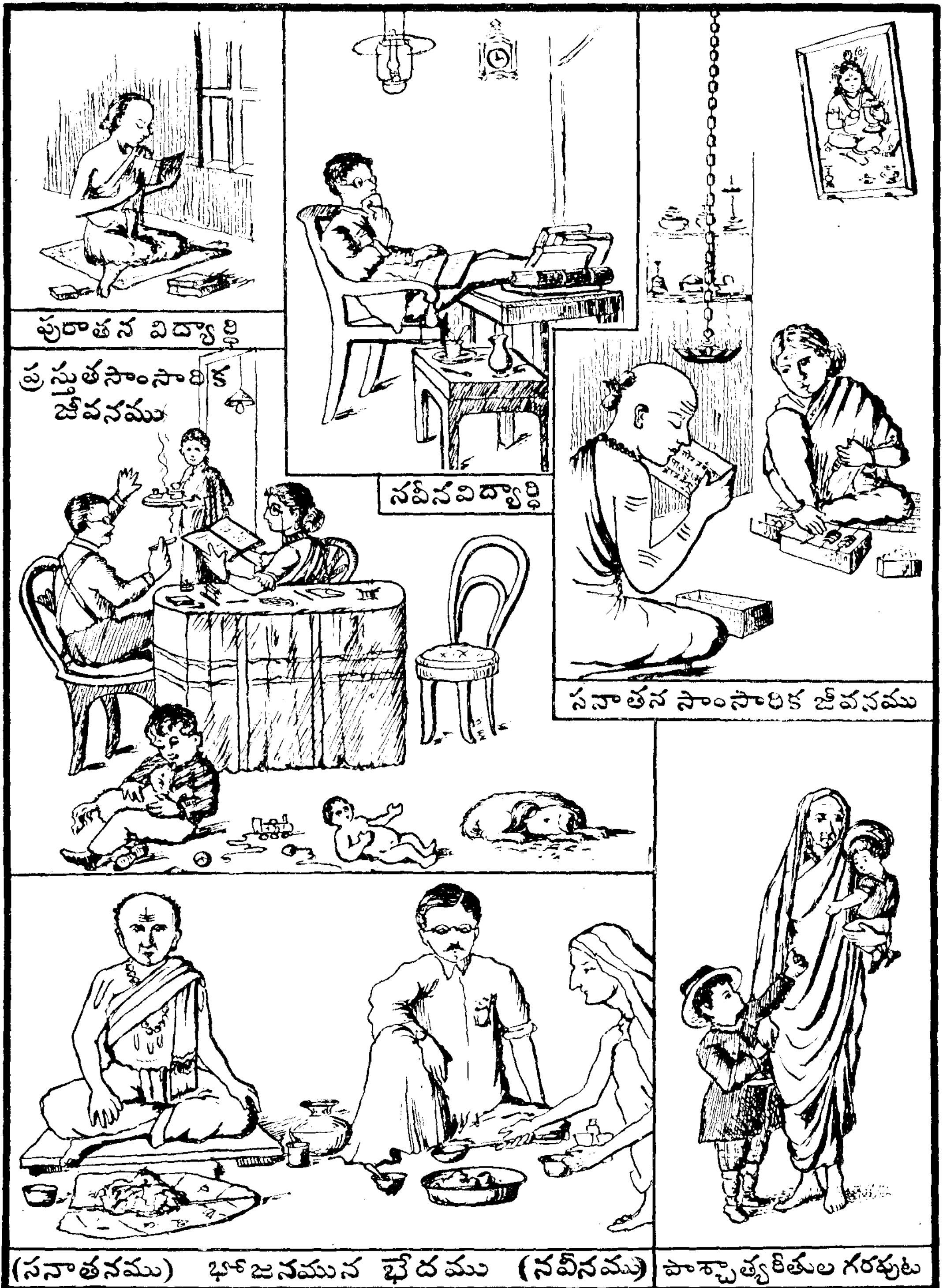

వైదిక కర్ణాటక మాధ్యమిక మిశ్రిత పాశ్చాత్యములు

బాలబాలికల సనాతన నవీన వైఖరులు

అప్పుడు-ఇప్పుడు ౨

పురాతన విద్యార్థి
నవీనవిద్యార్థి
ప్రస్తుతసాంసారిక జీవనము
సనాతన సాంసారిక జీవనము
(సనాతనము) భోజనమున భేదము (నవీనము)
పాశ్చాత్యరీతుల గరపుట

(Sodium), హరిదము (Chlorine), పరమాణువులు వచ్చును. అనగా ఒక చిన్నయణువును (Molecule) గృహముయొక్క గోడకుపోల్చిన దాని పరమాణువుల నొక్కొక్క రాతికి పోల్చవచ్చును. మూలద్రవ్య మనగా దాని అణువు యొకేవిధమైన పరమాణువులను గలిగియుండును. కాని థురము (Thorium), వరుణము(Uranium) మొదలైన మూలద్రవ్యములు యితర మూలద్రవ్యములను గలిగియున్నవి. మొత్తముమీద అణువు ఒకేవిధమైన పరమాణువులను గలిగియుండునని చెప్పవచ్చును.

రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు స్థూలదృష్టితో కనబడనటువంటి చాల వస్తువులతో మెలగవలెను. గాలి తడిలేక, శుభ్రముగ నున్నంతకాలము కనబడని వస్తువులలో లెక్కయే. సామాన్యముగా మనము ఉదజని, అమ్లజని మొదలైన వాయువులను రాగి, వెండి మొదలైన ధాతువుల వలె చూడలేము. చాల వాయువులకు రంగు, రుచి, వాసనలు లేవు. అయితే రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు యెందువలన ఈ కనపడనటువంటియు, రంగు, రుచి, వాసనలు లేనటువంటియు వస్తువులను నమ్మి లోకసామాన్యమగు "చూచుటయే నమ్ముట" యను వాక్యమును త్రోసిపుచ్చవలెనని యడుగవచ్చును. అవి చేయు పనులనుబట్టి వాటి గుణములను కనిపెట్టుటయేకాక యావస్తువు లున్నవని మనము నమ్మవలెను. ఎట్లన యినుము తుప్పు పట్టుట అమ్లజని యినుముతో రసాయన సంయోగమున నుండుటవలననే కర్బన ఏకామ్లజని (Carbon monoxide) ని లోనికి పీల్చిన చనిపోయెదము. ఓజోన్ (Ozone) వాయువు చుట్టుప్రక్కల దుర్వాయువులను శుభ్రపరచి సువాసన నొసగును. హరిదము (Chlorine) వాయువులో రంగు గుడ్డనుంచిన రంగును తీసివేయును. నీళ్లలో నొకగ్లాసును బోర్లించి చేయిపెట్టి వత్తినను నీళ్లు లోనికిపోవు. గ్లాసులో నున్న గాలి నీటిని రానీయక తన శక్తితో వెలుపలకు నెట్టును. మరియును, ప్రతి వాయువునకును బరువు ఉన్నది. వాయువిమానములలో నెంతో తేలికయని యుపయోగించు ఉదజనిగూడ బరువుగలిగి యున్నది. ఇది గాలి కన్న సుమారు 14½ రెట్లు బరువు తక్కువ. ప్రతి వాయువునకును బరువున్నదనియును, దానిని త్రాసుతో తూచిన కనుగొనగలమనియును ఫ్రెంచి రసాయనవేత్తయగు లెవాయిశీర్ కనిపెట్టెను. కాని యీ వాయువులను ద్రవరూపముగను, ఘనరూపముగను మార్చు కొన్ని పద్ధతులను కొంతమంది ప్రస్తుతము కనిపెట్టిరి.

అణువులుగాని, ఒక్క అణువులోని పరమాణువులుగాని వాయుస్థితిలో నున్నంతకాలము చలనవేగ మెక్కువగనుండి యొక అణువును మరియొక అణువు నెట్టుచుండును. ఒక అణువులోని పరమాణువు. లొకనిమిషములో నొకదాని నొకటి కొన్నిలక్షలసార్లు నెట్టుచుండును. అనగా అమ్మోనియా వాయువు ఒకబుడ్డిలో నున్నదనుకొనుడు. ఆ బుడ్డిమూత దీసిన నది యాగదిలోనికి విస్తరింప జూచును. దాని వాసనను పీల్చుటకు మనకు కొంతకాలము పట్టును. వెంటనే పీల్చజాలము. ఎందువలననగా గాలియొక్క అణువులచే అమ్మోనియా అణువులు నెట్టబడి వెంటనే వాసనను విస్తరింపకుండ జేసి కొంత యాలస్యమును గలిగించును. అయితే క్రమేణ అమ్మోనియాగాలి గదిలో విస్తరించి వాసనను గది నిండ నింపును. ద్రవపదార్థములో నీ చలనవేగము చాల తక్కువగ నుండుటవలన త్వరగ విస్తరింపజాలదు. నార్తుమోరు (North more) గంధకామ్లము వాయువును (Sulphurous-acid gas) ద్రవరూపముగ 19 వ శతాబ్దారంభమున ఒత్తిడివలన మార్చగలిగెను. 1823 సం న డేవి (Sir Humphry Devy), ఫారడే (Faraday) యనువారలు హరిదము, కర్బనద్వ్యామ్లజనిదము, అమ్మోనియా మొదలైన వాయువులను ఎక్కువ ఒత్తిడివలన ద్రవరూపముగ మార్చి సులభసిద్ధాంతముల నేర్పరచిరి. తదుపరి థిలోరియర్ (Thilorier) కర్బనద్వ్యామ్ల జనిదమును ద్రవరూపము నుంచి తెల్లగ మంచువలెనుండు ఘనపదార్థముగ మార్చెను. ఇది చాల జల్లగ నుండుటచే చల్లదనమున కుపయోగించెదరు. 1889 సం|| లో డేవార్ (Sir James Dewar) ఉదజని వాయువును ద్రవరూపముగ మార్చెను. ఇట్లు వాయువులనన్నిటిని ద్రవఘనరూపములుగ మార్చి వాటి ధర్మములను సులభముగ తెలిసికొనునట్టి యేర్పాటు చేయగలిగిరి.

మొదట మన పూర్వులు ఒక లోహమును మరియొక లోహముగా మార్చుటకు వీలున్నదనియును, పాదరసము నుండి బంగారమును తయారు చేయవచ్చుననియును నమ్మిరి. ఇనుపముక్కను మైలతుత్తము (Copper Sulphate) తో కాచిన రాగిగ మారునని గూడ నమ్మిరి. కాని తదుపరి రసాయనశాస్త్రవేత్తలిట్లు చేయ వీలులేదనియును, నొక మూలద్రవ్య మెప్పుడును మారక యట్లే యుండుననియును చెప్పదొడగిరి. అయితే యిప్పుడు కొంతవరకు కాయుద్దేశ్యమును మార్చుకొని పూర్వుల యుద్దేశ్యముతో నేకీభవించుచుండిరి. ఎట్లన వరుణము (Uranium)నుంచి రదము (Radium) వచ్చుననియును, థురము (Thorium) నుంచి రదము వచ్చుననియును చెప్పుచున్నారు. ప్రొఫెసర్ సాడి (Soddy) యను నాంగ్ల రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడీ విషయములో చాల ప్రయోగముల జేసి పై విషయములను బాగుగ పరిశోధించెను.

జీవులరసాయనచరిత్ర

ఎనుబది మూల ద్రవ్యములలోను, జీవులలో 29 కంటె నెక్కుడెప్పుడును గాన్పింపవు. వానిలో 12 అరుదుగ నుండును. ముఖ్యముగ నెల్లప్పుడును గన్పించు మూలద్రవ్యములు ఉదజని, అమ్లజని, కర్బనము, నత్రజని, స్ఫురము, గంధకము, పొటాసియము, మగ్నము, ఘటికము, ఇనుము. కొన్నిటిలో సోడియము హరిదము శైలము కొద్దిగా కన్పించును. జీవులలోనుండు మూల ద్రవ్యములు సామాన్యముగ ప్రకృతినుండి సులభముగ లభించును. జీవి కత్యావశ్యకములైన మూలద్రవ్యములు— ఉదజని, అమ్లజని, కర్బనము, నత్రజని యను నాల్గును, కొన్ని జీవులలో గంధకమును—సామాన్యముగ ప్రకృతిలో సులభముగ లభించును. ఉదజని గాలిని పీల్చుటకును, జీర్ణతకును ముఖ్యావశ్యకము. అమ్లజని ఉష్ణజ్వాలలోని కాహారమును మార్చి దేహమునకు శక్తినొసగుట కుపకరించును. మరియు నిత్యోపయోగములగు వస్తువుల నాకర్షించును. ఉదజని అమ్లజనుల రసాయన సంయోగము వలన నీరు ఏర్పడును. ఇది ప్రతిప్రాణికిని ముఖ్యావశ్యకమని మనకెల్లరకు విశదమేగదా! నత్రజని కర్బన ఉదజని అమ్లజనులతో గలసి ప్రాణమునకు ముఖ్యాధారమగునని నుడివెదరు. కర్బనము యితర మూలద్రవ్యములతో కలసి సులభముగ రసాయన మిళితమగును. ఇది అమ్లజనితో సులభముగ గలసి గాలిలోని విడి స్థితిలోనున్న యెక్కువ అమ్లజనిని చెట్లయాకులు విడదీయుటచే, వృక్షములకును, మనుష్యులకును లభించునట్లు చేయును. కర్బనము అమ్లజని ఉదజనులతో గలసి యనేకకోట్ల రసాయనమిశ్రమములను జీవుల కొసగుచున్నది. ఈ కర్బన రసాయనమిశ్రమము లదియొక గొప్ప రసాయనశాస్త్ర శాఖగ నేర్పడినది.

కాబట్టి మనకు తెలిసినంతవరకు జీవిత మంతయు రెండు సిద్ధాంతములపై నాధారపడి యున్నదని తేలుచున్నది. (1) వెయ్యిభాగముల గాలిలో సుమారు మూడు పాళ్లు గలిగి యెంతో కొద్దిగానుండి అమ్లజని తీక్ష్ణతను తగ్గించు కర్బన ద్వ్యమ్లజనిపైనను; (2) కర్బనద్వ్యమ్లజనిలోనున్న కర్బన పరమాణువు యొసగు శక్తిపైనను, ఈ శక్తి చెట్లయాకులలోనున్న యాకుపచ్చని రంగువలన, సూర్యరశ్మివలన లభించుచున్నది. కర్బనము ప్రకృతిలో 3 స్థితులలో లభించుచున్నది. 1. కర్బనము 2. సీసముగనుండు గ్రాఫాయితము (Graphite), 3. వజ్రము. వజ్రములను గనులనుండి స్వభావసిద్ధముగ తీయక రసాయన పద్ధతులపై వర్తకసరళిని కర్బనమునుండి తయారు చేయవలయునను ప్రయత్నము లింతవరకును జయప్రదములు కాలేదు. కాని కొద్దిగ మాదిరికి మాత్రము చేయ వీలుపడెను.

స్ఫురము ఎముకలలోను మెదడులోను ఎక్కువగ నున్నది. గంధకము మాంసకృత్తులలో (Proteins) ఎక్కువగ లభించును. పొటాషియము జీవులలో నుద్రేకమును గలిగించును. ఇట్లు వేరు వేరు మూలద్రవ్యములు వేరువేరు విధములుగ జీవితములో పని చేయుచున్నవి.

ఇట్లు రాసాయనికములైన మార్పులు జీవితములో చిత్రవిచిత్ర వికారములను గలిగించుచుండును. రసాయన శాస్త్రము ప్రతివస్తువుతో సంబంధముగలదై యనేక చిత్రములను సృష్టించుచుండును.

విద్వద్గోష్ఠి

చిలుకూరి నారాయణరావు గారు, యం. ఏ., యల్. టి.

జ్యేష్ఠమాస 'భారతి'లో బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిలుగారు వ్రాసిన "ప్రాచీనాంధ్రశాసనములు" అనేవ్యాసము చాలా ముఖ్యమయినదిన్ని, ఆంధ్రభాషా చరిత్రనిర్మాణమునకు అమూల్యమయినదిన్నీ అయిఉన్నది. వారి వ్యాసము చదివినతరువాత నాకుగలిగిన సంతోష మునకు మితిలేదు. వారింకను నిట్టి శాసనములను ప్రకటించిఆంధ్రవిద్వాంసులకృతజ్ఞతకు పాత్రులగుదురు గాక.

వారి వ్యాసమును చదివినపిమ్మట నాకు గలిగిన కొన్ని ఊహలను ఇచట పొందుపరుస్తున్నాను.

(1) నాగబు

ఇచట 'బు'ను (1) నాగబు వెనుక సున్నగాని చుక్కగాని లేకపోయినా దానిని 'ంబు'గనే చదువవల సినదిగా నాకు తోస్తున్నది. బిందువిరహితమైన 'బు'ను 'ంబు'గా చదువవలసినట్లు పూర్వశాసనములనుబట్టియే కాక, అర్వాచీన శాసనములను బట్టి కూడ ఊహింపవలసిన అవకాశమున్నది. గంజాముజిల్లాలోని శ్రీకాకుళము దగ్గరనున్న అర్సవెల్లి సూర్యనారాయణస్వామి ఆలయ ములోని అనంతవర్మ చోడగంగదేవుని నాటి ఒక శిలాశా సనములో బిందువిరహితమయిన ఒక 'బు' ఉన్నది. దానిని 'ంబు'గ చదివినగాని అర్థము కుదురదు ఈ విష యమును కీ. శే. రావుబహద్దర్ హెచ్. కృష్ణశాస్త్రిగా రితో ముచ్చటింపగా వారు నా యూహ సరియైనదని చెప్పినారు. ఎట్లయినను పై 'నాగబు' శబ్దములోని'బు' కు సానునాసికోచ్చారణ ముండెననుట నిశ్చయము. అది అనునాసికోచ్చారణము కలదని తెలుపుటకే తరువాతి శాసనములను వ్రాసినవారు దాని తలపై చుక్కను నిలిపి యుందురని నా ఊహ. 'బు' తలపై చుక్క ఉండడము వల్ల దానిని 'ంబు' అని సున్నను వెనుకచేర్చిగాని 'బుం' అని తరువాతచేర్చిగాని చదువకూడదని నా అభిప్రాయము.

పాలీభాషలో సంస్కృత ప్రథమైకవచన ప్రత్యయమైన 'స్' అనునది 'ఉ'గా మారినది. శబ్దముయొక్క అంత్యాక్షరమును బట్టికాక, వస్తువుయొక్క సహజ లింగ మునుబట్టి శబ్దముయొక్క లింగము ఏర్పాటగుట ఆ భాషలో ఆరంభమయినది. అందుచేత 'నాగ' శబ్దము 'నాగమ్'అయి దానిమీద ప్రథమైకవచన ప్రత్యయమైన 'ఉ'కారము చేరి 'నాగము' అని ఏర్పడవలసి ఉండేది. కాని ఆ భాషలో కొన్ని శబ్దముల మకారములోని అను నాసికత్వము శైథిల్యమునొంది కేవలము 'బు'గానో, అనునాసిక ధ్వనియుత్తమైన'బు'గానో ఉచ్చరింపబడుతూ ఉండేదని నాఊహ. శాస్త్రిలుగారు వ్రాసినట్లు 'నాగ బు' అనునది సమస్తపదము కాదనే అభిప్రాయముతో నే నేకీభవిస్తానుకాని, 'బు'నుమాత్రము సానునాసికముగా ఉచ్చరింపవలెనని నా తలంపు.

'నాగబు' అనునది పాలిభాషాపదమయినను కావచ్చును. అది ఆంధ్రపదమయి ఆనాడు ఆంధ్రభాష ప్రత్యేకస్వరూపమును పొంది ఉండడమును తెలియజేస్తే, నాకున్ను పరమసంతోషమే. కాని, అట్లు ప్రతి పాదించడమునకు ఈ ఒక్క పదముకంటె ఎక్కువ ప్రమాణము కావలసి ఉంటుంది. ఒక వాక్యమయినా, వాక్య ములోని ఒకముక్క అయినా దొరకి ఉంటే బాగుండేది.

(2) లక్ష్మీపురశాసనము

(1) మంగిదొగరాజు

'మంగి' అనేది 'మహీ' శబ్దమునకు ప్రాకృతరూపమయి ఉంటుందేమో! 'సింహ' శబ్దముప్రాకృతములో సిహ, సీహ అనే రూపములనే కాకుండా 'సింఘ, సిఘ' అనికూడా అవుతుంది. దీని సామ్యమునుబట్టి 'మహీ' శబ్దము ప్రాకృతములో 'మఘి' అయి 'మంఘి'గా మారి తుదకు 'మంగి' అయినదేమో.

దొగ, దోప, దుగ, దుప అనేరూపములు సంస్కృత 'ద్వా' శబ్దమునకు ప్రాకృతరూపములయి ఉండ వచ్చును. 'దొగరాజు' అంటే రెండోరోజు, రాజు తరువాతరాజు కావలసినవాడు, అంటే యువరాజు అని చెప్పుకోవచ్చును.

(2) ముడ్లు

'ముడి' అంటే ఒకఅధికారి అనే అర్థము సరియైనదే అయినట్లు తోస్తుంది. అప్పుడు 'ముడియము'అంటే ముడియొక్క ధర్మము, అధికారము అని అర్థమవుతుంది. 'ముద్దరాజు, ముత్తరాజు ముత్తరసు, మొదలయినవాటి లోని'ముద్ద''ముత్త'శబ్దములున్నూ'ముడి'తో సంబంధించి ఉండవచ్చును. దక్షిణ హిందూదేశశాసనావళి నాలుగో సంపుటములో (S. I. I. Vol. IV) 'పంచనదముడి' అని ఒకశాసనములో ఉన్నది.

(3) విట్టజుల

ఇచట రేఫము మూర్ధన్యమయిన 'ట'తో చేరి ఉండడముచేత అలఘుత్వమును పొంది ఉండవచ్చును. ఇట్లే "కొట్టంబుల్వఱ్ఱెణ్డు" అన్నచోటకూడాను. 'రాజు' శబ్దములోని మొదటిరేఫమునకు తెనుగులో ఒకానొకప్పుడు అలఘూచ్చారణముండి తీరవలెను. లేకపోతే దానినుంచి 'ఱేడు' అను వికృతి ఏర్పడదు. ఇట్లే ఆయాశబ్దములలో శకటరేఫము ప్రాచీన శాసనములలో కనబడడమునకు వాటికి ప్రకృతులైన శబ్దములలో శకటరేఫముండడమే కారణమని నా ఊహ. ద్రావిడ గల శబ్దములకు ప్రకృతులయిన కొన్నిశబ్దము లితర ద్రావిడ భాషలలో అలఘురేఫయుతములయిఉండవచ్చునని తలుస్తాను. శకటరేఫ విచారమును ప్రత్యేకముగా చేయవలసి ఉన్నది.

(4) ప్రతమరాజ్యంబున

ఇచట 'త'వర్ణము 'థ'కు మారుగా ఉన్నదనడమునకు 20 వ పంక్తిలో 'యతాభూమి' అనేచోట'థా'కు 'తా'వ్రాయడమే నిదర్శనము. 'ప్రథమరాజ్యంబున' అంటే రాజ్యముయొక్క ప్రథమసంవత్సరమున అనే అర్థమే సరియైనదికాని, ప్రథమ అనేది 'ప్రవర్ధమాన' అనేదానికి సంక్షేపరూపమై ఉండదు.

(5) కడువండ్లుల

ఇది యీ రూపముతో గ్రామనామమై ఉండదనుకొంటాను. ఇది సప్తమీవిభక్తి బహువచనరూపము. దీనికి ప్రథమ బహువచనరూపము 'కడువండ్లు' అనిన్నీ, ప్రథమైకవచనరూపము 'కడువలి'అనిన్నీ అయిఉండును. 'కడువలి' నుంచియే 'కొడాలి'అనేనేటి గ్రామనామము పుట్టి ఉండును.అయితే, బహువచనప్రయోగముసంస్కృత మర్యాదననుసరించినదయిన అయి ఉండవలెను. లేదా 'కడువలి' గ్రామములు కొన్నిచేరి ఒకే గ్రామముగా నయినా వ్యవహారముండవచ్చును. కడువలి అంటే పెద్ద పల్లె అనే అర్థమయి ఉండవచ్చును.

(6) రెణ్డువటి, రెణ్డువట్టి, రెణ్డుట్టి

'వట్టి'యొక్క శిథిలరూపము 'వటి'. 'వుట్టి'లోని ఆది హల్లోపమువల్ల 'ఉట్టి' అనేరూపమేర్పడినది. వటి, వట్టి, ఉ(వు)ట్టి అనేవి 'వృత్తి'శబ్దమునకు ప్రాకృతభాషా రూపములు. వీటిలోని ఆదిమ వకారము వత్వమునకు సంధిలో ఆదేశముగా వచ్చినది కాదు. బ్రాహ్మణాగ్రహారము కొన్నివృత్తులుగా విభజింపబడి ఉండడము ప్రసిద్ధ. ఈ వృత్తులవ్యవహారము విశాఖపట్టణముజిల్లాలో ఇప్పటికిన్నీ ఉన్నది చూ. వేశెలువులు.

(7) మిరియమ్పుబోళజ

ఇచ్చట 'ంపు' ఆదేశముగా వచ్చుటను శ్రీశాస్త్రులుగారు చూపడము భాషా చరిత్రమున కమూల్యమయినది. నన్నయ కర్వాచీన కవులందరూ పు, ంపులనాగమములుగావాడి ఉన్నారు. నన్నయగ్రంథములో మాత్రము షష్ఠీతత్పురుషమునం దీయాగమము నాకు కనబడలేదు. దీనిని నేనే మొదట కనిపెట్టినవాడిననుకొంటున్నాను. ఆర. i 34 తపంబుగౌరవంబు; ఆర. ii 68 పుట్టంబు చెఱంగు; ఆర. ii 209 తపముబలమునన్; ఆర. iii 273 ఆశ్రమంబు దెసకు; అని నన్నయ ప్రయోగములు షష్ఠీ సమాసమందే కాక కర్మధారయమునందును "పు,ంపు"లు

నన్నయ గ్రంథములో ఉండవేమో అని నా కనుమానము. ఆది. vi 221 బలితంపురక్కసు; ఆది. vii 260 విరుధంపువరము; ఆర. i 49 వీని పుట్టినపాపంపు వేళ; ఆర. iii 300 పరుసంపు రాలపై ;— అనువాటిలోని 'బలితంపు రక్కసు' అనేదానికి 'బలియుండౌ రక్కసు' అనిన్నీ, 'పాపంపువేళ' అనేదానికి 'పాపంబువేళ' అనిన్నీ, గౌతమీ గ్రంథాలయస్థ తాళపత్రప్రతులలో నాకు కనబడినవి. తక్కిన రెండింటికిన్ని పాఠాంతరములు నాకు కనబడలేదు. ఇంకా చూడవలసిఉన్నది. నేను చెప్పినది ఒక్క నన్నయ గ్రంథస్థభాషకే చెల్లుతుందిగాని, భాషకంతటికిన్ని చెల్లదు. అంతమాత్రముచేత చిన్నయసూరికి ఎరుంగమి నాపాదించడము తప్పేఅయినా, శాస్త్రిలవారన్నట్లు కొందరు ఆ వైయాకరణశిరోమణిని అధిక్షేపిస్తున్నారు. నన్నయకు పూర్వపుదయిన యీ శాసనములో 'ంపు' ఆగమమును చూపి శాస్త్రిలవారు భాషాచరిత్రమునకు పరమోపకారమును చేసినారు.

(8) పెడశిన

ఇచ్చట 'పె'లోని ఎత్వము 'అ' కుమారుగా తప్పుగా వ్రాయబడినదికాదని నాతలంపు. ధాతువు 'పెడయు' అని ఉండును. 'ఇచ్చు, సమర్పించు, వదలిపెట్టు అని దీని అర్థమయి ఉంటుంది. 'పెడ(బాయు)-అనే దానిలో ఈ 'పెడ(యు) ధాతువు కనబడుతున్నది. అందుచేత, 'మిరియమ్ము బోళజకు తెంగరి పెడశిన అంటే మిరియమ్ము బోళజకు తెంగరి ఇచ్చిన, దానము చేసిన అని అర్థము చెప్పుకొంటాను. తెంగరిదాత; మిరియమ్ము బోళజ ప్రతిగ్రహీత అని నాఅభిప్రాయము.

(9) 'అడ్లపట్టు... నేల

దీనిని 'ఆడ్లపట్టు' అని సవరించుకో వలెననుకొంటాను. ప్రాచీన శాసనములలోను, గ్రంథములలోను కూడ ఇట్టి ప్రయోగములే బహుళముగా కనిపిస్తున్నవి.

(10) నేల

నేల, నిలవు, నెలవు-ఈ మూడున్నూ 'నిల్' ధాతువు నుండి వచ్చినవే. యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనములో 'తివిరియిన్నిలవ' అని కనబడుతున్నది. దానిని చదివినవారు 'యిన్నెలవ' అని చదివినారు. ఈలక్ష్మీపురశాసనము యుద్ధమల్లునికి పూర్వపుది కాబట్టి అంతకు పూర్వమే 'నేల' అనేరూపము భాషలోనున్నదని చెప్పవలెను.

(11) తూఱ్పు

ఇది 'తూఱ్' అనే హలంతధాతువు నుంచి పుట్టినది. దీనికి కృదంతరూపము తూఱ్పు. ఇది శిథిలమయి తూఱుపు అనేరూప మేర్పడ్డది. ఇట్లేమాఱ్, మాఱ్పు, మాఱుపు మొదలయినవి. తూఱ్పు ప్రాచీనరూపము, తూఱుపు అర్వాచీన రూపము అని నా ఊహ.

(12) వేడ్లుము

'వే'కున్ను 'డ్లు'కున్ను మధ్యను 'స'ను చేర్చుకోవలెనని శాస్త్రిలుగారు వ్రాసినారు. 'వే + ఇడ్లు' అని చెప్పిన సరిపోదా? "వేయిగృహములను నాశనము చేసిన" అని అర్థముచెప్పుకో వచ్చునేమో.

(13) వే శెఱువుళు

ఇచ్చటను 'పెడశిన'లోను శవర్ణ ముచ్చారణమునను సరించి ఉన్నది. 'పెడసిన' 'వేసెఱువులు' అని వ్రాయడము సంస్కర్తల సంప్రదాయము. ఇచట 'శె(సె)ఱు' అనేది 'సరస్' శబ్దభవమై ఉండును. అదిమొదట 'సఱు' అయి తరువాత ఆదిమ అకారము ఎకారముగా మారడమువల్ల 'సెఱు' అనిన్ని వ్రాతలో 'శెఱు' అనిన్ని ఉండవచ్చును. దీనినుంచే కన్నడములో 'కెఱె' అనేరూప మేర్పడి ఉంటుందని నా ఊహ. 'రెండువ(వు)ట్టి'లోని వకారమెట్లు ఆగమవర్ణము కాదో 'వేశెఱువుళు'లోకూడా శ (స) వర్ణము ఆగమవర్ణము కాదనిఅనుకొంటాను.

(14) వేవురు

ఇది వే + ఉవర్ అయి ఉంటుంది. వే + అవర్ అని విడదీస్తే వేవరుఅనే రూపము మొదట కనిపించవలెను. నాథ, నాథండు, నాథుండు; దేవ, దేవండు, దేవుండు మొదలయినవి కనిపిస్తూ ఉన్నవి. ఆ సామ్యమునుబట్టి వే + అవర్ అనిసాధించవచ్చును గాని, వేవరు అనేరూపము ఇప్పటికికనబడలేదని చెప్పవలసిఉంటుంది

పైని నాకు తోచినరెండుముక్కలనువ్రాసినాను. ప్రభాకరశాస్త్రిగారుభాషాతత్త్వజిజ్ఞాసువులయి చేస్తూ ఉన్న పరిశ్రమ స్తవనీయమయినది. వీరింకా ఇట్టి నూతన విషయములను బయటబెట్టిభాషాపాండిత్యమునకు వన్నెపెట్టుదురు గాక!

భారతదేశపు స్త్రీలు

శ్రీమతి అయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు

ఏ దేశము ప్రఖ్యాతమై, సీత, దమయంతి, చంద్రమతి, మున్నగు పతివ్రతల చేతను, రాణీ ఝాన్సి, లక్ష్మీబాయి, ఖడ్గతిక్కనభార్య, రాణీ దుర్గావతి మొదలగు వీరనారీమణులచేతను. మొల్ల, తరిగొండ వెంకమాంబ, భండారు అచ్చమాంబ మొదలగు కవయిత్రుల చేతను పేరెన్నిక గాంచినదో, అట్టి భారతదేశమున నేడు స్త్రీలుపేక్షాదృష్టితో పరిగణింపబడుచున్నందున భారతమాత కడుంగడు దుఃఖించుచున్నదనుట కొంతమాత్రము సంశయము లేదు. సంసారమను బండికి నొకచక్రము పురుషుడు, నొకచక్రము స్త్రీ, మొదలగు సమస్త పరికరములు కదా; అట్టి స్త్రీలయొక్క దుస్థితి కనుగొనిన వారలు ఇపుడిపుడు పురుషపుంగవులలో నూటికేపదిమందియో స్త్రీవిద్యాభిమానులు కలరనుట నిస్సంశయము. నేను చూచినంతవరకు ఈ కాలములో సంపూర్ణ విద్యావతులైన స్త్రీలు నూటికొకరో ఇద్దరో కలరు. పురుషుడు జన్మింపగానే తలిదండ్రులు వానికొరకై ప్రత్యేకముగా కొంతసొత్తు నార్జించెదరు. స్త్రీ జన్మింపగానే జననీజనకులకు విసుగుపుట్టి వివాహమున కేయేబది యేడుల పెండ్లికొడుకునో ఆర్జించియుంచెదరు. ఇదియిటులుండగా వరశుల్కమను మహాపిశాచ మొకటి దేశము నావరించి పీల్చి పిప్పి చేయుచున్నది. భారతమహిళాసభలనియు, సమాజములనియు, సమావేశములనియు, తీర్మానములనియు, యార్భాటములు చేసినగాని సంఘమునకు శ్రేయము చేకూరదు. ఆచరణమునకు యోగ్యములైన తీర్మానముల గావించి పట్టుదలతో పని చేసిననేకాని ఈమహిళాసంఘమును పునరుద్ధరింపజాలము. సంఘమును పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న వరశుల్కములు, కన్యాశుల్కములు, అతిబాల్యవివాహములు లోనగు ఘోరదురాచారములను మున్ముందు పారద్రోలవలయును. ప్రతితాలూకాకు బాలికాపాఠశాలలు స్థాపించి తగు శ్రద్ధ వహించి స్త్రీవిద్య నభివృద్ధికి దేవలయును. స్త్రీ సంఘమునకు ఐకమత్యమనునది నానాటికి క్షీణించిపోవుచున్నది. విద్యావ్యాప్తిచే గాని సంఘమభివృద్ధి పొందనేరదు. విద్య చేకూరిన సువర్ణమునకు వాసన కలిగినట్లే. మనబాలికలున్నతవిద్య సంపాదించిననాడే సంఘము కీర్తివంతమగును. తలిదండ్రులు తమ బాలికలకు విద్య గరపుటకై తగు శ్రద్ధను పూనవలయును. విద్యాలోపముచే స్త్రీలు బాల్యమున ఆటపాటలయందును, యౌవనమున గవ్వలాట, పచ్చీసు మొదలగువానియందును, వృద్ధాప్యమున కోడండ్రతోను, ఇరుగుపొరుగులవారితోను పోరాడుటయందును కాలము వృథాపుచ్చుచున్నారు. భావిభాగ్యమున కాధారభూతమైన స్త్రీల విద్యాభివృద్ధికై పురుషులును, స్త్రీలునుగూడ గట్టి ప్రయత్నము చేయవలయును. పురుషులయభ్యుదయము, జాతియొక్క యున్నతి, బాలుర వికాసము, ఇవి యన్నియు స్త్రీజాతిపై నాధారపడియున్నవి గాన విజ్ఞానవంతులు స్త్రీవిద్యకు తోడ్పడుట యవసరమని విన్నవించుచున్నాను.

జపాను 'మాసపత్రికల మానవాధీశుడు'

'ది యంగ్ ఈస్టు' అను పత్రికలో జపాను దేశమున 'మాసపత్రికల మానవాధీశుఁడు' (Magazine King)అని ప్రఖ్యాతిగాంచిన 'సెయిజీ నోమా'గారి జీవితగాథ ప్రకటితమైనది. అది తన కట్టి గొప్పపేరు వచ్చుటకయి యాతఁడు కావించిన యద్భుతకార్యములనేకాక జపాను దేశము పత్రికాప్రచురణపఠనముల విషయమున సైతము నెంతయు ముందునకు సాగుచుండుటను చాటుచున్నది. మనదేశమునందలి పత్రికాధిపతులు, సంపాదకులు నీతని చరిత్రమునుండి యించుక దెలిసికొనదగిన యంశములుగలవు.

ఇరువదేండ్లకు పూర్వము 'సెయిజీనోమా' ఒక యనామధేయుడు. అపు డాతడొక రాష్ట్రీయపాఠశాలయందు తక్కువజీతముగల యొకచిన్న యుపాధ్యాయుడుగ నుండెను. ఇపు డాతఁడు కోటీశ్వరుఁడు. ఇంతేకాదు. "సూయజు" కాలువకు తూర్పునగల భూమండలమున నాతడిపుడు గొప్ప గ్రంథపత్రికా ప్రకాశకుఁడయినాడు. ఉదాహృతములయిన యీతనివివిధ ప్రచురణముల సంఖ్యలు కల్పితములుగ దోచును. ఇతడు బహుగ్రంథప్రకాశకుడే కాక తొమ్మిది పెద్దమాసపత్రికలకును అధిపతి. వీనిలో నొకటియైన 'కింగ్' అను పత్రికకు గట్టిగా పదునైదులక్షలు చందాదారు లున్నారు. తక్కినవానిలో లక్షచందాదారులకు తగ్గిన పత్రిక ఒకటియైన లేదు. మొత్తమున నతని పత్రికలను చదువువారు కోటికి తక్కువగ నుండరు. అనగా జపానీయులలో నైదింట నొక్కఁ డీతని పత్రికలను జదువుచుండుననుట. మంచూరియాలోని 'హొక్కయిడు' మొదలు 'క్యూషూ'నకును, కోరీలోను, ఫార్మోసాలోను, సాఘేలియనులోను, జపానీయులు నివసించుచున్న సంయుక్తరాష్ట్రములలోను ఈపత్రికలే యెక్కువగా కానవచ్చుచుండును.

అద్భుతావహమయిన యాతని యీవిజయమునకు గల కారణములేవి? మూలధన మత్యధికముగనుండెనా? లేదు. ఆతని మూలధన మత్యల్పము; లేదనియే యనవచ్చును. అయిన ప్రజల అభిరుచుల ననుసరించి వారిని సంతోషపెట్టుటకు తగిన అవకాశములను కనిపెట్టి వినియోగించుకొనుటయందతనికిగల చాకచక్యమా? కాదు. అతడట్టి నేర్పు కలవాడును కాదు. అతడు గ్రంథప్రచురణ వ్యాపారమును ప్రారంభించినది మొదలు పట్టుదలతోను,విశ్వాసముతోను,కష్టించి పనిచేయుటయే యిందుకు కారణము. ఈతని యింతగొప్పవ్యాపారమునకిదియే పునాది. ఇంకనేదియుకాదు.

అతడిపుడు తొమ్మిది చక్కని మాసపత్రికల కధిపతియై అన్యులు స్పర్థించు గొప్పపదవియందున్నాడు.కాని యాతడొక్కనాడయినను సోమరియై యుండువాడుకాడు. 'సాటర్డేఈవినింగ్' (Saturday Evenig) పత్రికాధిపతి 'కర్టిస్'గారివలె వేకువజాముమొదలు రాత్రి చాలప్రొద్దుపోవువరకు నీత డమానుష శక్తితో బనిచేయును. ఆతని యనుదినకార్యక్రమమున విశ్రాంతి విహారములకు తావులేదు. కడచినసంచికకన్న రానున్న

సంచిక మిన్నగానుండ నుపాయముల నాత డనునిమిషము నారయుచుండును. ఒక్కతరి నాతడు సమర్థుడగు సంపాదకుడు; ఇంకొక్కతరి చక్కని వ్యాసరచయిత; కొండొక్కతరి తెలివితేటలుగల వర్తకుడు; వేఱొకతరి చేయి తిరిగిన ప్రకటనకారుడు (Advertiser). అత డనుదినమును నైదుగురు చేయుపనిని తానొకడే చేయును. అతనిని గాంచి అతనిక్రిందపనిచేయుచున్నవా రుత్సాహ వంతులై సంతోషముతో పనిచేయుదురు.

ఆతని తొమ్మిదిపత్రికలలో ప్రతిపత్రమును ఆతని ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును, ఆశయములను, ఆలోచనలను వెల్లడి చేయుచుండును. అతడు బోధకుడుగా తన జీవితమును ప్రారంభించుటను మరువక తనజీవితము నంతయును నట్లే-బోధకుడుగనే-కడపుట కాతడభిలషించెను. జపాను దేశమునందుగల ప్రజానురంజకు లగు నీనాటి బోధకులలో, మతనాయకులలో నీత డొకడన్న నతిశయోక్తికాదు.

అతనిపత్రికలలో, స్త్రీలకొఱకొకటి, బాలకులకొఱకొకటి, శిశువులకొఱకొకటి కేవలము వినోదములతో నిండినదొకటి ఉన్నవి. కాని ఇన్నిటిని మించిన దింకొకటి గలదు. దానినతడు తన అభిమానపత్రికగా దలచుచుండును. అది "యూబెన్" (వక్తృత్వము) అను పేరుగలది. వక్తృత్వమును గూర్చి పెక్కు గ్రంథములున్నవి; కాని ప్రత్యేకము వక్తృత్వమునుగూర్చిచర్చించు నిట్టిపత్రికజపానులో దప్ప నింక నేదేశమునను గానరాదు. ఈపత్రిక నిరుపమానస్వభావము గలదగుటయే కాక పత్రికాప్రచురణవ్యాపారమున నాతనికి గట్టి యాధారమయినదియు నగుటచే దాని నతడు మిగుల ప్రేమించుచుండును.

శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, యం. ఏ.,

౧౯౨౮ సం.జూన్ నెల మాడరన్ రివ్యూ మాసపత్రికలో శ్రీ. కే. పి. జయస్వాలుగారు శ్రీ యదుగిరి యతిరాజస్వామి సంపాదితమై, శ్రీ ఎ. రంగస్వామి సరస్వతి (రాజకీయశాసన పరిశోధనశాఖ, చెన్నపురి) గారిచే ప్రకటితమైన భోజరాజకృతశృంగారప్రకాశైక దేశమును విమర్శించి యది భోజరాజకర్తృకమే యగునని నిరూపించుచు నొకవ్యాసమును ప్రకటించినారు. అందు వారు నామమాత్రావశిష్టమైయుండిన యీశృంగారప్రకాశమాతృకను సంపాదించి సంస్కృతసారస్వతమున కమూల్యసంపదను సమకూర్చిన శ్రీ రామకృష్ణకవి గారినిగూర్చి కొంతముచ్చటించినారు. వేద సంహితలు మొదలుకొని యముద్రితమగు సంస్కృత వాఙ్మయము నీనాడు పరిశోధించి, సంస్కరించి,ముద్రించి వ్యాప్తికిం దెచ్చుచున్న మైసూరు, తిరువాంకూరు బరోడాసంస్థానములతోపాటిమహత్కార్యమునకు కొందఱు ప్రత్యేకవ్యక్తులగు ప్రముఖులుగూడ పూనుకొనిరని చెప్పవచ్చు,

అట్టివారిలో తనకాంతులను నలుదిక్కులకుజిమ్ముచున్న ఉన్నతమగు దీపగృహము (Light house) వలె విరాజిలుచున్న యాత డొక్కడుగలడు. ఆతడు రాజమహేంద్రనగరనివాసి యగు శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవి (యం.ఎ.) గారే. ఆయనకు ప్రభువులసాహాయ్యము లేదు; హృదయమే సహాయము. దారిద్ర్య మాయన రాజ్యము. ఒకమాధ్యమిక పాఠశాలలో నాయన యొక యుపాధ్యాయుడు.

మానముతో, వినయముతో నాయన మలబారునందును, తత్సమీపప్రదేశములయందును గల భాగతీయ గృహములకు సారస్వత తీర్థయాత్రలు సల్పిరి. అచ్చట దక్షిణభారతమునందలిసమకాలీనపరిశోధకులకొడలుపులకలెత్తించునదియు, నిఖిలభారత సంస్కృత విద్వాంసుల కానందమును, అభిమానమును గలిగించునదియు నగు నమూల్యసారస్వతనిధానమును కనుగొనిరి. విస్మృతములై

యుండిన కుందమాల, నాలుగు భాణములు, ఇప్పటికి దెలియరాని అద్భుతకళా చరిత్రమును సమకూర్చుచున్న అభినవ గుప్తపాదుల భరతనాట్యశాస్త్ర సుప్రసిద్ధ వ్యాఖ్యానము, దండిభారవుల చరిత్రములను బయలుపఱుచుచున్న అవంతిసుందరీకథ, అవంతి సుందరీ కథాసారము

శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు

అను గ్రంథములను సేకరించి, పరిష్కరించి, ప్రకటించినారు. ఇంతేకాక విశాఖదత్తుని దేవీచరిత్ర గుప్త యను చారిత్రక నాటకమును, తాపసవత్సరాజము, విక్రాంత శూద్రకము నను నీ మొదలయిన చారిత్రక నాటకములను చెక్కింటిని కనుగొన్న ప్రతిష్ఠను సైతము బడసిరి. మఱియు కవిగారు సుప్రసిద్ధ భారతీయ సంగీతశాస్త్ర గ్రంథమయిన మిథిలాపురాధిపతి 'నాన్యదేవుని భరత భాష్యము'ను, సంస్కృత ప్రాకృత పద్యవాఙ్మయముపై నుత్కృష్టకళావిమర్శనమును, ధారానగరాధీశ భోజరాజ కృతమును నగు శృంగారప్రకాశమును సేకరించిరి.

శ్రీరామకృష్ణకవియే స్వయ మొక నూత్నోపలబ్ధ వస్తువు. ఆయన సంస్కృతసాహిత్యజ్ఞాన మతి మానుషము; అనగా అపారము; సవిమర్శకము. ఆ భాషయం దాయనకు గల యభిమాన మద్వితీయము.

నష్టప్రాయమైన భారతీయుల సారస్వత కులధనమును మరల సేకరించుటతో వీరి యాసక్తిగాని పరిశ్రమగాని ముగింపలేదు. అయ్యది త్రిప్పి ముద్రణమునందును ఉత్సాహము గలిగియున్నది. 'దక్షిణభారతి' అనుపేరిట నొక గ్రంథమాలను వీరు ప్రారంభించినారు. కాని చాలినంత ధన సహాయము లభింపమిచే నందు గ్రంథములు ఇంకను వెలువడకున్నవి.

అని మహాకవి దండి శృంగారకావ్యమును గూర్చి యింత విమర్శించి మరల నిట్లు చెప్పినారు:

శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు తాము శృంగారప్రకాశ మునందలి నాటకభాగమును పరిష్కరించినట్లు నాకు లేఖను వ్రాసియున్నారు. నష్టములై పోయిన నాటకములనుండి యుద్ధృతములైన భాగము లందుండుటచే దానిని గాంచ నెంతయు కుతూహలముతో వేచియున్నాము. అందు భాసకవికృతమగు 'స్వప్నవాసవదత్త'నుండి కొంత భాగ మున్నట్లు తెలియవచ్చినది.

అన్యరాష్ట్రీయు లగు శ్రీ జయస్వాలుగారు గుర్తించిన యీ కవిగారి భాషాభిమానమును, పాండిత్యమును, పరిశోధనశక్తిని, పరిశ్రమమును ఆంధ్రసహృదయులు గుర్తింపజాలకుండుట కడు విచారకరము. ఇంతటనైనను సర్వథా సమర్థులగు శ్రీకవిగారి కుచితరీతిని సాహాయ్యమొనరించి తమకును, కవిగారికిని కీర్తిని పెంపొందజేయజూచుట పరమావశ్యకము.

భారతీయ గ్రామముల వినాశము

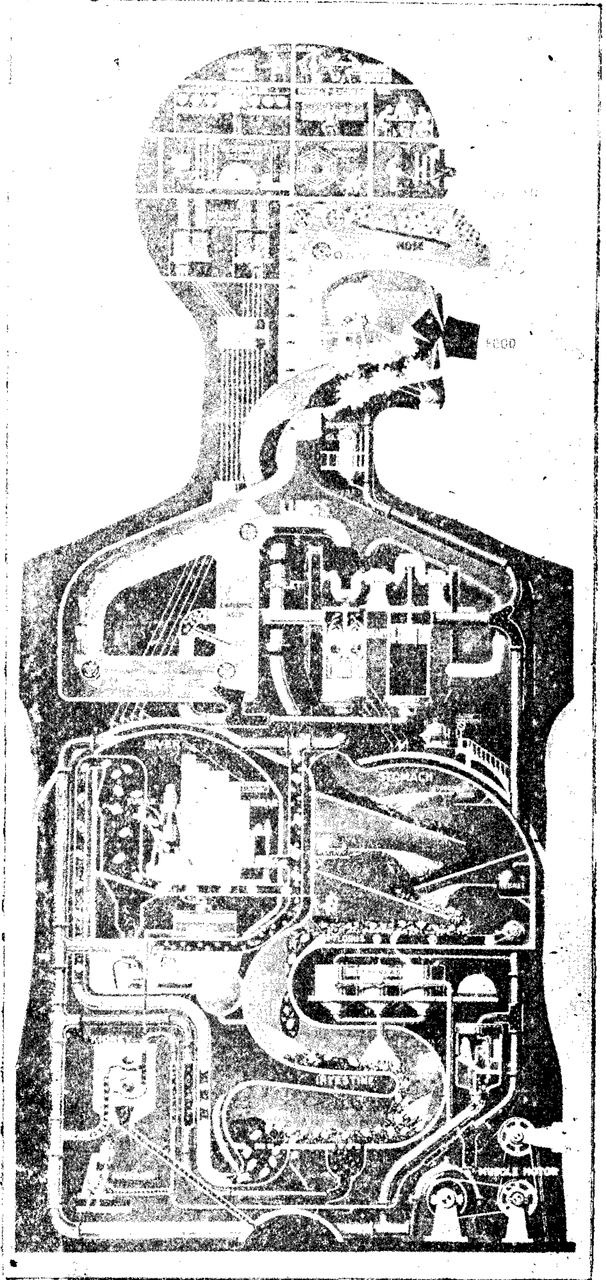
"ది మైసూర్ ఇకనామిక్ జర్నల్" ఏప్రిలు సంచికయందు శ్రీ హుసాన్ అల్ కాట్ గారు భారతదేశమునందలి గ్రామముల పరిస్థితులను గూర్చి వివరించుచు నొక చక్కని వ్యాసమును వ్రాసిరి. రెండుమూడు శతాబ్దముల క్రిందటివరకు నీశ్వరుని సుందరధరణికి చేరువగా ప్రశాంతముగ జీవితమును కొనసాగించి యుండిన గ్రామస్థులకు నేడు దారిద్ర్యము, అజ్ఞానము, వ్యాధి, మృత్యువును కలుగజేయుచున్న సంక్షోభము నతడందు వర్ణించియున్నాడు :—

గ్రామస్థునకు వ్యాధియు, మృత్యువును ఘోరమైన నష్టకారులు. అతడు స్వయముగా శుభ్రముగా నుండ గోరును. తఱచుగా స్నానమును చేయుచుండును గాని, యశుభ్రమైన, మురికియైన పరిసరములలో జీవించును. అతడు తన కుటుంబమునెడల శ్రద్ధాళువుగా నుండినను తమకు రోగమును దెచ్చునట్టియీగలు, పెంటకుప్పలు తన యింటికి దగ్గఱగా నుండుట సహించును. మేఘములచే నాటంకపరుపబడి, సూర్యుని కిరణములు బాగుగా తగులని యితర దేశములకంటె మన భారతదేశము చాల నయమే. సూర్యుని వేడిమివలన వ్యాధిమూలము లగు సూక్ష్మజీవులు నశించుట గ్రామస్థుని భాగ్యమే. సూర్యుని యుపకారమే లేనియెడల నిప్పటి మరణసంఖ్య సుమారు 1000 కి 30 కంటె నెక్కువయై యుండును. మొత్తముమీద, పట్టణములకంటె గ్రామములు కొంచెము ఎక్కువ ఆరోగ్యవంతములే. గ్రామములలో వాంతిభేదియు, మహమ్మారియు (కలరాప్లేగులు) ఘోరమైన నాశనమును కలుగజేయును గాని, అనారోగ్యకరమైన యిండ్లలో క్రిక్కిరిసియుండు మనుష్యులతో నిండియుండు పట్టణములలో నవి యింకను ఎక్కువమరణములకు కారణమగును. ఎట్లయినను, 1918 లోను, 1919 లోను 120 లక్షల ప్రాణులను వినాశమొనర్చిన విషపడిసెము (ఇన్ఫ్లుయెంజా) ఉపద్రవము పట్టణములలో కంటె పల్లెటూళ్ళలోనే యెక్కువ భయంకరముగ విధ్వంసమొనర్చెను. ఒక్కడైనను బ్రదికి మిగులని గ్రామము లనేకములు గలవు. ఏదైన భయంకరరోగము వచ్చుసూచనలుకనబడునప్పుడు గ్రామస్థుడు గ్రామదేవతకు కోడిపుంజునో, మేకపోతునో వెట్టిమై బలియిచ్చును. భయంకరములగు నిట్టియంటు రోగములకు తోడు అలవాటు మేరకు తనసర్వనము నిచ్చుటకై వచ్చి గ్రామస్థుల ద్వారములయొద్ద క్షామదేవత తనయొక్క భయంకరాకారముతో సిద్ధముగా వేచియున్నది. భారతదేశపు కృషీవలుల జవసత్త్వములను దినదినము నకు క్షుంగచేయుచు, దేహమును,బుద్ధిని కృశింపజేసి యెందుకును కొఱగానివారినిగా చేయుచున్న యీనమ్మరానిరోగములకైన ప్రజ లంతగా భయపడరు. చలిజ్వరము (మలేరియా), కాలాజారు జ్వరము, కొంకిపురుగుజాడ్యము నిట్టిమితిలేనినష్టమునుకలిగించునవి. తీవ్రమైన యంటురోగమువలెనివి త్వరగా గుర్తింపదగినవి కాకుండుటచే వీని నివారణము కష్టతరము. అవి బహుళ ఎక్కువకీడును గూడచేయునవి యగును. ఒక్కజ్వరము వలననే సంవత్సరమునకు 40 లక్షల మరణములు కలుగుచున్నవి.

దారిద్ర్యమును, అజ్ఞానమును చాలినంత యాహారము లేకుండుటయును, అపరిశుద్ధ జలమునకును, అశుభ్రమగు నివాసస్థితులకును కారణములగుచున్నవి. వానితో పాటు మోటుమతాచారమును, బాల్యవివాహములును గలిసి యనారోగ్యమును, మరణములను దెచ్చిపెట్టుచున్నవి. ఈ మరణములు చాలవరకు నివారింపతగినవే కాని గ్రామములలో తగిన వైద్యసహాయము కరవుగ నున్నది. వైద్యసహాయమునకు తోడు గ్రామపునర్నిర్మాణ కార్యక్రమములను చాలినంతగా నాచరణలో బెట్టవలెను. అంతవరకు గ్రామస్థులు తఱచు దమ్మును క్షీణింపజేయువ్యాధులనుండి విముక్తిని బడసి సమృద్ధముగ బ్రతుకజాలరు.

మానవశరీరము-యంత్రశాల

బెర్లినులో నిప్పుడు జరుగుచున్న ఆహార వైద్యశాస్త్రవస్తుప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడిన యొక మానవరూపచిత్ర వివరములు: ఈచిత్రము మానవశరీరమున గలుగుచలనములను కొన్ని సుప్రసిద్ధయంత్రముల చలనముతో పోల్చిచూపుటకై కావించిన ప్రయత్నము.

అమ్లజని పరమాణువులు ముక్కులలోనికి ప్రవేశించుచున్నవి. అవి శ్వాసకోశములలోనికి జేరి యక్కడ రక్తాణువులలోనున్న రక్తముతో కలిసిపోవుచున్నవి. అమ్లజనితో మిశ్రమైన యీ రక్తము హృదయములోనికి బోవును హృదయ మారక్తము శరీరమునందంతట ప్రవహించునట్లు జలయంత్రమువలె ఒత్తిడి గలిగించును. ఈచిత్రమున జలయంత్ర స్వరూపమును హృదయస్థానమున గాంచనగును. శరీరమునందలి వివిధామ్ల జనీకరణముల (Oxidations) వలన పుట్టిన కర్బనద్వ్యమ్లజనిదము (Carbon dioxide) శ్వాసకోశములలోనికి ధారాళముగా ప్రవేశించి యిటనుండి ముక్కులద్వారమున బయటికి వచ్చును.

నోటినుండి ప్రవేశించునాహారము మెత్తగా పండ్లతో నములబడినపిదప ఉమ్మితో గలిసి కంఠనాళముద్వారా కడుపులోనికి పోవుచున్నది. అచ్చట నుత్పన్నములగు కొన్ని జీర్ణకరస్రావములవలన నది జీర్ణమగుచున్నది. తర్వాత అప్పుడపుడు కడుపుక్రింది వైపుననున్న 'పైలోరస్' (Pylorus) అను ఆంత్రముఖమున బడుచున్నది. ఇట్లు పడుచోట నొక ద్వారపాలకుని చిత్రము నిందు కాంచనగును. అంత నాంత్రములలో ప్రవేశించి యాహారము కారిజము (Liver) నుండి పుట్టు పిత్తరసముతోను, మధురరసముతోను, ఆంత్రరసముతోను గలిసి చక్కగా జీర్ణమయి మూడు ఆహార మూలద్రవ్యము — కర్బనోదజనితము (Carbon hydrate), మాంస కృత్తులు (Protein) క్రొవ్వు—ల రూపమును జెందును. కర్బనోద జనితము చక్కెరబిళ్లలవలెను, మాంసకృత్తులు గుండ్రనికిళ్లలవలెను రక్తప్రవాహమున గలియుట నీచిత్రమున గాంచనగును. ఈరక్తము కారిజములోనికిబోవును. అక్కడ రక్తమునన్న రెండురకముల బిళ్లలును మార్పును జెందును. చక్కెర

గంజినతెనక్కడనిల్చియుండును. ప్రోవేను ఇంకను పలువబడి తుదకు కొంచెము చక్కెరను గలుపుకొని మరల నొకమారు రక్తములో జేరును. ఈ సందర్భముననే కారిజమువలన వ్యర్థవిషపదార్థమును మూత్రిక (Urea), రక్తము, వీనివంటి కొన్ని వ్యర్థపదార్థములును పుట్టుచుండుట చిత్రమున చూడనగును. అందు మూత్రికను రక్తము మూత్రపిండములోనికి కొనిపోవుచున్నది. అచ్చట మూత్రములోని వ్యర్థపదార్థము వేరయి, చిత్రము క్రింది భాగముననున్న మూత్రాశయములోనికి పోవుచున్నది. మూత్రపిండమున పరిశుద్ధమయినరక్తము మరల ప్రధాన రక్తప్రవాహమున గలిసి తుదకు శ్వాసకోశములోనికి మరల పోయి కర్బన ద్వ్యామ్లజనిదమును గోలుపోయి హృదయమున ప్రవేశించి యక్కడనుండి శరీరమునందంతటను ప్రవహించును.

చిత్రముయొక్క కుడివైపున రక్తసంచలనక్రమమును గాంచనగును. రక్తప్రవాహమున నొకభాగము నరములలోనికిని, కంఠమునందలి మాంసగ్రంధిలోనికి మఱియొకభాగమును, ఇంకొకభాగము ప్లీహము (Spleen) లోనికిని, వేఱొకభాగము వృక్కముల (Pancreas) లోనికిని పోవుచున్నది.

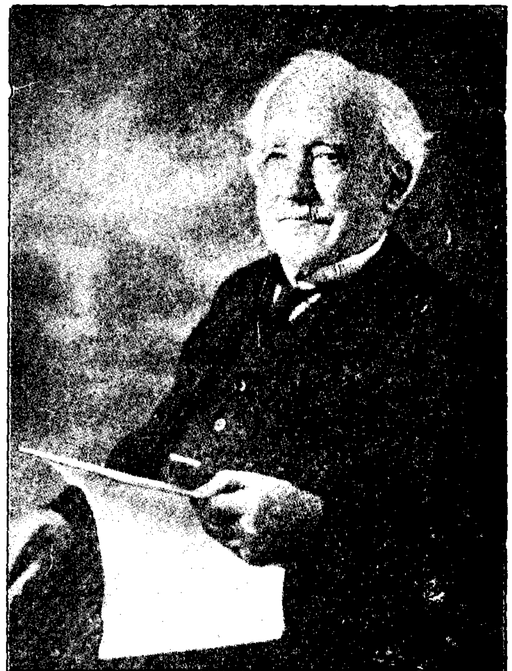
ఎడమవైపున అస్థిసారము (Bone marrow) కొంతభాగము పైకిపోవుచున్న రక్తవాహినిలోనున్న రక్తకణములలోజేరి వాని నెడతెగక చక్కపరుచుచుండుటను చిత్రమున గననగును. బాహ్యవిషయములన్నియు నేత్రముల ద్వారమున లోనికి ప్రవేశించుచున్నవి. ఇందిది ఛాయాగ్రహణయంత్రవ్యాపారరూపమున జూపబడినది.

శ్రవణేంద్రియవ్యాపారము వాయువార్తాయంత్రవ్యాపారమున జూపబడినది. శరీరముపై మెదడునకుగల యధికారము వెన్నెముక ననుసరించి క్రిందికి మీదికి వ్యాపించియున్న నరముల మూలమున గాంచనగును. వానిలో నొక కేంద్రమునుండి కొన్ని కార్యములోనికిని, ఇంకొకదానినుండి కొన్ని జీర్ణశక్తికి తోడ్పడుటకై ఉదరములోనికిని వ్యాపించియున్నవి. నరముల కేంద్రమునకు గ్రహణాక్షేపణశక్తులు రెండును గలవు. శ్వాసమునకు సంబంధించిన దొకటి. స్వీయకార్యక్రమమును నిర్వర్తించుట కొకటి; ఇట్లు కొన్ని కేంద్రములు నరములకుగలవు. శరీరరాజ్యమున మెదడు ప్రధాన రాజధానీనగరముగ జూపబడినది. వివేకమునకు, బుద్ధికి, మనశ్శక్తి వినియోగమునకును ప్రత్యేకస్థానము లిందు గలవు.

[స్ఫియరునుండి]

డాక్టరు సండర్లాండు–భారతబంధువు

డాక్టరు సండర్లాండు భారతదేశమునకు గావించు సేవలు, నిస్స్వార్థములగుట, నమూల్యములు. సత్యము, ధర్మము, స్వాతంత్ర్యము, సర్వసహోదరత్వము మున్నగు మహదాశయములకే యతడు తొలినుండియు తన జీవితము వినియోగపఱుచుచున్నాడు.

డాక్టరు సండర్లాండు

డాక్టరు సండర్‌లాండు 1842 సం. ఫిబ్రవరి **11** తేదిని జన్మించెను. ఇప్పుడెనుబదియేడవ వత్సరము గడచు

చున్నది. ఇంతవయసు గడచియు నత డిప్పుడుగూడ తరుచుగ భారతీయులసభల కధ్యక్షత వహించుచు, మిక్కిలి యుత్సాహముతో నుపన్యసించుచుండును.

చిన్నతనముననే యతనిహృదయమున భారతదేశమునెడ ప్రేమయు, నభిరతియు నెలకొనెను. నాటనుండియు నతడు భారతదేశమును గూర్చిన యనేక విషయముల జదువుచు వినుచుండెను. భారతదేశమునుండి మగుడి వచ్చిన యిరువురు మిషనరీలతో నతడు పరిచయము గావించుకొని యచ్చటి విశేషముల దెలిసికొనెను. తానే యొక మిషనరీయయి భారతదేశమున వసింపవలె నను నిచ్ఛ శీఘ్రముగనే యతని హృదయమున మొలకెత్తెను. కళాశాలయందును, ధార్మికశిక్షామందిరమునను (Theological Seminary) గూడ ఈకోర్కె, యీస్వప్నము ఆతని వీడలేదు. అతడు తన విద్యాక్రమమంతయు భారతవాసమున కనుకూలించురీతి నడపుకొనెను. అతని సోదరియు, కొందఱు మిత్రులును మిషనరీలయి భారతదేశమునకు వచ్చుట సంభవించెనుగాని యాతడుమాత్రము సంకల్పముమాటి మార్గాంతరము చేకొనెను. ఐన నాతని యగాధమగు భారతప్రేమ మంతయు కృశింపదాయె. భారతదేశపు గొప్పగొప్పమతములు, విశాలవాఙ్మయము, అమూల్యశాస్త్రములు, సుదీర్ఘమగు నితిహాసము, అన్నిటిని మించి హృదయస్పర్శులగు నేటి సాంఘిక రాజకీయ సమస్యలు-వీనినిగూర్చి యాతడు నలుబదియేండ్ల కెక్కువగ శ్రద్ధతో నధ్యయనము సేయుచున్నాడు. భారతీయ విషయములందు చిరపరిచయము గలవాడగుటచే నతనిని బ్రిటిషు జాతీయాద్వైతవాది మహాసంఘము (British National Unitarian Association) వారు 1895-96 సం.న మత, సంఘ, విద్యాదిసంబంధములగు విషయముల నరసి రా స్పెషలుకమిషనరుగా నంపిరి. మరలిన వెనుక నాత డావిషయముల గూర్చి లండను నగరమున విస్తృతమగు వివరణమును ప్రకటించెను. 1913-14 లో బ్రిటిషుఅద్వైతవాది మహాసంఘమువారును, అమెరికను అద్వైతవాది మహాసంఘమువారును గలిసి అట్టి కమిషనుమీదనే యతనిని తిరిగి భారతదేశమునకంపిరి. మిషనరీలను, ప్రభుత్వోద్యోగులను, ఆంగ్ల వాణిజ్య నిర్వాహకులను, భారతీయప్రముఖులను సందర్శించుచు, ప్రధాన నగరముల నుపన్యసించుచు, అన్ని మతములకును, రాజకీయపక్షములకును జెందిన భారతీయ నాయకు లెల్లరితో సంభాషించుచు నప్పు డత డీదేశమున 13,000 మైళ్లకు పైగా ప్రయాణము చేసెను. పెద్దనగరములందే కాక చిన్నపట్టణము లందును, అమెరికనులు మున్నెవ్వరును త్రొక్కియెఱుగని మాఱుమూలల పల్లెలందు సయితము, కొన్ని వారములు గుఱ్ఱముపైపయనముచేసి, శ్రమపడుచు, నతడు తనపరిశోధనాదికము సాగించెను. నాటికిచట నడచుచుండిన వివిధపత్రికారాజముల కాతడు ముచ్చటపడి, అనేకములకు చందాలుగట్టి, తద్ద్వారమున పెక్కువిషయముల గ్రహింపదొడగెను. ఇట్టు లతడు భారతదేశమందలి వాస్తవపరిస్థితుల సాంగోపాంగముగ నరసి, యనేక ముఖ్యవిషయముల బ్రిటిషుజనుల కెఱిగింపగల్గెను.

అఖిలభారత జాతీయమహాసభయొక్క రెండు వార్షికాధివేశనములయందును, భారత జాతీయసాంఘిక సమాజమునందును నత డుపన్యసించెను; అఖిలభారతాస్తిక మహాసభ కధ్యక్షతకూడ వహించెను. ముఖ్యముగ సభల యందు వివిధప్రాంతముల రాజకీయ సాంఘికోద్యమ నాయకులతోడను, ఆర్యబ్రహ్మసమాజాద్యాస్తికనాయకులతోడను అతడు పరిచయము గావించుకొనెను.

భారతదేశస్వాతంత్ర్యము అతనికి పరమ ప్రియమగు వాంఛ; అగుటనే యత డీవయసున సైతము, పెక్కురివలె విశ్రాంతితో గూరుచుండక, భారతదేశమునుగూర్చి యెల్లపుడు వ్రాయుచుండును.

భారతదేశము నెడతెగని దాస్యమున బంధించి, నాగరకలోకమున దాని నధోగతిపాల్సేయవలెనను ప్రతికూలభావములు బ్రిటిషు ప్రోద్బలమున నమెరికా మున్నగుదేశముల మిక్కుటముగ వ్యాపించుచుట గని, యాతని ధార్మికశక్తి పెచ్చుగిలెను. ఆ ప్రతికూలప్రచారమును ప్రతిఘటించుటకై అమెరికాయందును, ఇతర దేశములందును భారతీయప్రాతినిధ్యము నెలకొల్పుట యావశ్యకమని యాతడు తలంచెను. లాలా లజపతిరాయి అమెరికాయం దున్నసమయమున (1914-1919) డాక్టరు

అతని కెల్లవిధముల సాయమొనర్చెను. అది యొక మహాభాగ్యమని యాత డెంచెను. అట్లొనర్చుట హిందూదేశముపక్షమున, అనగా మానవకోటిలో నైదవభాగము పక్షమున, లోకముసెదుట ధర్మబద్ధమగు న్యాయవాదము సల్పుట యని యతడు తలంచెను. 'ఇండియా హోమ్ రూల్ లీగ్'ను సంస్థాపించుటయం దతడు లాలాజీతో పాల్గొనెను. 'యంగ్ ఇండియా' మాసపత్రిక సంపాదకీయకార్యమున తోడ్పడెను; లాలాజీ అమెరికాలో వ్రాసి ప్రకటించిన మూడు గ్రంథములకును ప్రూఫులు దిద్దెను; అం దొక దానికి పీఠిక వ్రాసెను. ఇంక ననేక విధముల తోడ్పడెను. లాలాజీ భారతదేశమునకు మరలి వచ్చినపు డతడు 'యంగ్ ఇండియా'కు సంపాదకు డయ్యెను; 'ఇండియా హోమ్‌రూల్ లీగు' నకును, 'ఇండియా ఇన్ఫర్మేషన్ బ్యూరో' కును అధ్యక్షు డయ్యెను.

అతనివ్రాతలు ధార్మికభారతపక్షమును లోకమున నమోఘముగ వ్యాపింపజేసెను. 1908 లో డాక్టరు భారతదేశపు టశాంతికిగల కారణములనుగూర్చి 'అట్లాంటిక్ మన్త్లీ' అను పత్రికయందు వ్యాసము, వ్రాయ బ్రిటిషు పరిపాలనమునుగూర్చి హిందూదేశమున నది కల్గించిన విపరీతాభిప్రాయము కారణముగ, ఇట్టివ్యాసములు ప్రకటించుట బ్రిటిషు పురోవృద్ధికి భంగకరమని కర్జనుప్రభువు స్వయముగ ఆపత్రికకు వ్రాసెను.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును, కనడాయందును హిందూదేశమునుగూర్చియు, అందలి మతములు, కళలు, వాఙ్మయము, సాంఘికసమస్యలు, స్వాతంత్ర్యము మున్నగు విషయములగూర్చియు నతడు విపులముగ నుపన్యసించెను. అతడు రచించినవి రెండుగ్రంథములు భారతదేశమున ప్రకటితములయ్యెను.

అత. 'భారతీయదుర్భిక్షములకుగల కారణములు', 'భారతదేశము, అమెరికా, విశ్వమానవసోదరత్వము', 'భారతస్వాతంత్ర్యపు హక్కు' (ఇదిఅముద్రితము) అనునవి ప్రతి భారతీయ విద్యాసంపన్నుడును చదివితీరవలసిన యమూల్యగ్రంథములు. ఇందలి తుదిగ్రంథ మిక ముద్రితము కానున్నది. భారతదేశమున రమారమి నాల్గుమాసములుమాత్రము పర్యటనముచేసి సేకరించుకొన్న జ్ఞానము సాయమున, ఒక గొప్పదేశమునకు తీరనియపకార మొనరించు దురుద్దేశముతో, స్వార్థపరతను తృప్తిపఱచుకొను నీచసంకల్పముతో, కేవలము పైశాచికభావములతో, కల్లలు వ్రాసిన మేయోకన్య దుర్గ్రంథమును గొందఱు ప్రమాణముగ గైకొను నీయదనున డాక్టరుగారి యీ గ్రంథరాజము భారతదేశమునకు గావించు నుపకార మనల్పము. ఈగ్రంథము ననుబంధమున మేయోకన్య కాతని సంక్షిప్తసమాధాన ముండునట. ఇట్టిగ్రంథము రచించుట కాత డెంతయు నర్హుడు. ఎల్లపుడు నతడు డజను భారతీయపత్రికలచదువుచు దేశపరిస్థితుల గమనించుచుండును. అంతియ కాక, భారతదేశవిషయమై ఆంగ్లభాషయందుగల ముఖ్యగ్రంథములలో నొక్కటియు నాతడు చదువనిది లేదు. ఇంతటిపరిచయమునకు నాతని భారతప్రేమచైతన్యము పోయుచున్నది; రక్షామంత్రములవెల్లి గొలుపుచున్నది.

మేయోకన్యయు అమెరికనే; డాక్టరు సండర్లాండును అమెరికనే. ఇరువురును భారతదేశముతో రాజకీయసంబంధము లేనివారే. కాని,వారు బుద్ధిపూర్వకముగ గల్పించుకొనిన సంబంధములం దెంత వ్యత్యాసమున్నది! ఈసంబంధములకుగల ప్రోద్బలముల దిలకించినచో, శ్రీతారకనాథదాస ప్రభృతులు సండర్లాండు పురాతన మహర్షులతో బోల్పదగిన మహనీయు డనుటలోని యాథార్థ్యము పొడగట్టును.

అతడు చిన్నతనముననే అమెరికాయందలిబానిసతనమును నిర్మూలింప సన్నద్ధుడై, నాటి విఖ్యాత నాయకులతో గలసి పనిచేసెను. సత్యప్రియుడై,ఆస్తికక్రైస్తవశిరోమణియై, వివిధమతధర్మములసామరస్యమును గుర్తింప నతడు తనజీవితమును వినియోగింపజొచ్చెను. ఈమహోన్నతాశయము నెఱవేర్చుకొనుటకే యతడు తూర్పుదేశముల సంచరించి, యచటిజనులయెడ మక్కువ గని, విశ్వమానవసోదరత్వమును పెంపొందింప నేటికిని నలపెఱుగక పాటుపడుచున్నాడు.

ఏనాటి ఋణానుబంధనముననో మనతల్లిదేశమున కాతడీపరమసేవనము లొనరించుచున్నాడు! ఆప్రేమ

మయుని యాశయముల దీపికలుగ చేబూని భారతసంతానము కాలపథమున తన దీర్ఘయాత్ర జయశాలియై కొనసాగించుకొనుగాక! ఇదియే యామహాత్మునెడ కృతజ్ఞత వెల్లడింప యోగ్య మగుమార్గము!

తమ గాఢమగు భక్తికి చిహ్నముగ అమెరికాలోని భారతీయులును, భారతాభిమానులును న్యూయార్కునగరమున ఇండియా సొసైటీ యాజమాన్యమున డాక్టరుగారి కొకవిందు నొసంగియున్నారు. రవీంద్రుడొక ప్రశంసావార్తను, స్వలిఖితమగు నొక చిత్రమును డాక్టరుగారికి కానుకగా పంపెను. ఇంక ననేకులు ప్రశంసాపత్రముల నంపిరి

ఆతడు సజీవుడై యుండగనే భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును బడసి, ప్రసన్నుడగు ఆతని ఆశీర్వచనముల గొని వర్ధిల్లుగాక!

[కొం. జ.]

పాటలీపుష్పము

పాటలిని తెలుంగులో 'పాదిరి' అని 'కలిగొట్టు' అని పేరు. ఇదినిడువు హెచ్చుగా గొప్పవృక్షముగాం బెరుగును. దీని యాకులు గుబుర్లుగుబుర్లుగా బాదమాకుల కంటెం జిన్నవిగానుండును. ఇది పుష్పించునే కాని ఫలింపదు.

పనసామ్రపాటల సమా
స్స్వైరిహోత్తమ మధ్యమాధమాః పురుషాః,
ఫల, సుమఫల, సుమనిచయైః
కర్మ, వచఃకర్మ, వాఙ్నిచయైః-(నీతిద్విషష్టిక)

తెలుంగుదేశమున నీ వృక్షము నాకుం గానరాలేదు. కృష్ణాతీరమున 'వడుకుమూరు' అను గ్రామమునమాత్రమొక్కచెట్టునుజూచితిని గానిరెండేండ్లక్రిందటితుపానుతాకిడికది పడిపోయినది. చెన్నపురమున కొన్నిచోట్లను,దక్షిణదేశమున పెక్కుచోట్లను నీచెట్లుగలవు. వేసగిలో నీచెట్లొక్కతూరిగా వేపలు, మావులు పుష్పించినట్లు పుష్పించును. వసంతఋతువు కడచినతర్వాతగ్రీష్మముననే యిది పుష్పించును. కాళిదాసమహాకవి యీపుష్పపుసౌభాగ్యమును బాగుగా గుర్తించినాడు:—శాకుంతలమున

సులభసలిలావగాహాః
పాటలసంసర్గసురభివనవాతాః;
ప్రచ్ఛాయ సులభనిద్రాః
దివసాః పరిణామ రమణీయాః.

అని గ్రీష్మవర్ణనమునం బాటలమును జేర్కొనెను. ఇంకను పెక్కుచోట్ల దీని వర్ణనములు గలవు.

దీనిపుష్పము సరిగా నువ్వుంబువ్వును బోలియుండును. పుష్పమంతగాసుందరమైనది గాదు. కాని దాని రంగు హృద్యమయినది. ఎఱుపు మీఱిన తెలుపురంగు. సూర్యుం డస్తమించునపుడు ఆకాశము పడమటిదిక్కున తెల్లమబ్బుల మీంద సూర్యకిరణములు పడంగా సరిగా నీ పూవులరంగు చూపట్టును ఒక్కచెట్టు పుష్పించెనేని పరిసరమెల్లం బరిమళించుచుండును. గ్రీష్మకాలమున నీ పుష్పములు విరివిగా దొరకుటలో గొప్ప ప్రయోజనమున్నది.

ఒక్క బిందెడు చల్లనిమంచినీటిలో నాలుగు పాటలీపుష్పములను వేసినచో నా బిందెడు మంచినీరును హితమిత సుగంధము గలదై హృద్యమైన పానీయమై యొప్పును. పాటలివృక్షము చేరువగలవారు గ్రీష్మకాలమున నిట్లు చేయుదురు. మఱియు ఒక్కసారి మొత్తముగా బుష్పించి యుడిగిపోవునుగాన యీచెట్లు బాగుగా పుష్పించినతఱినే రాలిన పుష్పములను శుద్ధమయిన బంకమట్టిని (ఎఱ్ఱమన్నుగాని, రేవడమన్నుగాని) ముద్దపదనుగా దడిపి అందీపుష్పములనుగూడం జేర్చి పిసికి కుంకుడుగింజ లంతలేసి మాత్రలుగాం జేసి నీడ నారంబెట్టుదురు. ఆ మాత్రలనుసంవత్సరము దాంక, మరల నాచెట్లుపుష్పించుదాంక గోరిక గల్గినపుడు ఒకటిరెండు మంచినీళ్లబిందెలలో వేయుచుందురు. పుష్పగంధము మాత్రము నీటికిం బట్టుకొని మన్ను అడుగునకుం జేరును. నీరు సుగంధము గలదై హృద్యమై యుండును. చల్లనీటిలో వట్టివేళ్లను వేయుటచే గల్గినసుగంధముకంటె నీపుష్పములనువేయుటచేం గల్గు సుగంధము హృద్యము. పాటలీపుష్పముగుణమును వైద్యశాస్త్ర మిట్లు వాకొనుచున్నది.

పాటల్యాఃకుసుమంమనోహరతరంపానీయదోషాపహం
తృష్ణాదాహవినాశనంసుఖకరం[శ్రేయస్కరంకాంతిదమ్;
శ్లేష్మాణం తను తే విశిష్ట మతిభి స్సంసేవ్యతే సర్వదా
పైత్యస్యోన్నతినాశనంసురభిళం[స్త్రీసేవ్యమేతత్సదా!

శ్లో. ఘనరసఘనదోష హరం
తృష్ణాదాహాస్రపిత్తరోగ హరమ్;
స్నిగ్ధం, శీతం, హృద్యం
సతత సముద్గంధి పాటలీపుష్పమ్.

పానీయ పంచకమున:—

స్వచ్ఛం సజ్జన చిత్తవల్లఘుతరం దీనార్థిన చ్ఛీతలం
పుత్రాళిలింగనవత్త థైవమధురం తద్బాల్యసంజల్పవత్;
ఏలోశీరలవంగపాటల లసత్కర్పూరకస్తూరికా
జాజీచంపకకేతకై స్సురభిళంపానీయమానీయతామ్.

[వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి]

అగ్ని

'భాషచక్రములో గల వింత లనేకములు. అందు 'అగ్ని'కిని దానికిని గల సంబంధమొకటి. హెచ్. హెచ్. విల్సనుగారు ఋగ్వేదసంహితలోని మొదటి శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాయుచు 'అగ్ని' యను శబ్దమునకు అర్థములు పెక్కు చెప్పబడినవనియు, అగ్నియొక్క గుణశీలాదులగురించి ప్రాచీనహైందవులకు గలయభిప్రాయములనవి వెల్లడి చేయుచున్నను బయటికిమాత్రమువి అత్యాహ్లాదకరముగ నుండుననియు నుడివిరి.

మాక్సు ముల్లరుగారు వారి భాషాశాస్త్రము (Science of language)లో ఆకాశమునకు దేవుడగు ఇంద్రుని, నిప్పునకు దేవుడగు అగ్నిని, కొన్ని సమయములలో ఐక్యముచేసి "ఇంద్రాగ్ని"యని మన పూర్వులు వాడుచున్నారని చెప్పియున్నారు. ఇద్దరిని ఒక్కసారిగా ప్రార్థించునపుడు ఇంద్రాగ్నుల నొక్కదేవునిగానే భావింతురు. ఋగ్వేదములోని యొక శ్లోకములో (i. 109. 4) వారిని 'అశ్వినా' (Acvina) అనియు, వారు అశ్వినుల యొక్క గుణముల నేకములు గలిగి యున్నారనియు, వారిర్వురును సాక్షాత్ పరబ్రహ్మస్వరూపులనియు జెప్పబడియున్నది. ఈ భావములో ఇంద్రాగ్నులు సోదరులని నమ్మవచ్చును.

ఈవిధముగానే ఇంద్రుని, వరుణుని కలిపి ఇర్వురు ఇంద్రులుగాను, మైత్రవరుణులను గలిపి ఇర్వురు వరుణులుగాను సంబోధించుట యాచారమై యున్నది.

సాధారణముగా 'అగ్ని' యనగా ప్రకృతమున మనకు గోచరమగుచున్న నిప్పు, మంట, మొదలగునవి మూర్తీభవించినట్లును, దృశ్యముగను అదృశ్యముగను నుండినట్లును (మాక్సుముల్లరిగారి ననుసరించి) మన పూర్వులు గూడ దలచు చు వచ్చిరి.

To Quote Max Muller :—

"Agni (is) one of their principal gods means clearly fire: it is the same word as the Latin 'ignis'. Hence we have a right to explain his other names and all that is told of him, as originally meant for fire".

(Ibid P. 552).

మాక్సుముల్లరుగారి స్వంతమాటల లోనే:—

"అగ్ని వారియొక్క ముఖ్యమగు దేవులలోనొకడు. స్పష్టముగా నిప్పు, లేక మంట యనియేఅర్థము. లాటినుభాషలోని 'ఇగ్నిసు' దీనికి పర్యాయపదమే అయియున్నది. అందుచేత వాని (అగ్ని)యొక్క ఇతర నామములను, ఇంకను అగ్నియను అర్థము నిచ్చి వానిని గురించి చెప్పబడిన ప్రతి పదమును వ్యాఖ్యానము జేయుటకు మనకు హక్కు గలదు."

ఈవ్యాసమున కాదిని జెప్పబడిన హెచ్. హెచ్. విల్సనుగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానమునుండి మనకు ఇంకను క్రొత్తయంశములు తెలియవచ్చుచున్నవి. ఈభూప్రపంచములో 'అగ్ని'నిదేవు లందరిలోను అగ్రజునిగా ప్రార్థించుచున్నారట. దేవలోకమున ఈ అగ్నియే దేవులందరకు అగ్రణి (తొలిజాపువాని)గా జూతురట. దేవులందరి కాదిని అగ్నియే జన్మమొందినాడట.

"In these derivations Agni is compounded irregularly out of Agra first, and in to lead. It is also derived from Anga body because he offers his own substance in the lighting of the sacrificial fire".

ఈ పైనిజెప్పిన వివిధార్థములలో 'ఆది'యని అర్థమిచ్చు 'అగ్ర' అనుమాటను తోవ జూపు అని అర్థమిచ్చు 'ని' యనుమాటను విషమముగా కలుపుటచే అగ్ని యను మాట కలిగి యుండవచ్చును. మరియు యజ్ఞహోమములలో తన దేహమునే సమర్పించుచున్నాడు గాన 'అంగి' యను మాటనుండి కూడ అగ్ని యనుమాట యుత్పత్తి జెంది యుండవచ్చును.

ద్వితీయవర్గు ఆరవ శ్లోకములో ఆంగీరసు డను నొకానొకఋషి నామము పేర్కొనబడియున్నది. ఇయ్యది 'అగ్ని'యనుమాటను వ్యతిరేకముగా నేర్పరుచుట చేతనే వచ్చియుండ నగును.

కాని ఒకడే దేవుడగు యీ అగ్ని, అంగీరసులు అను ఒకకుటుంబముగా రానురాను ఎట్లు మారెనో మార్కండేయులు యుధిష్ఠిరునకు జెప్పినట్లుగా ఒకానొక గాథ చెప్పుచున్నది.

మరియొక కథ ప్రకారము అధర్వణ అను వేరొక కుటుంబమును అగ్నికి బదులుగా వాడుచుండెడి వారని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ కుటుంబమునే అప్పుడప్పుడు ఆంగీరస్‌అని యనుచుండువారట. అధ్రవణ యనగా యజ్ఞము చేయించువాడు. అగ్ని 'అగ్నిరసు' అనుమాట నుండి 'ఆంగీరసు' అనునది ఎట్లు వచ్చెనో 'అధ్రవణ' యనుదానినుండి 'అధర్వణ' అట్లే వచ్చెను.

లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుగారు వారి 'ఓరియన్' అనుగ్రంథమునందు 'అగ్రహాయన' అనుపదమును గురించి యొకఅధ్యాయము వ్రాసియున్నారు. క్రీ. పూ. రమారమి 4000లో మకరసంక్రాంతి Winter Solistice ఫాల్గుణమాసములో వచ్చుచుండెడిదనియు, అప్పుడు అగ్రహాయనమని మృగశిరనక్షత్రమునే పిలుచుచుండి రనియు వారు చెప్పియున్నారు.

"We find that Mrigashiras has been designated by a name, which, if possibly understood denotes that it was the first of the cycle of the Nakshatras, thus showing that the vernal equinox was once near it."

"మృగశిర అనుపదమున కర్థము మనము సరిగా గుర్తించినచో, అది నక్షత్రము లన్నిటిలోను మొదటి దనియు ఒకానొకప్పుడు సంవత్సరారంభము దానితో నగుచుండెడిదనియు స్పష్టమగుచున్నది."

నిఘంటువులోని యీక్రిందినిర్వచనము జూడుడు: "సౌమ్యో, మృగశిర, శ్చాంద్ర, అగ్రహాయని కశ్చసత్"

ఇవన్నియు జూడ అగ్నియొక్క దైవాంశయనియు, పురాతనమున మృగశిరానక్షత్ర మున్న వృషభరాశితో గలిపి జెప్పబడెడిదనియు, సంవత్సర మప్పుడు మృగశిర నక్షత్రముతో మొదలగుచుండెడి దనియు తేలుచున్నది. మరియు ఆంగీరసు, అధర్వణ మొదలుగాగలవి సుమారు 4000 ఏండ్ల క్రిందట మృగశిరా నక్షత్రముతో సంవత్సరాది యగునప్పుడు, చేయబడుచుండెడి పవిత్ర కార్యములే యనియుగూడ తెలియవచ్చుచున్నది. ఇట్లు చేయబడెడు పవిత్రకార్యములలో (అగ్రహాయన అను మాటనుండి వచ్చిన) అగ్రహాయనుడు అను పేరిట దేవుని పూజించుచుండెడివారు. తుదకు ఈతడే అగ్ని అను నామమున ప్రస్తుతము దేవతగా బూజింపబడుచున్నాడు.

నాటినుండియే అతనిని పూజచేయువారలను అగ్నిరసులు లేక ఆంగీరసులనియు, అధర్వణులు (యజ్ఞము చేయించువారు)అనియు ఋగ్వేద ఋక్కులలో చెప్పబడుచు వచ్చెను. తక్కటి యంశములు ప్రస్తుతము ప్రచురింపబడిన వ్యాఖ్యానములనుండి ఎత్తుకొనవచ్చును.

నవీన విద్యాధికులు కొందరీప్రాచీనపరిజ్ఞానమును విని లేనిపోని ఆధిక్యము తెచ్చిపెట్టికొని చిరునవ్వు నవ్వుదురేకాని ప్రాచీనగ్రంథములను విమర్శించి వ్రాయబడిన కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము వారి Journal of the department of Letters, vol. iii లో నున్న ఒక

వ్యాసముజదివినంతనే నాకంటికి గానవచ్చిన యంశముల నిందుపొందుపరచినాడ.

[ఛేబోలు లక్ష్మణరావు.]

శ్రీ అల్లూరి రామరాజు గారు

ఈ యాంధ్ర వీరాగ్రణి ముప్పదిరెండవ జన్మదివస మహోత్సవము జూ౯ ౨౧-వ తేది నాడు ఆంధ్రదేశమున పెక్కుచోటుల జరిగినది. భారత దేశ స్వాతంత్ర్యమునకు, స్వరాజ్య లాభమునకునయి ౧౯౨౨-౧౯౨౪ సం॥లో ఏజన్సీలలో స్వాతంత్ర్యయుద్ధమును నెఱపి ప్రభుత్వమువారిని పలుపాటులబెట్టిన యీతని నామ మాంధ్రదేశ చరిత్రయందు సువర్ణాక్షరములతో వెలయ దగినది. ఈతనిని గుఱించి ఆంధ్రభారతియందు రెండువ్యాసములు గలవు. అందొకటి శ్రీ డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసీతా రామయ్యగారు వ్రాసినది. దానినుండి యీ క్రిందిభాగము:

శ్రీరామరాజుగారు దోపిడి చేయలేదు. పితూరీ గావింపలేదు. స్వార్థముకొఱకు ఘోరకృత్యములు నలుపలేదు. తన దేశ విముక్తి కొఱకు బ్రిటిషువారిపై యుద్ధము చేసెను. ఆనాడు నానాఫర్నవీసు, రాణీ లక్ష్మీబాయి మున్నగు వారు భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధముకొఱకు యెటుల పోరాడిరో అటులనే, ౩ సం॥ లకాలము, బ్రిటిషు ప్రభుత్వోద్యోగులకు పూర్వసూచనలు గావించి బహిరంగ యుద్ధములకై స్థల కాల నిర్ణయములతో నాహ్వానముల నంపుచు యుద్ధమును జరిపెను. ఇట్టితరి రైలుస్టేషనుకు 2 మైళ్ళలోపుగనున్న అన్నవరం పోలీసు స్టేషనుకు ముందుగా తెలిపి ఆయన స్వయముగ రాగ, స్టేషను నిర్జనమై యుండుటచూచి, ప్రేక్షకుల పుస్తకమునందు తను వరాసంతకములు గావించి వెడలిపోయెను.

ఇట్టి రాజును బ్రిటిషువారు సంహరించుటకు సైనిక బలమును యుద్ధ శాసనమును అమలులో నుంచుట ఆహారుషేయమని యెంచి సివిల్ శాసనములతోను, పోలీసు సిబ్బందులతోను పరాజితునిగ జేయుటకు నిరర్థక ప్రయత్నములను సలిపిరి. చివరకు రాజు పట్టుబడెను.

శ్రీ అల్లూరి రామరాజు (బాల్యమున)

రాజే పట్టుబడెనని నమ్మెదము. రాజే చంపబడెనని అంగీకరింతము. రాజు పట్టుబడు సమయమునకు విశాఖపట్నంజిల్లాలో అమలులోనున్నది సివిల్ శాసనమా? యుద్ధశాసనమా? యుద్ధశాసనమగుచో అప్పటి కలెక్టరు టి. జీ. రూథర్ ఫర్డుగారికిగాని, దళాధిపతి మేజరు గూడాలుకుగాని ఈయన హత్యనుగూర్చి యెట్టి బాధ్యతయు నుండజాలదు. కాని ప్రబలియున్నది సివిల్ శాసనము. రాజు పట్టుబడిన పిమ్మట పారిపోవ యత్నించుచుండెననియు, అందుచే టుపాకితో కాల్చి చంపితిమనియు విశాఖపట్నంలోని యధికారులు మద్రాసు గవర్నమెంటు వారికి మే. 16వ తేదీని తెలిపిరి. అయితే హత్యజరిగిన దెప్పుడు?

మే. 7 వ తేదీన. దహనమెప్పుడు? మే. 8 వ తేదీన. కాబట్టి 11 రోజుల యనేకాళమేల జరిగియుండవలెను? ఈ లోపుగనే ప్రజల్లలో నాందోళన గలుగకుండ 9, 10 తేదీలయందు ఒక సబ్ యినస్పెక్టరు, యినస్పెక్టరు జనరల్ ఆఫ్ పోలీసును, ఫలానివారు ఫలాని విధమున పట్టుబడి మృతిచెందెనని ఒక తంతివార్త యిచ్చినట్లు పత్రికాముఖమున తెలుపబడెను. కైజరువంటి శత్రువు పట్టుబడినపుడు, అతనిని పారిపోవునట్లు యెట్లు బంధించిరి? ఆతను మృతిజెందిన వార్తను రు 60 లు జీతము గల యుద్యోగి పైపైవేట్లు తంతిమూలమున యేల ప్రకటింపవలసివచ్చెను? ఇది ఖరే— రాజును టుపాకితో కొట్టి చంపిరిగదా. ఆతని శవమును గూర్చి విచారణ (inquest) జరుపబడెనా? సివిల్ లా-ప్రకారము ఇట్టి విచారణ అనివార్యముగదా? పోస్టుమార్టమ్ పరీక్ష జరుపబడెనా? సివిల్ లా-ప్రకారం యిట్టిపరీక్ష అనివార్యము కాదా? పారిపోవువానిని టుపాకితో కొట్టినచో, గాయములు కాలిమీద తగులవలసి యుండెను గదా? ప్రాణమెట్లు పోయెను? ఎన్ని గాయములు తగులువరకు ఈయోధుడు మేజరు గుడాల్ యొక్క పాశములనుండి తప్పించుకొని పారిపోవుచుండెను? తప్పించుకొని పారిపోవువానిని ఒకటి రెండు గుండ్లతో అశక్తుడుగ జేయలేని దశమా రాజుతో యుద్ధము సలుపుమన్నది? ఇది అంత అయినపిమ్మట తగు సమాధానములు దొరకకుండుటకా గుడాల్ మున్నగు అధికారులు శలవుమీద వెళ్లిపోయిరి?

పోనీ మన నాయకులేమైన నిట్టి విపరీతచర్యలను గూర్చి శాసనసభలలో జర్చించిరా? ఇంతవరకు ఒక్క ప్రశ్న అయినను శాసనసభలలో వేయకపోవుట ఆశ్చర్యకరముగ నున్నది. రాజు సహజమరణము నొందెనని వీరి తలంపా? లేక సర్ ఆర్థర్ నాప్‌గారి పరిపాలన లోటు లేదని వీరి యూహయా? రాజే విచారింపబడి, లోతుపాతులను ఆతని ముఖతః ఆతను వెల్లడిచేసినచో బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి పటుత్వము వెల్లడి అయ్యేడిది.

అందే శ్రీ మద్దూరి అన్నపూర్ణయ్యగారు వ్రాసినది: శ్రీ రామరాజుగారి జీవితము దిఙ్మాత్రము గలదు. అది చదువదగినది. దాని నుండి యించుక :

రాజుగారు చచ్చిరి!

1924 సం. మేనెల 7 తేదీని రాజుగారికిని గవర్నమెంటుకున్ను సంఘర్షణము జరిగినట్లున్ను అందు రాజుగారు పట్టుపడినట్లున్ను, ఖయిదీగా పట్టుబడిన పిమ్మట పారిపోయినట్లున్ను, పారిపోతుండగా కాల్చి చంపినట్లున్ను, గూడెంలో ఉద్యోగులు శవమును చూచి ఆనవాలుపట్టిన తరువాత దహనంచేసినట్లున్ను, గవర్నమెంటువారు తెల్పిరి. దానిపై వేసిన ప్రశ్నలకు సమాధానమివ్వరు. ఎట్లు పారిపోవుట తటస్థించెను? ఎవరుకాల్చిరి? పారిపోతూంటే కాలిపై నేల కాల్చలేదు? పంచాయతీ యెవరుచేసిరి? తీర్పుయేమి? వైద్యపరీక్ష యెవరుచేసిరి? వారేయభిప్రాయ మిచ్చిరి? ఈప్రశ్నల కింకను సమాధానమే లేదు.

ఈ సమాధానముల నొసగవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వమువారిపై గలదు. అట్టి సమాధానములను బడయవలసిన బాధ్యత నాయకులపై గలదు.

శ్రీయుత యస్. సి. సేనుగారు, ఓ. బి ఇ.

ఇంగ్లాండు దేశమున 1600 భారతీయవిద్యార్థులు గలరు. వారిలో సగమునకు పైగా లండనుపట్టణమున నున్నారు. ఈ భారతీయవిద్యార్థుల కందఱికిని విద్యాభ్యాస విషయమున హితమును బోధించుటకు శ్రీ సేనుగారు నియమింపబడియున్నారు. వీరి తండ్రి బ్రహ్మానంద కేశవచంద్రసేనుగారు సుప్రసిద్ధ మత, సంఘ సంస్కర్త; ప్రాచ్యపాశ్చాత్యనాగరకతా సమ్మేళనమునకై చాల పాటుబడినవారు; 1870-వ సంవత్సరమున వీరు లండను నగరమున కేగినప్పుడు విక్టోరియా మహారాజ్ఞిచే సన్మానింపబడి అచటి ప్రముఖులయొక్క పొగడ్తను గాంచిరి.

యన్. సి. సేనుగారు కలకత్తాయందు జన్మించి ఆల్బర్టు కళాశాలయందు విద్య నభ్యసించి పద పడి ఇంగ్లాండుకు బోయి అచట ఎడింబరో విద్యాలయమున జదివిరి. అటనుండి భారత దేశమున కేతెంచి కూచిబీహారు సంస్థానమున

యన్. సి. సేనుగారు, ఓ. బి. ఇ.

నుద్యోగములో ప్రవేశించిరి. 18 ఏండ్లు అందుండి తరువాత బీహారు ప్రభుత్వముక్రింద రెవిన్యూశాఖలో నాలుగేండ్లుండిరి. పదునైదేండ్లకు పూర్వము ఇండియా అండర్ సెక్రటరియగు మాంటేగుగారు లండనులోనున్న భారతీయవిద్యార్థులకు సదయబుద్ధితో హితము నుపదేశించుటకును, వారికిగల కొరతలను దీర్చుటకును ఒక భారతీయప్రముఖుడే యుండుట సమంజస మని తలచి యీ సేనుగారి నాహ్వానించిరి. అప్పుడు వీరు లండనుకు పోయి ఇండియా అఫీసులోనుండి ముఖ్యముగ నానాడు లండనులోనున్న 800 భారతీయవిద్యార్థుల క్షేమలాభములకు జెందిన కార్యములను నిర్వర్తించుచుండిరి. ఏడేండ్లకుపూర్వము హైకమిషనరు కార్యాలయము స్థాపించినతరువాత సేనుగారచ్చటికి మార్పబడిరి. శాస్త్ర పాండిత్యముతోపాటు, సాంకేతికవిద్యా (Technical-learning) పాండిత్యమును సమార్జించుటకు దినదినాభివృద్ధిగ నేతెంచుచున్న స్త్రీపురుషు లిచ్చట వీరి సలహాలను పొందుచుందురు.

ఇటీవల సార్వభౌమ దంపతుల పరిచయమును గాంచిన సుందరులలో పేరుగన్న అంజలి, అరతి, శ్రీలత అను నీముగ్గురు యువతులును వీరి కూతుండ్రు.

[స్ఫియరునుండి]

బ్రిటనులోని కోటీశ్వరులు

యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్ నందు 562 మంది కోటీశ్వరులు గలరు. అందులో 138 మందికి సంవత్సరమునకు 100,000 పౌనులు, నంత కెక్కువయు రాబడి గలదు. మార్చి 31 న తేదీతో నంత్యమైన సంవత్సరపు యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్ గూర్చిన సంఖ్యావివరణపర్యాలోకనములోని యాకర్షక విషయములలో నిది యొకటి.

['ఇండియన్ రివ్యూ'-జూన్]

వయోవంతులు - విద్య

టి. వి. అప్పర్ సుందరంగారు 'ది ఇండియన్ ఎడ్యుకేటరు'నం దీవిధముగ వ్రాసిరి:—

భారతదేశ జీవనమున నిపుడు కలుగుచున్న క్రొత్త మార్పులనుబట్టి చూచిన వయోవంతుల విద్యావశ్యకత యెడల ప్రత్యేకశ్రద్ధ వహింపవలసి యున్నది. భారతదేశమున నీరోజులలో కలుగుచున్న రాజకీయ విస్తరణపు నవయుగమునుబట్టి దాని కెక్కువశ్రద్ధ నందుట కధికారము గలదు. సామాన్యప్రజలలో అవిద్య (అక్షరజ్ఞానము లేమి) ఎడలేక ప్రబలుట రాజకీయాభివృద్ధికి నష్టకారి యనుట తెల్లము. వయోవంతులలో ననేకులు నేడు వోటర్లు. వారికి వోటుయొక్క విలువ(వోటునం దిమిడియున్న సత్త్వము), బోధపఱుచుకొనుటకును, జాతీయాభివృద్ధికి తోడ్పడు విధమున దానిని వినియోగించుటకును విద్య యవసరము. అంతేకాక, వయోవంతులే జీవనమును శాసించువారు. విద్య యంతకంత కభివృద్ధిచెందవలెననిన, నీవయోవంతులు తమబిడ్డలు బడులలో నేర్చుకొను విషయములందు సానుభూతి గలిగియుండవలెను. నిరక్షరుడగు తండ్రి సామాన్యప్రజోద్యమము నెడల సానుభూతి జూపునని మన మాశింపగలమా? లేము. అంతేకాదుగదా, తమ బిడ్డలను బడికి పంపుటకు వ్యతిరేకిగా నుండు నిరక్షరుడగు తండ్రియొక్క ప్రతిక్రియ భారతదేశమున జనరంజకమగు విద్యాభివృద్ధికి శాశ్వతాపకారిగా కూడ నున్నది. వయస్సు ముదిరినవారు అవిద్యలో పెరిగినయెడల బిడ్డలకు బడులలో చదువు చెప్పించుటకు ఎట్టి ప్రేరణమును, ప్రోత్సాహమును కలుగుట కష్టము. తల్లిదండ్రులలో సామాన్యవిద్యా వ్యాప్తి యుండినయెడల నది బిడ్డలను బడులకు పంపి విద్యాభ్యాసము చేయించుట నామోదించు వాతావరణమును కలుగజేయుటకు మిక్కిలి తోడ్పడును.

భారతదేశము - స్త్రీల యభివృద్ధి

'ది ఇంటర్నేషనల్ రివ్యూ ఆఫ్ మిషన్సు' పత్రిక (లండను) ఏప్రిలుమాస సంచికయందు ఆలిస్ బి. వాన్డోరేన్ అనునామె పై విషయమునుగూర్చి వ్రాసిన చక్కనివ్యాస మొకటి గలదు. దాని సారాంశ మిది :

అన్నివర్గముల స్త్రీలును ప్రజాహితజీవనమున నెట్లు నెమ్మదిగా స్థానము పొందుచున్నారో యీమె సుస్పష్టముగా తెలియజేసినది.

అభివృద్ధికావలెనని యే మాత్రము తలచినను విద్యావిషయమునకే ప్రథమస్థాన మియ్యవలెను. ఏలయన స్త్రీల నవీనోద్యమము లన్నిటియందును అదియే మూలమును, ఫలము నైయున్నది. విద్యావతులగు స్త్రీలు గృహమునందును, విద్యాలయమునందును, వైద్యశాలయందును, తుదకు భారతదేశ ప్రభుత్వ సంస్థలయందును కూడ మాతృదేశమునకు సేవ జేసి, అభ్యున్నతికి దెచ్చు నాశయములతో యోగ్యమగు స్థానముల బడయగలరు.

మదరాసు, కలకత్తా, లక్నో, లాహోరు నగరములయందు బి. యే. వరకు స్త్రీలకు ప్రత్యేక క్రైస్తవ కళాశాలలు గలవు. బొంబాయి, పూనా నగరములలో మాత్ర మొక ప్రత్యేక విద్యావిధానము గలదు. సర్వెంట్సు అఫ్ ఇండియా సొసైటీ యధ్యక్షుని యధికారమున నడుపబడుచున్న సేవాసదనము స్త్రీల యభివృద్ధికొఱకై పాటుబడుట యందు తమ జీవితముల నర్పించివేయు చున్న పురుషులచే నిర్వహింపబడుచు గొప్పకార్యములను చేయుచున్నది. పంజాబునందు ఆర్యసమాజమువారు అనేక బాలికాపాఠశాలల నడుపుచున్నారు. ఏటేట భారతనారీమణు లున్నతవిద్యకై బయటిదేశములగు యూరపు అమెరికాలకు తెగువతో నేగుచున్నారు.

అవివాహిత కాంతలు క్రమశః భారతదేశ సంఘనిర్మాణమున స్థానమును పొందుచున్నారు. మతవిషయికములు లేక సాంఘికములు అగు నాదర్శములచే ప్రేరితులై సేవాజీవనము కొఱకిచ్ఛా పూర్వకముగా వివాహమును వదలుకొనిన భారత నారీమణులును కొందఱు గలరు. విద్యావతులైన అనేకమంది స్త్రీల గృహములు పరిశుభ్రతయందును, అలంకారము నందును మిక్కిలి యభివృద్ధికరములగు మార్పులను కనబరచుచున్నవి. విద్యకు స్త్రీలపై గల ధ్యానార్హమగు ప్రభావ మొకక్కటి యేమన, తాను

కొంచెమే విద్యాభ్యాస మొనర్చిన స్త్రీయును తన బిడ్డలకు ఎక్కువ విద్యాభ్యాసమున కవకాశములను వాంఛించి, సాధింపజూచును.

వితంతువులగూర్చి (వ్రాయుచు నీ వ్యాసకర్త్రి) వితంతువుల విద్యావశ్యకతను వారు బాగుగా గుర్తింప మొదలిడిరనియు, దానియెడ గల ప్రతికూలాభిప్రాయము సన్నగిలుచున్నదనియు నుడివెను.

పండిత రామాబాయిగారిచే నారంభింపబడిన కార్యము భారతదేశమంతటను వ్యాపించెను. పూనా సేవాసదనమునను, చెన్నపురి యందును, భారతదేశపు ఇతర భాగములయందును గల ప్రభుత్వపు సదనములందును విద్యార్థినులగు వితంతువులు బహుసంఖ్యాకలుగ నున్నారు. బోధనాభ్యసన విధానము (Licentiate of Teaching Course) నందు మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు కుటుంబనిర్వహణశాస్త్రమును ఐచ్ఛికవిషయముగా పాటించియున్నారు.

1926-27 సం. తుదిభాగమున భారతదేశమందన్ని ప్రాంతములందు స్త్రీల మహాసభలు జరుపబడినవి. వానియందు హిందూ, పార్సీ, దివ్యజ్ఞాన, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ మతములకు చెందిన యువతీమణులు హాజరగుటయేకాక బాల్యవివాహములు, పునస్సంధాన వయోనిర్ణయము, ఘోషాపద్ధతి నిర్బంధోచిత విద్యావశ్యకత మొదలగు విషయముల చర్చలయందును పాల్గొనిరి. అంతేకాదు. స్త్రీల యవసరములకు తగు విద్యావిధాన మేర్పరచుటకును, ఆరోగ్యకరమగు శరీరాభివృద్ధిమార్గముల తెలుపుటకును, గృహకార్యములకును, ప్రజాహిత జీవనమునకును వలసిన జ్ఞానము, శ్రద్ధ, నిపుణత నొడగూర్చుటకును తగు కార్యములజేయుటకు పంద్రెండుగురు భారతీయులును, ఇద్దరు యూరోపియనులును గల యొకస్థాయిసంఘ మేర్పరుపబడెను.

భారతీయ మహిళామణులు ప్రజోపయోగకార్యములలోని కత్యంతాశ్చర్యకరమగు వేగముతో ప్రవేశించుచున్నారు. మదరాసు సిండికేటునందు దొక స్త్రీసభ్యురాలు గలదు; సెనెటునందు భారతీయులును, యూరోపియనులనగు స్త్రీలు పెక్కురు గలరు. బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయము సెనెటువారును కొన్నియేండ్లనుండి స్త్రీ సభ్యురాండ్రను చేర్చుకొనుచున్నారు. శాసనసభల యందును, జిల్లాబోర్డులు, జిల్లావిద్యాసంఘములు, పురపాలక సంఘములు మొదలగు స్థానికసంస్థలయందును స్త్రీసభ్యురాండ్రు గలరు. శిశ్వారోగ్యకేంద్రముల నిర్వహణమునందును, 'శిశ్వారోగ్యవార' కార్యక్రమము నడుపుట యందును భారతీయ నారీమణులు మిక్కిలి పాటుపడుచున్నారు. బాలికాభటోద్యమము మిక్కిలి చురుకుగా వ్యాపించినది.

ఇట్లింతయు వివరించి తుద కీవ్యాసకర్త్రి యిట్లనుచున్నది:—

నేటి భారతదేశమందు—భారతీయస్త్రీ యైననేమి, ఐరోపీయస్త్రీ యైననేమి—విద్యావతిగా నుండుటకంటె భాగ్యము నే నెఱుగను.

రా మ మం త్ర ము

(జ్యేష్ఠమాసపు భారతి సంచికయందు రామాయణ కాలమును గూర్చి కవికొండల సత్యనారాయణ గారు వ్రాసిన విమర్శనము చరిత్రశోధనా నైపుణ్యమునకు మార్గదర్శియయి యున్నది. 'రామ' శబ్దము చారిత్రక నామవాచకము కాదనియు కేవలము మంత్రాక్షరముతై యుండుననియు సూచించుటకు మరియొక యాధారము ఈక్రింద వ్రాసిన చాటుశ్లోకమై యుండనోపు.)

నాయనాయ యదృతే ఽక్షరాష్టకమ్
పంచకంచ న శివాయ యద్వినా;
యద్ద్వయం భవతి ముక్తిహేతవే
తద్ద్వయం వయ ముపాస్మహే ఽద్వయమ్.

పద విభాగము

న-అయనాయ-యత్-ఋతే-అక్షరాష్టకం-
పంచకం-చ-న-శివాయ-యత్-వినా
యత్-ద్వయం-భవతి-ముక్తి-హేతవే
తత్-ద్వయం-ఉపాస్మహే-అద్వయం.

ప్రతిపదార్థము

న=కాదు, అయనాయ=మోక్షమునకు, యత్=ఏది, బుతే=లోపించితే, అక్షరఅష్టకం=ఎనిమిది అక్షరముల మంత్రము-అనగ శ్రీనమోనారాయణాయ, పంచకం=పంచాక్షరీమంత్రము 'నమశ్శివాయ', చ (పాదపూర్ణార్థము), న=కాదు, శివాయ=మంగళమునకు, యత్=ఏ అక్షరము, వినా=లోపించితే, యత్=ఏ, ద్వయం= రెండక్షరములు, ముక్తి=మోక్షమునకు, హేతవే = కారణములో, తత్=ఆ, ద్వయం=రెండక్షరములు, ఉపాస్మహే=ఉపాసింతము, అద్వయం=రెండైనను ఒకటియే.

తాత్పర్యము

'నారాయణాయ'—అను అష్టాక్షరీమంత్రము ఏ అక్షరము లేకపోతే 'నారాయణాయ'అనుటకు మారుగా, 'నాయనాయ' అగునో, అనగా 'అయనమునకు= (మోక్షమునకు)కాదో';

'నమశ్శివాయ'—అను పంచాక్షరమంత్రము ఏ అక్షరము లేకపోతే 'నమశ్శివాయ' అనుటకు మారుగా 'నశివాయ' అగునో అనగా మంగళమునకు కాదో,

ఆ ఏ రెండక్షరములు (రామ) ముక్తికి కారణములో, రెండైనను ఒకటిగా నుండు ఆ యక్షరద్వయ ప్రతిపాద్యపదార్థమును ఉపాసింతము.

[టి. శివశంకరం]

ప్రాచీన భారత దేశ ప్రావీణ్యము

ఖాలీలూర్ రహమాన్‌గారు 'పాట్నా కాలేజి మేగజీన్' నందిట్లు వ్రాసిరి:—

తత్త్వశాస్త్రమునకు, ప్రకృతిశాస్త్రమునకు,శిల్పాది కళలకు, మఱి యితరవిజ్ఞాన జగత్తంతకును గ్రీసు పుట్టినిల్లని ఐరోపీయుల తలంపు అగుటకు మంచికారణములు గలవు. ఐనను విజ్ఞానమునకును, ఆధ్యాత్మిక సాహాయ్యమునకును మూలములగు ఆసియాఖండపు దేశములును గలవు. అవి విజ్ఞానచరిత్రమందు గ్రీసుతో సమముగా పేర్కొనదగినవి. ఇవి ఇండియా, చైనా దేశములు. ఈ మూడు దేశములును, దేనికదే స్వతంత్రముగ ఇంచుమించుగ నొకే సమయమున విజ్ఞానమునందును, బుద్ధిబలమునందును క్రమానుసారమైన వృద్ధిని గాంచుట కనుగొనవచ్చును.

అతిప్రాచీనకాలము నుండియు భారతదేశమున సంగీతము అభ్యసింపబడి, కృషి చేయబడుచుండెను.

భారతీయులకు శబ్దశాస్త్రమతి ప్రాచీన కాలము నుండియు తెలిసియుండెను.

శబ్దశాస్త్రవిషయమున భారతదేశమున కుత్తమస్థాన మున్నది.

గ్రీసు, ఇండియా, చైనా యీ మూడు దేశములును దేనికదే స్వతంత్రముగా నాణెములను కల్పించుకొనినందున వీనిని మూటినిజేర్చి యాలోచించు టెంతయు ఒప్పియున్నది. చైనాదేశము క్రీ.పూ. 1000 సం.ప్రాంతమునను, గ్రీసుదేశము క్రీ. పూ. 700 సం. ప్రాంతమునను, ఇండియాదేశము క్రీ. పూ. 400 సం. ప్రాంతమునను నాణెముల కల్పించుకొనినవి. ఈ మూడు ప్రారంభములనుండియే, నేటికాలపు ఇతర నాణెముల ముద్రణమేర్పడినది.

బలమైనరాజ్యము, మంచిప్రభుత్వము, ఐశ్వర్యము ఈ విషయములయందును భారతదేశము నిస్సందేహముగా నుత్కృష్టస్థితి యందుండెను.

క్రీస్తుపూర్వము 5, 6 శతాబ్దములలో, ఉత్తర హిందూస్థానమందనేక ప్రజాప్రభుత్వము లుండియుండెను. అవి దృష్టియందును, ప్రభుత్వ విధానమందును గూడ ప్రభుతంత్రముగల్గి యుండెనుగాని, ప్రజాతంత్రము గలవి కావు. ఈ విషయమునందు వీనికిని, ప్రాచీన రోమను ప్రజాప్రభుత్వమునకును పోలిక లేకపోలేదు. మహాత్ముడగు గౌతమబుద్ధుని యౌవనమున నతనితండ్రి శుద్ధోదనుడు శాక్యవంశమునకు ప్రజాప్రభుత్వాధికారిగా నుండెను.

అన్యోన్య దూరస్థములైన గ్రీసు, ఇండియా, చైనా దేశముల మూటను తత్త్వశాస్త్రము, స్వతంత్రముగ నప్రయత్నముగ నుద్భవించెను.

గ్రీసు, ఇండియా, చైనాలను కలుపు నింకొక సంబంధము విశ్వసనీయమైన తర్కశాస్త్రము, హేతువాదశాస్త్రమును గూర్చిన యాన్వేషణము.

మధ్యయుగములందు బౌద్ధమతముగాని, హిందూమతముగాని ప్రవేశించిన ప్రతి ప్రాచ్య దేశమునందును, తెలిసిన యాత్రికులు తాము చూచు శిల్పమునందును విగ్రహాదుల చెక్కడమునందును భారతీయ మతముయొక్కయు కళయొక్కయు లక్షణములను నేడు గుర్తింపగలరు. చైనా, జపాను, కంబోడియా, జావా మొదలగు ప్రాచ్య దేశముల శిల్పశైలులు భారతీయాదర్శములచే లక్షితములగుచున్నవి.

ఆ దినములలో విద్యార్థులను న్యాయ శాస్త్రమునందును, పరిపాలనమునందును, యుద్ధనీతి యందును, వైద్యమునందును, సాహిత్యాలంకార శాస్త్రములందును, కవిత్వాదులయందును, గణితమునందును తరిఫీదు చేయుటకు ప్రత్యేకవిద్యాశాలలు నిర్మింపబడెను. క్రీ.పూ.4-వ శతాబ్దమున తక్షశిలయం దొక గొప్ప విశ్వవిద్యాలయము వర్ధిల్లెను. భారతదేశపు నాల్గుమూలలనుండియు ఉన్నత కుటుంబములకు జెందిన యనేకమంది యువకులు విద్యకొఱకచటికి పోవుచుండిరి. పిదప క్రీస్తుశకమున దూరదక్షిణమున బీహారములో నలంద యందును, గంగాతీరమున విక్రమశిల యందును రెండు బౌద్ధవిశ్వవిద్యాలయము లేర్పడెను. మధ్యయుగములలో యూరోపా ఖండమునకు బొలోన్నా, ప్యారిస్, ఆక్స్ఫర్డ్ ఎట్లో అట్లే యీ విశ్వవిద్యాలయములును ఆశియాఖండమునకు క్రీ. శ. 1200 సం.వరకు నుండెను.

ఇతర జాతీయశైలులనుండి సుస్పష్ట మగు భేదములు గలిగి, గ్రీసుదేశమువలెనే భారతదేశమును విఖ్యాతమగు తన ప్రత్యేక నాటకకళను గల్గియుండెను.

క్రీ. పూ. మొదటిశతాబ్దమున ఉత్తర హిందూస్థానమున నాటక ముద్భవించెను. క్రీ. శ. 4 వ శతాబ్దమున కాళిదాసుని నాటకముల మూలమున నత్యుత్తమదశయందు మిన్నుముట్టిన నాటకకళ యొక వేయివత్సరముల చరిత్ర గలిగియుండెను. కాళిదాసుని శాకుంతలము నాటకముగను, కావ్యముగను పరిపూర్ణసామర్థ్యముతో రచింపబడిన గ్రంథమని వ్రాసి కెక్కినది. భారతదేశము పడసిన యీ యభివృద్ధులు గ్రీసు, చైనాలవానికంటె నే విధమునను తీసిపోవునవి కావు.

గురుకులాదర్శములు

ఏప్రిలు మాసపు 'వేదిక్ మేగజీన్' లో ప్రచురింపబడిన శ్రీ టి. యల్. వాస్వానీగారి గురుకుల విశ్వవిద్యాలయ పట్టప్రదానోత్సవోపన్యాసము గురుకులాదర్శముల నిర్దోషత్వమును చక్కగ నిరూపించునది. ప్రస్తుత విద్యావిధానమును వారు 'నపుంసకత్వము'నకు కారణమగు నీరసపు 'అనుకరణ'మని వర్ణించిరి:—

ఈదేశపు ప్రస్తుతవిద్యావిధానము,ఒకచోటనుండి యూడదీసి యింకొకచోట నాటబడిన చెట్టువంటిది. అదియొక అనుకరణము. బొత్తుగా పనికిరాని యనుకరణము. అనుకరణము మగతనమును నాశము చేయునది. భారతదేశపు జీవసత్త్వము దుర్బలముగానున్న సమయమందీ ప్రస్తుతవిధానము దానిపై బలవంతముగ విధింపబడినది. నెపోలియను జీవితకాలములో నది ఫ్రాంసుదేశమున నుత్పత్తినొందినది; భారతదేశముపై నది యింగ్లాండుచే విధింపబడినది. అది ముఖ్యముగా నిరంకుశమైనది; ప్రజలశక్తులను స్వేచ్ఛ లేకుండునట్లు నిర్బంధపరిచి, విదేశ ప్రభుత్వపు 'సామర్థ్యము' నాదర్శముగా పెట్టుకొనినది. బ్రిటీషువారి రాజ్యనిర్వహణమునకు సహాయపడుటకు చవుకగుమాస్తాలను, చిన్నయుద్యోగులను 'తరిఫీదు'చేయుటయే వారి యుద్దేశ్యమయి యుండెను. ప్రస్తుత విధానముయొక్క దురవస్థ యేమన, అది యంగపరిపుష్టి గలది కాదు. ప్రజాత్మనుండి యది దూరము చేయబడినది. అది ప్రత్యేకస్వభావము గలది; వంశమర్యాదలస్మృతి నుండి యది మనస్సును దూరపరచును. "స్మృతిశక్తి పోవుటచే వివేచనాశక్తినాశన మగును; వివేచనాశక్తిని గోల్పోయిన

మనుష్యుడు స్వర్థజీవను డగును" అని గీతయందు శ్రీ కృష్ణుడు పలికిన వాక్యములు కడు సత్యములు.

ఈగురుకులమీ ప్రాచీనపుణ్యభూమియొక్క-కొన్ని వంశపర్యాదల దివ్యస్మృతులకు ప్రకాశమానమగు నభిజ్ఞానముగా వెలసియున్నది. కావున, నొక క్రొత్త భారత జాతిపునర్నిర్మాణమునకై యత్యంతావశ్యకమగు నొక క్రొత్త భారతపునరుద్ధరణ పరిణామమున ముఖ్యభాగమును నెరవేర్చుటకీ గురుకులము విహితమైయున్నదని నా విశ్వాసము. ఒకజాతి యనునది యాధ్యాత్మికమగు సత్త్వమనియు, అది వంశస్మృతినుండియు, పరిసరముల నుండియు గలుగు ఆశయములవలనను, ఆదర్శములవలనను నేర్పడుననియు నెన్నడును మరవకుందురుగాక. అవియే నిజముగా నొకజాతిని నిర్మించునవి.

అంటును తొలగించు టెట్లు?

మే నెల 'ఓరియంటల్ వాచ్ మాన్ అండ్ హెరాల్డు అఫ్ హెల్త్' పత్రికలో నిట్లున్నది:

సలసల కాగని నీళ్లను త్రాగకుండుట, బాగుగా నుడుకని యేయాహారమునుగాని తినకుండుట, శుభ్రముగా కడుగుకొనని చేతులతో తినకుండుట-వీనివలన ఆహార పానీయములవలన వచ్చురోగములనుండి తప్పుకొనవచ్చును. పళ్లెరములు మొదలగువానిని చన్నీళ్లతో కడుగరాదు. అందు రోగకారణములగు సూక్ష్మజీవు లుండవచ్చును. మరుగుచున్న వేడినీళ్లు పోసి కడుగవలెను.

చర్మసంబంధమగు అంటు వ్యాధులను రాకుండ జేసికొనుటకు, చాకలి గుడ్డలను బాగుగా నుడుకపెట్టు నట్లు పట్టుపట్టుడు. ఏలన, తామర, తీట మొదలగు చర్మ వ్యాధులు చాకలిగుడ్డల మూలముననే వచ్చుచున్నవందురు. స్నానమునకు పరిశుద్ధమగు వాననీరు నుపయోగింపుడు. చెరువులో నుండి వచ్చు నీటియందు రోగకారణము లగు సూక్ష్మజీవు లుండవచ్చును.

అపాయములకుగల వివిధమూలకారణములను తెలిసికొనియు, అంటుతగులకుండ తొలగించుకొని యారోగ్యము కాపాడుకొనుట కెల్లప్పుడు నన్నియు నతిజాగ్రత్తతో చేయుటలవాటు కలిగియు, నావిషయముల నప్పటికప్పుడే మనస్సునుండి తొలగించు కొనవలెను. నిరంతరమేదో యొకఆపద వచ్చునని భయపడుచుండుట కంటె నేదియు మనుష్యునకు హానికరమైనది యింకొకటి లేదు. సంపూర్ణారోగ్యముతో నుండుటకు దినము సరియైన యారోగ్యకరమగు నభ్యాసముల తోలుతనే, చిన్నతనమునందే యలవాటు చేసికొనవలెను. ఆరోగ్యశాస్త్రానుసారముగ నడచుట యలవాటైపోయినంతనే దానిని మరచి పోవలెను.

ప్రపంచములో అన్నింటికంటెను పెద్దపుస్తకాలయము

(జూన్ నెల 'మాధురి' నుండి)

ప్రపంచములో పెద్దపెద్ద పుస్తకాలయము లెన్నో ఉన్నవి. కాని వీనిలో అన్నింటికంటెను పెద్దవినాలుగు. ఒకటి రష్యాదేశమునకు రాజధానియగు సెంటు పీటర్సుబర్గులో ఉన్నది. రెండవ పెద్దగ్రంథాలయము లండను నగరమున ప్రసిద్ధమయిన బ్రిటిషు మ్యూజియములో ఉన్నది. మూడవది ఫ్రాన్సుదేశమునందలి ప్రధాన గ్రంథాలయము, ప్యారిసులో ఉన్నది. కాని, ప్రకృతము వీనియన్నింటికంటెను కొన్ని విషయములలో సర్వోన్నతమయిన ప్రసిద్ధ పుస్తకాలయము అమెరికా యందలి న్యూయార్కులో ఉన్నది. ఈ పుస్తకాలయము తాలూకు విశాలసుందరముసంగతి చూచితీరవలయునే కాని వర్ణించి చెప్పుటకు వీలులేదు. ఇది పాలరాళ్లతో కట్టబడియున్నది. ఇందులో ఏడుఖండములు గలవు.

మందిరము తాలూకు పొడవు 390 అడుగులు; వెడల్పు 270 అడుగులు. దీనినికట్టుట కించుమించుగా మూడుకోట్ల రూపాయలు పట్టినవి. ఈ పుస్తకాలయములో మూడు లక్షల పుస్తకము లుంచుటకు చోటున్నది. తక్కువలో తక్కువ 1700 మనుజులు విశాలమైన యీ సరస్వతీ మందిరములో కూర్చుండి పుస్తకావలోకనము చేయజాలుదురు. దీనితాలూకు అన్నింటికంటెను పెద్ద

పఠనమందిరము సర్వోపరిఖండమున నున్నది. దీనిలో గాలి,వెలుతురు వచ్చుటకు మంచి యేర్పాటు గలదు. దాని చుట్టుప్రక్కలనే కొన్ని గదులున్నవి. వీనిలో విశేష ప్రకారములయిన పుస్తకము లుంపఁబడియున్నవి. పఠనాలయము కూడ వీని సరియే. ఎవరి కేశాస్త్ర విషయమున గాని, లేక యే కళావిషయమునఁగాని పుస్తకములు చూడవలసి యుండునో వారి కవి యన్నియు నక్కడనే లభించుట కేర్పాటుగలదు. ఎట్లనఁగా, కళా సంబంధమున నేమేని చూచుకోవలసి యుండినచో ఒక గదిలోనే ప్రపంచములో దొరకెడి కళా సంబంధమయిన పుస్తకములు లభించును. ఏ విద్వాంసుఁ డయినను ఏదేని శాస్త్ర విశేషము నధ్యయనము చేయుటకుఁగాని, నాలుగయిదు నెలలవఱకును ఏకాంతస్థలములో కూర్చుండి పుస్తకావలోకనము చేయుటకుఁగాని కోరిక గలవాఁ డయిన పక్షమున అతనికిని తగిన యేర్పాటున్నది. అందులకు వేఱు వేఱు గదు లున్నవి.

ఇటువంటి గదులలో ప్రతివానికిని అవశ్యకము లయిన పుస్తకములన్నియు నొక్కచోటనే ఉంపఁబడుచుండును. ఎంతవఱ కతఁడు కోరునో అంతవఱకును అవి యచ్చటనే ఉండును. ఆ గదిలోనికి మఱొకరు వెళ్లుటకు వీలులేదు. ఈ పుస్తకాలయము పగలంతయు తెఱచి యుంచఁబడును. రాత్రికూడ కొంతవఱకు జనులు చదువుచుందురు. ఏ పఠనాలయము జనసామాన్యము కొఱకు తెఱచియుంచఁబడునో దానిలో తెఱచి యుంచఁబడిన అల్మారీలలో నించుమించుగా అందఱును చూచుట కావశ్యకములయినవి ముప్పదివేల పుస్తకములుండును. సామయికపుస్తకాలయము, సమాచార పత్రాలయము,ఆశ్చర్య జనకమయిన పదార్థాన్వయమును ఈ పఠనాలయముతో కలిసియే యుండునుగాని వేఱుగానుండును. ఇందులోని కందఱును వెళ్లి పుస్తకములుగాని, వార్తాపత్రికలుగాని చదువుకొనుట కభ్యంతరము లేదు.

విశాలమైన యీ పుస్తకాలయములో ఒక గది మిగుల గొప్పది. అది యచ్చటి పుస్తకముల జాబితాలకొఱ కేర్పడినది. ఈ పెద్దసూచీపత్రము, లేక జాబితా 6000 సంపుటములుగా నున్నది. పెద్దపెద్దవి యగు 13 మేజాలపై నవి యుంచఁబడి యుండును. జనులు పోయి వాని నక్కడనే చూచుచుందురు. ఎవని కేపుస్తక మావశ్యకమో వాఁడు దాని పేరు ముద్రితమయిన కాగితము పైని వ్రాయును. తర్వాతను దానిని లయిబ్రరీ కర్మచారి కిచ్చును. వాఁడాకాగితముపైని నంబరువేసి పుస్తకమును కోరినవానికి ప్యాసిచ్చి "ప్రధాన పఠనాలయములో ఫలానాదిక్కున ఫలానా మేజాపయిని నీ కాపుస్తకము లభించును. అక్కడికి వెళ్లి కూర్చుండి పుస్తకమునకై యెదురుచూచుచుండు"మని చెప్పును. వెంటనే కావలసిన వాఁడు కర్మచారి చెప్పిన చోటికి వెళ్లి కూర్చుండును. ఈ కర్మచారి ఆ కాగితము నొక గొట్టములో వేసి మరత్రిప్పును. వెంటనే అది యెక్కడ నాపుస్తక ముండునో ఆ ఖండములోనుండు కర్మచారి యొద్దకుఁ జేరును. అధికారులయు, కర్మచారులయు నాఫీసులుకూడ నీ లైబ్రరీలోనే యున్నవి. ఈ పుస్తకాలయమునుండి నగరవాసులయొద్దకును, అన్యనగరవాసుల యొద్దకును పుస్తకములు చదువుటకై పంపబడుచుండును. ఇండ్లకుఁగూడ పుస్తకములు పంపుట కేర్పాటున్నది. దీని పద్ధతియే వేఱు దీని కట్టడము తాలూకు భాగము వేఱుగా కట్టఁబడియున్నది. ప్రపంచమంతటికిని గొప్ప పుస్తకాలయ మయిన దీనిలో బాలురనిమిత్తము లైబ్రరీయు, పఠనాలయమును వేఱుగా కట్టఁబడియున్నవి. బాలబాలికలకును, యువతీ యువకులకును, వృద్ధులకును చదువఁదగిన పుస్తకములు వార్తాపత్రికలును గలవు. చిన్నచిన్న అల్మారీలును, చిన్నచిన్న మేజాలు, కుర్చీలును, పిల్లలు కూర్చుండి చదువుకొనుటకై యేర్పడి యున్నవి. ఈ కట్టడములో చాలపెద్ద సభాభవనముకూడఁ గలదు. అందులో అమెరికాలో పేర్పడిన ప్రొఫెసర్ల ఉపన్యాసములు కూడ జరుగుచుండును. పుస్తకాలయములో పనిచేయువారి నిమిత్తము స్కూలు, లేక ట్రెయినింగుక్లాసుకూడ నున్నది. అచ్చట లైబ్రరీ కార్యకర్తలకు శిక్షణ కూడ లభించుచుండును.

ఇచ్చటి వస్తుప్రదర్శనశాలలో విద్యాసంబంధములై విచిత్రములును, ఆశ్చర్యకరములును నగు గొప్ప గొప్ప వస్తువులు సిద్ధముగా నున్నవి. వార్తాపత్రికలు చదువుస్థలము వేఱుగాను, సామయికపుస్తకములు చదువు

స్థలము వేలుగాను ఉండును. ప్రతిసంవత్సరము సుమారు 7000 సామయికపుస్తకములు వచ్చుచుండును. ఇదే మాదిరిగా వార్తాపత్రికలును వచ్చుచుండును. కలాకౌశలముతోను, విజ్ఞానవ్యవసాయముతోను సంబంధించిన పఠనాలయము వేఱువేఱుగా నున్నది. ఏఁబది యేఁబది వేలు పుస్తకములకంటె తక్కువ ప్రతిదానిలోను ఉండు ను. ఇతిహాసగ్రంథముల పఠనాలయములో ఒక్క అమెరికాతోనే సంబంధించినవి 20000 సంపుటము లున్నవి. గ్రుడ్డివాండ్ర వఱకును చదువుట కిచట పెద్ద లయిబ్రరీ ఉన్నది. వాండ్రు చదువుట కేర్పాటును ఉన్నది. వాడు వెంటనే ఆ పుస్తకము నెత్తి యంత్రముద్వారమున పఠించువాని గదిలోనికి పంపించును. ఎంతలో పాఠకుఁడు తనకుఁ జెప్పిన గదిలోనికి ప్రవేశించునో అంతలోనే ఆ మేజాయెదుట వెనుకటి కర్మచారికి ఇచ్చిన ఆ మొదటికాగితము ఒకయంత్రములో నగపడును. 'అపేక్షితమయినపుస్తకము వచ్చినది, తీసికొనుఁడు' అని దాని దర్శనమే సూచించును. పాఠకుఁడు తన యొద్దనున్న ప్లాసు నప్పుడు తిరుగ నిచ్చి పుస్తకమును గ్రహించును. ఈ పుస్తకాలయములో ఇంకొక విచిత్రమయిన సంగతి యున్నది. ఇచ్చట యంత్రముల ద్వారా నడిచెడి తొట్టెలెన్నేని గలవు. ఒకఖండమునుండి రెండవ ఖండములోనికిఁ గాని, ఒకగదిలోనుండి రెండవగదిలోనికిఁగాని తెఱచుగా పుస్తకము లాతొట్టెల ద్వారా పంపఁబడుచుండును. పంపవలసిన పుస్తకము లన్నియు దీనిలో నుంచెదరు. ఒకమర నొక్కఁగానే అది పరుగెత్తును. మీఁదికిని క్రిందికిని పోవుచుండును. మాటాడునంతలోనే వేలకువేలు పుస్తకములను కావలసినచోటఁ జేర్చుచుండును. ఈ యంత్రాలతొట్టెలను వలసిన చోట నిలుపను వచ్చును, పంపను వచ్చును.

ప్రతియొక తొట్టెలోను నాలుగువణుగుల బరువుగల పుస్తకములు పంపుటకు వీలుగలదు. వీటి నడక కూడ కొంచెపుదికాదు. మినిటునకు 150 అడుగులదూరము వఱకును పరుగెత్తఁగలవు. ఆ తొట్టె తాను చేరవలసిన స్థలమునకు చేరఁగానే చేరినట్టు సూచించుటకై గంట కొట్టును. వెంటనే అందలిసామగ్రి తీయఁబడును. ఒకవేళ దానిలో నేమేని బరు వెక్కించవలసియున్నచో వెంటనే యెక్కించి యెచ్చటికేని పంపఁబడుచుండును. పంపించ నక్కఱలేని పక్షమున తాను నిలువవలసిన స్థలమునకు వాపసు చేయఁబడుచుండును.

ఈ పుస్తకాలయము తాలూకువి వందలకొలందిగ శాఖలుకూడ వ్యాపించియున్నవి. వాటిలో లక్షలకొలఁదిగ పుస్తకము లున్నవి. ఈ పుస్తకాలయము తాలూకు కర్మచారులే యీ శాఖలతాలూకుపనులను కూడఁ జేయుచుందురు. ప్రాచీనవిద్యలు, ప్రాచీనకళాకౌశలములు, ప్రాచీననిర్మాణములు, ప్రాచీనపదార్థములు ఉంచఁబడెడి గదులు, పుస్తకములు అన్నియు వేఱువేఱుగా నున్నవి.

ఎవరయినను ఏదేని విషయవిశేషమును గుఱించి క్రొత్తక్రొత్తతత్త్వమునో వెదకి బయటికిఁ దీయు నిచ్చచే అధ్యయనము చేయఁగోరినచో వారి కిచ్చట అన్నివిధము లయిన యేర్పాటులును గలవు. ఇవన్నియు ఊరకయే కాని ధనవ్యయ మావంతయు నక్కఱలేదు. ఇట్టులుండఁగా అమెరికా క్రియా-కలా-కౌశలములోను, విజ్ఞానములోను ప్రపంచమంతటికంటెను సర్వోన్నతమై యున్నదనఁగా నేమి వింత? ప్రకృత మచ్చట ఈ విశాల మందిరములో వేలకొలఁది పూజారులు (చదువరులు) నిత్యము సరస్వతిని ఉపాసించుచుందురు. కనుకనే లక్ష్మి వారికి దాసియై యున్నది. గొప్పగొప్పరాష్ట్రము లమెరికా తాలూకు కోశగృహము (ట్రెజరీ) నుండి ఋణము పుచ్చుకొనుచున్నవి. సభ్యప్రపంచ మంతయు దాని పైఁగల పైని నాట్య మాడుచున్నది.

బాపురే! అమెరికా! సంస్కృత భాషలో దీని "కమరికా" యనిపేరేమో? 'ధనమస్తిధనికః'-అన్నట్టుగానే 'అమరాః=దేవాః' అస్యాం సన్తీతి="అమరికా"అగును. అమరికా-అమెరికా అయినది గాఁబోలు! అమరులు గలది స్వర్గము. స్వర్గ మందఱకును పోఁగూడదన్లే అమెరికాకూడ నందఱకును పోఁగూడదు. స్వర్గమున కధిక పుణ్యాత్ములే పోఁగలుగుదురు. అమెరికా కధిక ధనముగలవారే పోఁగలుగుదురు. ధర్మప్రాప్యము స్వర్గము; అర్థప్రాప్య మమెరికా.

[పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు]

అనంత ప్రయాణము

సిరుగాపి జయరావుగారు

౧

తరఁగ లన్నియుఁ జేతి విఱిగిపడుచుండంగ,
నురుఁగు లన్నియుఁ గూడి పరుగు లిడుచుండంగ,
ధూళి ధుమధుమలతోఁ దురఁగలించెడు వేళ,
గాలి జవనాశ్వమ్ము కదము త్రొక్కెడివేళ,
రాకాసిమోముతో నాకాశ మెదిరించి
వడఁకు కడలికి నడలు దొడరఁ జేయఁగ నుఱుక-
'ఔర! ఔరా!' యంచు నది కూడ బెదరించి,
పొంగి, పైకుబికి యా నింగితోఁ గదియంగ-
పిచ్చి కేకలు లక్ష్య పెట్టఁ దలఁపను నేను,
చచ్చిపోయిన వారి సరకు సేయను నేను;
నా యాత్మశక్తి విన్నాణమ్ముతో జగ
జ్జేగీయమానమై రాగిల్లుచుండంగ
జీవనాంభోరాశి నావలకుఁ దఱియంగ
నావనై పయనమై పోవ నుంకించితిని.

వెలుఁగుకలికలు నన్నుఁ బిలచుచున్నవియవిగో!
కవగూడి నాయాత్మఁ గళఁ దేర్చునో లేదో?
జ్వాలికా మాలికోజ్జ్వలతఁ దేర్చునో లేదో?
కడలిరాజునకుఁ బై
నడరు రాజునకు నడు
కడ నున్న సరిహద్దు
కదలిపోయెడుఁ గాని,
రెట్టింపు సంతసము రిక్కింప పయనమ్ము,
రివ్వుమని మరల సారింతు నా పయనమ్ము.

౨

మురళి! మురళీ! రమ్ము సరళగీతికలతో,
దివ్యఫలపరిపాక నవ్య విభవములతో!
ప్రణయకలశములోనఁ బాలు నిండినజాడ,
ప్రాణతంతువులలో రవళి తీఱినజాడ,
తేటతెల్లముగాఁగఁ జాటు రాగములతో
మురళి! మురళీ! రమ్ము సరళగీతికలతో!
ఇంతసంద్రముపైన
వింతగాఁ బయనమై
పంతమ్ముతోఁ బోవు
పడవ హాయిని జెందఁ
బాడుమా! నవనీత పరిపాటి పేశల
స్వనము లొక్కట రసస్యందమ్ములై వెలయ
మురళి! మురళీ! రమ్ము
సరళ గీతికలతో!

3

మొదలుతుదలనుమాట మొఱఁగి యొక తీరీతిఁ
జడలు సంద్రము మ్రోయ సవదరించిన గీతి
తన నిత్యకైశోరతకు నుగ్గుపాలుగా—
తన పెంకెతనపు టూఁతలకు నుయ్యాలగా—
లోతుసంద్రపు నీటిలో మొగ్గలిడు గాలి,
ఆతతాంబరముతో నాటలాడెడుగాలి,
సైదోడుగా, నాకు సంద్రంబు లే గొప్ప?
సకలావకాశ విశ్వంబైన నేగొప్ప?
(సశేషము.)

ఒ. మత్తాయికన్య గారు,
యం.బి., బి.యస్., యం.ఆర్.సి.యస్.

ఈమె వియన్నా నగరమున శిశురోగ నివారణ మునుగూర్చి ప్రత్యేకశిక్షణము బడసివచ్చినది. డాక్టరు రంగి చిన్నప్పగారి స్థానమున మదరాసు వైద్యకళాశాలయందు ఉపాధ్యాయగ నియమింపబడెను.

శ్రీమతి పవిత్రక్కగారు

ఈమె తియ్యాకులస్థురాలు. కొచ్చిను విద్యాశాఖయందు ఉద్యోగమున నున్నది. కొచ్చిను ప్రభుత్వము వారిచే నచటి శాసనసభయందు సభ్యురాలుగా నియమింపబడిన ప్రథమస్త్రీ.

కన్య శ్యామకుమారి నెహ్రూ,
యం.ఏ., యల్. యల్. బి.

ఈమె మోతీలాలు నెహ్రూగారి బంధు వగు శ్యామలాలు నెహ్రూగారి కుమార్తె. ఉత్తర హిందూస్థానమం దీమెయే మొదట న్యాయవాద పరీక్షయందు తీర్ణురాలయ్యెను. ఈమె ప్రస్తుతము సర్ తేజ్ బహాదురుసప్రూగారియొద్ద అప్రెంటిసుగ నున్నది. పిదప హైకోర్టునందు న్యాయవాదివృత్తి నవలంబించును.

శ్రీమతి అన్నాచాంది, బి. ఏ.

ఈమె యీసంవత్సరము యఫ్.యల్. పరీక్షయందు త్తీర్ణురాలైన ప్రథమ క్రైస్తవయువతి. తిరువాంకూరు నివాసి.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ చెరుకుపల్లి వెంకటప్పయ్య గారు

వీరు యం. ఏ. యందు త్తీర్ణులై, గత సంవత్సరము యఫ్. యల్. పరీక్షయందువలెనే, ఈ సంవత్సరము బి.యల్. పరీక్షయందును రాజధానియందంతటను ప్రథములుగ నుత్తీర్ణులైన ఆంధ్రయువకులు.

యమునాసాంత్వనము

బసవరాజు అప్పారావుగారు

(భైరవి-త్రిపుట)

ఏలాపాడేనింక
యమునాకళ్యాణి[1] నే,
లీలామానవుడు గోపాలుడు లేడాయె,
నేలాపాడేనింక ?

బంగారుసీమ[2]లో
చెంగలించేవేళ
పిడుగులాటిమాట వినిపించినా రయ్యో,
ఏలాపాడేనింక ?

చెడువార్త వినగానె
చెవులు గింగురుబోయె,
నెంత చించుకున్న గొంతుపెగలదాయె,
నేలాపాడేనింక ?

వెన్నెలకు తోడు మా
వేణుగోపాలుడు
కన్నులపండువుగ కనిపించకుంటే నే,
నేలాపాడేనింక?

యమునాకళ్యాణి, మా
లీలామానవుడు గోపాలుడు లేడాయె!

---

1 యమునాకళ్యాణి మాగోపాలకృష్ణునికి ప్రాణప్రియమగు స్థాయీరాగము ప్రేమపాత్రుడనగు నేను బాడగా విన్న మరింత ప్రాణప్రియము 2 కోలారుబంగారుగనులు. (Kolar Gold-Fields)

కీ. శే. దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు

[ఆంధ్ర రత్న]

శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారి పవిత్రనామము కడచిన జూన్ ౧౦ వ తేది రాత్రి స్వర్గవాసుల పట్టికలో చేరుటంతయు శోచనీయము. ప్రౌఢ వయస్కుడు, దేశభక్తి పరాయణుడు, వీరాగ్రేసరుడు నగు తన యనుంగుగొడుకు నొకని నాంధ్రమాత కోలుపోయి డీలుపోయినది. ౧౮౮౯ సం॥ జూన్ ౧౦ వ తేదినాడు పుట్టి వుగన్న యీయభిమానధనుని పూర్ణాయుష్యము ౩౯ వ యేటనే క్రుంగి యాంధ్రలోకము నంధకారబంధురము కావించినది. వీరి యకాలమరణ మాంధ్రలోకమునకు దీఱని కొఱంత.

శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారు గుంటూరు నివాసులు. వీరు చిన్ననాట నాంగ్లవిద్యాభ్యాసము చేసిరి. పదపడి ఉన్నతవిద్యోపార్జనము కొఱకు ఇంగ్లాండునకు బోయి అచ్చట యం. ఏ.

ఆంగ్ల మానస పుత్రుడు

పరీక్షయందు కృతార్థులయిరి. వీరికి సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని పాండిత్యము

అసహాయోద్యమ ప్రచారకుడు

గలదు. కర్ణపేయముగ గానముచేయు సామర్థ్యముగలదు. వీరు ధైర్యసాహసములకు బుట్టినిల్లయిన స్ఫురద్రూపముగలవారు; రసగ్రహణపారీణులు; హాస్యోక్తి చతురులు; సమయస్ఫూర్తి గలవారు; రామభక్తాగ్రేసరులు; స్వాతంత్ర్యప్రియత్వము వీరి కుగ్గుతోబోసినది. వీరి జీవితము, వీరి వేషభాషలు, సామాన్యుల కదొక్కవిచిత్రముగ గాన్పించుచుండును.

వీరు తొలుత రాజమహేంద్రవరమున ట్రెయినింగు కళాశాలలో చరిత్రాధ్యాపకులు

గా ప్రవేశించిరి. తరువాత స్వాతంత్ర్యప్రియత్వముచేత నాయుద్యోగమును వదలుకొని బందరు జాతీయ కళాశాలలో నల్పవేతనముపై నొక యుపాధ్యాయ పదము నంగీకరించిరి. అసహాయోద్యమారంభదశయందు దేశముల్లోలకల్లోలమై యున్నకాలమున నత్యుత్సాహముతో వీరు మాతృదేశారాధనమునకు బద్ధకంకణులయి యా యుద్యోగమును సైతము వదలుకొనిరి. ఆకాలమున వీ రాంధ్రదేశమున కావించిన దేశభక్తిపరిపూరితములగు నుపన్యాసము లాంధ్రయువకుల నసంఖ్యాకుల నుత్సాహవంతులను, స్వార్థత్యాగులను, దేశసేవాపరాయణులను గావించి మించినవి. వీరి యుపన్యాసధోరణి అద్భుతావహమయినది. వీరు శ్రోతలమనస్సులయందు చక్కగ నాటుకొనునట్లు రాజకీయవిషయములను హరికథారూపమున నుపన్యసించు సామర్థ్యము గలవారు.

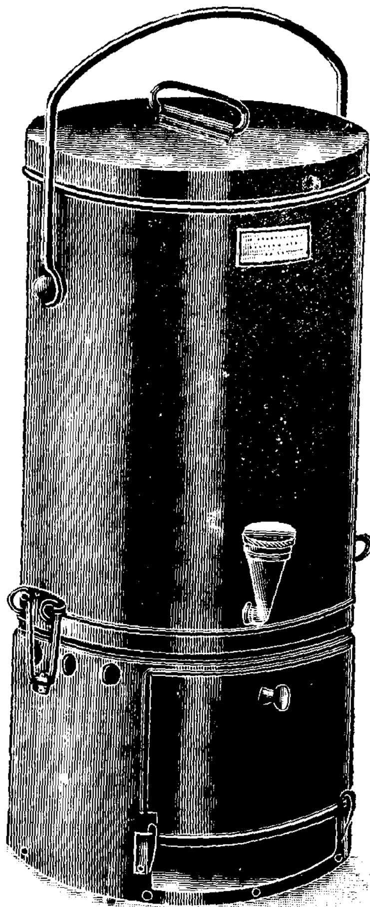
గుంటూరుమండలమునందలి చీరాలలో ప్రజలు పన్నులను నిరాకరించు విషయమునైన మహత్సరంభమునకు వీరు నాయకులయి ప్రదర్శించిన ధైర్యసాహసములు వీరి మనస్సంకల్పబలమును ఘంటాఘోషముగ చాటినవి. ఈకారణముననే వీరు 'చీరాలవీరు' డన్న పేరును గాంచినారు; అప్పుడే చీరాలకుసమీపమున '(శ్రీ)రామనగరము' అను నొకగ్రామమును నెలకొల్పినారు; అచ్చట నొక (శ్రీ)రామాలయమును నిర్మింప సంకల్పించినారు. తర్వాత 'రామదండు' అనుపేర స్వచ్ఛందసేవాదళమును సేకరించి దానిని వెంటగొని యాంధ్రదేశమున నసహాయోద్యమప్రచారమును గావించుచు గంజాముమండలమును జేరిరి. దేశభక్తి నుద్బోధించు వీరి యుపన్యాసములకు సహింపక ప్రభుత్వమువారు వీరిని ౧౯౨౧ వ సం. అక్టోబరునెల ౧ వ తేదిని కారాగారమున నుంచిరి. వీరు కారాగారమునకుబోవుసమయమున చీరాలపేరాల నివాసులకొసంగిన సందేశము రక్తనాళములయందలి రక్తము నుడికింపకమానదు. తన సర్వస్వమును(ఉన్నదానినే యనుడు) భారతమాత సేవకై యర్పించి దారాపుత్రులను వీడి చెఱసాలకుబోయిన యీ ఆంధ్రయోధవతంసము నెడ 'ఆంధ్రరత్న'యను బిరుద మన్వర్థమయినది.

ఈ యసహాయశూరుడు కారాగారవిముక్తుడై యేతెంచునాటికి దేశస్థితులు మారినవి. అసహాయప్రచారప్రయత్నములు సన్నగిల్ల జొచ్చినవి. ఇది ఇట్లుండ, నిఖిలభారతజాతీయమహాసభ కాకినాడలో జరిగినసంవత్సరమున వీరుజాతీయమహాసభకు కార్యదర్శియై యత్యుత్సాహముతో సామర్థ్యముతో నామహాసభ కార్యము 'లౌరా'యన నిర్వర్తించి కీర్తిగాంచిరి.

ఇంతలో ఆంధ్రదేశదౌర్భాగ్యవశమున వీరిని క్షయరోగక్రూరపిశాచ మావేశించి రక్తమాంసములను పీల్చి యస్థిపంజరావశిష్టుని

'వాపిని'

పేటెంటు అభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

కుక్కరులన్నిటిలోను 'వాపిని' అనునదిగో కనుపట్టినది. దీనికై విూరందరును వేచియున్నారు. దీనిని చూచినంత మాత్రముననే ఒకటి విూవద్ద యుండవలెనని విూరు తప్పక కోరెదరు.

బాయిలరు చాల గట్టిగానుండి, ఆకర్షణముగ ప్రకాశించును, అన్నియు పూర్తిగా గల వంటసామానులు. పైభాగమంతయు ఇత్తడితో తయారు చేయబడినది. లోనగలపాత్రలు అల్యూమినియముతో తయారుకాబడి యున్నవి. వాడుట సులభము, పరిశుభ్రము చేయుట సులభము.

నీరు ఎంతవరకుండునది కనబడుచునే యుండును. ఇతర కుక్కరులయందుండు లోపములేవియు 'వాపిని' యందు లేవు. ఇది కుక్కరుగా పనికి ఉపయోగించుటకే తయారు చేయబడినది కాని ఆటవస్తువుమాత్రము కాదు. ఏరకము మంటవస్తువులు అనగా బొగ్గు లేక స్పిరిట్ లేక గ్యాసు లేక కిరసనాయిల్ మొదలగువాటిలో దేనినైనను ఉపయోగించవచ్చును.

ధర రు 12-8-0 నుండి రు 25 ల వరకు గలదు.

పూర్తివివరములకు వ్రాయుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండు ఫర్మాటికల్ వర్కుసు,

లిమిటెడ్; కలకత్తా.

మేము మాత్రమే మీ ఆదరణ

కర్హులమనుట కేమి కారణము?

మావద్ద ఒక్కటేధరగాని బేరములేదు గాన దళారులతో పనిలేదు. వృథా ధనవ్యయము ను కాలవ్యయమును కలుగదు.

మావద్ద కొనిన నగ లన్నిటికిని మేము పూచీ పడెదము. ఉత్తరువు (ఆర్డరు) చేసిన పిమ్మటనైనను మేము పంపిన నగలు నచ్చనిచో వాటిని తిరిగి పుచ్చుకొని వానికి బదులుగా మరికొన్ని నగలనుగాని లేక రొక్కమునుగాని కోరినప్రకార మిచ్చెదము.

నగల నన్నిటిని మాకర్మాగారమునందే మాస్వంత పరిశీలనక్రింద చేయించెదము.

మాకు 30 సంవత్సరములనుండి నగలవ్యాపారములో అనుభవముకలదు గాన మీరు మావద్ద నగలనుకొనుటలో పనితనమునందు మీకు లాభము కనబడును.

మేము పనివాండ్రమును నగలను చేయుటలో ప్రవీణులమునుగూడ నగుటచే మీకు తృప్తికలుగునట్లు నగలనుచేసి పంపగలుగుదుము.

మావద్ద నగలుచాల నమ్మకమైనవనుటకు 30 ఏండ్లనుండి మే మీ వ్యాపారమును జరుపుచుండుటయే ముఖ్యనిదర్శనము.

మీరిచ్చిన సొమ్ముకు సరియగుమూల్యమునే మీకు చెందజేసెదము.

మావద్ద నొకసారికొనిన మీకే నమ్మకము కలుగును.

సురాజ్‌మల్ లల్లూభాయ్ అండు కో,

నమ్మకమునకు వాసికెక్కినవారు,

313 ఎస్ప్లనేడు, మదరాసు.

కలకత్తా	తిరుచునాపల్లి	బొంబాయి	రంగూను
12, లాలుబజారుస్ట్రీటు.	135, బిగ్‌బజారుస్ట్రీటు.	359, కాల్బాదేవీరోడ్డు.	134, మొగలుస్ట్రీటు.

గా జేసివైచినది. దీనికితోడు నిత్యకృత్యములు జరుగుటకూడ వీరికి గడు కష్టముగ బరిణమించినది. చివరకు వీరు సహింపరాని చిక్కులకు లోనై స్వార్థపరమైన యిహలోకమును వీడి స్వర్గము నలంకరించిరి. 'జాతస్య మరణం ధ్రువమ్.' జీవికి చావుతప్పనిదే. కాని, ఇట్టి స్వార్థత్యాగి, వీరుడు, దేశసేవాధురంధరుడు దైవోపహతుడై, క్రూరరోగము వాతబడి, అంత్యకాలమున నన్నవస్త్రాదులకునైతము చాలినంత యాధారములేక కుందుచుండ నూరక చూచుచుండిన యాంధ్రలోకముయొక్క వింతచెయిదము వంతను గొలుపక మానదు. ఇపుడు—మరణించినతర్వాత—ప్రతిపట్టణముననను, పల్లెటూరను సానుభూతిసభలు, స్మారకచిహ్నములకొఱకుతీర్మానములు, స్మృతికావ్యములు లెక్కకుమిక్కిలిగ పత్రికలయందు క్రిక్కిరియుచున్నవి. 'చచ్చినవాని కన్నులు చేరెడేసి' కదా! రూపుమాసినగాని పేరుమ్రోగదు కాబోలు! ఇపుడయినను దిక్కులేక చిక్కియున్న వీరిభార్యాపుత్రుల సంరక్షణార్థ ముచితరీతిని బ్రయత్నించి సాహాయ్యమును సమకూర్చి, వెనుక తాను వారియెడ జూపిన యలసతచే నయినదోషమును తొలగించుకొనవలసిన భార మాంధ్రలోకముపై గలదు.

మఱియు వీరిస్మారకచిహ్నవిషయమును పలువురు పలురకములుగ సూచించుచున్నారు. వీరందఱును ఈక్రింది గోపాలకృష్ణయ్యగారి వాక్యములనే పర్యాలోచింపవలెను.—

శ్రీరామనగరు-దేవాలయ నిర్మాణమే

"నాకు తిండిలేనిచో, అంత విచారములేదు. కాని నాజీవితాంతములోగా ఈదేవాలయమును పూర్తికాగా చూడవలయునని యున్నది... నా శరీరస్థితి ప్రస్తుత మవసానము ననుకరించుచున్నది. మరణించులోగా శ్రీకోదండ రామస్వామివారికి ఈ యావత్తు భూమిని అర్పించి, ప్రాణముపదలెదను. ఒకవేళ నా మరణమునకు ముందు ఇది జరుగక పోయిన ఇదియే నావిల్లుగా భావించి, ఆంధ్రమహాశయులు దీనిని చెల్లింతురు గాక."

(ఆంధ్రపత్రిక, ప్రభవ - ఆషాఢ శుద్ధ 2 లు)

కుటుంబ సుఖజీవనము, శ్రీరామదేవాలయనిర్మాణము నెఱవేఱిననే కాని శ్రీగోపాలకృష్ణయ్యగారి ఆత్మకు శాంతి గలుగజాలదు. ఈ రెండిటిని జరుపుట కాంధ్రలోకము గట్టిగా పూనుకొని యచిరకాలమున వానిని నిర్వర్తింపవలెను.

సర్వేశ్వరు డీయోధవతంసము నాత్మకు శాంతి నొసగుగాక !

రత్నచ్యుతి

జి. జాషువగారు

ఒకరత్నంబును చేతఁ బట్టుకొని యూరూరం బ్రదర్శించి, చా
లక ఖండాంతర సీమ లెక్కి నిజవాల్లభ్యంబు లూరించు సా
ర్థకతాదివ్యకుటుంబినీమణి మదాంధ్రక్ష్మాలతాతన్వి యా
యొక రత్నంబును బారవేసుకొనె నయ్యో! యెట్లు శాంతించునో.

రతనము జారిపోయినదిరా! సుకుమారకుమారులార! మీ
యతనము లింక సాధ్యపడ వాంధ్రధరాతలమెల్లఁ జిక్కటం
ధతమసవార్ధిలో మునిఁగెనా? మనగాంధికిఁ జెప్పినారొ లే
దో? తెలుపుఁ డంచుఁ గేక లిడుచున్నది చూచితిరే ధరాసతిన్.

మహితస్వరాజ్యోద్యమము పోరు కెదురెక్కి, మడమదిప్పని వీర మండనుండు
గాంధిభక్తుని జిహ్వాశాఖనిం గదలించి, రత్నంబుఁ గొన్న సార్థకపురుషుఁడు
వాసి కెక్కిన నేర్పు మూసలో గుండెరాల్ గరఁగింపఁ జాలు నఖండవక్త
పరుల వంచించు టక్కరిభక్తులకు నల్గి, కొరడాలు సృష్టించు గుణవిధుండు
దినము గడచుట కింట బత్తెంబు లేక, నిత్యసంతర్పణంబులు నెఱపుభక్తుఁ
డాంధ్రవైభవధ్వజమూడి యవనిఁగూలఁ, గూలిపోయెనె మా రత్నగోపమూర్తి?

కృష్ణవేణీ తరంగిత తరంగములందు, దేశీయగానంబు దిద్దినావు
జాతీయ పౌరుష స్వాచ్ఛందరక్తంబు, చీరాల రణసీమఁ జిందినావు
పులిని గ్రుద్దుకు చంపఁగల దేహదార్ఢ్యంబు, మును బందిలో ధారవోసినావు
శతకోటిమన్మథ స్వర్ణసౌందర్యంబు, పీడరోగమున కర్పించినావు [గు
పలుకుపలుకున హాస్యసంపదలు గురియు, సహజవైదుష్యమునకు సిచ్చలును బొం
నాంధ్రసోదరలోక మల్లాడ నపుడ, స్వర్గ మెక్కితి వేల, గోపాల, నీవు?

ముప్పది యెన్మిదేండ్లు నిను మోసిన యాంధ్రధరాపవిత్రికిం
గొప్పన దిద్దిపోయితివి కోమలకాంచనదామకంబు నీ
యొప్పును సత్కళాప్రతిభయుం గల కొండొక యాంధ్రవీరుఁ డిం
కెప్పటికిం జనింపఁగలఁడే? జనియించిన యేని దక్కునే?

నినుఁ గామించినకీర్తి గోపికలు నీ నిర్యాణవార్తా హతా
ఘ్నన బాణంబున రొమ్ము గ్రుద్దుకొని నీగంభీరగాథావిమో
హన బృందావన పీథులం బరుగు లేయం జొచ్చె నీశోకవా
హిని నేరీతిఁ దరించునో తెలియ దోయీ! రత్నగోపాలకా!

ధనవంతమైన లండను పట్టణమునందు, తెలుఁగునేలకు వన్నె దెచ్చినావు
స్వాభిమానముఁ జాటు వంగరాష్ట్రమునందు, గౌరవాభ్యుదయంబు గాంచినావు
రాజమహేంద్రపురాన యల్. టీ. దాక, సిరి మీరఁ బాఠంబుఁ జెప్పినావు
ఒక యుపన్యాసంబునకు నూఱుఁబదునార్లు,గా కట్నములు మూటఁగట్టినావు
పెదవిఁ గదలించి నీవు నవ్వింపనట్టి, భారతీయుఁడు నొకతెల్లవాఁడు లేఁడు
ఇట్టి చాతుర్యజలనిధి వింతలోన, రూపు మాసితివే, రత్న రూప కృష్ణ!

బహువిధంబుల గుక్కఁబట్టి యేడువఁజొచ్చె, సగమైన నీదు దీక్షాకుమారి
పాడెకట్టెలమీఁదఁ బడి మొత్తుకొనసాగె, దిక్కులేని భవత్సతీలలామ
హృదయంబు బ్రద్దలై పొదల దిక్కులు సూచె, మితిలేని నీబంధుమిత్రకోటి
ప్రకృతి సుందర వైభవం బేది కళదప్పె, క్షేమాంకమైన నీరామనగరు
దాసు పోయిన యల కల్కతాపురంబు, పగిది గుంటూరిపురి శోకభరిత మయ్యె
నయ్యయో! యాంధ్రరత్న నీయాగమమున, స్వర్గపట్టణ మానందభరిత మయ్యె.

భౌతికశారీర పంజరంబేకదా, చితిమీఁద దగ్ధంబుఁ జేసినావు
క్షణభంగురంబైన సౌందర్యమేకదా, మృత్యుదేవతకు నర్పించినావు
కంటికిం గనరాని కంఠస్వరమెకదా, కాలవాహినిలోనఁ గలిపినావు
ఊటాడి జారు నాయుర్ధనమేకదా, వెఱ్ఱిబ్రహ్మ మొగాన వేసినావు
మరణధాటికి, జరకు తత్తరముపడని, తతయశఃకాయ మిప్పుడు తాల్చినావు
ఇపుడు జీవించియున్నాఁడ వింద్రసభకు, రత్నదీపంబు లేని కొఱంత దీర్చి.

ఆంధ్ర ప్రశస్తి

ఆంధ్రప్రశస్తి విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు గారిచే ప్రకటింపబడు "రసతరంగిణి" గ్రంథమాలసత్కమున వెలువడిన మొదటిపుస్తకము గ్రంథకర్త: విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. రాయల్ 16 సైజున ఫెదర్ వేట్ కాగితముపై ముద్రింపబడినది. 73 పుటలు. చందాదారులకు పోస్టేజీతోసహా వెల రు 1. ఇతరులకు పోస్టేజీ కాకుండ రు 1. వలయువారు ప్రకాశకుల పేర కృష్ణాపత్రికఆఫీసు, మచిలీపట్టణము (కృష్ణా) అని వ్రాసిన బడయ గలరు.

ఆంధ్రవిష్ణువు, శాతవాహనుడు, గౌతమి పుత్ర శాతకర్ణి, మాధవవర్మ, వేంగిక్షేత్రము, ముఖలింగము, నన్నయభట్టు, ప్రోలరాజు, ప్రోలరాజువధ, చంద్రవంక యుద్ధము, యమదంష్ట్రిక అను శీర్షికల క్రింద జగద్విఖ్యాతి గన్న యాంధ్రమహావీరులయు, నాంధ్రమహా పురుషులయు చరిత్రముల యందలి విశేషాంశములు ప్రౌఢములై, గంభీరములై యొప్పుపద్యములలో వర్ణింపబడినవి.

గ్రంథకర్త గారిని ఆంధ్రపాఠక లోకమునకు క్రొత్తగ నిప్పుడు పరిచితుల గావింపనక్కర లేదు. ఆంధ్రదేశమందలి యువకవులలో నగ్రస్థానమున నుండదగిన వారిలో సత్యనారాయణగారొకరు. వారిపద్యముల శైలి, వర్ణనములు, ఉపమానములు నిండు క్రొత్తదనముతో ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము గలిగియొప్పుచుండును. ప్రతిపద్యమునను ఏదియోయొకవిధమగు ప్రత్యేకత్వము కన్పించుచునే యుండును. వారి కవితాధారయొక్క ప్రౌఢత ప్రతిపద్యమునను విజృంభించుచునేయుండును. ఆంధ్రప్రశస్తి వారి రచనాస్వాతంత్ర్యమును, కవితాప్రౌఢిని, భావౌన్నత్యమును స్పష్టముగ జాటుచున్నది. ఉదాహరణముగ నీ క్రిందిపద్యముల జూడుడు:

కాషాయ రమ్యవల్కల హలుతాశన శిఖా
  సంపిహితాశ్వత్థ సామిధేని
భువనమోహన హేతునవవయః ప్రత్యూష
  స్నపయగోచిః పూర్ణచంద్రరేఖ
కుపిత శంకర నేత్ర కుహరాగ్ని దగ్ధమ
  న్మథదేవునకును ప్రాణప్రతిష్ఠ
అమిత లావణ్యనీలాకాశ పశ్చిమా
  శాచరత్నోత నూత్నజలద శకల
మొక్కఋషి కన్య, జలకలశోజ్జ్వలాంస
లలిత, కృష్ణానదీముక్తపులినసీమఁ
గలసికొనె నొక్కయక్షునిఁ, గలసె వారి
యమృతలజ్జాతిమధుర నేత్రాంచలములు.

ఆరద్ధేశ్వర తాండవభ్రమణ పా
  దాంభోరుహ ప్రస్త మం
జీరంబో గగనేందిరాకరపత
  ద్భృంగికందుకంబో పునః
స్వారాజ్యచ్యుత భుక్తపుణ్యమగు న
  క్షత్రంబొ నాఁ బచ్చివా
శారత్నాకరమందుఁ గ్రుంకెను విప
  ద్విద్బింబ మల్లంతలో.
తెలిలేవెన్నెల చాలులో తళతళ్లై
  దీపించు వజ్రాలప

చ్చల నీలాల హారంగు వన్నెలసరుల్
చాయల్ తలారింపులై
తొలిక్రొక్కారు మెరుంగుకట్టులయి యెం
తో నైన తేయాహ్వతో
జ్వలదివ్యాహిపలెం జెలంగె నని రా
జద్ధామకేత్వాకృతిన్. —ప్ర. రం.

కాంతం కథలు

ఇది మునిమాణిక్యం నరసింహారావు, బి. ఏ., యల్. టి. (సాహితీసమితి)గారిచే రచియింపబడి రాజమహేంద్రవర సరస్వతీగ్రంథమండలి యనుబంధ మాలిక 11 వ గ్రంథముగా వెలువడినది. క్రౌను 16 సైజున 145 పుటలు గలది. వెల రూ 1.

ఇందు-కోటు, తేనీరు, వూదాచీర, మా కాంతం, నేనూ మాకాంతం, తేనీటిగిన్నెలో తుపాను, సప్తాహం, ఒకరోజు, మరియొకరోజు, కొత్తఎత్తు, ప్రయాణం, ఎందుకు?-అను 12 కథలు గలవు. సంపుటము యొక్క ఆరంభమున కవికి గల భావనాస్వేచ్ఛను సూచించు వాక్యములు కొన్ని గలవు.

ఈకథలు చాలవరకిదివరకు ఆంధ్రదేశపు పత్రికలలో ప్రచురింపబడినవే. వీనిలో నుత్కృష్టభావములు గాని, ఉన్నతభాషాశైలిగాని లేకపోయినను చదువుటకింపుగ చమత్కారముగ సంసారపక్షముగ నుండును. 'కోటు' అనుకథలో గంగాధరంగారి కోటుఅనివ్రాయుట, మధ్య'నల్లకోటుచీకట్లో కలిసిపోయి కనబడనప్పుడు వెంకయ్యగారికి భయంవేసింది' అనిరి. గంగాధరంగారి పేరు గ్రంథకర్తగారుమరచిపోయి యుందురు. తొడుగుకొన్న కల్లకోటు అంధకారంలో కలిసిపోయి కనబడుటలేదట. దానిలోనుండిన వాచీగొలుసు మాత్రం మెరుస్తున్నదట. కనబడకున్నందున కోటుందాలేదాయని సందేహం, భయంవేసిందట. జేబులోనున్న అగ్గిపెట్టె తీసి వెలిగించి చూచుకొనేసరికి కోటు కనిపించిందట. ఇందున్న చమత్కృతి యేమో రచయితకే తెలియును!

'ప్రకృతిలో సౌందర్యము గల ఏవస్తువు నైనా సౌందర్యముకొఱకే ప్రేమింపవచ్చును. స్వేచ్ఛగా స్త్రీ పురుషులు విచక్షణలేక యొకరి నొకరు ప్రేమించుకొనవచ్చు'నన్న యసందర్భపు భావమును తెగనేయునట్లు 'వూదాచీర' అనుకథ యున్నది.

'ఎందుకు' అను కథలో హేమచంద్రుడు, గోపాలంభార్య సౌందర్యమును చూచి తనివితీరక మైమరచి యామెను రెప్పవాల్పక చూచుచున్నప్పుడు గోపాలం తన భార్యతో 'ఈయన నిన్ను ఎంతసేపుచూస్తూఉంటాడో అంతవరకు నీవక్కడేఉండు' అనిచెప్పడం సాధారణంగా ప్రపంచములో అసంభవమైనను హేమచంద్రునికి మంచి బుద్ధి చెప్పుమాట లగును! జ. బ్ర.

భావపరిమళము (ప్రథమఖండము)

క్రౌనుసైజు ౪౧ పుటలు. వెల ౫ అణాలు. కర్త: వరహాగిరి వెంకటభగీరథిగారు.

గ్రంథకర్తగారికి 'ఉద్దండుడను నొకమహావక్త స్వప్నములో ననేకపర్యాయములు అనివార్యముగా సాక్షాత్కరించి, తనకు నచ్చిన శైలిలో హాస్యరసప్రధానముగను, భావపూరితముగను, రసగ్రహణ భావప్రధాన నవీన మహనీయ రంజకముగను ఉపన్యసించి యుండె'నట. అందు కొన్ని యుపన్యాసముల వీరాతని శైలినే శక్తివంచనలేకుండగా ననుకరించి విరమించిరట. ఇందు ధ్వనిగత నిందలు లేకపోలేదు. అటునటు నవ్వురాకపోదు. కాని రచనావిధాన మున్నతపద్ధతిని లేదు. నలుగురి మిత్రులను ఈ రచయిత తనహాస్యముచే రంజింపనచ్చును గాని, నలుగురి విద్యాధికులనమును నీపుస్తకము రాణింపదు. అతిభాషణమున మాటలచే నవ్వుపుట్టింపగల్గునుగాని మితభాషణమున భావగాంభీర్యముచే ధ్వనిగతనిందయు, హాస్యపటిమయు వెదజల్లజాలదు. కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు తమ యభిప్రాయ మిచ్చుచు, 'భాషాభిమానులెల్లరును దీనిని చదివి తీరవలెను. చదివితీరవలెననేల, ఒక్కసారి చవిచూచిన చదివి తీరుదురనవలె!' అని నుడివిరి. ఇది తగని పొగడ్తగా గాన్పించుచున్నది.

ఇది నలయువా కీక్రింది చిరునామాకు వ్రాయదగును:—వరహాగిరి బాలాత్రిపుర సుందర్రావు, జగ్గంపేట, పెద్దాపురంతాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

భజనకీర్తనలు

౬౩ పుటలు. అందు భజనకీర్తనలు ౪౨ పుటలు. భక్తాంజలి పద్యమాలిక. శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతీదేవి గారు రచించినది. ప్రకాశకులు: యమ్. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ, మచిలీపట్టణము. వెల ౪ అణాలు.

దీనికి మున్నుడి వ్రాసిన శ్రీ గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు ఈగ్రంథమునుగూర్చి యిట్లు నుడివిరి:

"దైవభక్తి, ఈశ్వరధ్యానము, సచ్చింతన, పుణ్య పరాయణత్వము ఇవి ప్రతి కీర్తనయందును తొలుకాడు చున్నవి. కీర్తన లన్నియును మారుమూల ఫణితీలను గాక ఆంధ్రలోకమున కెల్ల సుపరిచితములైయున్న నాటకపు మట్టులు, త్యాగయ్యకీర్తనలు, వెంకటేశ్వర స్తుతులు మొదలగు వరసలలో నున్నవి. ఈ పాటలను ఉత్సాహముతో పాడువారికి, మన హిందూ పురాణములలో వర్ణింపఁబడిన లక్షణములతో, ప్రభావములతో, పేరులతో ఈశ్వరుడు సగుణుడై వెలసియున్నట్లగుపించును. శనివారముల భజనలలోను, ఆడుపిల్లల నోములలోను, ముసలివాళ్ల ధ్యానములలోను ఇవి సత్వరముగా వ్యాపించగలవని నమ్ముచున్నాను."

కావ్యసంగ్రహము (మొదటిభాగము)

క్రౌను ౭౫ పుటలు. వెల ౬ అణాలు.

కావ్యసంగ్రహము (రెండవ భాగము)

౧౧౧ పుటలు. వెల ౮ అణాలు.

ఈరెండిటికిని కర్త: అడిదము రామారావు పంతులుగారు, తెలుగు లెక్చరరు, మహారాజావారి కాలేజి, విజయనగరం. ఇందు జక్కన, పోతన, శ్రీనాథుడు, ధూర్జటి, చిన్నయసూరి మున్నగు రచయితల గ్రంథముల నుండి పద్యగద్యభాగముల నేర్చి రెండుసంపుటములుగా ప్రకటించిరి. ఇందు మంచిమంచి పట్లున్నవి. ఆయా కవుల జీవిత సంగ్రహముల గూడ శ్రీ పంతులుగారు తొలుతను జేర్చినారు.

రాటము - మగ్గము

Hand Spinning & Hand Weaving

క్రౌనుసైజు ౨౬౦ పుటలు. వెల రు ౧.

గ్రంథకర్తలు: యస్. వి. పంతాంబేకరు, యన్. యస్. వరదాచారిగార్లు (ఆంగ్లమున); తెనుగు అనువాదకులు: ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణగారు; ప్రకాశకులు: కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు, ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

శ్రీయుత రేవా శంకరజగ్జీవను మెహాతాగారు "రాటము-మగ్గము" వ్యాసమున కేర్పాటుచేసిన ౧౧౦౦ రూపాయల బహుమానమును ఈ గ్రంథకర్తలు వడసిరి. ఆయుత్తమవ్యాసమే ఇట్లుగ్రంథరూపముదాల్చినది. ప్రకాశకులు పీఠికలోనుడివినట్లు 'గాంధిమహాత్ముని నిరంతరము బోధించుచున్న ఖద్దరు-రాటము సందేశము నీ గ్రంథము ప్రత్యక్షప్రమాణములతో ఋజువుచేయుచున్నది.' ఈవిషయమై సమగ్రమగు జ్ఞానమును గలుగజేయు గ్రంథము వేఱొకటి యింతవఱకు లేదని చెప్పవచ్చును అనువాదము తేటమాటలతో నెల్లరకు బోధపడురీతి నున్నది. ప్రత్తి విడదీయుట, ఏకుట, సన్ననూలు వడుకుట మున్నగు పనులు తెలియజేయు కొన్ని ఛాయాచిత్రములు ఇందున్నవి.

మాతృస్తవతారావళి

జీవన్ముక్త విచారణమును సూక్ష్మసూచీ వివరణ సహితము. క్రౌనుసైజు ౯౫ పుటలు. వెల రు. ౨-౨-౧. సంపాదకులు, ప్రకాశకులు:కొరళ్ల బసవలింగము గారు, డి. పి. సి., ఎమ్. యన్. యస్. ఆర్., పరశువాకం, చెన్నపట్టణము. గ్రంథకర్త పేరు తెలియదు. పైగ,'ఈ గ్రంథమున కెవ్వరుకర్తలు మున్నగువిషయములతో నిమిత్తములేకుండ నిందలివిషయంబు లెంతవఱకు నాదరణీయంబు లనునవి తెలిసికొని వానిఁబట్టి యిందలి రసంబులు చూఱలాడవలయు'నని సంపాదకులు విన్నవించుచున్నారు. పద్యములు సులభముగ బోధపడుచునే యున్నవి; ఐనను, విస్తృతమగు వివరణ మెంతయో యున్నది. ఈ చిన్నిపొత్తమునకు రు ౨-౨-౦ వెలయుంచుటకు ఇందే మంత యలౌకిక జ్ఞానము వెలయుచున్నదో తెలియకున్నది.

కృతజ్ఞత

క్రౌనుసైజు ౮౪ పుటలు. వెల రు ౧-౨-౦.

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: వి. వి. సుబ్బారావు గారు, టీచర్, గోరస, పిఠాపురంపోస్టు, గోదావరి.

వెనుకటిగ్రంథము రచించినవారే దీనిని రచించిరనిమాత్రము తెలిసినది. ఇదియొక గద్యవ్యాసము. విషయము విపులముగ చర్చింపబడినది. శైలి సమాసభూయిష్ఠమైనను రంజకముగ నంతట నొక్కరీతినున్నది. ఇట్టి వ్యాసరచన ఆంధ్రభాష కుండదగును. కాని చిన్న పుస్తకములకే వెలయింత యధిక ముంచినచో ప్రయోజనము భంగపడగలదు.

Aravidu Dynasty of Vijayanagara, vol. I.

గ్రంథకర్త: బొంబాయిలోని సెంటు గ్జేవియర్ కాలేజి భారతీయ చారిత్రకపండితులు రెవరెండు హెన్రీ హీరాసుగారు, యస్. జే. యం. ఏ. డిమ్మీసైజు 725 పుటలు; ఫెదర్ వేటు కాగితము. వెల ౧౧-౦-౦.

ప్రకాశకులు: బి. జి. పాల్ అండుకో,మదరాసు.

క్రీ. శ. ౧౫౪౨-౧౬౬౧ వఱకు విజయనగరమును పరిపాలించిన సంకము, సాళువ, తుళువ, ఆరవీడు వంశములలో నాలవదగు ఆరవీడు వంశముయొక్క సంపూర్ణచరిత్రముతో పాటు ఆకాలమున నొకమలబారు చరిత్రము తప్ప తక్కిన దక్షిణభారతదేశ చరిత్రము నీ గ్రంథము చక్కగా వర్ణించుచున్నది. ఇంత విరివిగా నీవంశ చరిత్రమును వర్ణించుగ్రంథ మింతవరకు చారిత్రక ప్రపంచమున జన్మింపలేదు. ఇందలి చారిత్రక విషయములన్నియు సరియైన ప్రమాణములను గైకొని సమకూర్పబడినవి. కావున, ఇది చరిత్ర పరిశోధకులకు నత్యంతోపకారక మయినది. రాబోవు సంచికయందుదీనినిగూర్చినవిపుల విమర్శనమును గాంచనగును.

భక్తలోల శతకము

౧౦౮ గీతపద్యములు. వెల తెలియదు.

కర్త: బొడ్డు బాపిరాజుగారు, ఆదివారపు పేట, ఏలూరు.

గీతాతరంగిణి

క్రౌనుసైజు ౧౬ పుటలు. వెల ౨ అణాలు. వడ్డాది తిమ్మరాజకవి ప్రణీతము. ప్రకాశకులు: వడ్డాది భీమశంకరదాసుగారు, ఖాశింకోట, విశాఖపట్నము.

ఇందు భక్తిప్రధానములగు కొన్నిపాటలును,పద్యములును గలవు.

శ్రీరామావతారము

డెమ్మీ ౩౦పుటలు. వడ్డాది తిమ్మరాజకవి కృతము. బ్ర. పండిత బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారిచే పరిశోధితము.

ప్రకాశకులు: లంక సంజీవరావు గారు, ఖాశింకోట, విశాఖపట్టణంజిల్లా.

ఇది రామచరిత్రము, ఏకాశ్వాసప్రబంధము,శైలి సులభము.

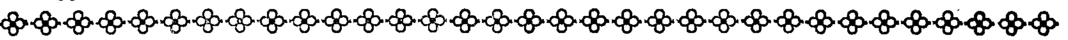
అతిరహస్యము

అను నాడీవిధానము—క్రౌను ౨౪ పుటలు. వెల ౪ అణాలు. గ్రంథకర్త: బలభద్రకోటయ్యగారు,వక్కలగడ్డ. హిందూప్రెస్, మచిలీపట్టణమున ముద్రితము.

జనశాసనము (సంతాన నిరోధము)

గ్రంథకర్త: డాక్టరు నృపేంద్రకుమారవసు; అనువాదకులు: యలమంచి శ్రీరాములుగారు, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా. పీఠికాకారులు: గౌ. జస్టిస్ వేపా రామేశం పంతులుగారు,మద్రాసు హైకోర్టుజడ్జి. క్రౌనుసైజు ౩౨+౨ పుట లున్నవి. వెల రు ౨.

సాభిప్రాయవిశేషములు

వర్తమానప్రపంచపరిస్థితులు సుందోపసుందోపాఖ్యానమును సంస్మరింప జేయుచున్నవి. ప్రపంచమునం దన్నిజాతులును నా కాయుష్యము, నాకారోగ్యము, నాకు భాగ్య మని పాటు పడుచున్నవి. యూరపు రాజ్యములకు పరశ్రేయస్సహనము లేదు; పరపీడనమె ప్రధానమైనది. నల్లపచ్చజాతులను పీడించి బలిసిన తెల్లజాతులకు విషమావస్థ సంప్రాప్తమైనది. ఐరోపా మహాసంగ్రామము యూరపురాజ్యముల పశుబలమును శిథిలము చేసినది. మైరావణయజ్ఞములకు యజ్ఞపశువు లగుటకు ప్రజలు ప్రతిఘటించుచున్నారు. గ్రేట్బ్రిటను, ఫ్రాన్సు, జర్మని, రుష్యా, ఇటలి రాజ్యములు మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నను, ఎప్పటి యెత్తులనె వేయుచున్నవి. సకలాంగములును బంధింపబడిన జర్మను రాజ్యము సంగ్రామసంకల్పము చేసినను సాధనసంపత్తి లేని సంకల్పము నిరర్థకము. జర్మనురాజ్యతంత్రజ్ఞు లీవిషయమును గ్రహించి వైరాగ్యమార్గము నవలంబించుచున్నారు. ప్రతియేటను పదికోట్లరూప్యములను యుద్ధ నష్టములకు పరిహారార్థము చెల్లింపవలసిన జర్మని చేయగల దేదియును లేదు. జర్మను దేశము సంగ్రామమునకు పూర్వ మాదాయములో విశేషభాగము మారణయంత్రనిర్మాణములకై వినియోగించుచుండెను. యుద్ధనావలు, మరఫిరంగులు, విమానములు, బాంబులు, మరతుపాకులు జర్మనురాజ్యాదాయమును దిగమ్రింగుచుండెడివి. అర్థముతో ధర్మమును పోవుచుండెను. యోధులు మద్యమాంసాదులను తిని క్రొవ్వి మృగములవలె పోరాడుటకు సంసిద్ధులై యుండిరి. ఏమూలను జూచినను సాయుధపాణులైన జర్మనులు సంగ్రామదావానలమును పురికొలుపుటకు సంసిద్ధులై యుండిరి. కౌటిల్యనీతికి జర్మను చక్రవర్తి పట్టభద్రుడై యూరపురాజ్యములను గడగడలాడించెను; కృష్ణపింగళజాతుల నాచంద్రార్కము పరాధీనులను జేయుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేసెను; చీనాయందు బాక్సరు ఉద్యమమును నాశనము చేయుటకు నాయకుడై, చీనావిమోచనమునకును, ఆసియా విమోచనమునకును, ప్రపంచశాంతికిని మహాపకారమును జేసెను. ప్రపంచమును గడగడలాడించిన విలియము సింహ మిపుడు బోనునందు జిక్కుకొని తోక నాడించుచున్నది. ఆయన పుత్రుడు బర్లినువీథులందు బస్సులయందెక్కి తిరుగుచున్నాడు. ప్రజలు నిరాయుధులై, నిస్సహాయులై, వైరాగ్యోపహత చేతస్కులై, కాలయాపనమును జేయుచున్నారు. పదునైదేండ్లయందు జర్మను హృదయమునందు గలిగిన పరివర్తనము పరమాహంభావపరాయణు

లకును జ్ఞానోదయమును గలుగజేయుటకు దగియున్నది. ప్రవృత్తియందు విషబీజము విషఫలమును గలుగజేయునుగాని స్వాదుఫలమును గలుగజేయదు. పాపఫలము తప్పక పండవలసియున్నది. కాలము పరిపక్వమైనపు డప్రయత్నముగ కర్మఫలము గలుగుచున్నది. జర్మను హృదయమునందు చిత్తశుద్ధిగల వైరాగ్యము గలుగకపోయినను బలవంతముగ నైనను వైరాగ్యము గలుగుట ప్రపంచశాంతికి సాధనముగ నున్నది. జర్మను ప్రజల శక్తిసామర్థ్యములు మారణసాధనములకు గాక ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. ఇది దైవసంకల్పము. పరపీడనమున కలవాటుపడిన జర్మనుహృదయమున కీపరివర్తనము దుఃఖమును గలుగచేయుచున్నది గాని సుఖమును గలుగజేయుటలేదు. వర్తమానకాలమునందు జర్మనుహృదయమునకు విషతుల్యముగ నున్న నిర్బంధ వైరాగ్యము కాలాంతరమున సహజ వైరాగ్యమై అమృతము కాగలదు. పుణ్యము పుణ్యము వలన పండును గాని పాపమువలన పండదు. జర్మనులు వారి ప్రారబ్ధకర్మఫలము ననుభవించిరి. భావికాలమునందును వర్తమానకర్మఫలము ననుభవింపగలరు. బాక్సరు ఉద్యమకాలమునందు జర్మనుచక్రవర్తి బోధించిన దుస్తంత్రమునె నేడు బాల్డ్విను మొదలగు రాజనీతిజ్ఞులు బోధించుచున్నారు. కాని వారు జర్మనుల గుణపాఠమును మాత్రము మరచిపోవుచున్నారు. ఈపదునైదేండ్లయందును చీనాప్రబోధము, ఆసియాప్రబోధము, మానవప్రబోధము స్థిరపడినవి. ప్రాతవాసనలకై యూరపురాజ్యతంత్రజ్ఞులు పరితపించుట సహజమైనను నిరర్థకము. ఆకాలమును పోయినది. యూరపు రాజ్యతంత్రజ్ఞులు స్వాత్మనాశనకరమైన పరపీడనతంత్రమును వీడి, స్వాత్మవికాససాధనమైన పరార్థ హితధర్మము నవలంబించుట వివేకము.

* * * *

మానవప్రబోధము కార్మికసంఘటనమునందును, కార్మికనిరోధమునందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ప్రపంచమునం దంతటను కార్మికులయం దపారమైన యశాంతి జనించినది. కార్మికులు సంయోగమువలన వారిదుర్భరస్థితిని బాగుచేసికొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ ప్రయత్నములకు సకలదేశములందును ప్రబలమైన ప్రతిఘటన మేర్పడుచున్నది. కులీనులకు కులహీనులకు, శ్రీమంతులకు దరిద్రులకు, పండితులకు పామరులకు, స్త్రీలకు పురుషులకు, పూర్వాచారప్రియులకు సంస్కారప్రియులకు, నిరంకుశత్వప్రియులకు స్వాతంత్ర్యప్రియులకు, భోగులకు త్యాగులకు తీవ్రమైన సంరంభము జరుగుచున్నది. పదియైదేండ్లకు బూర్వము మూర్తీభవించిన నిరంకుశత్వదేవతగ నున్న రుష్యా నేడు మూర్తీభవించిన స్వాతంత్ర్యదేవతగ నున్నది. ఆదేవతాసాన్నిధ్యమునం దన్నిభేదములును నంతరించుచున్నవి. చక్రవర్తులు, మతాచార్యులు, నిరంకుశాధికారులు, కోటీశ్వరులు, భూస్వాములు మాయ

వలె మాయమైరి. రుష్యారాజ్య తంత్రజ్ఞులు ప్రపంచమునందు మహాపరివర్తనమును చేయుటకు నాయకత్వమును బూనుకొనుచున్నారు. ప్రపంచమునం దంతటను సర్వసమత్వ సిద్ధాంతమును స్థాపించుటకు రుష్యానాయకులు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. రుష్యా నాయకుల ప్రయత్నములు చల్లగా వ్యాపించుచున్నవి. ప్రపంచమునం దంతటను సోవీటు ధర్మములకు స్వాగతములో, ప్రతిఘటనములో కనుపడుచున్నవి. సామాన్యులు దీనికి సహస్రముఖములను స్వాగతంబు నొసంగుచున్నారు. శ్రీమంతులు సర్వత్ర సంపూర్ణముగ ను ప్రతిఘటించుచున్నారు. సోవీటు ద్రవ్యము, సోవీటుబలము, సోవీటుతంత్రము సర్వవ్యాపకత్వమును గాంచుచున్నవి. జర్మను, చీనా, జపాను, తుర్కి, హిందూదేశములందు సోవీటు భావములు వ్యాపించుచున్నవి. జవాహరిలాలు నెహ్రూగారు వ్రాసిన వ్యాసములు, కేరళ రాష్ట్రీయసభయందు జేసిన ప్రసంగములు సోవీటు భావముల వ్యాపనమును తెలుపుచున్నవి. సామ్రాజ్యాభిమానమునకును, ధనాభిమానమునకును, స్వాభిమానమునకును మూలపీఠమైన బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును, రుష్యా ప్రభుత్వమునకును సర్వత్ర ప్రతిఘటనము తారసిల్లుచున్నది. సర్వత్ర రుష్యాకు జయము గలుగుచున్నది. రుష్యా లక్ష్యము సర్వసమత్వమును స్థాపించుటయందు భౌతికముగాని ఆధ్యాత్మికము గాదు. లోకము నిరసించుచున్న పశుబలమును రుష్యా పశుబలమూలముననే నిరసించుచున్నది. రుష్యా సిద్ధాంతములందు నిరసించుచున్న పశుబలమును నాచరణమునందు వ్యాపింపజేయుచున్నది. ధర్మాధారములేని సిద్ధాంతములందు ప్రళయబీజములు నంతర్గర్భితమై యుండును. రుష్యా సహజముగ ననుభవించుచున్న దుఃఖవేదన ప్రపంచమున కంతకును సుజ్ఞానోపదేశమును చేయుటకు దగియున్నను ప్రపంచమునకు చిత్తశుద్ధి గలుగలేదు. ప్రపంచమం దంతటను మాటలయందు శాంతియును, చేతలయందు సంగ్రామ ప్రయత్నములును సాగుచున్నవి.

* * *

శాంతికాములైన రోమేను రోలెండుగారు వ్యక్తముచేసిన ప్రపంచపరిస్థితులు యథార్థస్థితిని దెలుపుచున్నవి. యూరపురాజ్యములన్నియును మారణాస్త్రములను బడయుటకు పాతాళహోమములను జేయుచున్నవి. ఇంగ్లాండు కోట్లరూప్యములను వ్యయముచేసి సింగపూరు నావాశ్రయమును నిర్మించినది. అనంతమైన ద్రవ్యమును వ్యయముచేసి మూడువేల యుద్ధ విమానములను నిర్మించినది; యుద్ధనావలను నిర్మించుచున్నది. విషవాయువును, జలాంతర్గాములను నిర్మించుచున్నది. నిరపరాధు లెందరో మృత్యుదేవతకు బలియగుటకీమారణయంత్రములు పరమసాధనంబులు గాగలవు. ఇతరుల మారణమున కేర్పడిన శక్తులు తమ మారణమున కేర్పడుటయును సహజము. ఇదియె సుందోపసుందోపాఖ్యానము. ప్రపంచమునకు నాశనమును గోరువారు తమ నాశనమునుగూడ గోరుచున్నా మనుమాట

మరచిపోదురు. ప్రపంచ రాజ్యాధికారమును వహించుట కవసరమైన శక్తియును, సంపద యును, ధనమును గ్రేట్బ్రిటనునుండి శిథిలము లగుచున్నవి. సంపదలయందును, బలమునం దును అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు ప్రపం చమునందు నాయకత్వమును వహించుచు న్నవి. పారిశ్రామిక ప్రపంచమునందు జర్మని, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు ముందంజ వేయుచున్నవి. ప్రజల యభివృద్ధి వెనుకంజ వేయుచున్నది. గ్రేట్బ్రిటనునందు ప్రజల పన్నులభారము విశేషముగ పెరిగినది. తల ఒకటికి రూ 217 పన్నును బ్రిటీషుప్రజలు చెల్లించుచున్నారు. వ్యయ మధికమైన రీతిని నాదాయ మభివృద్ధిని బొందలేదు. లక్షలమంది పనివాండ్రు పనిపాటులు లేక పరితపించుచున్నారు. గ్రేట్బ్రిటను నందు ప్రముఖమైన బట్టలపరిశ్రమ మాంద్యముగ నున్నది. కార్మికులం దశాంతి పెరుగుచున్నది. సర్వపాపములను పరిహారము చేయుటకు బ్రిటి షురాజ్య తంత్రజ్ఞులు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. బాల్డువినుగారు శ్వేతజాతుల బలమును గోరినను, చాంబర్లేనుగారు చీనాను బంధింపగోరినను, బర్కెను హెడ్డుప్రభువు హిం దూదేశము బంధింపగోరినను, ఫలము సమా నము: గ్రేట్బ్రిటనుకు సుఖసంపదలు, పరాధీన రాజ్యములకు దుఃఖ దారిద్ర్యములు. నాకాయు ష్యము నాకారోగ్యముసిద్ధాంతమును బ్రిటిషు రాజ్యతంత్రజ్ఞులు గోరుచున్నారు గాని ప్రపంచ శాంతిని గాని, పరమార్థమును గాని కోరుట లేదు. ఎన్ని తంత్రములను పన్నినను, ఎన్ని యె త్తులు వేసినను, ఎన్ని ప్రయత్నములను జేసినను, పడిపోవుచున్న బ్రిటిషు ప్రాబల్యము నిలువ జాలదు. ఈజిప్టు, పారసీకము, చీనా, హిందూ దేశము వ్యవహారములు బ్రిటిషురాజ్య తంత్ర జ్ఞులకు పరమసంతాపమును గలుగజేయుచున్న విధమును వారిమాటలు, చేతలు తెలుపుచున్న వి. చీనావిషయమై బ్రిటిషురాజ్యతంత్రజ్ఞు లవ లంబించిన రాజనీతి దుర్భరమై పరాజయమును పొందినది.

* * *

చీనావిజయ మాసియాఖండ విజయము, ధర్మ విజయము, శాంతి విజయము. బ్రిటీషురాజ్యాధికారుల తంత్రము లన్నియును నిష్ఫలములైనవి. చీనాయం దన్నిపక్షముల వారికిని సంయోగము గలుగుచున్నది. ఉత్తర భాగనాయకులు చీనాను విడిచి దుందుభినాద ములతో మంచూరియాకు వెడలిపోయిరి. చీనాప్రభుత్వము పెకింగునువిడిచి టీన్ట్సినును రాజధానిని జేసి మహాధైర్యమును జూపినది. కమెల్ పాషా గారు కాన్స్టాంటినోపిలును విడిచి ఆంగోరాయందు రాజ్యమును స్థాపించి తురుష్కజాతీయప్రతాపమును సంరక్షించిన ట్లులు చీనారాజ్యాధికారులును టీన్ట్సినునందు రాజ్యమును స్థాపించి చీనాజాతీయపతాకమును నిరాటంకముగ వ్యాపింప జేయగలరు. చీనా యును తుర్కీవలెనే ప్రాతవాసనలను విసర్జించి జాతీయధ్వజమును నూతనవికాసముతో స్వదే శమునందును, పరదేశములందును వ్యాపింప

జేయవలసియున్నది. ధర్మపరాయణులైన నలువదికోట్ల ప్రజల ప్రబోధముతో ప్రపంచము నూతనచైతన్యము వహింపవలసి యున్నది.

* * * *

ఇతర స్థలములందు పడిపోవుచున్న ప్రయోజనములను పరాధీన రాజ్యములందు బడయుటకు బ్రిటీషుప్రభుత్వము విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది. భారతవర్షము బ్రిటీషు స్వామ్రాజ్యమునకు మకుటమనుట యసంగతమైనను పరాధీన రాజ్యములకు మకుటమనుట మాత్రము సంగతముగ నున్నది. ప్రపంచరాజ్యములందు భారతరాజ్యమునకు గల దైన్యస్థితి వేరొక రాజ్యమునకు లేదు. సకలమును పరాయుత్తముగ నున్నది. భారతీయుల కాత్మవిస్మరణము గలిగినది. పరసందర్శన మాత్మసందర్శనమునకు ప్రమాణముగ నున్నది. భారతీయులకు దేహబలము, జ్ఞానబలము, ద్రవ్యబలము కార్యసాధనమునకు లేకున్నవి. వాదోపవాదములతోను, పరస్పరకలహములతోను, నిందలతోను కాలము గడచుచున్నది. ఒకరిమాట వేరొకనికి సరిపడకున్నది. ఒకరికి తూర్పు, రెండవవానికి పడమర మార్గములుగ నున్నవి. బ్రిటీషు రాజ్యతంత్రజ్ఞులు భేదోపాయము నందు మహాదక్షులు. కొంతకాలము హిందూ మహమ్మదీయ భేదములు, కొంతకాలము బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర భేదములు, కొంత కాలము పట్టణ గ్రామభేదములు, కొంతకాలము సంస్థానములు బ్రిటీషు ఇండియాభేదములు భారతీయుల దుర్దశను, బ్రిటీషు అధికారుల దక్షత్వమును విశదము చేయుచున్నవి. సైమను కమిష నీ దుర్దశను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నది. సైమనుకమిషనుకు నాయకుల తోడ్పాటును బడయుటకు ప్రభుత్వాధికారులవలంబించుచున్న రాజ్యనీతి యసహ్యాముగ నున్నది. ఇర్విను ప్రభువు మొదలు రక్షకభటుని వరకును తెల్లకమిషనుతో సహకారమును ప్రదర్శించుటకు జేయుచున్న ప్రయత్నములు వారి రాజ్యతంత్ర సామర్థ్యమును విశదము చేయుచున్నవి.

సర్ జాను సైమను గారు పలికిన సానుభూతివాక్యములు ప్రజలను వంచింపజాలవు. ఈవిషయమునందు నాయకులందరును నేకీభవించుచున్నారు. శ్రీనివాసయ్యంగారును, జిన్నాగారును నేకాభిప్రాయమును దెలుపుచున్నారు. ఆంగ్లేయపత్రికలయందు ప్రముఖమైన పయోనీరు పత్రికయును నాంగ్లాధికారుల ప్రవర్తనమును నిరసించుచున్నది. సైమను కమిషను నాయకులను కొంతవరకు చేరదీసినను ప్రజాసంయోగమునకు సాధనము గాజాలకున్నది. సైమనుకమిషనులో భారతీయులకు తెల్లవారికిగల ప్రతిపత్తి లేనంతవరకును, వారు పాల్గొనజాలరని నాయకు లందరును నేకగ్రీవముగ విస్పష్టము చేయుచున్నారు. అయినను స్వామ్రాజ్యశాసనసభ నియమించిన కమిటీప్రశంసలు కొందరకు భ్రమను గలుగజేయుచున్నవి. శాసనసభలు బహిష్కారము విషయ

మై చేసిన తీర్మానములను అన్నిపక్షములవా రును గౌరవించుట దేశక్షేమమునకు ప్రయో జనకరము. జస్టిసుపక్షమువారి ప్రవర్తన విష యమై ఊహాపోహాలు గలుగుచున్నవి. కాని వారు స్వయముగ పోషించిన తీర్మానము నకు వ్యతిరేకముగ వారు ప్రవర్తించుదు రని నమ్ముట యసంగతము. ప్రజాపక్షమును పోషిం చుట కేర్పడిన జస్టిసుపక్షము ప్రజాభిప్రాయము ను ధిక్కరించుట యసంభవము. సైమనుకమి షను తిరిగివచ్చి పోగలదు. దేశమోక్షముమాత్ర మిట్టి కమిషనుల మూలముననుు రాజాలదు. దేశమోక్షము ప్రజాప్రబోధము మూలముననె ర్గాగలు విధమును చీనాదేశ ముపదేశించుచు న్నది. చీనాస్వాతంత్ర్యసంరంభ మంతఃకలహ ములతో నారంభమైనను, నంతఃకలహము లం తరించి చీనాజాతీయధ్వజము స్థాపితమైనది. బ్రిటీషు రాజ్యనీతిజ్ఞులు ప్రజాబలము సువ్యక్తము గానంతవరకును మామూలు ఎత్తులనె వేయుచుందురు. ఆయెత్తులను వేయుటయందు తెల్లదొర లందరకును సమానప్రజ్ఞ గలదు. గ్విన్ను గారైనను, మార్షు బాంకుగారైనను, గోషెను ప్రభువైనను, వింటరుటను ప్రభువై నను సమానప్రజ్ఞనే కలిగియుందురు. నల్ల దొరలు కూడ వారి మాయోపాయము లందు జిక్కుకొనుట సంతాపకరముగ నున్నది. భారతీయులకు స్వధర్మ నిర్వాహణ మునకు మార్గమును జపాను చీనా రాజ్య ములు వేయినోళ్ల జాటుచున్నవి. స్వప్రయో జనమును, కులప్రయోజనమును, సంఘప్ర యోజనమును, మతప్రయోజనమును నుత్త మమైన దేశప్రయోజనమునకు సాటిరావు. జపాను, చీనా నేర్పిన గుణపాఠమును భారతీ యులును గ్రహించి స్వధర్మ నిర్వాహణమును బూనుకొని భగవదనుగ్రహమునకు పాత్రు లగుదురు గాత!

Edited and Published by K. NAGESWARA RAO, at the Andhra Patrika Press, No.7, Thumbu Chetty Street, G.T, Madras.